

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
ELEANOR SHARPSTON
της 21ης Δεκεμβρίου 2016¹

Διαδικασία για την έκδοση γνωμοδοτήσεως 2/15

κατόπιν αιτήσεως της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

«Αίτηση γνωμοδοτήσεως δυνάμει του άρθρου 218, παράγραφος 11, ΣΛΕΕ — Σύναψη της Συμφωνίας Ελεύθερων Συναλλαγών μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Δημοκρατίας της Σιγκαπούρης — Κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών»

Περιεχόμενα

1. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ζητεί σύμφωνα με το άρθρο 218, παράγραφος 11, ΣΛΕΕ από το Δικαστήριο να εκδώσει γνωμοδότηση σχετικά με την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών, όσον αφορά τη σύναψη της σχεδιαζόμενης συμφωνίας ελεύθερων συναλλαγών μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Δημοκρατίας της Σιγκαπούρης (στο εξής: ΣΕΣΕΕΣ)². Στο κείμενο της ΣΕΣΕΕΣ που διαπραγματεύθηκε η Επιτροπή προβλέπεται η σύναψη της εν λόγω συμφωνίας ως συμφωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Δημοκρατίας της Σιγκαπούρης (στο εξής: Σιγκαπούρη), χωρίς τη συμμετοχή των κρατών μελών. Η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο διευκρινίσεις σχετικά με την ορθότητα της εν λόγω προσεγγίσεως.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

2 — Το κείμενο της ΣΕΣΕΕΣ είναι αναρτημένο στον ιστότοπο της Επιτροπής: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=961>. Για μια σύντομη επισκόπηση βλ. κατωτέρω, σημεία 9 έως 30 των προτάσεων, ενώ για μια πιο λεπτομερή περίληψη βλ. το παράρτημα των παρουσών προτάσεων. Η παρατιθέμενη στο παράρτημα των παρουσών προτάσεων περίληψη βασίζεται στην αγγλική έκδοση του κειμένου της ΣΕΣΕΕΣ που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο από την Επιτροπή (ως παράρτημα της αιτήσεώς της). Εν συνεχεία η Επιτροπή διαβίβασε στο Δικαστήριο μεταφράσεις της ΣΕΣΕΕΣ σε όλες τις επίσημες γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κατά τη σύνταξη και τη μετάφραση των παρουσών προτάσεων διαπιστώθηκαν ορισμένες διαφορές μεταξύ, αφενός, του αγγλικού κειμένου που είχε αρχικώς υποβληθεί από την Επιτροπή και, αφετέρου, i) της δημοσιευμένης εκδόσεώς του στην αγγλική γλώσσα και (ii) των λοιπών γλωσσικών αποδόσεων του κειμένου που διαβιβάστηκαν από την Επιτροπή. Επί παραδείγματι, η δημοσιευμένη έκδοση του κειμένου στην αγγλική γλώσσα περιέχει μία επιπλέον αιτιολογική σκέψη: «Reaffirming each Party's right to adopt and enforce measures necessary to pursue legitimate policy objectives such as social, environmental, security, public health and safety, promotion and protection of cultural diversity» («Επιβεβαιώνοντας το δικαίωμα κάθε συμβαλλόμενου μέρους να θεσπίζει και να εφαρμόζει τα αναγκαία μέτρα για την επιδίωξη θεμιτών στόχων πολιτικής, όπως είναι οι στόχοι που αφορούν κοινωνικά θέματα, καθώς και το περιβάλλον, την ασφάλεια, τη δημόσια υγεία και ασφάλεια, και την προώθηση και προστασία της πολιτισμικής πολυμορφίας»). Προκύπτει επίσης ότι η αρίθμηση των υποσημειώσεων στην αγγλική έκδοση του κειμένου (τόσο στην υποβληθείσα στο Δικαστήριο όσο και στη διαθέσιμη στο διαδίκτυο) διαφέρει από εκείνη των αποδόσεών του στις λοιπές γλώσσες. Εφόσον κατά τον χρόνο αναπτύξεως των παρουσών προτάσεων η μόνη διαθέσιμη στο κοινό έκδοση της ΣΕΣΕΕΣ είναι η αγγλική, χρησιμοποίησα την αρίθμηση των υποσημειώσεων ως έχει στην αγγλική έκδοση, επισημαίνω όμως, όταν τούτο υποπίπτει στην αντίληψή μου, τις περιπτώσεις κατά τις οποίες συγκεκριμένη υποσημείωση ενδέχεται να φέρει διαφορετικό αριθμό στις λοιπές γλωσσικές αποδόσεις. Δεν μπορώ να εγγυηθώ ότι δεν έχουν επέλθει και άλλες αλλαγές τις οποίες αγνόω.

2. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει αποκλειστική αρμοδιότητα για τη σύναψη της ΣΕΣΕΕΣ. Η Επιτροπή προβάλλει ότι το σύνολο σχεδόν των διατάξεων της εν λόγω συμφωνίας εμπίπτουν στην κατ' άρθρο 207 ΣΛΕΕ αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την κοινή εμπορική πολιτική, η οποία συνιστά αποκλειστική αρμοδιότητα (άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', ΣΛΕΕ), καθώς και ότι η αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη σύναψη άλλων τμημάτων της συμφωνίας εκπορεύεται από νομοθετική πράξη που της παρέχει την εξουσία να προβεί στην εν λόγω ενέργεια (πρώτη βάση αποκλειστικής αρμοδιότητας δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, στο εξής: πρώτη βάση), ή από το γεγονός ότι η σύναψη της ΣΕΣΕΕΣ ενδέχεται να επηρεάσει τους κοινούς κανόνες ή να μεταβάλει την εμβέλειά τους (τρίτη βάση αποκλειστικής αρμοδιότητας του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, στο εξής: τρίτη βάση). Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο συμφωνεί εν γένει με τις θέσεις της Επιτροπής. Οι λοιποί μετέχοντες στη διαδικασία που υπέβαλαν παρατηρήσεις υποστηρίζουν στο σύνολό τους ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί να προβεί μόνη της στη σύναψη της εν λόγω συμφωνίας, επειδή ορισμένα τμήματα της ΣΕΣΕΕΣ εμπίπτουν στις συντρέχουσες αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών ή ακόμη και στην αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών μελών. Ως εκ τούτου, τα κράτη μέλη πρέπει, ομοίως, να αποτελέσουν συμβαλλόμενα μέρη στη ΣΕΣΕΕΣ.

3. Η ΣΕΣΕΕΣ συγκαταλέγεται στις εμπορικές και επενδυτικές συμφωνίες νέας γενιάς τις οποίες η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει διαπραγματευθεί ή ως προς τις οποίες βρίσκεται σε διαδικασία διαπραγματεύσεως με εμπορικούς εταίρους από άλλες περιοχές του κόσμου. Η εν λόγω συμφωνία δεν συνιστά «ομοιογενή συμφωνία»: δεν καλύπτει έναν συγκεκριμένο τομέα ή αντικείμενο, ούτε επιδιώκει έναν μόνο σκοπό. Η εν λόγω συμφωνία επιδιώκει, ιδίως, την απελευθέρωση του εμπορίου και των επενδύσεων και εγγυάται ορισμένα πρότυπα προστασίας συμβιβάζοντας οικονομικούς και μη οικονομικούς στόχους. Παρά το γεγονός ότι βασίζεται σε ισχύοντες κανόνες των συμφωνιών του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (στο εξής: ΠΟΕ)³, η ΣΕΣΕΕΣ επεκτείνει τους εν λόγω κανόνες καλύπτοντας ζητήματα που δεν καλύπτονται (ακόμη) από τις εν λόγω συμφωνίες.

4. Προκειμένου να διαπιστωθεί εάν η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να προβεί στη σύναψη της ΣΕΣΕΕΣ χωρίς τα κράτη μέλη, πρέπει πρώτα να καταστούν σαφή τα ζητήματα που καλύπτονται από την εν λόγω συμφωνία καθώς και οι επιδιωκόμενοι από αυτήν στόχοι⁴. Αυτό θα χρησιμεύσει στη συνέχεια ως βάση για την εφαρμογή των διάφορων κανόνων της Συνθήκης περί απονομής αρμοδιοτήτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση και περί της φύσεως των εν λόγω αρμοδιοτήτων. Για τον σκοπό αυτό, πρέπει να εφαρμοστούν οι κανόνες του άρθρου 3, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ (περί ρητής αποκλειστικής αρμοδιότητας) πριν από την εφαρμογή εκείνων του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ (περί σιωπηρής αποκλειστικής αρμοδιότητας⁵) και, εφόσον είναι αναγκαίο, εκείνων του άρθρου 4 ΣΛΕΕ (περί συντρέχουσας αρμοδιότητας).

3 — Πρόκειται για τις συμφωνίες που απαριθμούνται στο προσάρτημα 1 του μνημονίου συμφωνίας του ΠΟΕ σχετικά με τους κανόνες και τις διαδικασίες που διέπουν την επίλυση των διαφορών.

4 — Βλ., σχετικώς, γνωμοδότηση 1/94 (Συμφωνίες προσαρτημένες στη Συμφωνία ΠΟΕ, της 15ης Νοεμβρίου 1994, EU:C:1994:384, σκέψεις 34, 53, 71, 98 και 105). Με την εν λόγω γνωμοδότηση, το Δικαστήριο εξέτασε το αντικείμενο και τους στόχους διαφορετικών διεθνών συμφωνιών που αποτελούν τμήμα της συμφωνίας του Μαρακές περί ιδρύσεως του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (στο εξής: Συμφωνία ΠΟΕ), ειδικότερα της Γενικής Συμφωνίας για το Εμπόριο Υπηρεσιών (στο εξής: GATS) και της Συμφωνίας για ορισμένες πλευρές των Δικαιωμάτων Πνευματικής Ιδιοκτησίας που άπτονται του Εμπορίου (στο εξής: Συμφωνία TRIPS) καθώς και διαφόρων συμφωνιών που διέπουν το εμπόριο προϊόντων και περιλαμβάνονται στο παράρτημα 1Α (στο εξής: πολυμερείς συμφωνίες για το εμπόριο των προϊόντων) της συμφωνίας ΠΟΕ, όπως η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου του 1994 (στο εξής: GATT 1994) και η συμφωνία για τα τεχνικά εμπόδια στο εμπόριο (στο εξής: Συμφωνία TEE).

5 — Με τον όρο «σιωπηρή» αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα εννοώ ότι η αποκλειστικότητα δεν βασίζεται σε διάταξη της Συνθήκης απονέμουσα ρητώς αποκλειστική αρμοδιότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση σε συγκεκριμένο τομέα.

Η ΣΕΣΕΕΣ

5. Τον Δεκέμβριο του 2006 η Επιτροπή υπέβαλε στο Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης σύσταση προκειμένου να την εξουσιοδοτήσει για τη διαπραγμάτευση συμφωνίας ελεύθερων συναλλαγών με χώρες του Συνδέσμου Κρατών Νοτιοανατολικής Ασίας (στο εξής: ASEAN) εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και των κρατών μελών. Τον Απρίλιο του 2007 το Συμβούλιο εξουσιοδότησε την Επιτροπή να αρχίσει τις διαπραγματεύσεις. Οι διαπραγματεύσεις σχετικά με τη σύναψη διαπεριφερειακής συμφωνίας αποδείχθηκαν δυσχερείς και, ως εκ τούτου, ανεστάλησαν. Στη συνέχεια η Επιτροπή πρότεινε την επιδίωξη διμερών συμφωνιών ελεύθερων συναλλαγών με ενδιαφερόμενες χώρες της ASEAN, αρχής γενομένης με τη Σιγκαπούρη. Τον Δεκέμβριο του 2009 το Συμβούλιο, βασιζόμενο στις οδηγίες διαπραγματεύσεως που είχε εκδώσει για τις διαπραγματεύσεις με την ASEAN, εξουσιοδότησε την Επιτροπή να διαπραγματευθεί τη σύναψη εμπορικής συμφωνίας με τη Σιγκαπούρη. Οι εν λόγω διαπραγματεύσεις ξεκίνησαν τον Μάρτιο του 2010. Τον Σεπτέμβριο του 2011 το Συμβούλιο τροποποίησε τις οδηγίες διαπραγματεύσεως ούτως ώστε στον κατάλογο των καλυπτόμενων θεμάτων να συμπεριληφθούν οι επενδύσεις. Στο πλαίσιο αυτό, το Συμβούλιο δήλωσε ότι στόχος ήταν το σχετικό με τις επενδύσεις κεφάλαιο της συμφωνίας να καλύπτει τομείς που εμπίπτουν στη συντρέχουσα αρμοδιότητα, όπως οι επενδύσεις χαρτοφυλακίου⁶, η επίλυση των διαφορών καθώς και η κυριότητα και η απαλλοτρίωση.

6. Στις 20 Σεπτεμβρίου 2013 η Ευρωπαϊκή Ένωση (ενεργούσα διά της Επιτροπής) και η Σιγκαπούρη μονογράφησαν το κείμενο της ΣΕΣΕΕΣ (με την έννοια ότι το αποδέχθηκαν ως το οριστικό κείμενο), εξαιρουμένου του κεφαλαίου για τις επενδύσεις. Το κείμενο δημοσιοποιήθηκε αυθημερόν.

7. Όταν κατέστη σαφές ότι στο κείμενο αυτό προβλεπόταν η υπογραφή και η σύναψη της ΣΕΣΕΕΣ από την Ευρωπαϊκή Ένωση χωρίς συμμετοχή των κρατών μελών, η επιτροπή εμπορικής πολιτικής (επιτροπή που ορίστηκε από το Συμβούλιο δυνάμει του άρθρου 207, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ) παρέπεμψε τον Φεβρουάριο του 2014 το ζήτημα στην Επιτροπή Μονίμων Αντιπροσώπων (στο εξής: EMA). Η επιτροπή εμπορικής πολιτικής κάλεσε την EMA να επιβεβαιώσει τη διαδικασία για την υπογραφή και τη σύναψη της ΣΕΣΕΕΣ και της ζήτησε να καλέσει την Επιτροπή, με την ιδιότητα του διαπραγματευτή εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών, να προσαρμόσει το κείμενο στον μικτό χαρακτήρα των συμφωνιών αυτού του είδους. Η EMA επισήμανε ότι υπήρχε σαφής σύμπτωση μεταξύ των αντιπροσωπειών, οι οποίες εκτιμούσαν ότι η ΣΕΣΕΕΣ έπρεπε να υπογραφεί και να συναφθεί ως μικτή συμφωνία, με την έννοια ότι τόσο η Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και τα κράτη μέλη θα έπρεπε να αποτελούν συμβαλλόμενα μέρη αυτής.

8. Οι διαπραγματεύσεις σχετικά με το κεφάλαιο για τις επενδύσεις ολοκληρώθηκαν τον Οκτώβριο του 2014. Τον Ιούνιο του 2015 η Επιτροπή απέστειλε στην επιτροπή εμπορικής πολιτικής το ενοποιημένο κείμενο του κεφαλαίου για τις επενδύσεις και επισήμανε ότι το κείμενο της συμφωνίας στο σύνολό του είχε πλέον μονογραφηθεί.

9. Η ΣΕΣΕΕΣ αποτελείται από προοίμιο, 17 κεφάλαια, ένα πρωτόκολλο και πέντε μνημόνια συμφωνιών.

10. Στο κεφάλαιο ένα («Στόχοι και γενικοί ορισμοί») δηλώνεται ότι οι στόχοι της ΣΕΣΕΕΣ συνίστανται στην εγκαθίδρυση ζώνης ελεύθερων συναλλαγών, σύμφωνα με το άρθρο XXIV της GATT 1994⁷ και του άρθρου V της GATS⁸ καθώς και στην ελευθέρωση και τη διευκόλυνση του εμπορίου και των επενδύσεων μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών, σύμφωνα με τις διατάξεις της ΣΕΣΕΕΣ.

6 — Ο εν λόγω όρος χρησιμοποιείται από τα μετέχοντα στη διαδικασία μέρη στις παρατηρήσεις τους. Βλ. ιδίως σημεία 307 και 346 των παρουσών προτάσεων.

7 — Το άρθρο XXIV επιγράφεται «Εδαφική εφαρμογή – Διασυνοριακό εμπόριο – Τελωνειακές ενώσεις και ζώνες ελεύθερων συναλλαγών».

8 — Το άρθρο V αφορά την «Οικονομική ολοκλήρωση».

11. Το κεφάλαιο δύο («Εθνική μεταχείριση και πρόσβαση των αγαθών στην αγορά») ξεκινά επαναβεβαιώνοντας την υποχρέωση των συμβαλλόμενων μερών να παρέχουν εθνική μεταχείριση⁹ σύμφωνα με το άρθρο III της GATT 1994 (το οποίο με το εν λόγω κεφάλαιο ενσωματώνεται στη ΣΕΣΕΕΣ). Στο ίδιο κεφάλαιο προβλέπονται υποχρεώσεις σχετικά με μη δασμολογικά μέτρα. Ιδιαίτερες διατάξεις ισχύουν ως προς τη δημοσιοποίηση και την ανταλλαγή πληροφοριών, τις κοινοποιήσεις και τις αιτήσεις παροχής πληροφοριών καθώς και ως προς τη διαχείριση των καλυπτόμενων μέτρων.
12. Το κεφάλαιο τρία («Μέτρα αποκατάστασης του εμπορίου») επιβάλλει υποχρεώσεις σχετικές, αφενός, με μέτρα αντιντάμπινγκ και αντισταθμιστικά μέτρα, και, αφετέρου, με δύο ειδών μέτρα διασφάλισης (συνολικά μέτρα διασφάλισης και διμερή μέτρα διασφάλισης).
13. Το κεφάλαιο τέσσερα («Τεχνικά εμπόδια στο εμπόριο») σκοπεύει στη διευκόλυνση και την αύξηση των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών στον τομέα των εμπορευμάτων, μέσω της παροχής ενός πλαισίου για την πρόληψη, τον εντοπισμό και την άρση περιττών εμποδίων στο εμπόριο εντός του πεδίου εφαρμογής της συμφωνίας ΤΕΕ (η οποία καθίσταται μέρος της ΣΕΣΕΕΣ).
14. Το κεφάλαιο πέντε («Μέτρα υγειονομικής και φυτοϋγειονομικής προστασίας») σκοπεύει α) στην προστασία της ζωής και της υγείας των ανθρώπων, των ζώων και των φυτών στις αντίστοιχες επικράτειες των συμβαλλόμενων μερών, παράλληλα με τη διευκόλυνση του εμπορίου μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών στον τομέα των μέτρων υγειονομικής και φυτοϋγειονομικής προστασίας (στο εξής: μέτρα ΥΦΠ)· β) στη συνεργασία για την περαιτέρω εφαρμογή της συμφωνίας για την υλοποίηση μέτρων υγειονομικής και φυτοϋγειονομικής προστασίας (στο εξής: συμφωνία ΥΦΠ)· και γ) στην παροχή μέσων για τη βελτίωση της επικοινωνίας, της συνεργασίας και της επιλύσεως των ζητημάτων που συνδέονται με την εφαρμογή μέτρων ΥΦΠ που επηρεάζουν τις εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών.
15. Το κεφάλαιο έξι («Διευκόλυνση τελωνειακών διαδικασιών και εμπορικών συναλλαγών») αναγνωρίζει τη σημασία της διευκόλυνσης των τελωνειακών διαδικασιών και των εμπορικών συναλλαγών στο μεταβαλλόμενο παγκόσμιο εμπορικό περιβάλλον καθώς και της ενισχύσεως της συνεργασίας στον εν λόγω τομέα. Το κεφάλαιο αυτό ορίζει τις αρχές επί των οποίων πρέπει να βασίζονται οι τελωνειακές διατάξεις και διαδικασίες των συμβαλλόμενων μερών.
16. Στόχοι του κεφαλαίου 7 («Μη δασμολογικά εμπόδια στο εμπόριο και τις επενδύσεις όσον αφορά την παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές») είναι η προώθηση, η ανάπτυξη και η αύξηση της παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες και βιώσιμες μη ορυκτές πηγές (στο εξής: πράσινη ενέργεια), ιδίως μέσω της διευκόλυνσης των εμπορικών συναλλαγών και των επενδύσεων. Το εν λόγω κεφάλαιο καταλαμβάνει τα μέτρα που μπορούν να επηρεάσουν τις εμπορικές συναλλαγές και τις επενδύσεις μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών σε σχέση με την παραγωγή πράσινης ενέργειας, όχι όμως τα προϊόντα από τα οποία παράγεται ενέργεια.
17. Στο κεφάλαιο οκτώ («Υπηρεσίες, Εγκατάσταση και Ηλεκτρονικό Εμπόριο») τα συμβαλλόμενα μέρη επιβεβαιώνουν τις αντίστοιχες δεσμεύσεις τους που απορρέουν από τη Συμφωνία ΠΟΕ¹⁰. Στο εν λόγω κεφάλαιο ορίζονται οι αναγκαίες ρυθμίσεις για τη σταδιακή αμοιβαία ελευθέρωση των συναλλαγών στον τομέα των υπηρεσιών, δηλαδή τη διασυνοριακή παροχή υπηρεσιών από το έδαφος ενός συμβαλλόμενου μέρους στο έδαφος του άλλου συμβαλλόμενου μέρους και στο έδαφος του ενός συμβαλλόμενου μέρους για χρήση της υπηρεσίας στο έδαφος του άλλου συμβαλλόμενου μέρους, καθώς και την εγκατάσταση και την προσωρινή παρουσία φυσικών προσώπων για επιχειρηματικούς

9 — Κατ' ουσίαν, ο όρος «εθνική μεταχείριση» έχει την έννοια ότι η εσωτερική φορολογία και νομοθεσία δεν θα πρέπει να εφαρμόζονται στα εισαγόμενα ή στα εγχώρια προϊόντα κατά τρόπον ώστε να παρέχεται προστασία στην εγχώρια παραγωγή.

10 — Το κείμενο της συμφωνίας ΠΟΕ καθώς και τα κείμενα όλων των συμφωνιών ΠΟΕ που αποτελούν μέρος αυτής είναι διαθέσιμα στον ιστότοπο: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/final_e.htm.

σκοπούς. Το κεφάλαιο αυτό πραγματεύεται χωριστά το ηλεκτρονικό εμπόριο. Επίσης περιέχει διατάξεις σχετικές με τους εγχώριους κανονισμούς για τις υπηρεσίες πληροφορικής, τις ταχυδρομικές υπηρεσίες, τις τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες, τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και τις υπηρεσίες διεθνών θαλάσσιων μεταφορών.

18. Το κεφάλαιο εννέα («Επενδύσεις») αποτελείται από δύο μέρη.

19. Το τμήμα Α περιέχει τις ουσιαστικές διατάξεις για την προστασία των επενδύσεων. Για τους σκοπούς του εν λόγω κεφαλαίου ως «επένδυση» νοείται «κάθε στοιχείο ενεργητικού που έχει τα χαρακτηριστικά μιας επένδυσης, στα οποία συμπεριλαμβάνονται χαρακτηριστικά όπως η δέσμευση κεφαλαίων ή άλλων πόρων, η προσδοκία κέρδους ή ωφέλειας, η ανάληψη κινδύνου ή η καθορισμένη διάρκεια». Οι κύριες απαιτήσεις αφορούν την εθνική μεταχείριση, τη θεμιτή και δίκαιη μεταχείριση και την πλήρη προστασία και ασφάλεια, καθώς και την αποζημίωση για απώλειες εξαιτίας πολέμου ή άλλης ένοπλης συρράξεως, επαναστάσεως, καταστάσεως εθνικής έκτακτης ανάγκης, εξεγέρσεως, στάσεως ή ταραχών στο έδαφος του άλλου συμβαλλόμενου μέρους. Στο τμήμα Α προβλέπεται επίσης ότι κανένα συμβαλλόμενο μέρος δεν μπορεί να προβεί, άμεσα ή έμμεσα, σε εθνικοποίηση, απαλλοτρίωση ή λήψη μέτρων αποτελέσματος ισοδύναμου με εθνικοποίηση ή απαλλοτρίωση των επενδύσεων που έχουν πραγματοποιήσει επενδυτές του άλλου συμβαλλόμενου μέρους που καλύπτονται από το εν λόγω τμήμα, εκτός αν πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις. Επιπροσθέτως, κάθε συμβαλλόμενο μέρος οφείλει να επιτρέπει την πραγματοποίηση όλων των μεταβιβάσεων που σχετίζονται με καλυπτόμενη από το κεφάλαιο εννέα επένδυση σε ελεύθερα μετατρέψιμο νόμισμα χωρίς περιορισμό ή καθυστέρηση. Κατά την έναρξη ισχύος της ΣΕΣΕΕΣ παύουν να ισχύουν οι συμφωνίες μεταξύ κρατών μελών της Ένωσης και της Σιγκαπούρης που αναφέρονται στο παράρτημα 9-Δ, οι οποίες αντικαθίστανται από τη ΣΕΣΕΕΣ.

20. Με το τμήμα Β καθιερώνεται μηχανισμός «Επίλυση[ς] διαφορών μεταξύ επενδυτών και κρατών» (στο εξής: ΕΔΕΚ). Ο εν λόγω μηχανισμός, ο οποίος μπορεί να προβλέπει προσφυγή στη διαιτησία, εφαρμόζεται σε διαφορά μεταξύ προσφεύγοντος ενός συμβαλλόμενου μέρους και του άλλου συμβαλλόμενου μέρους, σχετική με μεταχείριση (συμπεριλαμβανομένης της παραλείψεως) εκ μέρους του τελευταίου συμβαλλόμενου μέρους η οποία φαίνεται να αντιβαίνει στις διατάξεις του τμήματος Α και να προκαλεί απώλεια ή ζημία στον προσφεύγοντα ή στην τοπικά εγκατεστημένη εταιρεία του. Σε χωριστή διάταξη προβλέπεται ότι κατ' αρχήν κανένα συμβαλλόμενο μέρος δεν παρέχει διπλωματική προστασία, ούτε εγείρει απαίτηση σε διεθνές επίπεδο, όσον αφορά διαφορά την οποία ένας από τους επενδυτές του και το άλλο συμβαλλόμενο μέρος έχουν συμφωνήσει να υποβάλουν ή έχουν υποβάλει σε διαιτησία βάσει του τμήματος Β του κεφαλαίου εννέα.

21. Το κεφάλαιο δέκα («Δημόσιες Συμβάσεις») εφαρμόζεται σε κάθε μέτρο που αφορά καλυπτόμενη από τη συμφωνία σύμβαση, δηλαδή, διαδικασία συνάψεως συμβάσεως που διενεργείται από κάποιον από τους προσδιοριζόμενους φορείς, για σύμβαση η αξία της οποίας υπερβαίνει συγκεκριμένο όριο.

22. Στο κεφάλαιο ένδεκα («Διανοητική ιδιοκτησία») προβλέπονται δικαιώματα και υποχρεώσεις σε σχέση με επτά κατηγορίες δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας που επίσης καλύπτονται από τη Συμφωνία TRIPS και μία κατηγορία που δεν καλύπτεται από την εν λόγω συμφωνία, ήτοι τα δικαιώματα επί φυτικών ποικιλιών. Η διάρθρωση του εν λόγω τμήματος ακολουθεί εκείνη της συμφωνίας TRIPS: κάθε υποτμήμα πραγματεύεται ένα δικαίωμα διανοητικής ιδιοκτησίας που καλύπτεται από τη ΣΕΣΕΕΣ, ενώ επίσης ενσωματώνονται δικαιώματα και υποχρεώσεις που προβλέπονται σε άλλες πολυμερείς συμβάσεις (ορισμένες εκ των οποίων αποτελούν μέρος της συμφωνίας TRIPS ενώ άλλες όχι).

23. Το κεφάλαιο δώδεκα («Ανταγωνισμός και συναφή θέματα») επικεντρώνεται στη σημασία του ελεύθερου και ανόθευτου ανταγωνισμού στις εμπορικές συναλλαγές των συμβαλλόμενων μερών. Στο εν λόγω κεφάλαιο τίθενται αρχές που αφορούν την αντιμονοπωλιακή πολιτική και τις συγχωνεύσεις, τις δημόσιες επιχειρήσεις, τις επιχειρήσεις στις οποίες έχουν παραχωρηθεί ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα και κρατικά μονοπώλια καθώς και τις επιδοτήσεις.

24. Το κεφάλαιο δεκατρία («Εμπόριο και αειφόρος ανάπτυξη») αφορά τη δέσμευση των συμβαλλόμενων μερών για την ανάπτυξη και την προώθηση του διεθνούς εμπορίου και των διμερών εμπορικών και οικονομικών τους σχέσεων κατά τρόπον ώστε να συμβάλλουν στην αειφόρο ανάπτυξη. Κάθε συμβαλλόμενο μέρος αναλαμβάνει τη δέσμευση να θεσπίζει δικά του επίπεδα προστασίας του περιβάλλοντος και της εργασίας, καθώς και να εγκρίνει ή να τροποποιεί αναλόγως τους σχετικούς νόμους και πολιτικές του, σύμφωνα με τις αρχές των διεθνώς αναγνωρισμένων προτύπων ή συμφωνιών στις οποίες είναι συμβαλλόμενο μέρος. Το κεφάλαιο επιβάλλει χωριστές υποχρεώσεις ως προς το εμπόριο ξυλείας και προϊόντων ξυλείας καθώς και ως προς το εμπόριο προϊόντων αλιείας, ενώ περιέχει ειδικές διατάξεις για την επίλυση των διαφορών.

25. Το κεφάλαιο δεκατέσσερα («Διαφάνεια») προβλέπει υποχρεώσεις με τις οποίες επιδιώκεται ένα διαφανές και προβλέψιμο ρυθμιστικό πλαίσιο για τις επιχειρήσεις, ενώ παρέχει διευκρινίσεις και βελτιωμένες ρυθμίσεις για τη διαφάνεια, τις διαβουλεύσεις και την καλύτερη διαχείριση των μέτρων γενικής εφαρμογής. Οι εν λόγω υποχρεώσεις ισχύουν κατ' αρχήν σε συνδυασμό με ειδικότερους κανόνες που περιέχονται σε άλλα κεφάλαια της ΣΕΣΕΕΣ.

26. Στο κεφάλαιο δεκαπέντε («Επίλυση διαφορών») προβλέπονται οι γενικοί κανόνες που διέπουν την πρόληψη και την επίλυση τυχόν διαφορών μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών ως προς την ερμηνεία και την εφαρμογή της ΣΕΣΕΕΣ με σκοπό την επίτευξη αμοιβαία αποδεκτής λύσεως, όπου αυτό είναι δυνατόν. Η εν λόγω διαδικασία επίλυσεως διαφορών περιλαμβάνει τα ακόλουθα επιμέρους στάδια: το αίτημα για διαβουλεύσεις, (το αίτημα για) τη σύσταση ειδικής ομάδας διαιτησίας, την έκδοση ενδιάμεσης εκθέσεως και την έκδοση της τελικής αποφάσεως. Άλλες διατάξεις ρυθμίζουν τις διαδικασίες εφαρμογής και τα μέτρα αποκαταστάσεως για την επίτευξη της συμμορφώσεως.

27. Το κεφάλαιο δεκαέξι («Μηχανισμός διαμεσολάβησης») καθιερώνει μηχανισμό διαμεσολάβησης που σκοπεύει στην εξεύρεση αμοιβαία αποδεκτής λύσεως μέσα από μια ολοκληρωμένη και ταχεία διαδικασία με τη βοήθεια διαμεσολαβητή. Το εν λόγω κεφάλαιο εφαρμόζεται σε κάθε μέτρο που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ΣΕΣΕΕΣ και το οποίο επηρεάζει αρνητικά το εμπόριο ή τις επενδύσεις μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών, εκτός αν προβλέπεται διαφορετικά.

28. Το κεφάλαιο 17 («Θεσμικές, γενικές και τελικές διατάξεις») περιλαμβάνει τρεις κατηγορίες διατάξεων. Η πρώτη κατηγορία καθιερώνει θεσμική διάρθρωση συνιστάμενη σε διάφορες επιτροπές στο πλαίσιο των οποίων τα συμβαλλόμενα μέρη πρέπει να πραγματοποιούν συναντήσεις για να επιβλέπουν και να διευκολύνουν την υλοποίηση και την εφαρμογή της ΣΕΣΕΕΣ. Η δεύτερη κατηγορία αφορά τη λήψη αποφάσεων, τις τροποποιήσεις, την έναρξη ισχύος, το άμεσο αποτέλεσμα, την προσχώρηση, την εδαφική εφαρμογή της ΣΕΣΕΕΣ, τα διάφορα παραρτήματα και λοιπά κείμενα που αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της ΣΕΣΕΕΣ καθώς και τις αυθεντικές γλωσσικές εκδόσεις του κειμένου της ΣΕΣΕΕΣ. Η τρίτη κατηγορία αφορά ουσιαστικά ζητήματα, μεταξύ των οποίων τη φορολογία, τις τρέχουσες συναλλαγές και τις κινήσεις κεφαλαίων, τα κρατικά επενδυτικά ταμεία, τους περιορισμούς για τη διασφάλιση του ισοζυγίου πληρωμών καθώς και τις εξαιρέσεις για λόγους ασφάλειας.

29. Στο κείμενο των κεφαλαίων της ΣΕΣΕΕΣ προσαρτώνται πρωτόκολλο σχετικό με τους κανόνες που διέπουν την προέλευση, μνημόνια συμφωνιών σε σχέση με το άρθρο 17.6 (φορολογία), την αμοιβή των διαιτητών, πρόσθετες διατάξεις σχετικές με τελωνειακές διαδικασίες, την αμοιβαία αναγνώριση προγραμμάτων εξουσιοδοτημένων οικονομικών φορέων και τους συγκεκριμένους περιορισμούς χώρου ή προσβάσεως στους φυσικούς πόρους για τη Σινγκαπούρη.

30. Το παράρτημα των παρουσών προτάσεων περιλαμβάνει λεπτομερέστερη σύνοψη της ΣΕΣΕΕΣ. Σκοπός του εν λόγω παραρτήματος δεν είναι η εν συντομία υπόμνηση κάθε πτυχής της ΣΕΣΕΕΣ, αλλά περισσότερο η συνοπτική παράθεση των κύριων σημείων που είναι κρίσιμα για τις παρούσες προτάσεις. Η περιγραφή της αιτήσεως, οι παρατηρήσεις των μετεχόντων στη διαδικασία καθώς και η δική μου ανάλυση της αιτήσεως πρέπει να αναγιγνώσκονται σε συνδυασμό με το εν λόγω παράρτημα.

Το δίκαιο της Ένωσης

Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση

31. Το άρθρο 5 ΣΕΕ καθιερώνει την αρχή της δοτής αρμοδιότητας, σύμφωνα με την οποία οι αρμοδιότητες που δεν απονέμονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση με τις Συνθήκες ανήκουν στα κράτη μέλη¹¹. Το άρθρο 5, παράγραφος 2, ΣΕΕ ορίζει ότι «[...] η Ένωση ενεργεί μόνον εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων που της απονέμουν τα κράτη μέλη με τις Συνθήκες για την επίτευξη των στόχων που οι Συνθήκες αυτές ορίζουν» και ότι «[κ]άθε αρμοδιότητα η οποία δεν απονέμεται στην Ένωση με τις Συνθήκες ανήκει στα κράτη μέλη».

32. Το άρθρο 21, παράγραφος 2, ΣΕΕ αναφέρεται στις αρχές που τηρεί και τους στόχους που επιδιώκει η Ευρωπαϊκή Ένωση κατά τον καθορισμό και την εφαρμογή κοινών πολιτικών και δράσεων. Οι ίδιες αρχές και στόχοι ισχύουν και κατά τη διαμόρφωση και εφαρμογή της εξωτερικής δράσεως της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και των εξωτερικών πτυχών των άλλων πολιτικών της (άρθρο 21, παράγραφος 3, ΣΕΕ). Οι εν λόγω στόχοι περιλαμβάνουν «την προώθηση της ενσωμάτωσης όλων των χωρών στην παγκόσμια οικονομία, μεταξύ άλλων και μέσω της προοδευτικής κατάργησης των περιορισμών του διεθνούς εμπορίου» (άρθρο 21, παράγραφος 2, στοιχείο ε', ΣΕΕ) καθώς και «τη συμβολή στην ανάπτυξη διεθνών μέτρων για τη διαφύλαξη και τη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος και την αειφόρο διαχείριση των παγκόσμιων φυσικών πόρων, με στόχο τη διασφάλιση της αειφόρου ανάπτυξης» (άρθρο 21, παράγραφος 2, στοιχείο στ', ΣΕΕ).

Η Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

33. Το άρθρο 2 ΣΛΕΕ ορίζει, συγκεκριμένα, τα εξής:

«1. Όταν οι Συνθήκες απονέμουν στην Ένωση αποκλειστική αρμοδιότητα σε συγκεκριμένο τομέα, μόνον η Ένωση δύναται να νομοθετεί και να εκδίδει νομικά δεσμευτικές πράξεις, ενώ τα κράτη μέλη έχουν την εν λόγω δυνατότητα μόνον εάν εξουσιοδοτούνται προς τούτο από την Ένωση ή μόνο για να εφαρμόσουν τις πράξεις της Ένωσης.

2. Όταν οι Συνθήκες απονέμουν στην Ένωση συντρέχουσα αρμοδιότητα με τα κράτη μέλη σε συγκεκριμένο τομέα, η Ένωση και τα κράτη μέλη δύναται να νομοθετούν και να εκδίδουν νομικά δεσμευτικές πράξεις στον τομέα αυτό. Τα κράτη μέλη ασκούν τις αρμοδιότητές τους κατά το μέτρο που η Ένωση δεν έχει ασκήσει τη δική της [¹²]. Τα κράτη μέλη ασκούν εκ νέου τις αρμοδιότητές τους κατά το μέτρο που η Ένωση αποφάσισε να παύσει να ασκεί τη δική της.

[...]»

34. Το άρθρο μόνο του πρωτοκόλλου 25¹³ σχετικά με την άσκηση των συντρεχουσών αρμοδιοτήτων ορίζει: «Όσον αφορά το άρθρο 2, παράγραφος 2 [ΣΛΕΕ] σχετικά με τις συντρέχουσες αρμοδιότητες, όταν η Ένωση αναλαμβάνει δράση σε συγκεκριμένο τομέα, το πεδίο άσκησης αυτής της αρμοδιότητας καλύπτει μόνο τα στοιχεία που διέπονται από την εν λόγω πράξη της Ένωσης και, συνεπώς, δεν καλύπτει ολόκληρο τον τομέα».

11 — Βλ., επίσης, άρθρο 4, παράγραφος 1, ΣΕΕ.

12 — Βλ., επίσης, δήλωση 18 σχετικά με την οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων που περιλαμβάνεται στις δηλώσεις οι οποίες προσαρτώνται στην τελική πράξη της διακυβερνητικής διάσκεψης η οποία υιοθέτησε τη Συνθήκη της Λισαβώνας (ΕΕ 2016, C 202, σ. 335). Η εν λόγω δήλωση επιβεβαιώνει ότι «[...] όσες αρμοδιότητες δεν απονέμονται στην Ένωση με τις Συνθήκες ανήκουν στα κράτη μέλη». Τονίζει δε περαιτέρω ότι, «[ό]ταν οι Συνθήκες απονέμουν στην Ένωση αρμοδιότητα συντρέχουσα με των κρατών μελών σε ένα συγκεκριμένο τομέα, τα κράτη μέλη ασκούν την αρμοδιότητά τους κατά το μέτρο που η Ένωση δεν έχει ασκήσει, ή έχει αποφασίσει να παύσει να ασκεί τη δική της αρμοδιότητα [...]».

13 — ΕΕ 2012, C 326, σ. 307.

35. Το άρθρο 3, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ απαριθμεί τους τομείς στους οποίους η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα, στους οποίους περιλαμβάνονται:

«α) τελωνειακή ένωση,

[...]

δ) διατήρηση των βιολογικών πόρων της θάλασσας στο πλαίσιο της κοινής αλιευτικής πολιτικής,

ε) κοινή εμπορική πολιτική.»

36. Σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει επίσης αποκλειστική αρμοδιότητα για τη σύναψη διεθνούς συμφωνίας «[...] όταν η σύναψη αυτή προβλέπεται σε νομοθετική πράξη της Ένωσης [πρώτη βάση] ή είναι απαραίτητη για να μπορέσει η Ένωση να ασκήσει την εσωτερική της αρμοδιότητα [δεύτερη βάση], ή κατά το μέτρο που ενδέχεται να επηρεάσει τους κοινούς κανόνες ή να μεταβάλει την εμβέλειά τους [τρίτη βάση]».

37. Το άρθρο 4 ΣΛΕΕ, το οποίο αφορά τις συντρέχουσες αρμοδιότητες, ορίζει:

«1. Η Ένωση έχει συντρέχουσα αρμοδιότητα με τα κράτη μέλη όταν οι Συνθήκες της απονέμουν αρμοδιότητα μη εμπίπτουσα στους τομείς των άρθρων 3 και 6 ^[14].

2. Οι συντρέχουσες αρμοδιότητες της Ένωσης και των κρατών μελών αφορούν τους εξής κύριους τομείς:

α) την εσωτερική αγορά,

β) την κοινωνική πολιτική, για τις πτυχές που καθορίζονται στην παρούσα Συνθήκη,

[...]

δ) την γεωργία και την αλιεία, με την εξαίρεση της διατήρησης των βιολογικών πόρων της θάλασσας,

ε) το περιβάλλον,

[...]

ζ) τις μεταφορές,

[...]

θ) την ενέργεια,

[...]».

38. Σύμφωνα με το άρθρο 9 ΣΛΕΕ, το οποίο συγκαταλέγεται στις διατάξεις γενικής εφαρμογής, κατά τον καθορισμό και την εφαρμογή των πολιτικών και των δράσεων της, η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να «[...] συνεκτιμά τις απαιτήσεις που συνδέονται με την προαγωγή υψηλού επιπέδου απασχόλησης [και] με τη διασφάλιση της κατάλληλης κοινωνικής προστασίας [...]».

14 — Στο άρθρο 6 ΣΛΕΕ περιλαμβάνεται εξαντλητικός κατάλογος των τομέων στους οποίους η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αρμοδιότητα να αναλαμβάνει δράσεις για να υποστηρίξει, να συντονίζει ή να συμπληρώνει τη δράση των κρατών μελών.

39. Το άρθρο 11 ΣΛΕΕ (που επίσης συγκαταλέγεται στις διατάξεις γενικής εφαρμογής) ορίζει ότι «[ο]ι απαιτήσεις της περιβαλλοντικής προστασίας πρέπει να ενταχθούν στον καθορισμό και την εφαρμογή των πολιτικών και δράσεων της Ένωσης, ιδίως προκειμένου να προωθηθεί η αειφόρος ανάπτυξη».

40. Το πέμπτο μέρος, τίτλος Ι, της ΣΛΕΕ, το οποίο περιλαμβάνει τα άρθρα 205 έως 207 ΣΛΕΕ, περιέχει τις γενικές διατάξεις για την εξωτερική δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

41. Το άρθρο 206 ΣΛΕΕ ορίζει ότι, «[μ]ε τη δημιουργία τελωνειακής ένωσης σύμφωνα με τα άρθρα 28 έως 32, η Ένωση συμβάλλει, για το κοινό συμφέρον, στην αρμονική ανάπτυξη του παγκόσμιου εμπορίου, στην προοδευτική κατάργηση των περιορισμών στις διεθνείς συναλλαγές και στις άμεσες ξένες επενδύσεις, καθώς και στον περιορισμό των τελωνειακών και άλλων φραγμών».

42. Το άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ ορίζει:

«Η κοινή εμπορική πολιτική διαμορφώνεται βάσει ενιαίων αρχών, ιδίως όσον αφορά τις μεταβολές δασμολογικών συντελεστών, τη σύναψη δασμολογικών και εμπορικών συμφωνιών σχετικά με τις ανταλλαγές εμπορευμάτων και υπηρεσιών, και τις εμπορικές πτυχές της διανοητικής ιδιοκτησίας, τις άμεσες ξένες επενδύσεις, την ενοποίηση των μέτρων ελευθέρωσης, την πολιτική των εξαγωγών και τα μέτρα εμπορικής άμυνας, στα οποία περιλαμβάνονται τα μέτρα που λαμβάνονται σε περιπτώσεις ντάμπινγκ και επιδοτήσεων. Η κοινή εμπορική πολιτική ασκείται στο πλαίσιο των αρχών και των στόχων της εξωτερικής δράσης της Ένωσης.»

43. Κατά το άρθρο 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ, «[η] διαπραγμάτευση και η σύναψη διεθνών συμφωνιών στον τομέα των μεταφορών υπόκεινται στον τίτλο VI του τρίτου μέρους [που περιλαμβάνει τις διατάξεις για την κοινή πολιτική μεταφορών] και στο άρθρο 218».

44. Το άρθρο 207, παράγραφος 6, ΣΛΕΕ ορίζει ότι «[η] άσκηση των αρμοδιοτήτων που απονέμει το παρόν άρθρο στον τομέα της κοινής εμπορικής πολιτικής δεν επηρεάζει την οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ένωσης και των κρατών μελών, ούτε συνεπάγεται εναρμόνιση των νομοθετικών ή κανονιστικών διατάξεων των κρατών μελών κατά το μέτρο που οι Συνθήκες αποκλείουν την εναρμόνιση αυτή».

45. Το άρθρο 216 ΣΛΕΕ ορίζει σε ποιες περιπτώσεις μπορεί η Ένωση να συνάπτει διεθνή συμφωνία με μία ή περισσότερες τρίτες χώρες. Κατά το άρθρο 216, παράγραφος 1, η Ένωση μπορεί να συνάψει τέτοια συμφωνία «[...] όταν το προβλέπουν οι Συνθήκες [πρώτη βάση] ή όταν η σύναψη συμφωνίας είναι αναγκαία για την επίτευξη, στο πλαίσιο των πολιτικών της Ένωσης, ενός εκ των στόχων που καθορίζονται από τις Συνθήκες [δεύτερη βάση], ή προβλέπεται σε νομικά δεσμευτική πράξη της Ένωσης [τρίτη βάση] ή ακόμη ενδέχεται να επηρεάσει κοινούς κανόνες ή να μεταβάλει την εμβέλειά τους [τέταρτη βάση]».

46. Το άρθρο 218 ΣΛΕΕ ορίζει τους διαδικαστικούς κανόνες οι οποίοι ρυθμίζουν, μεταξύ άλλων, τη διαπραγμάτευση, την υπογραφή και τη σύναψη διεθνών συμφωνιών:

«1. Με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων του άρθρου 207, για τη διαπραγμάτευση και τη σύναψη των συμφωνιών μεταξύ της Ένωσης και τρίτων χωρών ή διεθνών οργανισμών ακολουθείται η εξής διαδικασία:

2. Το Συμβούλιο εγκρίνει την έναρξη διαπραγματεύσεων, εκδίδει οδηγίες διαπραγμάτευσης, επιτρέπει την υπογραφή και συνάπτει τις συμφωνίες.

3. Η Επιτροπή [...] υποβάλλει συστάσεις στο Συμβούλιο, το οποίο εκδίδει απόφαση που επιτρέπει την έναρξη διαπραγματεύσεων [...]

4. Το Συμβούλιο μπορεί να απευθύνει οδηγίες στον διαπραγματευτή και να ορίζει ειδική επιτροπή, σε διαβούλευση με την οποία πρέπει να διεξάγονται οι διαπραγματεύσεις.

5. Το Συμβούλιο, μετά από πρόταση του διαπραγματευτή, εκδίδει απόφαση που επιτρέπει την υπογραφή της συμφωνίας και, ενδεχομένως, την προσωρινή της εφαρμογή πριν να τεθεί σε ισχύ.

6. Το Συμβούλιο, μετά από πρόταση του διαπραγματευτή, εκδίδει απόφαση για τη σύναψη της συμφωνίας.

[...]

11. Ένα κράτος μέλος, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο ή η Επιτροπή μπορεί να ζητήσει από το Δικαστήριο να γνωμοδοτήσει εάν η σχεδιαζόμενη συμφωνία είναι συμβατή με τις Συνθήκες. Εάν η γνώμη του Δικαστηρίου είναι αρνητική, η σχεδιαζόμενη συμφωνία μπορεί να τεθεί σε ισχύ μόνο εφόσον τροποποιηθεί, ή εάν αναθεωρηθούν οι Συνθήκες.»

Η αίτηση γνωμοδότησεως

47. Με αίτηση της 10ης Ιουλίου 2015 η Επιτροπή ζήτησε από το Δικαστήριο, δυνάμει του άρθρου 218, παράγραφος 11, ΣΛΕΕ, την έκδοση γνωμοδότησεως επί του ακόλουθου ερωτήματος:

«Διαθέτει η Ένωση την απαιτούμενη αρμοδιότητα να υπογράψει και να συνάψει μόνη της τη [ΣΕΣΕΕΣ]; Ειδικότερα,

- ποιες από τις διατάξεις της Συμφωνίας εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ένωσης;
- ποιες από τις διατάξεις της Συμφωνίας εμπίπτουν στις συντρέχουσες αρμοδιότητες της Ένωσης; και
- περιλαμβάνει η Συμφωνία διατάξεις οι οποίες εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών μελών;»

48. Επί της αιτήσεως της Επιτροπής υπέβαλαν γραπτές παρατηρήσεις το Συμβούλιο, το Κοινοβούλιο και οι κυβερνήσεις όλων των κρατών μελών πλην του Βελγίου, της Κροατίας, της Εσθονίας και της Σουηδίας. Στις 12 και 13 Σεπτεμβρίου 2016 διεξήχθη επ' ακροατηρίου συζήτηση, στην οποία έλαβαν μέρος η Επιτροπή, το Συμβούλιο, το Κοινοβούλιο, καθώς και η Αυστριακή Κυβέρνηση, η Βελγική Κυβέρνηση, η Τσεχική Κυβέρνηση, η Δανική Κυβέρνηση, η Φινλανδική Κυβέρνηση, η Γαλλική Κυβέρνηση, η Γερμανική Κυβέρνηση, η Ελληνική Κυβέρνηση, η Ιρλανδική Κυβέρνηση, η Ιταλική Κυβέρνηση, η Λιθουανική Κυβέρνηση, η Ολλανδική Κυβέρνηση, η Πολωνική Κυβέρνηση, η Ρουμανική Κυβέρνηση, η Σλοβενική Κυβέρνηση και η Ισπανική Κυβέρνηση.

Τα ζητήματα που τίθενται με την υποβληθείσα από την Επιτροπή αίτηση γνωμοδότησεως

49. Η αίτηση γνωμοδότησεως της Επιτροπής είναι προδήλως παραδεκτή, καθόσον η ΣΕΣΕΕΣ δεν έχει ακόμη συναφθεί και, ως εκ τούτου, αποτελεί «σχεδιαζόμενη» συμφωνία κατά την έννοια του άρθρου 218, παράγραφος 11, ΣΛΕΕ. Κατ' ουσίαν, η αίτηση αποτελείται από δύο σκέλη.

50. Το πρώτο σκέλος αφορά το ζήτημα αν η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να υπογράψει και να συνάψει τη ΣΕΣΕΕΣ μόνη της, ήτοι χωρίς τη συμμετοχή των κρατών μελών.

51. Με το δεύτερο σκέλος ερωτάται ποιες από τις διατάξεις της ΣΕΣΕΕΣ εμπίπτουν, αντιστοίχως, στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στη συντρέχουσα αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στην αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών μελών.

52. Εάν η απάντηση του Δικαστηρίου στο πρώτο σκέλος της αιτήσεως είναι καταφατική, για τον λόγο ότι η ΣΕΣΕΕΣ στο σύνολό της εμπίπτει στην αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (επί τη βάσει είτε του άρθρου 3, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, είτε του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ), η εξέταση του δεύτερου σκέλους παρέλκει. Στην περίπτωση αυτήν, η ΣΕΣΕΕΣ θα πρέπει να συναφθεί από μόνη την Ευρωπαϊκή Ένωση.

53. Εάν η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν διαθέτει αποκλειστική αρμοδιότητα για τη σύναψη της ΣΕΣΕΕΣ, στο σύνολό της, η κατάσταση περιπλέκεται. Εάν η αρμοδιότητα που διαθέτει η Ευρωπαϊκή Ένωση ως προς τη ΣΕΣΕΕΣ είναι εν μέρει αποκλειστική (βάσει του άρθρου 3 ΣΛΕΕ) και εν μέρει συντρέχουσα (βάσει του άρθρου 4 ΣΛΕΕ), τότε ποιος μπορεί (ή πρέπει) να υπογράψει την εν λόγω συμφωνία¹⁵;

54. Στο παρόν στάδιο θεωρώ αναγκαίο να εξηγήσω τον τρόπο κατά τον οποίο αντιλαμβάνομαι τη σχέση μεταξύ των συστημάτων εσωτερικής και εξωτερικής αρμοδιότητας.

55. Τα άρθρα 2 έως 4 ΣΛΕΕ πρέπει να ερμηνεύονται υπό το πρίσμα των άρθρων 4 και 5 ΣΕΕ. Τα εν λόγω άρθρα πρέπει επίσης να ερμηνεύονται λαμβανομένης υπόψη της θέσεώς τους ήδη στην αρχή της ΣΛΕΕ («Μέρος πρώτο – Οι αρχές· «Τίτλος Ι – Κατηγορίες και τομείς αρμοδιοτήτων της Ένωσης») και με αντιπαραβολή προς όσα ίσχυαν στο παρελθόν, στις προηγούμενες εκδόσεις των Συνθηκών.

56. Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να υπομνησθούν οι προηγούμενες εκδόσεις της νυν ΣΛΕΕ, όπως ίσχυαν μετά τις Συνθήκες του Μάαστριχτ (1992), του Άμστερνταμ (1997) και της Νίκαιας (2001). Ειδικότερα, το άρθρο 3β της Συνθήκης ΕΚ, όπως τροποποιήθηκε από τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση στο Μάαστριχτ [μετέπειτα άρθρο 5 ΕΚ (Άμστερνταμ και στη συνέχεια Νίκαια)], περιείχε, στις τρεις παραγράφους του, μια ανάλυση των αρμοδιοτήτων η οποία ενσωμάτωνε διαδοχικά τις αρχές της δοτής αρμοδιότητας, της επικουρικότητας και της αναλογικότητας¹⁶. Κατά τη διάρκεια της εν λόγω περιόδου, ωστόσο, δεν υπήρχε λεπτομερής κατάλογος αρμοδιοτήτων. Τέτοιος κατάλογος επρόκειτο να εισαχθεί με τη Συνθήκη για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης, η οποία δεν τελεσφόρησε· επίσης το περιεχόμενο και τα ουσιώδη στοιχεία των νυν ισχυουσών διατάξεων των άρθρων 2, 3 και 4 ΣΛΕΕ προέρχονται σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό απευθείας από το κείμενο του σχεδίου του Συντάγματος και εισήχθησαν με τη Συνθήκη της Λισσαβώνας¹⁷.

57. Από τις εν λόγω προηγούμενες εκδόσεις καθίσταται σαφές ότι το εισαγωγικό αυτό μέρος της νυν ΣΛΕΕ δεν αφορά εξωτερικές σχέσεις αυτές καθ' εαυτές. Αφορά το θεμελιώδες, συνταγματικής φύσεως, ζήτημα της *διακρίσεως των εξουσιών μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών της – την αρχή της δοτής αρμοδιότητας*. Οι αρμοδιότητες απονέμονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση κατ' ουσίαν προκειμένου να έχει αυτή τη δυνατότητα να νομοθετεί σε διάφορους τομείς πολιτικής και οικονομικής δραστηριότητας εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πρόκειται για μια ευρωκεντρική αντίληψη του κόσμου (αντί για «Weltanschauung»). Πρόκειται για την επίτευξη της επιθυμητής ισορροπίας μεταξύ της ενοποιητικής (υπερεθνικής) κεντρικής αρχής που καθιερώνεται με τις Συνθήκες και των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που διατηρούν την κυριαρχία τους («Herren der Verträge»). Από τη διάκριση των αρμοδιοτήτων, επί της οποίας βασίζεται το όλο εγχείρημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πρέπει να καθίσταται σαφές ποιος διαθέτει αρμοδιότητα να

15 — Δεν αμφισβητείται ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα, βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', και του άρθρου 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, ως προς ορισμένα μέρη της ΣΕΣΕΕΣ.

16 — Το άρθρο 5 ΕΚ όριζε: «Η Κοινότητα δρα μέσα στα όρια των αρμοδιοτήτων που της αναθέτει και των στόχων που της ορίζει η παρούσα Συνθήκη. Στους τομείς που δεν υπάγονται στην αποκλειστική της αρμοδιότητα, η Κοινότητα δρα σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, μόνον εάν και στο βαθμό που οι στόχοι της προβλεπόμενης δράσης είναι αδύνατον να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη μέλη και δύνανται συνεπώς, λόγω των διαστάσεων και των αποτελεσμάτων της προβλεπόμενης δράσης, να επιτευχθούν καλύτερα σε κοινοτικό επίπεδο. Η δράση της Κοινότητας δεν υπερβαίνει τα αναγκαία όρια για την επίτευξη των στόχων της παρούσας συνθήκης».

17 — Για μια χρήσιμη σύνοψη, βλ. Lenaerts, K., και Van Nuffel, P., *European Union Law*, Sweet & Maxwell, 2011, παράγραφοι 7.021 έως 7.025.

ενεργεί σε συγκεκριμένους τομείς. Το κρίσιμο ερώτημα είναι «ποιος διαθέτει αρμοδιότητα να ενεργεί στο έδαφος της Ευρωπαϊκής Ένωσης; Η Ευρωπαϊκή Ένωση ή τα κράτη μέλη;» Δεδομένου τούτου, η διάκριση των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών θα έχει κατ' ανάγκην αντίκτυπο και στην άσκηση των εξωτερικών αρμοδιοτήτων.

58. Ποιες είναι οι συνέπειες των αλλαγών που επήλθαν με τη Συνθήκη της Λισσαβώνας;

59. Ορισμένες αρμοδιότητες ως προς έναν βραχύ και εξαντλητικό κατάλογο τομέων απονέμονται αμετάκλητα (εκτός εάν τροποποιηθεί η Συνθήκη) στην Ευρωπαϊκή Ένωση (άρθρο 3, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ). Ωστόσο, οι περισσότεροι τομείς αρμοδιότητας περιέχονται στον κατάλογο των «κύριων τομέων» –δηλαδή σε έναν μη εξαντλητικό κατάλογο– συντρεχουσών αρμοδιοτήτων (άρθρο 4, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ). Αρμοδιότητα που ορίζεται ως «συντρέχουσα» δεν είναι δυνατό να μετατραπεί σε *a priori* αποκλειστική αρμοδιότητα της Ένωσης κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Βεβαίως, εάν η Ευρωπαϊκή Ένωση, έχοντας ασκήσει το δικαίωμα προτεραιότητας που της απονέμεται από το άρθρο 2, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ (το οποίο θα αναλύσω στη συνέχεια των προτάσεων) έχει πράγματι καταλάβει συγκεκριμένο πεδίο, το πεδίο αυτό καθίσταται τομέας στον οποίο η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει *de facto* αποκλειστική αρμοδιότητα. Ωστόσο, η διαφορά μεταξύ, αφενός, των κατ' άρθρο 3, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ *a priori* αποκλειστικών αρμοδιοτήτων και, αφετέρου, των αρμοδιοτήτων που καθίστανται *de facto* αποκλειστικές αρμοδιότητες της Ένωσης μέσω του μηχανισμού του άρθρου 2, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ¹⁸, είναι η εξής: μια *a priori* αποκλειστική αρμοδιότητα της Ένωσης δεν μπορεί ποτέ (εκτός εάν τροποποιηθεί η Συνθήκη) να καταστεί μη αποκλειστική αρμοδιότητα της Ένωσης. Αντιθέτως, είναι θεωρητικώς δυνατή η ανάκτηση, από τα κράτη μέλη, αρμοδιότητας σε τομέα ο οποίος σήμερα διέπεται από νομοθεσία της Ένωσης εκδοθείσα στο πλαίσιο της ασκήσεως του κατ' άρθρο 2, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ δικαιώματος προτεραιότητας. Ο νομοθέτης της Ένωσης απλώς θα έπρεπε να αποφασίσει να παύσει να νομοθετεί και να καταργήσει την ισχύουσα στον εν λόγω τομέα νομοθεσία της Ένωσης.

60. Επιπλέον, οι κατ' άρθρο 4 ΣΛΕΕ συντρέχουσες αρμοδιότητες είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με την ύπαρξη (χωριστής) διατάξεως της Συνθήκης που απονέμει στην Ευρωπαϊκή Ένωση αρμοδιότητα που δεν είναι ούτε αποκλειστική (άρθρο 3 ΣΛΕΕ), ούτε συμπληρωματική (άρθρο 6 ΣΛΕΕ: «αρμοδιότητα να αναλαμβάνει δράσεις για να υποστηρίξει, να συντονίζει ή να συμπληρώνει τη δράση των κρατών μελών»). Τούτο διότι το άρθρο 4, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ ορίζει ότι «η [Ευρωπαϊκή Ένωση] έχει συντρέχουσα αρμοδιότητα με τα κράτη μέλη όταν οι Συνθήκες της απονέμουν αρμοδιότητα μη εμπίπτουσα στους τομείς των άρθρων 3 και 6»¹⁹. Ως εκ τούτου, στο άρθρο 4 ΣΛΕΕ ορίζεται η *ύπαρξη* διάφορων συντρεχουσών μεταξύ της Ένωσης και των κρατών μελών αρμοδιοτήτων.

61. Στη συνέχεια το άρθρο 2 ΣΛΕΕ πραγματεύεται διάφορες πτυχές της *ασκήσεως* της αρμοδιότητας. Ειδικότερα, το άρθρο 2, παράγραφος 2, δεύτερη περίοδος, προβλέπει το «δικαίωμα προτεραιότητας» της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η εν λόγω διάταξη παρέχει στην Ευρωπαϊκή Ένωση το δικαίωμα να επιλέγει εκείνη να ξεκινά την άσκηση μιας από τις απαριθμούμενες συντρέχουσες αρμοδιότητες. *Κατά το μέτρο που η Ένωση ασκεί τη δική της συντρέχουσα αρμοδιότητα* (και *μόνο* κατά το μέτρο αυτό) τα κράτη μέλη δεν έχουν πλέον τη δυνατότητα να ασκήσουν τη δική τους συντρέχουσα αρμοδιότητα στον συγκεκριμένο τομέα. Έτσι, το Πρωτόκολλο αριθ. 25 ορίζει ρητώς ότι «όταν η [Ευρωπαϊκή Ένωση] αναλαμβάνει δράση σε συγκεκριμένο τομέα, το πεδίο άσκησης αυτής της αρμοδιότητας καλύπτει

18 — Δεν προβαίνω σε υποθέσεις ως προς το εάν η εν λόγω αναστρεψιμότητα ισχύει επίσης και ως προς την κατ' άρθρο 3, παράγραφος 2 ΣΛΕΕ αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα της Ένωσης. Υποστηρίζεται ότι, εάν ένας τομέας εμπίπτει στην αρμοδιότητα της Ένωσης σε εσωτερικό επίπεδο και η Ένωση προβεί σε σύναψη διεθνούς συμφωνίας επί τη βάση του άρθρου 3, παράγραφος 2 ΣΛΕΕ, το γεγονός ότι αυτή παύει στη συνέχεια να νομοθετεί εσωτερικά δεν επηρεάζει τον αποκλειστικό χαρακτήρα της ήδη εδραιωθείσας εξωτερικής αρμοδιότητας. Ωστόσο, ως προς το σημείο αυτό η θεωρία εμφανίζεται διχασμένη.

19 — Σημειώνεται ότι η διατύπωση που χρησιμοποιήθηκε εν προκειμένω δεν είναι ιδιαίτερος επιτυχής. Ο μηχανισμός προτεραιότητας που καθιερώνει το άρθρο 2, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ ισχύει ως προς όλες τις συντρέχουσες αρμοδιότητες, εκτός εάν προβλέπεται ρητώς εξαίρεση (όπως στο άρθρο 4, παράγραφοι 3 και 4, ΣΛΕΕ). Με τη διατύπωση του άρθρου 4, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ λογικά ορίζεται και η αρμοδιότητα για την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ) ως «συντρέχουσα αρμοδιότητα», η οποία κατά συνέπεια υπόκειται στον κατ' άρθρο 2, παράγραφος 2, μηχανισμό προτεραιότητας: το γεγονός αυτό ενδέχεται να προκαλεί σύγχυση σε ορισμένα τουλάχιστον κράτη μέλη.

μόνο τα στοιχεία που διέπονται από την εν λόγω πράξη της Ένωσης, και συνεπώς, δεν καλύπτει ολόκληρο τον τομέα». Ορίζεται ρητώς ότι η κατ' άρθρο 2, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ προτεραιότητα είναι αναστρέψιμη. Αν η Ευρωπαϊκή Ένωση παύσει τη δράση της ως προς συγκεκριμένο τμήμα συγκεκριμένης συντρέχουσας αρμοδιότητας, η εν λόγω αρμοδιότητα επανέρχεται στα κράτη μέλη. Τα δε επιμέρους τμήματα αθροιζόμενα πρέπει πάντοτε να συναποτελούν ένα σύνολο –κάθε αρμοδιότητα που ασκείται σε τομέα συντρέχουσας αρμοδιότητας ασκείται *είτε* από την Ευρωπαϊκή Ένωση *είτε* από τα κράτη μέλη. Δεν μπορεί να παραμένει μετέωρη μεταξύ των δύο.

62. Μεγάλο μέρος της ασκήσεως της αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξακολουθεί να αφορά «εσωτερικά» ζητήματα –δηλαδή ζητήματα εντός του εδάφους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ορισμένες πτυχές της κατανομής των αρμοδιοτήτων εξακολουθούν κατ' ανάγκην να έχουν αντίκτυπο στην εξωτερική δράση. Αυτό ισχύει τόσο στους τομείς όπου η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει αποκλειστική αρμοδιότητα όσο και στους τομείς συντρέχουσας αρμοδιότητας. Όταν και εφόσον αναλαμβάνεται τέτοια εξωτερική δράση, θα πρέπει να τηρείται η συμφωνηθείσα κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών. Οι εν λόγω αρχές πρέπει να τηρούνται σε κάθε περίπτωση που αναλαμβάνεται δράση από την Ευρωπαϊκή Ένωση, είτε πρόκειται για εσωτερική είτε για εξωτερική²⁰.

63. Τόσο η αρμοδιότητα για την τελωνειακή ένωση, όσο και η αρμοδιότητα για την κοινή εμπορική πολιτική (οι οποίες αμφότερες αναφέρονται ως αποκλειστικές αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο άρθρο 3, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ) αναγνωρίζονται και περιγράφονται λεπτομερέστερα και ρητώς στο άρθρο 206 ΣΛΕΕ (τελωνειακή ένωση) και στο άρθρο 207 ΣΛΕΕ (κοινή εμπορική πολιτική) στο πέμπτο μέρος της ΣΛΕΕ, το οποίο επιγράφεται «Η εξωτερική δράση της Ένωσης». Η κοινή εμπορική πολιτική συγκαταλέγεται στα σπάνια παραδείγματα αμιγώς εξωτερικής αρμοδιότητας της Ένωσης. Παρά το γεγονός ότι το άρθρο 207, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ εξουσιοδοτεί το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο να θεσπίζουν τα μέτρα για τον καθορισμό του πλαισίου εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής, αποφασίζοντας μέσω κανονισμών σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, οι εν λόγω κανονισμοί συνιστούν μέτρα εξωτερικής δράσεως (τα οποία σκοπούν στη ρύθμιση, μέσω νομοθετικών πράξεων της Ένωσης, των εμπορικών συναλλαγών με τρίτα κράτη). Η αντίστοιχη *εσωτερική* αρμοδιότητα είναι η κατά τα άρθρα 114 και 115 ΣΛΕΕ αρμοδιότητα για την προσέγγιση των νομοθεσιών για τη ρύθμιση της εσωτερικής αγοράς, την οποία, το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο α', ΣΛΕΕ ορίζει ως συντρέχουσα αρμοδιότητα.

64. Σε αντίθεση με το άρθρο 3, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, το οποίο δεν αναφέρεται ρητώς στην *εξωτερική* αρμοδιότητα, το άρθρο 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ αναφέρεται στις περιπτώσεις στις οποίες η Ευρωπαϊκή Ένωση «έχει [...] αποκλειστική αρμοδιότητα για τη σύναψη διεθνούς συμφωνίας». Οι τέσσερις²¹ βάσεις αρμοδιότητας που προβλέπονται από τους συντάκτες της Συνθήκης («όταν η σύναψη αυτή προβλέπεται σε νομοθετική πράξη της [Ευρωπαϊκής Ένωσης]», «[όταν η σύναψη αυτή] είναι απαραίτητη για να μπορέσει η [Ευρωπαϊκή Ένωση] να ασκήσει την εσωτερική της αρμοδιότητα», «κατά το μέτρο που ενδέχεται να επηρεάσει τους κοινούς κανόνες ή να μεταβάλει την εμβέλειά τους») απηχούν και κυρίως κωδικοποιούν την προγενέστερη νομολογία του Δικαστηρίου²². Το άρθρο 216 ΣΛΕΕ (το οποίο περιέχει τις λεπτομερείς διατάξεις που διέπουν την περίπτωση κατά την

20 — Βλ., επί παραδείγματι, όσον αφορά την αρχή της δοτής αρμοδιότητας: γνωμοδότηση 2/94 (Προσχώρηση της Κοινότητας στην ΕΣΔΑ, της 28ης Μαρτίου 1996, EU:C:1996:140, σκέψη 24), και γνωμοδότηση 2/00 (Πρωτόκολλο της Καρθαγένης περί προλήψεως των κινδύνων που απορρέουν από τη βιοτεχνολογία, της 6ης Δεκεμβρίου 2001, EU:C:2001:664, σκέψη 5).

21 — Μολονότι το άρθρο 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ προβλέπει τέσσερις βάσεις αρμοδιότητας, αφού η τελευταία περίπτωση (να επηρεάσει τους κοινούς κανόνες ή να μεταβάλει την εμβέλειά τους) αφορά δύο ενδεχόμενα, στη συνέχεια των προτάσεων θα αντιμετωπίσω τα δύο αυτά ενδεχόμενα από κοινού. Οιαδήποτε αναφορά στην «τρίτη βάση (αρμοδιότητας)» του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ θα πρέπει, επομένως, να νοείται ως καλύπτουσα και τα δύο ενδεχόμενα.

22 — Εκάστη των εν λόγω βάσεων αποτυπώνει την αρχή της δοτής αρμοδιότητας (βλ. γνωμοδότηση 1/13, Προσχώρηση τρίτων κρατών στη Σύμβαση της Χάγης, της 14ης Οκτωβρίου 2014, EU:C:2014:2303, σκέψη 67 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Η πρώτη βάση αντανακλά (εν μέρει) τη γνωμοδότηση 1/94 της 15ης Νοεμβρίου 1994 (EU:C:1994:384, σκέψη 95): η δεύτερη βάση συμπυκνώνει τη γνωμοδότηση 1/76 της 26ης Απριλίου 1977 (Συμφωνία σχετική με την ίδρυση ευρωπαϊκού ταμείου ακινητοποίησης πλοίων εξυπηρετούντων εσωτερικές γραμμές, EU:C:1977:63, σκέψη 3): η τρίτη και η τέταρτη βάση αποτυπώνουν (με ευρύτερη ωστόσο διατύπωση) την αρχή που διαμορφώθηκε με την απόφαση της 31ης Μαρτίου 1971, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (22/70, EU:C:1971:32, σκέψεις 17 και 18, στο εξής: απόφαση για την ΑΕΤΡ). Για λεπτομερέστερη ανάλυση της αρχής ΑΕΤΡ, βλ. σημεία 120 έως 131 των παρουσών προτάσεων.

οποία η Ευρωπαϊκή Ένωση «μπορεί να συνάπτει συμφωνία με μία ή περισσότερες τρίτες χώρες ή διεθνείς οργανισμούς») αντιστοίχως απηχεί και κωδικοποιεί τη νομολογία του Δικαστηρίου για την ύπαρξη εξωτερικής αρμοδιότητας της Ένωσης· το άρθρο αυτό συνδέεται άμεσα με τη διάκριση των αρμοδιοτήτων που προβλέπουν τα άρθρα 2 έως 4 ΣΛΕΕ. Το άρθρο 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ καθορίζει την *ύπαρξη* της εξωτερικής αρμοδιότητας της Ένωσης, όχι όμως και τον αποκλειστικό της χαρακτήρα –ο τελευταίος καθορίζεται από το άρθρο 3, παράγραφοι 1 και 2, ΣΛΕΕ.

65. Στο πλαίσιο αυτό, προχωρώ σε λεπτομερέστερη ανάλυση της εξωτερικής αρμοδιότητας.

66. Όσον αφορά την κοινή εμπορική πολιτική, το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', ΣΛΕΕ ορίζει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα στον εν λόγω τομέα. Το άρθρο 207 ΣΛΕΕ διευκρινίζει ότι η κοινή εμπορική πολιτική «διαμορφώνεται βάσει [...] [της συνάψεως] δασμολογικών και εμπορικών συμφωνιών σχετικά με [διάφορους τομείς]». Σύμφωνα με την πρώτη βάση του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να συνάπτει διεθνή συμφωνία «όταν το προβλέπουν οι Συνθήκες». Επομένως, *υπό την προϋπόθεση* ότι συγκεκριμένο ζήτημα άπτεται της κοινής εμπορικής πολιτικής (πρόκειται για ακανθώδες ζήτημα, στην ανάλυση του οποίου αφιερώνεται σημαντικό μέρος των παρούσων προτάσεων), η Ευρωπαϊκή Ένωση θα έχει αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα για τη σύναψη διεθνούς συμφωνίας σχετικώς με το εν λόγω ζήτημα. Άλλες αποκλειστικές αρμοδιότητες που απαριθμούνται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ ενδεχομένως να συνδέονται με άλλες βάσεις του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, ιδίως με τη δεύτερη βάση («όταν η σύναψη συμφωνίας είναι αναγκαία για την επίτευξη, στο πλαίσιο των πολιτικών της [Ευρωπαϊκής Ένωσης], ενός εκ των στόχων που καθορίζονται από τις Συνθήκες»).

67. Αν συντρέχει μία από τις περιπτώσεις του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ και η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει εξωτερική αρμοδιότητα σύμφωνα με τους λεπτομερείς κανόνες του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, που απονέμουν αρμοδιότητα για τη σύναψη διεθνών συμφωνιών, η εν λόγω εξωτερική αρμοδιότητα θα είναι αποκλειστική. Ας προχωρήσουμε στην εν συντομία εξέταση εκάστης των βάσεων αρμοδιότητας.

68. Πρώτον, είναι δυνατός ο εντοπισμός μιας «νομικά δεσμευτικής πράξης της [Ευρωπαϊκής Ένωσης]» ορίζοντας ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να συνάψει μια τέτοια διεθνή συμφωνία (τρίτη βάση κατά το άρθρο 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ); Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως και εφόσον η εν λόγω πράξη συνιστά «νομοθετική πράξη της [Ευρωπαϊκής Ένωσης]» (πρώτη βάση κατά το άρθρο 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ)²³, η προκύπτουσα εξωτερική αρμοδιότητα της Ένωσης θα είναι αποκλειστική²⁴.

69. Δεύτερον, είναι η σύναψη διεθνούς συμφωνίας «αναγκαία για την επίτευξη, στο πλαίσιο των πολιτικών της [Ευρωπαϊκής Ένωσης], ενός εκ των στόχων που καθορίζονται από τις Συνθήκες» (δεύτερη βάση του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ); Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως και εφόσον η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί να ασκήσει μια εσωτερική της αρμοδιότητα χωρίς την

23 — «Νομοθετική πράξη» είναι η νομική πράξη που εκδίδεται με νομοθετική διαδικασία (άρθρο 289, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ). Σχετικά με τη διάκριση μεταξύ νομοθετικών πράξεων και κανονιστικών πράξεων βλ. απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2013, Inuit Tapiriit Kanatami κ.λπ. κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (C-583/11 P, EU:C:2013:625). Η ΣΕΕ απαγορεύει τη θέσπιση νομοθετικών πράξεων στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ: βλ. άρθρο 24, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ.

24 — Στο σημείο αυτό και πάλι η διατύπωση που χρησιμοποιείται στη Συνθήκη μετά τη Λισσαβόνα είναι κάπως περίεργη. Τα όσα εκθέτω στο κύριο σώμα των παρούσων προτάσεων θα μπορούσαν να θεωρηθούν η φυσική ερμηνεία της τρίτης βάσεως του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ σε συνδυασμό με την πρώτη βάση του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ· και όντως η εν λόγω ερμηνεία οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η εξωτερική αρμοδιότητα που απονέμεται με αυτόν τον τρόπο στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι αποκλειστικού χαρακτήρα. Ωστόσο, το εν λόγω συμπέρασμα δεν συμβιβάζεται με το γράμμα του άρθρου 4, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ. Υποθετίσθω (επί παραδείγματι) ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση εκδίδει νομοθετική πράξη στον τομέα της αναπτυξιακής συνεργασίας η οποία προβλέπει τη σύναψη διεθνούς συμφωνίας. Το άρθρο 4, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ ορίζει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση «έχει αρμοδιότητα να αναλαμβάνει δράσεις και να ασκεί κοινή πολιτική» στους τομείς της αναπτυξιακής συνεργασίας και της ανθρωπιστικής βοήθειας· συνεχίζει όμως ως εξής: «χωρίς η άσκηση της αρμοδιότητας αυτής να έχει ως αποτέλεσμα να κωλύει την άσκηση των αρμοδιοτήτων των κρατών μελών». Μπορεί όντως από την εν λόγω διατύπωση να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η κατ' αυτόν τον τρόπο προκύπτουσα αρμοδιότητα της Ένωσης είναι πάντα αποκλειστική; (Το άρθρο 4, παράγραφος 3 ΣΛΕΕ περιέχει παρόμοια σε γενικές γραμμές διατύπωση σε σχέση με τις αρμοδιότητες στους τομείς της έρευνας, της τεχνολογικής αναπτύξεως και του διαστήματος, εμφανίζοντας το ίδιο πρόβλημα.)

ύπαρξη και ενός εξωτερικού στοιχείου (βλ. δεύτερη βάση του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ), η προκύπτουσα εξωτερική αρμοδιότητα της Ένωσης θα είναι ομοίως αποκλειστική. Όπως προκύπτει από την προ Λισσαβώνας νομολογία, τέτοιες περιπτώσεις είναι μεν σπάνιες, πλην όμως δεν αποκλείονται²⁵.

70. Τέλος, έχει ήδη καταγραφεί τόσο εκτεταμένη νομοθετική δραστηριότητα στο πλαίσιο της Ένωσης, ώστε η Ευρωπαϊκή Ένωση να διαθέτει πλέον αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα μέσω του κωδικοποιημένου «δόγματος AETR»²⁶; Η κατάφαση του όρου ότι η σύναψη μιας διεθνούς συμφωνίας «ενδέχεται να επηρεάσει κοινούς κανόνες ή να μεταβάλει την εμβέλειά τους»²⁷ συνεπάγεται αυτομάτως κατάφαση της τέταρτης βάσης του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ και της τρίτης βάσεως του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ· συνακολούθως, η Ευρωπαϊκή Ένωση θα διαθέτει αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα.

71. Εάν η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν διαθέτει αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα δυνάμει του άρθρου 3 ΣΛΕΕ, μήπως διαθέτει συντρέχουσα εξωτερική αρμοδιότητα δυνάμει των άρθρων 2 και 4 ΣΛΕΕ (που διέπουν τη συντρέχουσα αρμοδιότητα) και του άρθρου 216 ΣΛΕΕ (που απονέμει εξωτερική αρμοδιότητα); *ή μήπως δεν υφίσταται καμία εξωτερική αρμοδιότητα της Ένωσης*, πλην ενδεχομένως της συμπληρωματικής εξωτερικής αρμοδιότητας²⁸; Ως προς το ερώτημα αυτό η κατάσταση εμφανίζεται πιο σύνθετη.

72. Πρώτον, πρέπει να ελεγχθεί εάν όντως συντρέχει περίπτωση συντρέχουσας αρμοδιότητας βάσει του άρθρου 4 ΣΛΕΕ. Αν υποτεθεί ότι η απάντηση στο εν λόγω ερώτημα είναι καταφατική, τότε θα προχωρήσω στον έλεγχο του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ προκειμένου να διαπιστώσω εάν συντρέχει κάποια από τις εκεί αναφερόμενες βάσεις αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης για σύναψη διεθνούς συμφωνίας. Εφόσον, στην υποθετική αυτή περίπτωση, δεν υφίσταται αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, κατά πάσα πιθανότητα κρίσιμες θα είναι η πρώτη, η δεύτερη και η τρίτη βάση αρμοδιότητας που προβλέπει η εν λόγω διάταξη. Από τον συνδυασμό του άρθρου 4 και του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ προκύπτουν οι απαραίτητες προϋποθέσεις για την *ύπαρξη* συντρέχουσας εξωτερικής αρμοδιότητας της Ένωσης. Τι ισχύει όμως όσον αφορά την άσκησή της;

73. Στο σημείο αυτό, είναι αναγκαίο να επιστρέψουμε στο άρθρο 2, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ και στο δικαίωμα προτεραιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εάν η Ευρωπαϊκή Ένωση επιλέξει να *μην* ασκήσει το εν λόγω δικαίωμα, η εξωτερική αρμοδιότητα –όπως ακριβώς και η εσωτερική αρμοδιότητα– θα παραμείνει στα κράτη μέλη και, κατά συνέπεια, αυτά (και όχι η Ευρωπαϊκή Ένωση) θα είναι αρμόδια να διαπραγματευθούν, να υπογράψουν και να συνάψουν διεθνή συμφωνία το αντικείμενο της οποίας

25 — Βλ., ιδίως, γνωμοδότηση 1/76 (Συμφωνία σχετική με την ίδρυση ευρωπαϊκού ταμείου ακινητοποίησης πλοίων εξυπηρετούντων εσωτερικές γραμμές, της 26ης Απριλίου 1977, EU:C:1977:63, σκέψεις 1 έως 3). Στην εν λόγω υπόθεση, η επίμαχη συμφωνία είχε ως αντικείμενο την εξυγίανση της οικονομικής καταστάσεως του στόλου σε μια γεωγραφική περιοχή όπου οι μεταφορές δι' εσωτερικής πλωτής οδού ενείχαν ειδική σημασία για το σύνολο των δικτύων των διεθνών μεταφορών (σκέψη 1). Το Δικαστήριο έκρινε ότι «το ότι [...] η θέσπιση κοινών κανόνων δυνάμει του άρθρου 75 της Συνθήκης [ΕΟΚ] δεν επιτρέπει εντούτοις την πλήρη εκπλήρωση του επιδιωκόμενου στόχου, αυτό οφείλεται στην παραδοσιακή συμμετοχή πλοίων που ανήκουν σε κράτος μη μέλος, την Ελβετία, στη ναυσιπλοΐα στις εν λόγω κύριες πλωτές οδούς, που υπάγονται στο σύστημα της ελεύθερης ναυσιπλοΐας που έχει θεσπιστεί με διεθνείς συμφωνίες παλαιάς ημερομηνίας» (σκέψη 2). Μολονότι στην εν λόγω γνωμοδότηση δεν αναφέρεται ρητώς ότι η συναφής αρμοδιότητα της Ένωσης ήταν αποκλειστική, με τη μεταγενέστερη νομολογία του το Δικαστήριο έδωσε σαφώς αυτή την ερμηνεία στη γνωμοδότηση 1/76. Βλ., επί παραδείγματι, γνωμοδότηση 2/92 (Τρίτη αναθεωρημένη απόφαση του ΟΟΣΑ περί εθνικής μεταχειρίσεως, της 24ης Μαρτίου 1995, EU:C:1995:83, σκέψη 32).

26 — Η προ Λισσαβώνας «προστιθέμενη αξία» της αποφάσεως AETR του Δικαστηρίου υπήρξε διττή: πρώτον, δημιούργησε εξωτερική αρμοδιότητα και, δεύτερον, όρισε την εν λόγω αρμοδιότητα ως αποκλειστική. Το γεγονός ότι τομέας (δεόντως ορισθείς) υπόκειται στους κοινούς κανόνες αρκεί για την ενεργοποίηση της τρίτης βάσεως του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, ως προς τον εν λόγω τομέα. Βλ. περαιτέρω σημεία 120 έως 131 των παρούσων προτάσεων.

27 — Η τέταρτη βάση του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ αναφέρει «ενδέχεται να επηρεάσει κοινούς κανόνες ή να μεταβάλει την εμβέλειά τους», ενώ η τρίτη βάση του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ αναφέρει «κατά το μέτρο που ενδέχεται να επηρεάσει τους κοινούς κανόνες ή να μεταβάλει την εμβέλειά τους». Φρονώ ότι η ελαφρά αυτή διαφοροποίηση στη διατύπωση των δύο διατάξεων δεν εγείρει κάποιο ουσιώδες ζήτημα.

28 — Βλ. σημείο 60 των παρούσων προτάσεων.

εμπίπτει στον εν λόγω τομέα συντρέχουσας αρμοδιότητας. Πάντως, το κείμενο του άρθρου 2, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ μπορεί να θεωρηθεί ότι επιτρέπει στην Ευρωπαϊκή Ένωση να ασκήσει το δικαίωμα προτεραιότητάς της σε σχέση τόσο με την εξωτερική, όσο και με την εσωτερική αρμοδιότητα.

74. Η αποδοχή της ανωτέρω θέσεως δεν σημαίνει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει απόλυτο δικαίωμα να επικαλείται εξωτερική αρμοδιότητα ως προς κάθε τομέα συντρέχουσας αρμοδιότητας από τους αναφερόμενους στο άρθρο 4, ανεξάρτητα από το αν έχει επιλέξει να ασκήσει το εν λόγω δικαίωμα εσωτερικά. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, το Συμβούλιο τόνισε ότι το εάν για τη σύναψη συγκεκριμένης διεθνούς συμφωνίας σε τομέα συντρέχουσας αρμοδιότητας η εξωτερική αρμοδιότητα θα ασκηθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση ή από τα κράτη μέλη αποτελεί «πολιτική επιλογή». Κατά την άποψή μου, τα νομικά εχέγγυα στα οποία βασίζεται η εν λόγω πολιτική επιλογή εντοπίζονται στις λεπτομερείς διαδικασίες που προβλέπονται στο άρθρο 218 ΣΛΕΕ. Το άρθρο 218, παράγραφος 2, ορίζει ότι «[τ]ο Συμβούλιο εγκρίνει την έναρξη διαπραγματεύσεων, εκδίδει οδηγίες διαπραγματεύσεως, επιτρέπει την υπογραφή και συνάπτει τις συμφωνίες». Οι επόμενες παράγραφοι ορίζουν ότι για την έναρξη των διαπραγματεύσεων (άρθρο 218, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ), την υπογραφή της συμφωνίας (άρθρο 218, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ) και τη σύναψή της (άρθρο 218, παράγραφος 6, ΣΛΕΕ) απαιτείται η έκδοση χωριστών αποφάσεων του Συμβουλίου –δηλαδή, αποφάσεων των κρατών μελών, υπό την ιδιότητά τους των μελών του Συμβουλίου, το οποίο εξουσιοδοτεί το κατάλληλο θεσμικό όργανο της Ένωσης για τις σχετικές ενέργειες. Καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας, το Συμβούλιο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία, εκτός από ορισμένους τομείς όπου απαιτείται ομοφωνία (άρθρο 218, παράγραφος 8, ΣΛΕΕ)· η δε σύναψη της συμφωνίας, κατά το μέτρο που συνιστά άσκηση εξωτερικής αρμοδιότητας της Ένωσης, συνήθως επίσης απαιτεί την έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ή τουλάχιστον τη διαβούλευση με αυτό (άρθρο 218, παράγραφος 6, στοιχεία α' και β', ΣΛΕΕ, αντιστοίχως).

75. Από τις ανωτέρω σκέψεις προκύπτει ότι διεθνής συμφωνία που καλύπτει τομείς που εμπίπτουν στη συντρέχουσα εξωτερική αρμοδιότητα, η οποία τελικά υπογράφεται και συνάπτεται από μόνη την Ευρωπαϊκή Ένωση, είναι εντελώς διαφορετική από εννοιολογικής απόψεως από διεθνή συμφωνία που καλύπτει αποκλειστικώς τομείς που εμπίπτουν στην αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην πρώτη περίπτωση, τα κράτη μέλη από κοινού (υπό την ιδιότητά τους των μελών του Συμβουλίου) διαθέτουν την εξουσία να συμφωνήσουν ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση θα αναλάβει δράση ή να επιμείνουν ότι εκείνα θα εξακολουθήσουν να ασκούν την εξωτερική αρμοδιότητα μεμονωμένα. Στη δεύτερη περίπτωση, τα κράτη μέλη δεν διαθέτουν τέτοια επιλογή, επειδή η αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα ανήκει ήδη στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

76. Στην περίπτωση κατά την οποία διεθνής συμφωνία υπογράφεται τόσο από την Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και από τα κράτη μέλη της, από απόψεως διεθνούς δικαίου, συμβαλλόμενα μέρη της εν λόγω συμφωνίας είναι τόσο η Ευρωπαϊκή Ένωση, όσο και τα κράτη μέλη. Τούτο έχει συνέπειες, ιδίως από πλευράς ευθύνης λόγω παραβάσεως της συμφωνίας αλλά και δικαιώματος δικαστικής προσφυγής σε σχέση με την εν λόγω παράβαση. Επομένως, για λόγους διαφάνειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και προς το συμφέρον της τρίτης χώρας (ή χωρών) με την οποία συνάπτεται η εν λόγω διεθνής συμφωνία, θα ήταν επιθυμητό να προσδιορίζονται στις σχετικές αποφάσεις με ιδιαίτερη σαφήνεια, αφενός, οι ακριβείς πτυχές συντρέχουσας αρμοδιότητας που τα κράτη μέλη (υπό την ιδιότητά τους των μελών του Συμβουλίου) έχουν συμφωνήσει να ασκούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, και, αφετέρου, οι πτυχές εκείνες που (εξακολουθούν να) ασκούνται από τα κράτη μέλη. Δήλωση σχετική με τις αρμοδιότητες προσαρτημένη στην οικεία συμφωνία δεν θα ήταν, κατά την άποψή μου, περιττή.

77. Τέλος, στην περίπτωση κατά την οποία διεθνής συμφωνία υπογράφεται τόσο από την Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και από τα κράτη μέλη της, κάθε κράτος μέλος παραμένει ελεύθερο βάσει του διεθνούς δικαίου να καταγγείλει την εν λόγω συμφωνία με την προσήκουσα κατά τη συμφωνία αυτή διαδικασία καταγγελίας. Κάθε κράτος μέλος μετέχει, άλλωστε, στη συμφωνία ως κυρίαρχο συμβαλλόμενο κράτος, και όχι ως απλό προσάρτημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (το γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ενδεχομένως διαδραματίσει ηγετικό ρόλο στις διαπραγματεύσεις της συμφωνίας δεν ασκεί επιρροή εν

προκειμένω). Πάντως, εάν το κράτος μέλος προβεί σε μια τέτοια ενέργεια, το άρθρο 216, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ θα έχει ως συνέπεια ότι –*από απόψεως δικαίου της Ένωσης*– αυτό θα εξακολουθεί να δεσμεύεται από τα μέρη της συμφωνίας που συνήφθησαν βάσει της αρμοδιότητας της Ένωσης (επειδή αποτελεί κράτος μέλος της Ένωσης, εκτός εάν και έως ότου η Ευρωπαϊκή Ένωση καταγγείλει τη συμφωνία²⁹. Η δυνατότητα του κράτους μέλους να ενεργεί ανεξάρτητα ως υποκείμενο του διεθνούς δικαίου είναι απόρροια του γεγονότος ότι αυτό εξακολουθεί να έχει διεθνή αρμοδιότητα· το γεγονός ότι το κράτος μέλος εξακολουθεί να δεσμεύεται εν μέρει από τη συμφωνία ακόμη και αν, ενεργώντας δυνάμει του διεθνούς δικαίου, την καταγγείλει δεν ανάγεται στο διεθνές δίκαιο, αλλά στο δίκαιο της Ένωσης.

78. Η κατάσταση διαφοροποιείται όταν το κράτος μέλος διαθέτει αποκλειστική αρμοδιότητα ως προς ένα ή περισσότερα τμήματα διεθνούς συμφωνίας (ενώ η υπόλοιπη συμφωνία εμπίπτει στην αποκλειστική ή στη συντρέχουσα αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης): στην περίπτωση αυτή, η συμφωνία πρέπει να συναφθεί τόσο από τα κράτη μέλη όσο και από την Ευρωπαϊκή Ένωση³⁰.

79. Εάν, παρ' όλα αυτά υποτεθεί ότι πρέπει να απαντηθεί από το Δικαστήριο το δεύτερο σκέλος της αιτήσεως γνωμοδότησεως, πρέπει το Δικαστήριο να διαπιστώσει ποιος διαθέτει αρμοδιότητα ως προς μία εκάστη των διατάξεων της ΣΕΣΕΕΣ;

80. Κατά την άποψή μου, η απάντηση στο ερώτημα αυτό είναι αρνητική.

81. Με τη γνωμοδότηση 2/00 το Δικαστήριο κατέστησε σαφές ότι, εάν υποτεθεί ότι η αρμοδιότητα για τη σύναψη διεθνούς συμφωνίας είναι συντρέχουσα μεταξύ της Ένωσης και των κρατών μελών, η ακριβής έκταση τόσο των αποκλειστικών αρμοδιοτήτων της Ένωσης όσο και των συντρέχουσών (ή αποκλειστικών) αρμοδιοτήτων των κρατών μελών όσον αφορά συγκεκριμένη συμφωνία δεν μπορεί, αυτή καθ' εαυτήν, να επηρεάσει την ίδια την αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να συνάψει την εν λόγω συμφωνία, ούτε, γενικότερα, το ουσιαστικό ή το τυπικό κύρος της αποφάσεως της Ευρωπαϊκής Ένωσης να προβεί στη σύναψή της³¹. Η διαδικασία του άρθρου 218, παράγραφος 11, ΣΛΕΕ σκοπεύει ιδίως στην πρόληψη των προβλημάτων που θα μπορούσαν να ανακύψουν τόσο σε διεθνές όσο και σε επίπεδο Ένωσης, εάν κρινόταν άκυρη η απόφαση για τη σύναψη της συμβάσεως³². Δεν απόκειται στο Δικαστήριο, στο πλαίσιο της εν λόγω διαδικασίας, να παράσχει συγκεκριμένες διευκρινίσεις σχετικά με το ποιος έχει αρμοδιότητα ως προς κάθε επιμέρους διάταξη της επίμαχης συμφωνίας και ποιος πρέπει να είναι υπεύθυνος για την εκτέλεση των διεθνών υποχρεώσεων που απορρέουν από αυτήν³³.

82. Αντίθετα, απαντώντας στο δεύτερο σκέλος της αιτήσεως της Επιτροπής, θα εξετάσω ως προς ποια τμήματα της ΣΕΣΕΕΣ η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει αποκλειστική αρμοδιότητα (βάσει είτε του άρθρου 3, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, είτε του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ), αν υπάρχουν τμήματα ως προς τα οποία έχει συντρέχουσα αρμοδιότητα με τα κράτη μέλη (βάσει του άρθρου 4 ΣΛΕΕ) και αν εξακολουθούν να υπάρχουν τμήματα της συμφωνίας ως προς τα οποία η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν διαθέτει αρμοδιότητα. Η ΣΕΣΕΕΣ είναι συμφωνία που παρουσιάζει μεγάλο βαθμό ανομοιογένειας.

29 — Αφίνω κατά μέρος το ζήτημα κατά πόσον η μονομερής υπαναχώρηση κράτους μέλους από συμφωνία συναφθείσα τόσο από τα κράτη μέλη όσο και από την Ευρωπαϊκή Ένωση, χωρίς προηγούμενη διαβούλευσή του με τα θεσμικά όργανα της Ένωσης (ιδίως με την Επιτροπή και το Συμβούλιο), θα θεωρείτο ότι αντιβαίνει στο καθήκον της καλόπιστης συνεργασίας βάσει του άρθρου 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ.

30 — Με τις προτάσεις της στην υπόθεση Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-13/07, EU:C:2009:190, σημείο 121), η γενική εισαγγελέας J. Kokott σημειώνει: «Όπως μια ελάχιστη σταγόνα pastis [οινοπνευματώδες ποτό με βάση το γλυκάνισο] μπορεί να θολώσει ένα ολόκληρο ποτήρι με νερό, έτσι και οι μεμονωμένες, και μάλιστα δευτερεύουσας σημασίας, διατάξεις μιας διεθνούς συμβάσεως η οποία στηρίζεται στο άρθρο 133, παράγραφος 5, πρώτο εδάφιο, ΕΚ μπορούν να καταστήσουν αναγκαία τη σύναψη μικτής συμφωνίας». Βλ. επίσης απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 1996, Πορτογαλία κατά Συμβουλίου (C-268/94, EU:C:1996:461, σκέψη 39 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

31 — Βλ. σχετικώς, γνωμοδότηση 2/00 (Πρωτόκολλο της Καρθαγένης περί προλήψεως των κινδύνων που απορρέουν από τη βιοτεχνολογία, της 6ης Δεκεμβρίου 2001, EU:C:2001:664, σκέψη 15).

32 — Βλ., μεταξύ άλλων, γνωμοδότηση 1/75 (Ρύθμιση ΟΟΣΑ – Κανόνες για τα τοπικά έξοδα, της 11ης Νοεμβρίου 1975, EU:C:1975:145, σ. 1360 και 1361)· γνωμοδότηση 2/00 (Πρωτόκολλο της Καρθαγένης περί προλήψεως των κινδύνων που απορρέουν από τη βιοτεχνολογία, της 6ης Δεκεμβρίου 2001, EU:C:2001:664, σκέψεις 6 και 17)· και γνωμοδότηση 2/13 (Προσχώρηση της Ένωσης στην ΕΣΔΑ), της 18ης Δεκεμβρίου 2014, EU:C:2014:2454, σκέψη 145.

33 — Βλ., μεταξύ άλλων, γνωμοδότηση 2/00 (Πρωτόκολλο της Καρθαγένης περί προλήψεως των κινδύνων που απορρέουν από τη βιοτεχνολογία, της 6ης Δεκεμβρίου 2001, EU:C:2001:664, σκέψεις 6 και 17).

Αυτό κατ' ανάγκη σημαίνει ότι η ανάλυση για τη διαπίστωση της αρμοδιότητας και του (αποκλειστικού ή συντρέχοντος) χαρακτήρα της θα πρέπει (αναλόγως του συγκεκριμένου) να επικεντρωθεί στα επιμέρους κεφάλαια ή ομάδες κεφαλαίων της ΣΕΣΕΕΣ, σε τμήμα ή στα τμήματα της εν λόγω συμφωνίας, ή, ενίοτε, στις επιμέρους διατάξεις.

83. Παρά το γεγονός ότι η αίτηση γνωμοδοτήσεως αφορά μόνο την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών, σε κάποιες από τις γραπτές παρατηρήσεις (ιδίως σε αυτές του Συμβουλίου) αναφέρεται ότι ενδεχομένως να υπάρχει ζήτημα και σχετικά με τη διαδικασία μέσω της οποίας η Επιτροπή διαπραγματεύτηκε τη ΣΕΣΕΕΣ και ήδη προτίθεται να την υπογράψει. Μολονότι οι οδηγίες διαπραγματεύσεως προέβλεπαν την διαπραγμάτευση μικτής συμφωνίας, η Επιτροπή διαπραγματεύθηκε τη ΣΕΣΕΕΣ ως συμφωνία μόνο μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Σινγκαπούρης. Αγνόησε με τον τρόπο αυτόν η Επιτροπή το άρθρο 218, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ και την αρχή της αμοιβαίας καλόπιστης συνεργασίας που προβλέπεται στο άρθρο 13, παράγραφος 2, ΣΕΕ;

84. Κατά την άποψή μου, στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας, δεν είναι ούτε αναγκαίο ούτε σκόπιμο να τοποθετηθώ επί του εν λόγω ζητήματος. Αυτή καθ' εαυτήν η διαδικασία μέσω της οποίας διεξήχθη η διαπραγμάτευση της ΣΕΣΕΕΣ, δεν επηρεάζει την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών για τη σύναψή της. Ως εκ τούτου, το ζήτημα αυτό δεν εμπίπτει στο αντικείμενο της αιτήσεως της Επιτροπής. Επίσης, (κατ' αρχήν) η μη τήρηση των κανόνων σχετικά με τη διαδικασία βάσει του δικαίου της Ένωσης δεν θα μπορούσε να επηρεάσει το κύρος της συμφωνίας από απόψεως διεθνούς δικαίου³⁴. Ως εκ τούτου δεν θα εξετάσω περαιτέρω το εν λόγω ζήτημα.

85. Πρέπει επίσης να υπομνησθεί ότι η αίτηση της Επιτροπής δεν αφορά την ουσιαστική συμβατότητα (οποιοδήποτε τμήματος) της ΣΕΣΕΕΣ με τις Συνθήκες. Ως εκ τούτου, δεν ζητείται από το Δικαστήριο να εξετάσει, επί παραδείγματι, τη συμβατότητα μηχανισμού ΕΔΕΚ με τις Συνθήκες. Ο εν λόγω τύπος επιλύσεως διαφορών δεν απαντά μόνο στη ΣΕΣΕΕΣ, αλλά και σε άλλες εμπορικές και επενδυτικές συμφωνίες που έχουν αποτελέσει αντικείμενο διαπραγματεύσεως ή τελούν υπό διαπραγμάτευση από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Στην παρούσα διαδικασία, το ζήτημα σχετικά με τον μηχανισμό ΕΔΕΚ (και τις λοιπές μορφές επιλύσεως διαφορών που προβλέπει η ΣΕΣΕΕΣ) αφορά αποκλειστικά το ερώτημα «*ποιος* μπορεί να αποφασίζει». Κατά συνέπεια, η ανάλυσή μου στις παρούσες προτάσεις τελεί υπό την επιφύλαξη των εν λόγω ζητημάτων (εφόσον υπάρχουν) καθώς αυτά αφορούν ενδεχομένως την ουσιαστική συμβατότητα της ΣΕΣΕΕΣ, συμπεριλαμβανομένων των διατάξεων για τον μηχανισμό ΕΔΕΚ, με τις Συνθήκες³⁵.

86. Τέλος, (και ίσως προφανώς) οι προτάσεις μου στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας αφορούν αποκλειστικά τη ΣΕΣΕΕΣ. Ως εκ τούτου, δεν θίγουν την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών ως προς άλλες εμπορικές και επενδυτικές συμφωνίες.

34 — Κατά το άρθρο 46, παράγραφος 1, της Συμβάσεως της Βιέννης του 1969 περί του Δικαίου των Συνθηκών (1155 RTNU 331· στο εξής: Σύμβαση της Βιέννης του 1969), «το κράτος δεν δύναται να επικαλεσθή το γεγονός, ότι η συναίνεσίν του όπως δεσμευθή διά συνθήκης εδόθη κατά παραβίασιν διατάξεως του εσωτερικού δικαίου, αναφερομένης εις την αρμοδιότητα συνομολογήσεως συνθηκών και ως εκ τούτου ακυρούσης την συναίνεσίν του, εκτός εάν η παραβίασις αυτή ήτο έκδηλος και αφεώρα κανόνα εσωτερικού δικαίου θεμελιώδους σημασίας». Κατά το άρθρο 46, παράγραφος 2 έκδηλη είναι η παραβίαση «εφ' όσον τυγχάνει αντικειμενικώς προφανής δι' οιονδήποτε κράτος συμπεριφερόμενον επί του προκειμένου κατά την συνήθη πρακτικήν και καλή τη πίστει». Το άρθρο 46 της Συμβάσεως της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών μεταξύ κρατών και διεθνών οργανισμών ή μεταξύ διεθνών οργανισμών (δεν έχει τεθεί ακόμα σε ισχύ) [25 ILM 543 (1986)] περιέχει παρόμοιους κανόνες.

35 — Στο πλαίσιο αυτό, σημειώνω ότι ήδη έχει υποβληθεί στο Δικαστήριο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως σχετικά με τη συμβατότητα διατάξεως ΕΔΕΚ σε διμερή συμφωνία για την προστασία των επενδύσεων μεταξύ των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης με το άρθρο 18, παράγραφος 1, το άρθρο 267 και το άρθρο 344 ΣΛΕΕ: βλ. υπόθεση C-284/16, Σλοβακική Δημοκρατία κατά Achmea BV (εκκρεμεί ενώπιον του Δικαστηρίου).

87. Στη συνέχεια των προτάσεών μου θα εκθέσω, κατ' αρχάς, τις βασικές αρχές που διέπουν την κατανομή των εξωτερικών αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών και τη νομική βάση για τη δράση της Ένωσης. Στη συνέχεια θα αναλύσω τα βασικά χαρακτηριστικά της ρητής αποκλειστικής αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης επί της κοινής εμπορικής πολιτικής (άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ), της σιωπηρής αποκλειστικής της αρμοδιότητας (άρθρο 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ) και της συντρέχουσας αρμοδιότητάς της (άρθρο 4 ΣΛΕΕ) επί της εξωτερικής δράσεως. Εντός του γενικότερου αυτού πλαισίου, θα εξετάσω στη συνέχεια την κατανομή των αρμοδιοτήτων ως προς τα ζητήματα που καλύπτονται από τη ΣΕΣΕΕΣ.

Η κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών και η νομική βάση για τη σύναψη της ΣΕΣΕΕΣ

88. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, κατέστη σαφές ότι το Συμβούλιο και ορισμένα κράτη μέλη έχουν την άποψη ότι πρέπει να προηγηθεί η διαπίστωση της κατανομής των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών ως προς τη ΣΕΣΕΕΣ και, στη συνέχεια, ως επόμενο βήμα, να προσδιορισθεί η νομική βάση στην οποία στηρίζεται η απόφαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την υπογραφή και τη σύναψη της ΣΕΣΕΕΣ.

89. Σαφώς δεν ζητείται εν προκειμένω από το Δικαστήριο να αποφανθεί επί του δεύτερου αυτού ζητήματος. Ωστόσο, κατά την άποψή μου, το Συμβούλιο και ορισμένα κράτη μέλη παρερμηνεύουν τη σχέση μεταξύ των αρχών που διέπουν την κατανομή των (εξωτερικών) αρμοδιοτήτων και εκείνων που διέπουν την επιλογή της νομικής βάσεως για τη δράση της Ένωσης.

90. Η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει μόνο δοτές αρμοδιότητες³⁶. Ως εκ τούτου, η Ένωση πρέπει να συνδέει κάθε μέτρο που θεσπίζει με διάταξη της Συνθήκης η οποία την εξουσιοδοτεί να εγκρίνει το εν λόγω μέτρο³⁷. Η νομική αυτή βάση πρέπει να βασίζεται σε αντικειμενικά στοιχεία επιδεχόμενα δικαστικό έλεγχο, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται ο σκοπός και το περιεχόμενο της εν λόγω πράξεως³⁸.

91. Στη γνωμοδότηση 1/08 το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι ο αποκλειστικός ή μη χαρακτήρας της αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τους σκοπούς της συνάψεως συμφωνιών και η νομική βάση που πρέπει να χρησιμοποιηθεί για τον σκοπό αυτό συνιστούν δύο στενά συνδεδεμένα μεταξύ τους ζητήματα³⁹. Πράγματι, το ερώτημα αν μόνον η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει την αρμοδιότητα να συνάψει συμφωνία ή αν μοιράζεται την εν λόγω αρμοδιότητα με τα κράτη μέλη εξαρτάται, ιδίως, από το περιεχόμενο των διατάξεων της Ένωσης που μπορούν να απονεύουν στα θεσμικά όργανα την εξουσία συμμετοχής σε τέτοια συμφωνία⁴⁰.

36 — Βλ. άρθρο 4, παράγραφος 1, και άρθρο 5, παράγραφος 2, ΣΕΕ. Βλ. επίσης άρθρα 2 έως 6 ΣΛΕΕ και την ανάλυση στα σημεία 55 έως 64 των παρουσών προτάσεων.

37 — Βλ., μεταξύ άλλων, γνωμοδότηση 2/00 (Πρωτόκολλο της Καρθαγένης περί προλήψεως των κινδύνων που απορρέουν από τη βιοτεχνολογία, της 6ης Δεκεμβρίου 2001, EU:C:2001:664, σκέψη 5), και απόφαση της 1ης Οκτωβρίου 2009, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-370/07, EU:C:2009:590, σκέψη 47).

38 — Βλ., εσχάτως, απόφαση της 14ης Ιουνίου 2016, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου (C-263/14, EU:C:2016:435, σκέψη 43 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

39 — Γνωμοδότηση 1/08 (Συμφωνίες για την τροποποίηση των πινάκων συγκεκριμένων δεσμεύσεων δυνάμει της GATS, της 30ής Νοεμβρίου 2009, EU:C:2009:739, σκέψη 111).

40 — Γνωμοδότηση 1/08 (Συμφωνίες για την τροποποίηση των πινάκων συγκεκριμένων δεσμεύσεων δυνάμει της GATS, της 30ής Νοεμβρίου 2009, EU:C:2009:739, σκέψη 112 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

92. Κατά συνέπεια, η διαπίστωση ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει αρμοδιότητα να δρα σε συγκεκριμένο τομέα (και, ως εκ τούτου, ο προσδιορισμός της νομικής βάσεως για την εν λόγω δράση) αποτελεί προαπαιτούμενο για τον καθορισμό της κατανομής των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών, σύμφωνα με τα άρθρα 3 και 4 ΣΛΕΕ, ως προς συγκεκριμένη εξωτερική δράση⁴¹.

93. Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, για τον προσδιορισμό της νομικής βάσεως, όταν μια συμφωνία της Ευρωπαϊκής Ένωσης επιδιώκει περισσότερους από έναν σκοπούς ή απαρτίζεται από δύο ή περισσότερα συστατικά μέρη, ο ένας δε εκ των σκοπών αυτών μπορεί να χαρακτηριστεί ως κύριος ή πρωτεύων, ενώ ο άλλος (οι άλλοι) απλώς ως παρεπόμενος (παρεπόμενοι) ή περιορισμένης εμβέλειας, ή το ένα εκ των μερών αυτών μπορεί να χαρακτηριστεί ως κύριο ή πρωτεύον, ενώ το άλλο (ή τα άλλα) απλώς ως παρεπόμενο (παρεπόμενα) ή περιορισμένης εμβέλειας, η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να συνάψει την εν λόγω συμφωνία στηριζόμενη σε μία ενιαία νομική βάση, ήτοι σε εκείνη που επιβάλλει ο κύριος ή πρωτεύων σκοπός ή το κύριο ή πρωτεύον συστατικό μέρος⁴². Κατά συνέπεια, εάν ο πρωτεύων σκοπός της ΣΕΣΕΕΣ είναι η επιδίωξη της κοινής εμπορικής πολιτικής, ενώ οι λοιπές πτυχές της θεωρούνται είτε παρεπόμενες του κύριου αυτού συστατικού μέρους ή εξαιρετικώς περιορισμένης εμβέλειας, την ουσιαστική νομική βάση για τη σύναψη της εν λόγω συμφωνίας θα αποτελέσει το άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ⁴³. Ως εκ τούτου από το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', ΣΛΕΕ θα προέκυπτε ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει αποκλειστική αρμοδιότητα για τη σύναψη της ΣΕΣΕΕΣ⁴⁴.

94. Από την άλλη πλευρά, αν το Δικαστήριο διαπίστωνε ότι η ΣΕΣΕΕΣ επιδιώκει συγχρόνως πλείονες σκοπούς ή διαθέτει πλείονα συστατικά μέρη που συνδέονται άρρηκτα μεταξύ τους, χωρίς ο ένας σκοπός να είναι παρεπόμενος σε σχέση με τον άλλο, με αποτέλεσμα να τυγχάνουν εφαρμογής διάφορες διατάξεις των Συνθηκών, η πράξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη σύναψη της εν λόγω συμφωνίας θα έπρεπε να στηρίζεται στις αντίστοιχες διαφορετικές νομικές βάσεις⁴⁵.

95. Με αυτήν την αφετηρία, προχωρώ στην εξέταση του πεδίου εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής κατά την έννοια του άρθρου 207 ΣΛΕΕ.

Το άρθρο 207, παράγραφοι 1, 5 και 6, ΣΛΕΕ

96. Το Δικαστήριο αποσαφήνισε την αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης επί της κοινής εμπορικής πολιτικής πολύ πριν από την έναρξη ισχύος του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', ΣΛΕΕ, με το οποίο επιβεβαιώνεται ήδη ρητώς η αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης επί της εν λόγω πολιτικής. Έτσι, στην πρώτη του μόλις γνωμοδότηση που εκδόθηκε βάσει του (νυν) άρθρου 218, παράγραφος 11, ΣΛΕΕ, το Δικαστήριο έκρινε ότι η αποκλειστική αρμοδιότητα επί της κοινής εμπορικής πολιτικής ήταν δικαιολογημένη καθώς η αναγνώριση παράλληλης αρμοδιότητας στα κράτη μέλη ως προς τον εν λόγω τομέα «θα ισοδυναμούσε με το να γίνει δεκτό ότι τα κράτη μέλη μπορούν να λαμβάνουν, στο πλαίσιο των σχέσεων τους με τρίτες χώρες, θέσεις διαφορετικές από αυτές της [Ευρωπαϊκής Ένωσης] και θα

41 — Αυτό προκύπτει από τη διάρθρωση του σκεπτικού του Δικαστηρίου στη γνωμοδότηση 1/08 (Συμφωνίες για την τροποποίηση των πινάκων συγκεκριμένων δεσμεύσεων δυνάμει της GATS, της 30ής Νοεμβρίου 2009, EU:C:2009:739).

42 — Βλ., επί παραδείγματι, αποφάσεις της 12ης Δεκεμβρίου 2002, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-281/01, EU:C:2002:761, σκέψη 43), και της 22ας Οκτωβρίου 2013, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-137/12, EU:C:2013:675, σκέψη 76).

43 — Βλ. γνωμοδότηση 1/08 (Συμφωνίες για την τροποποίηση των πινάκων συγκεκριμένων δεσμεύσεων δυνάμει της GATS, της 30ής Νοεμβρίου 2009, EU:C:2009:739, σκέψη 166).

44 — Βλ., επί παραδείγματι, γνωμοδότηση 1/94 (Συμφωνίες προσαρτημένες στη Συμφωνία ΠΟΕ, της 15ης Νοεμβρίου 1994, EU:C:1994:384, σκέψη 68)· αποφάσεις της 12ης Δεκεμβρίου 2002, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-281/01, EU:C:2002:761, σκέψη 43)· και της 22ας Οκτωβρίου 2013, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-137/12, EU:C:2013:675, σκέψη 76)· και γνωμοδότηση 2/00 (Πρωτόκολλο της Καρθαγίνης περί προλήψεως των κινδύνων που απορρέουν από τη βιοτεχνολογία, της 6ης Δεκεμβρίου 2001, EU:C:2001:664, σκέψεις 37 και 44).

45 — Απόφαση της 14ης Ιουνίου 2016, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου (C-263/14, EU:C:2016:435, σκέψη 44 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία)· βλ., επίσης, απόφαση της 10ης Ιανουαρίου 2006, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-94/03, EU:C:2006:2, σκέψη 51).

κατέληγε, ως εκ τούτου, στη νόθευση του θεσμικού συστήματος, στον κλονισμό της αμοιβαίας εμπιστοσύνης εντός της [Ευρωπαϊκής Ένωσης] και στην παρεμπόδιση της τελευταίας από την εκπλήρωση της αποστολής της όσον αφορά την προάσπιση του κοινού συμφέροντος»⁴⁶. Το σκεπτικό αυτό συνάδει με την πραγμάτωση της τελωνειακής ενώσεως που προβλέφθηκε με τη Συνθήκη της Ρώμης. Σε εσωτερικό επίπεδο, η εν λόγω ένωση συνίσταται στην απόλυτη απαγόρευση των εισαγωγικών και εξαγωγικών δασμών και των φορολογικών επιβαρύνσεων ισοδυνάμου αποτελέσματος μεταξύ των κρατών μελών⁴⁷. Ταυτόχρονα, οι Συνθήκες αναθέτουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τα θεσμικά της όργανα το καθήκον της προασπίσεως των εμπορικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε εξωτερικό επίπεδο. Η παροχή στα κράτη μέλη της δυνατότητας να διενεργούν τις δικές τους εμπορικές πολιτικές στον υπόλοιπο κόσμο (και όντως να επιδιώκουν τα δικά τους συμφέροντα στο πλαίσιο αυτό) παράλληλα με τις δράσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα έθετε σαφώς σε κίνδυνο το εν λόγω θεμελιώδες καθήκον.

97. Στην παρούσα διαδικασία η Επιτροπή καλεί το Δικαστήριο να επανεξετάσει την προηγούμενη νομολογία του σχετικά με το πεδίο εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής. Σε ποια έκταση έχει διευρυνθεί το πεδίο εφαρμογής της εν λόγω πολιτικής λόγω των αλλαγών που επέφερε η Συνθήκη της Λισσαβώνας (ιδίως, όσον αφορά τις εμπορικές πτυχές της διανοητικής ιδιοκτησίας, τις άμεσες ξένες επενδύσεις, τις εμπορικές συναλλαγές στον τομέα των υπηρεσιών, την εξαίρεση σχετικά με τον τομέα των μεταφορών στο άρθρο 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ και τους περιορισμούς που προκύπτουν από το άρθρο 207, παράγραφος 6, ΣΛΕΕ);

98. Ορισμένα κράτη μέλη διατύπωσαν την άποψη ότι, κατόπιν της γνωμοδοτήσεως 1/94, δεν μπορεί να θεωρείται πλέον «δυναμική» η κοινή εμπορική πολιτική.

99. Δεν έχω πεισθεί ότι είναι ιδιαιτέρως χρήσιμη η πραγμάτευση του ζητήματος αν η κοινή εμπορική πολιτική είναι «δυναμική» ή όχι. Εκείνο που έχει σημασία είναι ότι το άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ πρέπει να ερμηνευθεί κατά τρόπο που να σέβεται το γράμμα της εν λόγω διατάξεως αλλά και να εγγυάται ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι σε θέση να ασκήσει αποτελεσματική κοινή εμπορική πολιτική σε ένα διαρκώς εξελισσόμενο διεθνές εμπορικό περιβάλλον.

100. Συμμερίζομαι την άποψη που εξέφρασε ο γενικός εισαγγελέας N. Wahl στο πλαίσιο της διαδικασίας για την έκδοση γνωμοδοτήσεως 3/15, ήτοι ότι εφόσον οι εμπορικές πρακτικές, τα πρότυπα και οι τάσεις εξελίσσονται συν τω χρόνω, το αντικείμενο του διεθνούς εμπορίου δεν μπορεί ούτε να οριστεί εν γένει ούτε να προσδιοριστεί κατά τρόπο στατικό και αυστηρό⁴⁸. Ωστόσο, το τι πρέπει να θεωρείται «εμπορική πολιτική» ή «πολιτική επενδύσεων» στις διεθνείς σχέσεις και το τι συνιστά κοινή εμπορική πολιτική, από απόψεως δικαίου της Ένωσης, δεν ταυτίζονται κατ' ανάγκη.

101. Το Δικαστήριο έχει επίσης τονίσει την ανάγκη διασφάλισης της *αποτελεσματικότητας* της κοινής εμπορικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με τη γνωμοδότηση 1/78 το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι δεν θα ήταν πλέον δυνατή η αποτελεσματική άσκηση κοινής εμπορικής πολιτικής εάν η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν ήταν σε θέση να διαθέτει και πιο εξελιγμένα μέσα δράσεως από εκείνα που προορίζονται για τη ρύθμιση των παραδοσιακών μόνον πλευρών του εξωτερικού εμπορίου. Μια «εμπορική πολιτική» υπό την έννοια αυτή θα ήταν καταδικασμένη να καταστεί βαθμιαία ασήμαντη⁴⁹ και θα είχε ως αποτέλεσμα τη σταδιακή παρεμπόδιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης από την εκπλήρωση του ρόλου της ως παγκόσμιου εμπορικού εταίρου, τόσο μέσω διμερών σχέσεων με τρίτες χώρες όσο και μέσω

46 — Γνωμοδότηση 1/75 (Ρύθμιση ΟΟΣΑ – Κανόνες για τα τοπικά έξοδα, της 11ης Νοεμβρίου 1975, EU:C:1975:145, σ. 421). Βλ., επίσης απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 1976, Donckerwolcke και Schou (41/76, EU:C:1976:182, σκέψη 32).

47 — Άρθρο 30 ΣΛΕΕ.

48 — Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Wahl στη διαδικασία για την έκδοση γνωμοδοτήσεως 3/15 (Συνθήκη του Μαρακές για την πρόσβαση σε δημοσιευμένα έργα, EU:C:2016:657, σημείο 43).

49 — Γνωμοδότηση 1/78 (Διεθνής συμφωνία για το φυσικό καουτσούκ, της 4ης Οκτωβρίου 1979, EU:C:1979:224, σκέψη 44), και απόφαση της 26ης Μαρτίου 1987, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (45/86, EU:C:1987:163, σκέψη 20).

δράσεως σε πολυμερές επίπεδο⁵⁰. Επομένως, η κοινή εμπορική πολιτική δεν περιορίζεται σε πράξεις που επιδιώκουν εμπορικούς σκοπούς. Μπορεί να περιλαμβάνει πράξεις που επιδιώκουν σκοπούς που δεν είναι αμιγώς εμπορικοί όπως η ανάπτυξη⁵¹, η εξωτερική πολιτική και η πολιτική ασφαλείας⁵² ή η προστασία του περιβάλλοντος ή της υγείας των ανθρώπων⁵³, *υπό την προϋπόθεση* ότι οι εν λόγω πράξεις έχουν ευθείες και άμεσες συνέπειες επί του εμπορίου. Η αλληλεπίδραση της κοινής εμπορικής πολιτικής και των (λοιπών) αρχών και στόχων της εξωτερικής δράσεως της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναγνωρίζεται ρητώς στην τελευταία περίοδο του άρθρου 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

102. Τούτο, ωστόσο, δεν σημαίνει ότι το πεδίο εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής δεν έχει όρια. Επίσης, το γεγονός και μόνον, ότι ένα ζήτημα καλύπτεται από εμπορική (και επενδυτική) συμφωνία δεν σημαίνει ότι το ζήτημα αυτό εμπίπτει στην κοινή εμπορική πολιτική. Συμφωνίες ή διατάξεις που ενδεχομένως καταρτίζονται από άλλα υποκείμενα του διεθνούς δικαίου ως μέρος εμπορικών συναλλαγών ή εμπορικής πολιτικής δεν εμπίπτουν κατ' ανάγκην στον ορισμό της «κοινής εμπορικής πολιτικής» των Συνθηκών. Κατά τον ορισμό της εν λόγω πολιτικής, το Δικαστήριο περιορίζεται από το γράμμα των άρθρων 206 και 207 ΣΛΕΕ.

103. Εκείνο που έχει σημασία για τους σκοπούς του άρθρου 207 ΣΛΕΕ είναι ότι η (εσωτερική ή εξωτερική) δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα πρέπει να αφορά *ειδικώς* το διεθνές εμπόριο, δηλαδή τις εμπορικές συναλλαγές με τρίτες χώρες (και όχι τις εμπορικές συναλλαγές εντός της εσωτερικής αγοράς)⁵⁴, υπό την έννοια ότι προορίζεται κυρίως να προάγει, να διευκολύνει ή να ρυθμίζει το εμπόριο αυτό και έχει ευθείες και άμεσες συνέπειες επ' αυτού⁵⁵. Ως εκ τούτου, το γεγονός και μόνον ότι πράξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενδέχεται να έχει αντίκτυπο στο διεθνές εμπόριο δεν αρκεί για να εμπίπτει αυτή στην κοινή εμπορική πολιτική.

104. Στο πλαίσιο της διακρίσεως μεταξύ των (διεθνών) δεσμεύσεων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής και εκείνων που έχουν ως πρωταρχικό σκοπό τη βελτίωση της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς είναι σημαντικό να διαπιστωθεί εάν ο σκοπός της συμφωνίας συνίσταται κατ' ουσίαν στην επέκταση πέραν των ορίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης της προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών που έχει «πραγματοποιηθεί ήδη σε μεγάλο βαθμό» από την παράγωγή νομοθεσίας της Ένωσης σχετικά με το εμπόριο στην εσωτερική αγορά⁵⁶. Εάν αυτό συμβαίνει, τότε μπορεί να θεωρηθεί ότι η εν λόγω συμφωνία επιδιώκει την προαγωγή του διεθνούς εμπορίου και, ως εκ τούτου, η σύναψή της εμπίπτει στην κοινή εμπορική πολιτική. Αντιθέτως, εάν η συμφωνία έχει ως αντικείμενο ακριβώς την εν λόγω «εσωτερική» προσέγγιση, ο πρωτεύων σκοπός της συμφωνίας είναι η βελτίωση της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς και, κατά συνέπεια, δεν εμπίπτει στην κοινή εμπορική πολιτική, ακόμη και αν έχει αντίκτυπο επί του διεθνούς εμπορίου⁵⁷.

50 — Βλ. προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Wahl στη διαδικασία για την έκδοση γνωμοδότησεως 3/15 (Συνθήκη του Μαρακές για την πρόσβαση σε δημοσιευμένα έργα, EU:C:2016:657, σημείο 43).

51 — Γνωμοδότηση 1/78 (Διεθνής συμφωνία για το φυσικό καουτσούκ, της 4ης Οκτωβρίου 1979, EU:C:1979:224, σκέψεις 41 έως 46).

52 — Αποφάσεις της 17ης Οκτωβρίου 1995, Werner (C-70/94, EU:C:1995:328, σκέψη 10), και της 17ης Οκτωβρίου 1995, Leifer κ.λπ. (C-83/94, EU:C:1995:329, σκέψη 11).

53 — Απόφαση της 29ης Μαρτίου 1990, Ελλάδα κατά Συμβουλίου (C-62/88, EU:C:1990:153, σκέψεις 17 έως 20), και γνωμοδότηση 2/00 (Πρωτόκολλο της Καρθαγένης περί προλήψεως των κινδύνων που απορρέουν από τη βιοτεχνολογία, της 6ης Δεκεμβρίου 2001, EU:C:2001:664, σκέψη 40). Βλ. επίσης, προσφάτως, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Wahl στη διαδικασία για την έκδοση γνωμοδότησεως 3/15 (Διεθνής συμφωνία για το φυσικό καουτσούκ, EU:C:2016:657, σημείο 69).

54 — Αποφάσεις της 18ης Ιουλίου 2013, Daiichi Sankyo και Sanofi-Aventis Deutschland (C-414/11, EU:C:2013:520, σκέψη 50), και της 22ας Οκτωβρίου 2013, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-137/12, EU:C:2013:675, σκέψη 56).

55 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 18ης Ιουλίου 2013, Daiichi Sankyo και Sanofi-Aventis Deutschland (C-414/11, EU:C:2013:520, σκέψεις 51 και 52 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), και της 22ας Οκτωβρίου 2013, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-137/12, EU:C:2013:675, σκέψεις 57 και 58).

56 — Απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2013, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-137/12, EU:C:2013:675, σκέψη 67).

57 — Η εν λόγω προσέγγιση ενισχύεται από τη γνωμοδότηση 1/94 (Συμφωνίες προσαρτημένες στη Συμφωνία ΠΟΕ, της 15ης Νοεμβρίου 1994, EU:C:1994:384, σκέψεις 44 και 45, όσον αφορά τις υπηρεσίες, και 59 και 60, όσον αφορά τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας).

105. Ορισμένοι από τους μετέχοντες στην παρούσα διαδικασία, εκφράζουν την ανησυχία είτε γενικώς είτε στο πλαίσιο συγκεκριμένου κεφαλαίου της ΣΕΣΕΕΣ, ότι η ευρεία ερμηνεία που προτείνει η Επιτροπή για το πεδίο εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής μετά την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισσαβώνας ματαιώνει το άρθρο 207, παράγραφος 6, ΣΛΕΕ.

106. Φρονώ ότι το άρθρο 207, παράγραφος 6, ΣΛΕΕ αφορά αποκλειστικά την άσκηση των αρμοδιοτήτων που η Ευρωπαϊκή Ένωση αντλεί από το άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Η εν λόγω διάταξη προϋποθέτει ότι έχει διαπιστωθεί η ύπαρξη αρμοδιότητας. Ως εκ τούτου, δεν μπορεί να μεταβάλει την αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης βάσει του άρθρου 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Το άρθρο 207, παράγραφος 6, ΣΛΕΕ επιβάλλει δύο περιορισμούς, έστω και αν ο δεύτερος φαίνεται να αποτελεί εφαρμογή του πρώτου.

107. Πρώτον, η άσκηση της αρμοδιότητας επί της κοινής εμπορικής πολιτικής δεν πρέπει να επηρεάζει την οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών. Κατά την άποψή μου, ο εν λόγω πρώτος περιορισμός συνιστά έκφραση της αρχής της δοτής αρμοδιότητας που καθιερώνεται με το άρθρο 2, παράγραφοι 1 και 2, ΣΛΕΕ και εξειδικεύεται με τη Δήλωση 18 σχετικά με την οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων⁵⁸. Με άλλα λόγια, η άσκηση της αποκλειστικής αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης επί της κοινής εμπορικής πολιτικής δεν μπορεί να μεταβάλει ή κατ' άλλον τρόπο να επηρεάσει τις διατάξεις της Συνθήκης για την κατανομή των αρμοδιοτήτων σε άλλους τομείς οι οποίοι δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω αρμοδιότητας (όπως, επί παραδείγματι, το εμπόριο στην εσωτερική αγορά). Η ερμηνεία αυτή ενισχύεται από το άρθρο 207, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, το οποίο περισσότερο προβλέπει τη νομική βάση για τη θέσπιση «[...] [των μέτρων] για τον καθορισμό του πλαισίου εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής» παρά ορίζει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει αποκλειστική αρμοδιότητα επί όλων των μέτρων που ενδεχομένως να χρειαστεί να θεσπιστούν για την εκπλήρωση υποχρεώσεων που απορρέουν από συμφωνία συναφθείσα από την Ευρωπαϊκή Ένωση κατά την άσκηση της αποκλειστικής της αρμοδιότητας επί της κοινής εμπορικής πολιτικής.

108. Ως εκ τούτου, επί παραδείγματι, η εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης άσκηση της αποκλειστικής της αρμοδιότητας βάσει του άρθρου 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ όσον αφορά τη Συμφωνία TRIPS συνολικά⁵⁹ δεν σημαίνει ότι αυτή είναι αρμόδια να ρυθμίζει όλα τα ζητήματα που καλύπτονται από την εν λόγω συμφωνία στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς. Επίσης, η άσκηση αυτή δεν μπορεί να μεταβάλει την κατανομή των εξωτερικών αρμοδιοτήτων μεταξύ των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά γενικώς τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας.

109. Αντιθέτως, δεν φρονώ ότι ο πρώτος περιορισμός έχει την έννοια ότι η άσκηση της αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προς την κοινή εμπορική πολιτική εξαρτάται από το αν η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει εσωτερική αρμοδιότητα επί άλλης βάσεως ή έχει ασκήσει την εν λόγω αρμοδιότητα⁶⁰. Ειδικότερα ο παραλληλισμός της εξωτερικής πτυχής της κοινής εμπορικής πολιτικής και της εσωτερικής πτυχής των λοιπών πολιτικών της Ένωσης δεν βρίσκει έρεισμα σε άλλα σημεία του άρθρου 207 ΣΛΕΕ. Έτσι, στο άρθρο 207, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ επιβεβαιώνεται ρητώς ότι η κοινή εμπορική πολιτική μπορεί να περιλαμβάνει το εμπόριο των πολιτιστικών και οπτικοακουστικών υπηρεσιών καθώς και το εμπόριο κοινωνικών, εκπαιδευτικών και υγειονομικών υπηρεσιών. Ωστόσο οι εσωτερικές αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της υγείας είναι περιορισμένες, καθώς

58 — Στην εν λόγω δήλωση τονίζεται ότι «σύμφωνα με το σύστημα το οποίο προβλέπεται στη [ΣΕΕ] και στη [ΣΛΕΕ] για την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ένωσης και των κρατών μελών, όσες αρμοδιότητες δεν απονέμονται στην Ένωση με τις Συνθήκες ανήκουν στα κράτη μέλη».

59 — Βλ. σημεία 424 έως 430 των παρουσών προτάσεων.

60 — Για τον λόγο αυτό, δεν συμπεριρίζομαι την ερμηνεία της γενικής εισαγγελία J. Kokott όσον αφορά τον περιορισμό που απέρree προηγουμένως από το άρθρο 133, παράγραφος 6, ΕΚ. Βλ. προτάσεις της γενικής εισαγγελία J. Kokott στην υπόθεση Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-13/07, EU:C:2009:190, σημεία 120 έως 122 και 139 έως 142). Κατά τη γενική εισαγγελία J. Kokott, η έννοια και ο σκοπός του πρώτου εδαφίου της εν λόγω διατάξεως έγκεινται στο να «[...] εξασφαλίζεται εν γένει παραλληλισμός μεταξύ των εσωτερικών και των εξωτερικών αρμοδιοτήτων της [Ευρωπαϊκής Ένωσης] και να αποφεύγεται η εκ μέρους της [Ευρωπαϊκής Ένωσης] ανάληψη υποχρεώσεων σε διεθνές επίπεδο, τις οποίες δεν θα μπορούσε η ίδια να εκπληρώσει στο εσωτερικό ελλείψει επαρκών αρμοδιοτήτων».

απλώς συμπληρώνουν τη δράση των κρατών μελών⁶¹. Επιπλέον, η δράση της Ένωσης πρέπει να αναπτύσσεται χωρίς να θίγονται οι ευθύνες των κρατών μελών όσον αφορά τη διαμόρφωση της πολιτικής τους στον τομέα της υγείας, καθώς και την οργάνωση και την παροχή των υγειονομικών υπηρεσιών και της ιατρικής περιθάλψεως⁶².

110. Ο δεύτερος περιορισμός που επιβάλλεται από το άρθρο 207, παράγραφος 6, ΣΛΕΕ είναι ότι η άσκηση των αρμοδιοτήτων στον τομέα της κοινής εμπορικής πολιτικής δεν πρέπει να οδηγεί στην εναρμόνιση των νομοθετικών ή κανονιστικών διατάξεων των κρατών μελών κατά το μέτρο που οι Συνθήκες αποκλείουν την εναρμόνιση αυτή. Όπως επιβεβαιώνεται ρητώς στο άρθρο 207, παράγραφος 4, ο εν λόγω περιορισμός δεν έχει την έννοια ότι η κοινή εμπορική πολιτική δεν μπορεί να καλύπτει τις εμπορικές συναλλαγές σε τομείς των οποίων η εναρμόνιση αποκλείεται από άλλες διατάξεις της Συνθήκης (όπως, επί παραδείγματι, σε τομείς κοινωνικής πολιτικής, εκπαίδευσης, δημόσιας υγείας ή πολιτισμού)⁶³. Αντιθέτως, ο δεύτερος περιορισμός έχει την έννοια ότι, μέσω της άσκησης των αρμοδιοτήτων της βάσει του άρθρου 207 ΣΛΕΕ, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν πρέπει να ενεργεί κατά τρόπο που να οδηγεί σε παράκαμψη της βάσει των Συνθηκών απαγορεύσεως της εναρμόνισης. Ως εκ τούτου, ο εν λόγω περιορισμός αποτελεί ειδικότερη εφαρμογή του πρώτου περιορισμού.

111. Στην παρούσα διαδικασία για την έκδοση γνωμοδότησεως το Δικαστήριο καλείται επίσης να ερμηνεύσει το άρθρο 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ, ιδίως σε σχέση με τις δεσμεύσεις στον τομέα των μεταφορών, οι οποίες περιλαμβάνονται στο κεφάλαιο οκτώ της ΣΕΣΕΕΣ («Υπηρεσίες, εγκατάσταση και ηλεκτρονικό εμπόριο»)⁶⁴. Σύμφωνα με την εν λόγω διάταξη, η διαπραγμάτευση και η σύναψη διεθνών συμφωνιών στον τομέα των μεταφορών υπόκεινται στον τίτλο VI του τρίτου μέρους της ΣΛΕΕ, δηλαδή, στις διατάξεις της Συνθήκης σχετικά με την πολιτική μεταφορών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επομένως, οι εν λόγω συμφωνίες δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής.

112. Η εξαίρεση αυτή δεν είναι καινοφανής. Ανέκαθεν οι Συνθήκες δεν ενέτασσαν την πολιτική των μεταφορών στην κοινή εμπορική πολιτική. Αυτή η εξαίρεση, μάλιστα, οδήγησε το Δικαστήριο να διαμορφώσει, με την απόφασή ΑETR, την αρχή των *σιωπηρών* αποκλειστικών εξωτερικών αρμοδιοτήτων, σε αντιδιαστολή με τη ρητή αποκλειστική αρμοδιότητα επί της κοινής εμπορικής πολιτικής⁶⁵.

113. Μολονότι η απόφαση ΑETR αφορούσε συμφωνία σχετική με κανόνες ασφαλείας, με τη γνωμοδότηση 1/94 το Δικαστήριο δεν έκρινε σκόπιμο να καταλήξει σε διαφορετικό συμπέρασμα σε σχέση με τις εμπορικές συμφωνίες που αφορούν τις μεταφορές όπως η GATS⁶⁶. Το Δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι «η ιδέα που ενυπάρχει [στην απόφαση ΑETR] είναι ότι οι διεθνείς συμφωνίες στον τομέα των μεταφορών δεν εμπίπτουν [στην κοινή εμπορική πολιτική]»⁶⁷. Η εν λόγω θέση παρέμεινε αμετάβλητη στο πλαίσιο της Συνθήκης της Νίκαιας⁶⁸ και της Συνθήκης της Λισσαβώνας⁶⁹. Κατά συνέπεια, όσον αφορά το διεθνές εμπόριο των υπηρεσιών μεταφορών, οι Συνθήκες σκοπούν «στη διατήρηση [...] μιας κατ' αρχήν παραλληλίας μεταξύ της εσωτερικής αρμοδιότητας, η οποία ασκείται

61 — Βλ. άρθρο 6 ΣΛΕΕ.

62 — Βλ. άρθρο 168 ΣΛΕΕ. Το άρθρο 6 ΣΛΕΕ ορίζει ότι, όσον αφορά την προστασία και τη βελτίωση της ανθρώπινης υγείας, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αρμοδιότητα να αναλαμβάνει δράσεις για να «υποστηρίξει, να συντονίζει ή να συμπληρώνει τη δράση των κρατών μελών».

63 — Βλ., αντιστοίχως, άρθρο 153, παράγραφος 2, στοιχείο α', άρθρο 165, παράγραφος 4, άρθρο 168, παράγραφος, και άρθρο 167, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ.

64 — Βλ. σημεία 208 έως 219 των παρουσών προτάσεων.

65 — Απόφαση της 31ης Μαρτίου 1971, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (22/70, EU:C:1971:32, σκέψη 16).

66 — Γνωμοδότηση 1/94 (Συμφωνίες προσαρτημένες στη Συμφωνία ΠΟΕ, της 15ης Νοεμβρίου 1994, EU:C:1994:384, σκέψεις 49 έως 50).

67 — Γνωμοδότηση 1/94 (Συμφωνίες προσαρτημένες στη Συμφωνία ΠΟΕ, της 15ης Νοεμβρίου 1994, EU:C:1994:384, σκέψη 48).

68 — Βλ. άρθρο 133, παράγραφος 6, τρίτο εδάφιο, ΕΚ («Η διαπραγμάτευση και η σύναψη διεθνών συμφωνιών στον τομέα των μεταφορών εξακολουθούν να υπόκεινται στις διατάξεις του τίτλου V και του άρθρου 300»). Η εν λόγω διάταξη απηχεί τη βούληση των συντακτών της Συνθήκης της Νίκαιας «να διατηρηθεί επί του θέματος ένα *statu quo ante*» [βλ. γνωμοδότηση 1/08 (Συμφωνίες για την τροποποίηση των πινάκων συγκεκριμένων δεσμεύσεων δυνάμει της GATS, της 30ής Νοεμβρίου 2009, EU:C:2009:739, σκέψη 159)].

69 — Βλ. άρθρο 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ.

με τη μονομερή έκδοση [...] κανόνων [της Ένωσης] και της εξωτερικής αρμοδιότητας, η οποία επιτυγχάνεται διά της συνάψεως διεθνών συμφωνιών, αμφότερες δε οι αρμοδιότητες εξακολουθούν [...] να είναι αγκιστρωμένες στον αφορώντα την κοινή πολιτική των μεταφορών ειδικό τίτλο της Συνθήκης»⁷⁰.

114. Για τον λόγο αυτόν, η εφαρμογή του άρθρου 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ δεν περιορίζεται σε διεθνείς συμφωνίες που κατ' αποκλειστικότητα ή πρωτευόντως αφορούν τις εμπορικές συναλλαγές στον τομέα των υπηρεσιών μεταφορών. Όπως έκρινε το Δικαστήριο με τη γνωμοδότηση 1/08, αντίθετη ερμηνεία θα σήμαινε ότι διατάξεις διεθνούς συμφωνίας με αυστηρώς πανομοιότυπο αντικείμενο θα ενέπιπταν άλλοτε μεν στην πολιτική των μεταφορών, άλλοτε δε στην εμπορική πολιτική, με γνώμονα αποκλειστικά και μόνον το γεγονός ότι τα συμβαλλόμενα στη συμφωνία μέρη αποφάσισαν να ρυθμίσουν μόνον το εμπόριο των υπηρεσιών μεταφοράς ή συμφώνησαν να ρυθμίσουν ταυτόχρονα το οικείο εμπόριο και το εμπόριο της μιας ή της άλλης μορφής υπηρεσιών ή όλων αυτών στο σύνολό τους⁷¹.

115. Παρά την ευρύτητα που εμφανίζει το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ, φρονώ ότι η έκφραση «διεθνείς συμφωνίες στον τομέα των μεταφορών» δεν πρέπει να έχει την έννοια ότι κάθε συμφωνία που ισχύει για τις μεταφορές (δηλαδή, κατ' ουσίαν, την υπηρεσία μεταφοράς εμπορευμάτων ή προσώπων με ένα ή περισσότερα μέσα μεταφοράς από ένα σημείο σε άλλο) πρέπει να αποκλείεται από την κοινή εμπορική πολιτική. Το γεγονός ότι, στην πράξη, ενδέχεται να εφαρμόζονται μέτρα γενικής εφαρμογής και στις μεταφορές δεν δικαιολογεί κατ' ανάγκην ενεργοποίηση της εξαιρέσεως του άρθρου 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ. Αντιθέτως, αποτελεί διεθνή συμφωνία «στον τομέα των μεταφορών» μια συμφωνία που περιέχει διατάξεις που αφορούν συγκεκριμένα τις μεταφορές. Τούτο εξηγεί τον λόγο για τον οποίο, με τη γνωμοδότηση 1/08, το Δικαστήριο εστίασε στις τομεακές δεσμεύσεις (και στις οριζόντιες δεσμεύσεις που ίσχυαν επιπροσθέτως των δεσμεύσεων αυτών) για να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι συνέτρεχαν οι προϋποθέσεις εφαρμογής της εξαιρέσεως του άρθρου 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ.

116. Από την παρούσα διαδικασία προκύπτει ότι ως προς το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ εξακολουθεί να επικρατεί αβεβαιότητα. Στα ζητήματα που αφορούν δεσμεύσεις οι οποίες σχετίζονται με τις εμπορικές συναλλαγές στον τομέα των *υπηρεσιών μεταφορών* συγκαταλέγονται το ζήτημα αν η προβλεπόμενη από το άρθρο 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ εξαίρεση περιλαμβάνει την εγκατάσταση (όπως ορίζεται στη ΣΕΣΕΕΣ) ακόμη και αν αυτή δεν ρυθμίζεται στον τίτλο VI του τρίτου μέρους της, καθώς και το ζήτημα αν οι «παρεπόμενες» των υπηρεσιών μεταφορών υπηρεσίες εμπίπτουν στην εξαίρεση. Τα εν λόγω ζητήματα εξετάζονται στο πλαίσιο της αναλύσεως του κεφαλαίου οκτώ της ΣΕΣΕΕΣ⁷².

Το άρθρο 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ

117. Όταν η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει ρητή αποκλειστική αρμοδιότητα βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, για τη σύναψη διεθνούς συμφωνίας, είναι δυνατόν να διαθέτει σιωπηρή εξωτερική αποκλειστική αρμοδιότητα βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ. Αμφότερες οι παράγραφοι του άρθρου 3 ΣΛΕΕ αφορούν συγκεκριμένα την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών. Ωστόσο, σε αντίθεση με το άρθρο 3, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, το άρθρο 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ αφορά αποκλειστικά την εξωτερική αρμοδιότητα. Μολοντούτο, οι διάφορες βάσεις αρμοδιότητας που προβλέπει η εν λόγω διάταξη προϋποθέτουν κατ' ανάγκην και την άσκηση εσωτερικής αρμοδιότητας.

70 — Βλ. γνωμοδότηση 1/08 (Συμφωνίες για την τροποποίηση των πινάκων συγκεκριμένων δεσμεύσεων δυνάμει της GATS, της 30ής Νοεμβρίου 2009, EU:C:2009:739, σκέψη 164).

71 — Γνωμοδότηση 1/08 (Συμφωνίες για την τροποποίηση των πινάκων συγκεκριμένων δεσμεύσεων δυνάμει της GATS, της 30ής Νοεμβρίου 2009, EU:C:2009:739, σκέψη 163). Το ίδιο συμπέρασμα μπορούσε ήδη να συναχθεί (έστω εμμέσως) από τη γνωμοδότηση 2/92 (Τρίτη αναθεωρημένη απόφαση του ΟΟΣΑ περί εθνικής μεταχειρίσεως, της 24ης Μαρτίου 1995, EU:C:1995:83, σκέψη 27).

72 — Βλ. σημεία 208 έως 219 των προτάσεων.

118. Η Επιτροπή επικαλείται δύο εκ των βάσεων του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ προς θεμελίωση της αποκλειστικής εξωτερικής αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

119. Ως προς το τμήμα του κεφαλαίου οκτώ που αφορά τις υπηρεσίες, την εγκατάσταση και το ηλεκτρονικό εμπόριο⁷³, η Επιτροπή επικαλείται την πρώτη βάση του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, σύμφωνα με την οποία η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα «[...] όταν η σύναψη αυτή προβλέπεται σε νομοθετική πράξη της Ένωσης». Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου η λογική της εν λόγω διατάξεως είναι ότι δεν μπορούν να αποκλεισθούν περιπτώσεις ως προς τις οποίες, παρά το γεγονός ότι οι ίδιες οι Συνθήκες δεν απονέμουν εξωτερική αρμοδιότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι κοινοί κανόνες που θεσπίζονται από τα θεσμικά όργανα θεμελιώνουν τέτοια αρμοδιότητα προβλέποντας τη σύναψη διεθνών συμφωνιών⁷⁴. Στις περιπτώσεις αυτές, η Ευρωπαϊκή Ένωση αποκτά αποκλειστική αρμοδιότητα που απορρέει από τους κοινούς κανόνες⁷⁵, επειδή η παροχή στα κράτη μέλη της δυνατότητας να συνάπτουν τις δικές τους διεθνείς συμφωνίες θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο την εναρμόνιση της εξωτερικής δράσεως στους τομείς που καλύπτουν οι εν λόγω κανόνες της Ένωσης⁷⁶.

120. Ως προς ορισμένα άλλα τμήματα της ΣΕΣΕΕΣ⁷⁷, η Επιτροπή επικαλείται την τρίτη βάση του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ. Σύμφωνα με τη βάση αυτή, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα για τη σύναψη διεθνούς συμφωνίας «[...] κατά το μέτρο που ενδέχεται να επηρεάσει τους κοινούς κανόνες ή να μεταβάλει την εμβέλειά τους». Η βάση αυτή αντιστοιχεί στο κριτήριο που το Δικαστήριο διαμόρφωσε με την απόφαση AETR για τον καθορισμό «[...] [της φύσεως] των διεθνών δεσμεύσεων τις οποίες απαγορεύεται να αναλαμβάνουν τα κράτη μέλη εκτός του πλαισίου των θεσμικών οργάνων της Ένωσης, όταν έχουν θεσπιστεί κοινοί κανόνες της Ένωσης για την επίτευξη των σκοπών της Συνθήκης»⁷⁸.

121. Η αποκαλούμενη «αρχή AETR» παρέχει τη βάση για τη σιωπηρή αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη σύναψη διεθνούς συμφωνίας. Η εν λόγω αρχή διαμορφώθηκε αρχικά λαμβανομένων υπόψη, αφενός, της βασικής νομικής υποχρεώσεως ότι τα κράτη μέλη λαμβάνουν κάθε κατάλληλο μέτρο για την εξασφάλιση της εκπληρώσεως των υποχρεώσεων που απορρέουν από τις Συνθήκες ή προκύπτουν από πράξεις των θεσμικών οργάνων και, αφετέρου, του καθήκοντος των κρατών μελών να απέχουν από τη λήψη οποιουδήποτε μέτρου ικανού να θέσει σε κίνδυνο την πραγματοποίηση των σκοπών των Συνθηκών⁷⁹. Κατά συνέπεια, η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα όταν υφίσταται ο κίνδυνος τα κράτη μέλη, ενεργώντας εκτός του πλαισίου των θεσμικών οργάνων της Ένωσης, να αναλάβουν διεθνείς υποχρεώσεις, οι οποίες επηρεάζουν τους κοινούς κανόνες ή μεταβάλλουν την εμβέλειά τους. Κάτι τέτοιο θα οδηγούσε σε παράκαμψη των κανόνων που προβλέπονται από τις Συνθήκες για την εφαρμογή των πολιτικών της Ένωσης και, κατά συνέπεια, θα μπορούσε να διακυβεύσει τον ίδιο τον πυρήνα της διαδικασίας ολοκλήρωσεως της Ένωσης.

73 — Βλ. σημεία 221 έως 224 των παρουσών προτάσεων.

74 — Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 5ης Νοεμβρίου 2002, Επιτροπή κατά Γερμανίας (C-476/98, EU:C:2002:631, σκέψη 109 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

75 — Απόφαση της 5ης Νοεμβρίου 2002, Επιτροπή κατά Γερμανίας (C-476/98, EU:C:2002:631, σκέψη 108 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

76 — Βλ., συναφώς, γνωμοδότηση 1/03 (Νέα Σύμβαση του Λουγκάνο, της 7ης Φεβρουαρίου 2006, EU:C:2006:81, σκέψεις 45, 121 και 122).

77 — Βλ. σημεία 225 έως 268 των παρουσών προτάσεων.

78 — Απόφαση της 4ης Σεπτεμβρίου 2014, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-114/12, EU:C:2014:2151, σκέψη 66).

79 — Απόφαση της 31ης Μαρτίου 1971, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (22/70, EU:C:1971:32, σκέψη 21). Οι εν λόγω υποχρεώσεις επιβάλλονται πλέον από το άρθρο 4, παράγραφος 3, δεύτερο και τρίτο εδάφιο, ΣΕΕ.

122. Η νομολογία του Δικαστηρίου παρέχει διευκρινίσεις ως προς τον τρόπο εξακριβώσεως της συνδρομής των προϋποθέσεων της τρίτης βάσεως. Θα πρέπει να χωρεί συγκεκριμένη ανάλυση της σχέσεως μεταξύ της σχεδιαζόμενης διεθνούς συμφωνίας και της ισχύουσας κατά τον κρίσιμο χρόνο νομοθεσίας της Ένωσης. Για τους σκοπούς της εν λόγω αναλύσεως και λαμβανομένης υπόψη της αρχής της δοτής αρμοδιότητας, το μέρος που επικαλείται την αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα πρέπει και να την αποδεικνύει⁸⁰.

123. Το πρώτο στάδιο της εν λόγω αναλύσεως περιλαμβάνει τον καθορισμό του τομέα τον οποίο αφορά η διεθνής συμφωνία, ώστε να διαπιστωθεί ποιοι είναι οι κρίσιμοι κοινοί κανόνες. Το αντικείμενο της συμφωνίας μπορεί να καθορισθεί με βάση το περιεχόμενο και τον σκοπό της. Στο πλαίσιο αυτό, ενώ είναι δυνατό, κατά την ανάλυση των λεγόμενων ομοιογενών συμφωνιών, να χαρακτηριστεί η όλη σύμβαση ως καλύπτουσα «έναν τομέα» και στη συνέχεια να διαπιστωθεί αν έχει εναρμονισθεί πλήρως ο εν λόγω τομέας από τους κοινούς κανόνες ή αν αυτός καλύπτεται σε μεγάλο βαθμό από τους εν λόγω κοινούς κανόνες⁸¹, η προσέγγιση αυτή δεν μπορεί να εφαρμοστεί με την ίδια ευκολία σε συμφωνία όπως η ΣΕΣΕΕΣ, η οποία ρυθμίζει διαφορετικούς «τομείς» στα διαφορετικά της κεφάλαια και τμήματα.

124. Από τα προβαλλόμενα στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας επιχειρήματα της Επιτροπής εγείρεται ένα καινοφανές ερώτημα. Έχει η τρίτη βάση του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ εφαρμογή αποκλειστικά όταν «οι κοινοί κανόνες» έχουν ήδη εκδοθεί από τα θεσμικά όργανα της Ένωσης κατά την άσκηση των νομοθετικών αρμοδιοτήτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή μπορούν, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να αποτελέσουν «κοινούς κανόνες» και οι ίδιες οι διατάξεις της Συνθήκης; Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά τις διατάξεις της ΣΕΣΕΕΣ που αφορούν ορισμένους τύπους επενδύσεων που δεν αποτελούν άμεσες ξένες επενδύσεις απορρέει από τους «κοινούς κανόνες» που περιλαμβάνονται στο ίδιο το άρθρο 63 ΣΛΕΕ. Θα εξετάσω το ερώτημα αυτό στην ανάλυση του τμήματος Α του κεφαλαίου εννέα της ΣΕΣΕΕΣ⁸².

125. Το δεύτερο στάδιο περιλαμβάνει τον προσδιορισμό των κοινών κανόνων που ισχύουν ως προς τον συγκεκριμένο τομέα. Πάντως, το πεδίο εφαρμογής της διεθνούς συμφωνίας δεν πρέπει κατ' ανάγκην να ταυτίζεται πλήρως με εκείνο των κοινών κανόνων⁸³. Δεν αποκλείεται να αρκεί το γεγονός ότι ο τομέας που αφορά η διεθνής συμφωνία καλύπτεται σε μεγάλο βαθμό από τους εν λόγω κοινούς κανόνες⁸⁴. Οι κρίσιμοι κοινοί κανόνες ενδέχεται να εμπερικλείουν όχι μόνον τη νομοθεσία που ισχύει στον συγκεκριμένο τομέα που καλύπτεται από τη συμφωνία, αλλά και νομοθεσία με ευρύτερο πεδίο εφαρμογής⁸⁵. Επίσης, δεν ασκεί επιρροή το γεγονός ότι οι εν λόγω κοινοί κανόνες (δεν) εντοπίζονται σε ένα και το αυτό νομοθέτημα της Ένωσης⁸⁶.

80 — Απόφαση της 4ης Σεπτεμβρίου 2014, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-114/12, EU:C:2014:2151, σκέψη 75).

81 — Έτσι, η εν λόγω προσέγγιση θα μπορούσε να εφαρμοστεί στη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των δικαιωμάτων των ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών (απόφαση της 4ης Σεπτεμβρίου 2014, Επιτροπή κατά Συμβουλίου, C-114/12, EU:C:2014:2151, σκέψεις 78 έως 103) ή στη Συνθήκη του Μαρακές για τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε δημοσιευμένα έργα για τα άτομα που είναι τυφλά, τα άτομα με μειωμένη όραση ή με πρόβλημα ανάγνωσης εντύπων με άλλο τρόπο (βλ. προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Wahl στη διαδικασία για την έκδοση γνωμοδοτήσεως 3/15 (Συνθήκη του Μαρακές για την πρόσβαση σε δημοσιευμένα έργα, EU:C:2016:657, σημεία 137 έως 154).

82 — Βλ. σημεία 350 έως 359.

83 — Αποφάσεις της 4ης Σεπτεμβρίου 2014, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-114/12, EU:C:2014:2151, σκέψη 69 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), και της 26ης Νοεμβρίου 2014, Green Network (C-66/13, EU:C:2014:2399, σκέψη 30). Στο εν λόγω στάδιο της αναλύσεως πραγματοποιείται διάκριση του κριτηρίου του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ από τον προσδιορισμό των τομέων ως προς τους οποίους ισχύει η «προτεραιότητα» της δράσεως της Ένωσης στο πλαίσιο των συντρεχουσών αρμοδιοτήτων.

84 — Αποφάσεις της 4ης Σεπτεμβρίου 2014, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-114/12, EU:C:2014:2151, σκέψη 70 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), και της 26ης Νοεμβρίου 2014, Green Network (C-66/13, EU:C:2014:2399, σκέψη 31).

85 — Βλ., επί παραδείγματι, απόφαση της 4ης Σεπτεμβρίου 2014, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-114/12, EU:C:2014:2151, σκέψη 81).

86 — Βλ., επί παραδείγματι, απόφαση της 4ης Σεπτεμβρίου 2014, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-114/12, EU:C:2014:2151, σκέψη 82).

126. Κοινοί κανόνες δεν είναι μόνον εκείνοι που ρυθμίζουν καταστάσεις ενέχουσες στοιχεία μη ενωσιακά και, ως εκ τούτου, εξωτερική διάσταση⁸⁷. Κατά τον προσδιορισμό των κοινών κανόνων, είναι αναγκαίο να λαμβάνονται υπόψη τόσο η ισχύουσα νομοθεσία της Ένωσης όσο και οι προοπτικές εξέλιξης των εν λόγω κανόνων στον βαθμό κατά τον οποίο η εν λόγω εξέλιξη είναι προβλέψιμη κατά τον χρόνο της αναλύσεως⁸⁸.

127. Από τα επιχειρήματα των μετεχόντων στην παρούσα διαδικασία όσον αφορά τους κοινούς κανόνες που είναι κρίσιμοι για την εφαρμογή της αρχής ΑΕΤΡ στους τομείς των υπηρεσιών μεταφοράς και των τύπων επενδύσεων που δεν αποτελούν άμεσες ξένες επενδύσεις προκύπτει ότι ως προς τους «κοινούς κανόνες» επικρατεί σύγχυση. Η παρούσα διαδικασία προσφέρει στο Δικαστήριο την ευκαιρία να παράσχει τις αναγκαίες διευκρινίσεις⁸⁹.

128. Το τρίτο στάδιο αφορά την εξέταση του (πιθανού) αντίκτυπου της συνάψεως της διεθνούς συμβάσεως επί των κρίσιμων κοινών κανόνων. Δεν είναι αναγκαίο να αποδεικνύεται ότι *υπάρχει* τέτοιος αντίκτυπος: και μόνο το ενδεχόμενο να επηρεαστούν οι κοινοί κανόνες ή να μεταβληθεί η εμβέλειά τους αρκεί⁹⁰. Τέτοιο ενδεχόμενο υπάρχει όταν οι δυνάμει της διεθνούς συμφωνίας δεσμεύσεις εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των κοινών κανόνων⁹¹. Δεν είναι αναγκαίο να αποδεικνύεται η ύπαρξη πιθανής αντιφάσεως, δηλαδή συγκρούσεως, μεταξύ της διεθνούς συμφωνίας και των κοινών κανόνων⁹².

129. Όταν με τους κοινούς κανόνες έχει πραγματοποιηθεί πλήρης εναρμόνιση του τομέα που διέπεται από τη διεθνή συμφωνία⁹³, η αποκλειστική αρμοδιότητα αποδεικνύεται εύκολα. Οι εναρμονισμένοι κανόνες τεκμαίρεται ότι επηρεάζονται από τις διεθνείς δεσμεύσεις που απορρέουν από τη σύναψη της εν λόγω συμφωνίας.

130. Όταν η εναρμόνιση είναι μόνο μερική, το γεγονός ότι διεθνής συμφωνία (ή μέρος(-η) αυτής) αφορά (αφορούν) τομέα που «καλύπτεται σε μεγάλο βαθμό» από κανόνες της Ένωσης δεν οδηγεί, αυτό καθ' εαυτό, αυτομάτως στο συμπέρασμα ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει αποκλειστική αρμοδιότητα να διαπραγματευτεί την εν λόγω διεθνή συμφωνία στο σύνολό της (ή το κρίσιμο μέρος) χωρίς να εξετασθεί εάν έχει ισχύει η αρχή ΑΕΤΡ. Καθοριστικής σημασίας ζήτημα είναι το περιεχόμενο των δεσμεύσεων που αναλαμβάνουν τα κράτη μέλη και η πιθανή σύνδεσή τους με τους κανόνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁹⁴.

131. Οι ως άνω αρχές δεν θίγονται από το Πρωτόκολλο 25 σχετικά με την άσκηση των συντρεχουσών αρμοδιοτήτων. Το εν λόγω πρωτόκολλο αφορά αποκλειστικά το άρθρο 2, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ. Μοναδικός του σκοπός είναι να ορίσει το πεδίο ασκήσεως από την Ευρωπαϊκή Ένωση συντρεχουσας, με τα κράτη μέλη, αρμοδιότητας. Το Πρωτόκολλο 25 καθιστά σαφές ότι το πεδίο ασκήσεως αυτής της αρμοδιότητας «καλύπτει μόνο τα στοιχεία που διέπονται από την εν λόγω πράξη της [Ευρωπαϊκής] Ένωσης και, συνεπώς, δεν καλύπτει ολόκληρο τον τομέα». Ως εκ τούτου, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι το Πρωτόκολλο 25 περιορίζει το εύρος της αποκλειστικής εξωτερικής αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις περιπτώσεις του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, όπως διευκρινίζεται από τη νομολογία⁹⁵.

87 — Βλ. γνωμοδότηση 1/2003 (Νέα Σύμβαση του Λουγκάνο, της 7ης Φεβρουαρίου 2006, EU:C:2006:81, σκέψη 172).

88 — Γνωμοδότηση 1/13 (Προσχώρηση τρίτων κρατών στη Σύμβαση της Χάγης, της 14ης Οκτωβρίου 2014, EU:C:2014:2303, σκέψη 74 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), και απόφαση της 26ης Νοεμβρίου 2014, Green Network (C-66/13, EU:C:2014:2399, σκέψη 33).

89 — Βλ. σημεία 234 και 349 έως 361.

90 — Απόφαση της 4ης Σεπτεμβρίου 2014, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-114/12, EU:C:2014:2151, σκέψη 68 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

91 — Απόφαση της 4ης Σεπτεμβρίου 2014, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-114/12, EU:C:2014:2151, σκέψη 68 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

92 — Απόφαση της 4ης Σεπτεμβρίου 2014, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-114/12, EU:C:2014:2151, σκέψη 71 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

93 — Γνωμοδότηση 1/94 (Συμφωνίες προσαρτημένες στη Συμφωνία ΠΟΕ, της 15ης Νοεμβρίου 1994, EU:C:1994:384, σκέψη 96).

94 — Έχω ήδη διατυπώσει την άποψη αυτή με τις προτάσεις μου στην υπόθεση Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-114/12, EU:C:2014:224, σημεία 104 έως 111).

95 — Απόφαση της 4ης Σεπτεμβρίου 2014, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-114/12, EU:C:2014:2151, σκέψη 73).

132. Στο πλαίσιο αυτό, προχωρώ στην εξέταση της κατανομής των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών όσον αφορά τη ΣΕΣΕΕΣ.

Στόχοι της ΣΕΣΕΕΣ και κρίσιμοι γενικοί ορισμοί (κεφάλαιο ένα της ΣΕΣΕΕΣ⁹⁶)

Επιχειρήματα

133. Η *Επιτροπή* υποστηρίζει ότι το κεφάλαιο ένα στο σύνολό του εμπίπτει στην κοινή εμπορική πολιτική. Κατά την Επιτροπή, οι συνολικοί στόχοι που αναφέρονται στα άρθρα 1.1 και 1.2 της ΣΕΣΕΕΣ ταυτίζονται, σε μεγάλο βαθμό, με τους στόχους της κοινής εμπορικής πολιτικής, όπως αυτοί ορίζονται στο άρθρο 206 ΣΛΕΕ. Οι στόχοι της ΣΕΣΕΕΣ είναι ελαφρώς μόνον ευρύτεροι από τους στόχους της κοινής εμπορικής πολιτικής. Εντούτοις, οσάκις συμβαίνει αυτό, οι εν λόγω στόχοι εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των στόχων της ΣΛΕΕ (ιδίως στο άρθρο 63, παράγραφος 1, στο άρθρο 91 και στο άρθρο 100, ΣΛΕΕ).

134. Οι *λοιποί μετέχοντες στη διαδικασία* δεν τοποθετήθηκαν ειδικώς επί του κεφαλαίου ένα.

Ανάλυση

135. Κατά την άποψή μου, η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει αποκλειστική αρμοδιότητα, βάσει του άρθρου 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, για τη λήψη αποφάσεως σχετικά με την εγκαθίδρυση ζώνης ελευθέρων συναλλαγών, σύμφωνα με το άρθρο XXIV της GATT 1994 και το άρθρο V της GATS⁹⁷ καθώς και για τη συμφωνία ότι οι στόχοι της ΣΕΣΕΕΣ συνίστανται στην ελευθέρωση και τη διευκόλυνση του εμπορίου και των επενδύσεων. Τα εν λόγω ζητήματα σαφώς εμπίπτουν στην κοινή εμπορική πολιτική.

136. Περαιτέρω, οι διατάξεις που περιλαμβάνουν ορισμούς γενικής εφαρμογής είναι καθαρά παρεπόμενου χαρακτήρα. Οι εν λόγω διατάξεις δεν δύνανται να μεταβάλουν την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών ως προς τις λοιπές διατάξεις της ΣΕΣΕΕΣ.

137. Κατά συνέπεια, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι το κεφάλαιο ένα εμπίπτει στο σύνολό του στην κατ' άρθρο 207 ΣΛΕΕ αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Εμπορικές συναλλαγές στον τομέα των εμπορευμάτων (κεφάλαια δύο έως έξι της ΣΕΣΕΕΣ⁹⁸ και πρωτόκολλο 1 της ΣΕΣΕΕΣ⁹⁹)

Επιχειρήματα

138. Η *Επιτροπή* υποστηρίζει ότι τα κεφάλαια δύο έως έξι άπτονται στο σύνολό τους της κοινής εμπορικής πολιτικής.

96 — Βλ. σημείο 2 του παραρτήματος των παρουσών προτάσεων.

97 — Διαφορετικό είναι το ζήτημα αν όλα τα θέματα που καλύπτονται από το κεφάλαιο της ΣΕΣΕΕΣ για τις υπηρεσίες (κεφάλαιο οκτώ) εμπίπτουν πράγματι στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Βλ. σημεία 195 έως 268 των παρουσών προτάσεων.

98 — Βλ. σημεία 3 έως 12 του παραρτήματος των παρουσών προτάσεων.

99 — Βλ. σημείο 131 του παραρτήματος των παρουσών προτάσεων.

139. Κατά την άποψή της, οι διατάξεις του κεφαλαίου δύο στο σύνολό τους αφορούν ειδικώς τις διεθνείς εμπορικές συναλλαγές στον τομέα των εμπορευμάτων καθώς προορίζονται για την ελευθέρωση των εμπορικών συναλλαγών στον τομέα των εμπορευμάτων μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών και έχουν ευθείες και άμεσες συνέπειες επί του εν λόγω εμπορίου. Τούτο ισχύει τόσο όσον αφορά τις διατάξεις του εν λόγω κεφαλαίου σχετικά με τους δασμούς, στους οποίους αναφέρεται ρητώς το άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, όσο και όσον αφορά τις διατάξεις μη δασμολογικού χαρακτήρα, οι οποίες αναπαράγουν, ενσωματώνουν μέσω παραπομπών ή εξειδικεύουν υφιστάμενες διατάξεις της GATT 1994 ή άλλων πολυμερών συμφωνιών σχετικών με τις εμπορικές συναλλαγές στον τομέα των εμπορευμάτων (και, επομένως, όπως αποφάνθηκε το Δικαστήριο με τη γνωμοδότηση 1/94, εμπίπτουν αυτοδικαίως στην κοινή εμπορική πολιτική).

140. Η Επιτροπή διατυπώνει παρόμοια επιχειρήματα ως προς το κεφάλαιο τρία (το άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ καλύπτει «μέτρα εμπορικής άμυνας, στα οποία περιλαμβάνονται τα μέτρα που λαμβάνονται σε περιπτώσεις ντάμπινγκ και επιδοτήσεων»)· το κεφάλαιο τέσσερα (επειδή διευκολύνει τις εμπορικές συναλλαγές στον τομέα των εμπορευμάτων μέσω της παροχής ενός πλαισίου για την πρόληψη, τον εντοπισμό και την άρση των περιττών εμποδίων στο εμπόριο εντός του πεδίου εφαρμογής της συμφωνίας ΤΕΕ) και το κεφάλαιο πέντε (επειδή έχει ως στόχο να ελαχιστοποιηθούν οι επιπτώσεις των μέτρων ΥΦΠ στις συναλλαγές). Η συμφωνία για την εφαρμογή του άρθρου VI της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου του 1994 (στο εξής: συμφωνία αντιντάμπινγκ), η συμφωνία για τις επιδοτήσεις και τα αντισταθμιστικά μέτρα (στο εξής: Συμφωνία ΕΑΜ), η συμφωνία για τα μέσα διασφάλισης, η Συμφωνία ΤΕΕ και η συμφωνία ΥΦΠ αποτελούν μέρος των πολυμερών συμφωνιών για τις εμπορικές συναλλαγές στον τομέα των εμπορευμάτων, οι οποίες, σύμφωνα με τη γνωμοδότηση 1/94, εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής.

141. Τέλος, το κεφάλαιο έξι αφορά επίσης ειδικώς τις διεθνείς εμπορικές συναλλαγές καθώς επιδιώκει τη διευκόλυνση των εμπορικών συναλλαγών στον τομέα των εμπορευμάτων με παράλληλη εξασφάλιση αποτελεσματικών τελωνειακών ελέγχων. Η Επιτροπή προσθέτει ότι οι περισσότερες από τις διατάξεις του εν λόγω κεφαλαίου παρουσιάζουν αντιστοιχίες με τις λεπτομερέστερες διατάξεις επί του ίδιου θέματος που περιέχονται στη Συμφωνία ΠΟΕ για τη διευκόλυνση του εμπορίου, η οποία ήδη εισήχθη στο παράρτημα 1Α της Συμφωνίας ΠΟΕ¹⁰⁰. Κατά την Επιτροπή, ούτε τα κράτη μέλη ούτε τα λοιπά θεσμικά όργανα αμφισβητούν την αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προς την εν λόγω νέα Συμφωνία ΠΟΕ.

142. Το *Κοινοβούλιο* συντάσσεται κατ' ουσίαν με τη θέση της Επιτροπής.

143. Μολονότι το *Συμβούλιο*, και το σύνολο σχεδόν των *κρατών μελών* δεν τοποθετήθηκαν ειδικώς επί των κεφαλαίων δύο έως έξι, ένα κράτος μέλος υποστηρίζει ότι η αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν καλύπτει τη συνεργασία στον τομέα των τελωνειακών διαδικασιών που προβλέπεται στο άρθρο 6.1, παράγραφος 1, εδάφιο δεύτερο, της ΣΕΣΕΕΣ. Το άρθρο 206 ΣΛΕΕ αναφέρεται μόνο στη δημιουργία τελωνειακής ενώσεως σύμφωνα με τα άρθρα 28 έως 32 ΣΛΕΕ. Επομένως δεν καλύπτεται από το άρθρο αυτό το άρθρο 33 ΣΛΕΕ, το οποίο παρέχει τη νομική βάση για τη λήψη «[...] [μέτρων] με σκοπό την ενίσχυση της τελωνειακής συνεργασίας μεταξύ κρατών μελών καθώς και μεταξύ των τελευταίων και της Επιτροπής». Περαιτέρω, προκύπτει από το άρθρο 6, στοιχείο ζ', ΣΛΕΕ και επιβεβαιώνεται στο άρθρο 197, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ (τη μοναδική διάταξη του τίτλου XXIV, η οποία αφορά τη «Διοικητική Συνεργασία») ότι, όσον αφορά τη διοικητική συνεργασία, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αρμοδιότητα να υποστηρίξει, να συντονίζει ή να συμπληρώνει τη δράση των κρατών μελών.

100 — Το κείμενο της εν λόγω συμφωνίας είναι διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://www.wto.org/english/tratop_e/tradfa_e/tradfa_e.htm.

Ανάλυση

144. Τα κεφάλαια δύο έως έξι διέπουν διαφορετικές πτυχές της ρυθμίσεως των εμπορικών συναλλαγών στον τομέα των εμπορευμάτων. Τα ζητήματα που καλύπτουν τα εν λόγω κεφάλαια και το είδος των υποχρεώσεων που προβλέπουν αντιστοιχούν σε κάποιο βαθμό σε ορισμένες συμφωνίες του ΠΟΕ σχετικές με τις εμπορικές συναλλαγές στον τομέα των εμπορευμάτων.

145. Η κοινή εμπορική πολιτική κατελάμβανε τις εμπορικές συναλλαγές στον τομέα των εμπορευμάτων ήδη πριν από την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισσαβώνας. Με τη γνωμοδότηση 1/1994 το Δικαστήριο απεφάνθη ότι η (τότε) Ευρωπαϊκή Κοινότητα είχε αποκλειστική αρμοδιότητα, βάσει του άρθρου 113 της Συνθήκης ΕΚ, να συνάψει «τις πολυμερείς Συμφωνίες που αφορούν το εμπόριο των προϊόντων», δηλαδή, τις συμφωνίες που περιλαμβάνονται στο παράρτημα 1Α της Συμφωνίας ΠΟΕ (στο εξής: συμφωνίες του παραρτήματος 1Α)¹⁰¹. Το εν λόγω παράρτημα περιλαμβάνει τη GATT 1994 αλλά και 12 άλλες συμφωνίες. Το Δικαστήριο απεφάνθη ότι το σύνολο των συμφωνιών που περιλαμβάνονται στο παράρτημα 1Α ενέπιπτε στην κοινή εμπορική πολιτική χωρίς να προβεί σε εξέταση μίας εκάστης των συμφωνιών¹⁰². Κατά συνέπεια, κρίθηκε ότι οι εν λόγω συμφωνίες αφορούσαν στο σύνολό τους ειδικώς τις διεθνείς συναλλαγές καθώς προορίζονταν κυρίως να προάγουν, να διευκολύνουν ή να διέπουν τις εμπορικές συναλλαγές και είχαν ευθείες και άμεσες συνέπειες επί αυτών. Οι περισσότερες από τις συμφωνίες που περιλαμβάνονται στο παράρτημα 1Α της Συμφωνίας ΠΟΕ προβλέπουν υποχρεώσεις, οι οποίες, μεταξύ άλλων, αφορούν την πρόσβαση στην αγορά, την εθνική μεταχείριση και άλλες μορφές εγχώριων κανονισμών, τη διαφάνεια, τον δικαστικό και διοικητικό έλεγχο, καθώς και την εξισορρόπηση εμπορικών και μη εμπορικών σκοπών. Το πεδίο εφαρμογής ορισμένων από τις συμφωνίες αυτές ορίζεται σε σχέση με το είδος των εμπορευμάτων (επί παραδείγματι, η συμφωνία για τη γεωργία και η συμφωνία για τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα και τα είδη ενδύσεως)· άλλες ισχύουν ως προς ειδικούς τύπους εμπορικών μέσων (επί παραδείγματι η Συμφωνία ΤΕΕ· η συμφωνία για τα επενδυτικά μέτρα στον τομέα του εμπορίου· η συμφωνία αντνιτάμπινγκ· η Συμφωνία ΕΑΜ· και η συμφωνία για τα μέτρα διασφάλισεως)· μέτρα στον τομέα του εμπορίου με ειδικό σκοπό (επί παραδείγματι, η συμφωνία ΥΦΠ) ή ορισμένα στάδια της διαδικασίας εισαγωγής ή εξαγωγής (επί παραδείγματι, η συμφωνία για την εφαρμογή του άρθρου VII της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου του 1994 (στο εξής: συμφωνία για τη δασμολογητέα αξία)· η συμφωνία για τον έλεγχο πριν από την αποστολή· η συμφωνία για τους κανόνες καταγωγής· και η συμφωνία για τις διαδικασίες εκδόσεως αδειών εισαγωγής).

146. Από τη γνωμοδότηση 1/94 προκύπτει, επομένως, με σαφήνεια ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει αποκλειστική αρμοδιότητα όσον αφορά το θεματικό πεδίο που καλύπτεται από τις εν λόγω συμφωνίες και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από αυτές¹⁰³. Η θέση αυτή παρέμεινε αμετάβλητη με τη Συνθήκη της Λισσαβώνας, η οποία δεν τροποποίησε την περιγραφή της κοινής εμπορικής πολιτικής καθόσον αφορά τις εμπορικές συναλλαγές στον τομέα των εμπορευμάτων.

147. Στο πλαίσιο αυτό, είναι σαφές ότι τα κεφάλαια δύο έως πέντε αφορούν ειδικώς τις εμπορικές συναλλαγές στον τομέα των εμπορευμάτων. Το θεματικό τους πεδίο αντιστοιχεί κατ' ουσίαν στα ζητήματα που καλύπτουν ορισμένες συμφωνίες του παραρτήματος 1Α της Συμφωνίας ΠΟΕ και εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης επί της κοινής εμπορικής πολιτικής. Έτσι, το κεφάλαιο δύο σχετίζεται με τα αντικείμενα των άρθρων I, II, και XI της GATT 1994, τα οποία περιλαμβάνουν τις βασικές υποχρεώσεις όσον αφορά την πρόσβαση στην αγορά σχετικά με τις εμπορικές συναλλαγές στον τομέα των εμπορευμάτων. Τα καλυπτόμενα από το

101 — Γνωμοδότηση 1/94 (Συμφωνίες προσαρτημένες στη Συμφωνία ΠΟΕ, της 15ης Νοεμβρίου 1994, EU:C:1994:384, σκέψη 34).

102 — Το Δικαστήριο εξέτασε ορισμένες από τις εν λόγω συμφωνίες (τη συμφωνία για τη γεωργία, τη συμφωνία ΥΦΠ και τη Συμφωνία ΤΕΕ) υπό το πρίσμα συγκεκριμένων επιχειρημάτων που προβλήθηκαν από τους μετέχοντες στη διαδικασία σε σχέση με αυτές. Βλ. γνωμοδότηση 1/94 (Συμφωνίες προσαρτημένες στη Συμφωνία ΠΟΕ της 15ης Νοεμβρίου 1994, EU:C:1994:384, σκέψεις 28 έως 33).

103 — Το ίδιο ίσχυε στο πλαίσιο της GATT 1947, στον βαθμό κατά τον οποίο η Ευρωπαϊκή Κοινότητα είχε αναλάβει προοδευτικά αρμοδιότητες που ασκούσαν προηγουμένως τα κράτη μέλη. Βλ. αποφάσεις της 12ης Δεκεμβρίου 1972, *International Fruit Company* κ.λπ. (21/72 έως 24/72, EU:C:1972:115, σκέψη 18), και της 3ης Ιουνίου 2008, *The International Association of Independent Tanker Owners* κ.λπ. (C-308/06, EU:C:2008:312, σκέψεις 48 και 49).

κεφάλαιο τρία ζητήματα αφορούν τις διατάξεις της GATT 1994 περί αντιντάμπινγκ, επιδοτήσεων και διασφαλίσεων και τις αντίστοιχες ειδικότερες συμφωνίες (τη συμφωνία αντιντάμπινγκ, τη συμφωνία για τις επιδοτήσεις και τα αντισταθμιστικά μέτρα και τη συμφωνία για τα μέτρα διασφαλίσεως) του παραρτήματος 1Α της Συμφωνίας ΠΟΕ. Τα κεφάλαια τέσσερα και πέντε αφορούν μη δασμολογικούς φραγμούς που καλύπτονται από τις διατάξεις του άρθρου III της GATT 1994 («εθνική μεταχείριση») και τις ειδικότερες διατάξεις της Συμφωνίας ΤΕΕ και της Συμφωνίας ΥΦΠ, που επίσης περιλαμβάνονται στο παράρτημα 1Α της συμφωνίας ΠΟΕ.

148. Τα εν λόγω ζητήματα αφορούν τη διαδικασία διασυνοριακής διακινήσεως των εμπορευμάτων, την παράδοση και διασάφησή τους καθώς και τη μεταχείρισή τους εντός συγκεκριμένης αγοράς. Κατά συνέπεια αφορούν *ειδικώς* το διεθνές εμπόριο.

149. Επιπλέον, οι κανόνες που σκοπούν στη διευκόλυνση της εν λόγω διαδικασίας (ουσιώδεις για την εισαγωγή και την εξαγωγή των εμπορευμάτων) και καθιστούν την εν λόγω διαδικασία και τους κανόνες που ρυθμίζουν τη μεταχείριση των εν λόγω εμπορευμάτων εντός μιας συγκεκριμένης αγοράς περισσότερο διαφανείς, προβλέψιμους, αποτελεσματικούς και λογικούς από πλευράς κόστους προάγουν, διευκολύνουν ή ρυθμίζουν το εμπόριο και έχουν ευθείες και άμεσες συνέπειες επ' αυτού¹⁰⁴.

150. Το ίδιο συμπέρασμα ισχύει και ως προς την τελωνειακή συνεργασία βάσει του κεφαλαίου έξι καθώς και ως προς τις σχετικές με τα τελωνεία πρόσθετες διατάξεις του Μνημονίου συμφωνίας 3 και τους κανόνες του Μνημονίου συμφωνίας 4 για την αμοιβαία αναγνώριση προγραμμάτων εξουσιοδοτημένων οικονομικών φορέων (αμφότερα τα μνημόνια αφορούν το κεφάλαιο έξι).

151. Το κεφάλαιο έξι αφορά τις τελωνειακές διαδικασίες, την τελωνειακή εκτίμηση και τη διευκόλυνση των εμπορικών συναλλαγών (ζητήματα που καλύπτονται εν μέρει από την GATT 1994), τη συμφωνία για τη δασμολογητέα αξία καθώς και την πρόσφατη Συμφωνία ΠΟΕ για τη διευκόλυνση του εμπορίου. Οι μορφές συνεργασίας που προβλέπονται στο κεφάλαιο έξι αντιστοιχούν σε κάποιο βαθμό σε εκείνες που ισχύουν για τα τελωνειακά ζητήματα βάσει της GATT 1994 και της συμφωνίας για τη δασμολογητέα αξία. Οι τελευταίες αυτές συμφωνίες, πλην των γενικών διατάξεων για τη δημοσίευση¹⁰⁵, περιέχουν διατάξεις για τη διαβούλευση επί ζητημάτων που αφορούν τη διαχείριση του συστήματος τελωνειακής εκτιμήσεως¹⁰⁶. Επιπλέον, σε γενικότερο επίπεδο, η GATT 1994 και οι συμφωνίες του παραρτήματος 1Α προβλέπουν πολλές παρόμοιες μορφές συνεργασίας επί διαφόρων ζητημάτων σχετικών με τις εμπορικές συναλλαγές στον τομέα των εμπορευμάτων¹⁰⁷. Οι εν λόγω προβλέψεις δεν εμπόδισαν το Δικαστήριο να αποφανθεί, με τη γνωμοδότηση 1/94, ότι οι εν λόγω συμφωνίες εμπίπτουν εν συνόλω στην κοινή εμπορική πολιτική¹⁰⁸.

152. Δεν συμφωνώ με το τυπολατρικό επιχείρημα που στηρίζεται στη διάκριση, προκειμένου για τις εμπορικές συναλλαγές στον τομέα των εμπορευμάτων εντός της εσωτερικής αγοράς, μεταξύ των διατάξεων της Συνθήκης που ρυθμίζουν την τελωνειακή ένωση (άρθρα 30 έως 32 ΣΛΕΕ) και την τελωνειακή συνεργασία (άρθρο 33 ΣΛΕΕ). Το άρθρο 206 ΣΛΕΕ, το οποίο προβλέπει τους στόχους της τελωνειακής ένωσης, αναφέρεται μόνο στα άρθρα 28 έως 32 ΣΛΕΕ. Τούτο, ωστόσο, συμβαίνει επειδή αυτές είναι οι διατάξεις οι οποίες *καθιερώνουν* την τελωνειακή ένωση. Δεν είναι αυτός ο σκοπός μιας διατάξεως όπως το άρθρο 33 ΣΛΕΕ, που προσφέρει νομική βάση για την έκδοση

104 — Βλ. επίσης σημεία 510 έως 512 των παρουσών προτάσεων.

105 — Βλ. άρθρο 12 της Συμφωνίας για τη δασμολογητέα αξία και άρθρο X:1 της GATT 1994.

106 — Βλ. άρθρο 18, παράγραφος 1, και άρθρο 19 της Συμφωνίας για τη δασμολογητέα αξία.

107 — Βλ. επί παραδείγματι, άρθρο IX:6 της GATT 1994 (συνεργασία με σκοπό την πρόληψη της χρήσεως εμπορικών επωνυμιών με ορισμένους τρόπους)· άρθρο XV της GATT 1994 (συνεργασία, διαβούλευση, ανταλλαγή πληροφοριών με το ΔΝΤ σχετικά με όρους ανταλλαγής)· άρθρο XXV της GATT 1994 (κοινή δράση από τα συμβαλλόμενα μέρη)· άρθρο XXXVIII της GATT 1994 (κοινή δράση για την προώθηση των σκοπών του άρθρου XXXVI για τις εμπορικές συναλλαγές και την ανάπτυξη)· άρθρο 4, παράγραφος 2, της Συμφωνίας ΥΦΠ (διαβούλευση με σκοπό την επίτευξη συμφωνιών για την αναγνώριση της ισοδυναμίας συγκεκριμένων μέτρων ΥΦΠ)· άρθρο 7 του παραρτήματος Β της Συμφωνίας ΥΦΠ (διαφάνεια και ανταλλαγή πληροφοριών)· άρθρο 10 της Συμφωνίας ΤΕΕ (ανταλλαγή πληροφοριών).

108 — Βλ. γνωμοδότηση 1/94 (Συμφωνίες προσαρτημένες στη Συμφωνία ΠΟΕ, της 15ης Νοεμβρίου 1994, EU:C:1994:384, σκέψη 34).

νομοθεσίας με σκοπό την ενίσχυση της τελωνειακής συνεργασίας εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ως εκ τούτου, δεν μπορεί να συναχθεί εύλογο συμπέρασμα ως προς το πεδίο εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής από το γεγονός ότι το άρθρο 206 ΣΛΕΕ δεν αναφέρεται ρητά στο άρθρο 33 ΣΛΕΕ. Επίσης, το άρθρο 6, στοιχείο ζ', και το άρθρο 197 ΣΛΕΕ δεν ασκούν καμία επιρροή επί του πεδίου εφαρμογής της εν λόγω πολιτικής. Οι διατάξεις αυτές αφορούν γενικώς τη διοικητική συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών καθώς και μεταξύ αυτών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ως εκ τούτου δεν θίγουν την αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να εντάσσει στην κοινή εμπορική πολιτική της μέτρα που σκοπούν στη βελτίωση της διοικητικής συνεργασίας με τρίτα κράτη όσον αφορά ζητήματα που εμπίπτουν στην εν λόγω πολιτική.

153. Τέλος, η ανάλυσή μου σχετικά με τα κεφάλαια δύο έως έξι ισχύει και ως προς το Πρωτόκολλο 1 σχετικά με τον ορισμό της έννοιας «καταγόμενα προϊόντα» ή «προϊόντα καταγωγής» και τις μεθόδους διοικητικής συνεργασίας. Το εν λόγω πρωτόκολλο αφορά κανόνες σχετικώς με την προέλευση. Επομένως αφορά *ειδικώς* τις διεθνείς εμπορικές συναλλαγές στον τομέα των εμπορευμάτων.

154. Ως εκ τούτου, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι τα κεφάλαια δύο έως έξι εμπίπτουν στο σύνολό τους στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης επί της κοινής εμπορικής πολιτικής βάσει του άρθρου 207 ΣΛΕΕ.

155. Προχωρώ στην εξέταση του κεφαλαίου οκτώ. Επειδή το κεφάλαιο επτά («Μη δασμολογικά εμπόδια στο εμπόριο και τις επενδύσεις όσον αφορά την παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές») και το κεφάλαιο δεκατρία («Εμπόριο και αειφόρος ανάπτυξη») εγείρουν παρόμοια ζητήματα σχετικά με το πεδίο εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής και τη σχέση μεταξύ συναφών και μη συναφών με το εμπόριο σκοπών¹⁰⁹, θα αναλύσω το κεφάλαιο επτά αργότερα, σε συνδυασμό με το κεφάλαιο δεκατρία.

Υπηρεσίες, εγκατάσταση και ηλεκτρονικό εμπόριο (κεφάλαιο οκτώ της ΣΕΣΕΕΣ¹¹⁰)

Επιχειρήματα

Γενικά επιχειρήματα

156. Η *Επιτροπή* επισημαίνει ότι το τμήμα Α καθορίζει τον στόχο και το πεδίο εφαρμογής του κεφαλαίου οκτώ της ΣΕΣΕΕΣ. Τα τμήματα Β έως Δ του εν λόγω κεφαλαίου εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς το πεδίο εφαρμογής τους αντιστοιχεί σε εκείνο των δεσμεύσεων που απορρέουν από το πρώτο, το δεύτερο, το τρίτο και το τέταρτο είδος παροχής υπηρεσιών της GATS, το οποίο καλύπτεται από το άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Σύμφωνα με το άρθρο I, παράγραφος 2, στοιχεία α' έως δ', της GATS, τα εν λόγω τέσσερα είδη αφορούν την παροχή υπηρεσιών: α) από το έδαφος ενός μέλους (του ΠΟΕ) στο έδαφος άλλου μέλους (στο εξής: πρώτο είδος παροχής ή διασυνοριακή παροχή)· β) εντός του εδάφους ενός μέλους (του ΠΟΕ) προς χρήστη υπηρεσιών άλλου μέλους (του ΠΟΕ) (στο εξής: δεύτερο είδος παροχής ή κατανάλωση στο εξωτερικό)· γ) από πάροχο υπηρεσιών ενός μέλους (του ΠΟΕ) μέσω εμπορικής παρουσίας στο έδαφος άλλου μέλους (του ΠΟΕ) (στο εξής: τρίτο είδος παροχής ή εμπορική παρουσία)· και δ) από πάροχο υπηρεσιών ενός μέλους (του ΠΟΕ), μέσω παρουσίας φυσικών προσώπων μέλους (του ΠΟΕ) στο έδαφος του άλλου μέλους (του ΠΟΕ) (στο εξής: τέταρτο είδος παροχής ή παρουσία φυσικών προσώπων).

109 — Βλ. σημεία 467 έως 504 των παρουσών προτάσεων.

110 — Βλ. σημεία 19 έως 51 του παραρτήματος των παρουσών προτάσεων.

157. Για κάθε υποτμήμα του τμήματος Ε του κεφαλαίου οκτώ («Κανονιστικό πλαίσιο»), η Επιτροπή υποστηρίζει ότι υφίσταται επαρκώς στενή σύνδεση με τις διεθνείς εμπορικές συναλλαγές.

158. Όσον αφορά τις *διατάξεις γενικής εφαρμογής* (υποτμήμα 1), η Επιτροπή βασίζεται σε σύγκριση με διατάξεις της GATS και σειράς μη δεσμευτικών πράξεων που έχουν εκδοθεί από διάφορα όργανα του ΠΟΕ. Επιπλέον, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το άρθρο 8.16 της ΣΕΣΕΕΣ για την *αμοιβαία αναγνώριση επαγγελματικών προσόντων* εμπίπτει στην κοινή εμπορική πολιτική καθώς διευκολύνει την πρόσβαση των αλλοδαπών παρόχων υπηρεσιών στην αγορά, και το Δικαστήριο έχει επιβεβαιώσει ότι οι εν λόγω υποχρεώσεις εκ της GATS αποτελούν μέρος της κοινής εμπορικής πολιτικής. Το άρθρο 8.17 της ΣΕΣΕΕΣ για τη *διαφάνεια* επιβάλλει υποχρεώσεις που είναι συνήθεις στις διεθνείς εμπορικές συμφωνίες αλλά και παρόμοιες με εκείνες που απορρέουν από το άρθρο III, παράγραφος 1, και το άρθρο III, παράγραφος 4, της GATS. Η αβεβαιότητα ως προς τα εφαρμοστέα μέτρα που ρυθμίζουν τις εμπορικές πράξεις ενδέχεται να αποτρέπει την πρόσβαση παρόχων υπηρεσιών στις ξένες αγορές.

159. Όσον αφορά τους *εγχώριους κανονισμούς* (υποτμήμα 2), η Επιτροπή διατείνεται κατ' ουσίαν ότι το εν λόγω υποτμήμα επιβάλλει προϋποθέσεις προκειμένου να εξασφαλίζεται ότι οι εν λόγω απαιτήσεις και διαδικασίες εκδόσεως αδειών και προκρίσεως δεν παρακωλύουν το διεθνές εμπόριο. Ο σκοπός των προϋποθέσεων αυτών είναι παρόμοιος με εκείνον του άρθρου VI, παράγραφος 4, της GATS, το οποίο έχει ως σκοπό να εξασφαλίζεται ότι τα εν λόγω πρότυπα και διαδικασίες, ακόμη και αν δεν εισάγουν διακρίσεις, δεν αποτελούν περιττούς φραγμούς στις συναλλαγές στον τομέα των υπηρεσιών. Περαιτέρω, η προβλεπόμενη από το άρθρο 8.19, παράγραφος 3, της ΣΕΣΕΕΣ υποχρέωση για τη διατήρηση ή την ίδρυση τακτικών, διαιτητικών ή διοικητικών δικαστηρίων ή διαδικασιών που εξασφαλίζουν επανεξέταση των αποφάσεων είναι παρόμοια με εκείνη του άρθρου VI, παράγραφος 2, στοιχείο α', της GATS.

160. Επιπλέον, οι ειδικές διατάξεις για τις *υπηρεσίες πληροφορικής, τις ταχυδρομικές υπηρεσίες, τις τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες, και τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες* (υποτμήματα 3, 4, 5 και 6), ορισμένες εκ των οποίων επαναβεβαιώνουν ή βασίζονται στις απορρέουσες από την GATS δεσμεύσεις, εμπίπτουν ομοίως στην αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης βάσει του άρθρου 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

161. Το τμήμα ΣΤ περιέχει κατά κύριο λόγο δηλώσεις προθέσεων. Η μοναδική ουσιαστική υποχρέωση (που προβλέπεται από το άρθρο 8.58 της ΣΕΣΕΕΣ) απαγορεύει την επιβολή τελωνειακών δασμών, το οποίο συνιστά ζήτημα που εμπίπτει σαφώς στην κοινή εμπορική πολιτική.

162. Το *Κοινοβούλιο* και το *Συμβούλιο* δεν τοποθετήθηκαν ειδικώς επί των διατάξεων του κεφαλαίου οκτώ που δεν αφορούν τις μεταφορές¹¹¹.

163. Τα *κράτη μέλη* επικεντρώνονται ιδίως σε συγκεκριμένες διατάξεις όπως είναι εκείνες που αφορούν τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και την αμοιβαία αναγνώριση επαγγελματικών προσόντων.

164. Πολλά κράτη μέλη υποστηρίζουν ότι το υποτμήμα 6 για τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες δεν εμπίπτει πλήρως στην κοινή εμπορική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η οδηγία 2014/65 για τις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων (στο εξής: οδηγία MiFiD II)¹¹², η οποία πρόκειται να τεθεί σε εφαρμογή τον Ιανουάριο του 2017, εναρμονίζει ορισμένες μόνον πτυχές της παροχής χρηματοπιστωτικών και επενδυτικών υπηρεσιών από υπηκόους τρίτων χωρών.

111 — Για τα σχετικά με τις μεταφορές επιχειρήματα, βλ. σημεία 168 έως 194 των παρουσών προτάσεων.

112 — Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαΐου 2014, για τις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων και την τροποποίηση της οδηγίας 2002/92/ΕΚ και της οδηγίας 2011/61/ΕΕ (ΕΕ 2014, L 173, σ. 349).

165. Οι κανόνες που διέπουν την αμοιβαία αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων επίσης δεν εμπίπτουν στην κοινή εμπορική πολιτική. Πρώτον, σε αντίθεση με όσα υποστηρίζει η Επιτροπή, το γεγονός ότι ζήτημα έχει αντίκτυπο στις εξωτερικές εμπορικές σχέσεις ή διέπεται από το διεθνές οικονομικό δίκαιο δεν αρκεί, αυτό καθ' εαυτό, για την υπαγωγή του στην κοινή εμπορική πολιτική. Δεύτερον, η οδηγία 2005/36/ΕΚ σχετικά με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων¹¹³ δεν θίγει την αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών μελών ως προς την αναγνώριση επαγγελματικών προσόντων κτηθέντων εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ομοίως, στον τομέα των θαλάσσιων μεταφορών, οι κοινοί κανόνες που έχουν θεσπισθεί, ιδίως με την οδηγία 96/50/ΕΚ (σχετικά με τις προϋποθέσεις αποκτήσεως εθνικού πιστοποιητικού κυβερνήτη σκάφους εσωτερικής ναυσιπλοΐας) και την οδηγία 2008/106/ΕΚ (για το ελάχιστο επίπεδο εκπαίδευσεως των ναυτικών)¹¹⁴, προβλέπουν μόνον ελάχιστους κανόνες, οι οποίοι δεν επηρεάζονται από το άρθρο 8.16 της ΣΕΣΕΕΣ. Τρίτον, η Επιτροπή δεν λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι η GATS (ιδίως το άρθρο VII, παράγραφος 1) δεν υποχρεώνει τα μέλη του ΠΟΕ να αναγνωρίζουν επαγγελματικά προσόντα από τρίτες χώρες ή να συνάπτουν συναφώς διεθνείς συμφωνίες.

166. Επιπλέον, ο τρόπος με τον οποίο επιτυγχάνεται η ελευθέρωση βάσει της ΣΕΣΕΕΣ, ιδίως στον τομέα της εγκαταστάσεως, θα επηρεάσει ή ενδέχεται να επηρεάσει τις κοινωνικές και υγειονομικές υπηρεσίες, ως προς τις οποίες τα κράτη μέλη εξακολουθούν να είναι αρμόδια. Αυτό δεν συνάδει με το άρθρο 207, παράγραφος 6, ΣΛΕΕ. Επίσης, η Επιτροπή εσφαλμένως υποστηρίζει ότι οι σχετικές με το ηλεκτρονικό εμπόριο διατάξεις περιέχουν μόνο δηλώσεις προθέσεων.

167. Τέλος, η Επιτροπή δεν μπορεί να επικαλείται το άρθρο 216 ΣΛΕΕ προς θεμελίωση συντρέχουσας αρμοδιότητας σε τομείς που δεν εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Επιτροπή δεν απέδειξε την ανάγκη συνάψεως της ΣΕΣΕΕΣ για την επίτευξη ενός εκ των στόχων που καθορίζονται στις Συνθήκες.

Επιχειρήματα σχετικά με τις μεταφορές

168. Η Επιτροπή αντιμετωπίζει χωριστά τις εκ του κεφαλαίου οκτώ υποχρεώσεις που αφορούν ειδικώς τις μεταφορές (στον πίνακα συγκεκριμένων υποχρεώσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο παράρτημα 8-Α και στο υποτήμα 7 του τμήματος Ε που αφορά τις υπηρεσίες διεθνών θαλάσσιων μεταφορών).

169. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, παρά το γεγονός ότι μεγάλο μέρος των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ της Σιγκαπούρης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης στους πέντε τομείς μεταφορών που καλύπτονται από τη ΣΕΣΕΕΣ (αερομεταφορές, σιδηροδρομικές, οδικές, εσωτερικές πλωτές, θαλάσσιες μεταφορές) πραγματοποιούνται υπό τη μορφή του τρίτου είδους παροχής (εγκατάσταση), οι διατάξεις που αφορούν την εγκατάσταση των παρόχων υπηρεσιών δεν εμπίπτουν στην εξαίρεση του άρθρου 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ. Αυτό συμβαίνει επειδή η εγκατάσταση όσον αφορά τις υπηρεσίες μεταφορών δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του τίτλου VI του τρίτου μέρους της ΣΛΕΕ (σε συνδυασμό με το άρθρο 58, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ), τον οποίο αναφέρει το άρθρο 207, παράγραφος 5, ενώ καμία διάταξη της Συνθήκης δεν αποκλείει την εφαρμογή των διατάξεων για την ελευθερία εγκαταστάσεως στις μεταφορές. Στο σημείο αυτό η Επιτροπή κάνει έναν παραλληλισμό με τη διάκριση μεταξύ, αφενός, της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών μεταφοράς βάσει του παράγωγου δικαίου που θεσπίζεται σύμφωνα με το τρίτο μέρος του τίτλου VI, της ΣΛΕΕ, η οποία περιορίζεται στο πρώτο, στο δεύτερο και στο τέταρτο είδος παροχής, και, αφετέρου, της ελευθερίας εγκαταστάσεως βάσει των άρθρων 49 επ. ΣΛΕΕ.

113 — Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Σεπτεμβρίου 2005 (ΕΕ 2005, L 255, σ. 22), όπως έχει τροποποιηθεί.

114 — Οδηγία της 23ης Ιουλίου 1996, σχετικά με την εναρμόνιση των προϋποθέσεων απόκτησης εθνικού πιστοποιητικού σκάφους εσωτερικής ναυσιπλοΐας για τη μεταφορά εμπορευμάτων και προσώπων στην Κοινότητα (ΕΕ 1996, L 235, σ. 31) και οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 19ης Νοεμβρίου 2008, για το ελάχιστο επίπεδο εκπαίδευσης των ναυτικών (ΕΕ 2008, L 323, σ. 33).

170. Όσον αφορά τις απορρέουσες από τη ΣΕΣΕΕΣ δεσμεύσεις οι οποίες εμπίπτουν στην εξαίρεση του άρθρου 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ, η Επιτροπή διατείνεται ότι η αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης προκύπτει από την τρίτη βάση του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ. Η εξωτερική δράση των κρατών μελών θα κινδύνευε να επηρεάσει τους κοινούς κανόνες στον τομέα των υπηρεσιών μεταφοράς, ο οποίος διέπεται σε μεγάλο βαθμό από τους κοινούς κανόνες. Εάν το Δικαστήριο διαφωνήσει και κρίνει ότι είναι αναγκαία η αντιμετώπιση των δεσμεύσεων για κάθε επιμέρους κλάδο μεταφορών χωριστά, τουλάχιστον οι δεσμεύσεις που προβλέπονται στη ΣΕΣΕΕΣ όσον αφορά τις διεθνείς θαλάσσιες μεταφορές, τις σιδηροδρομικές μεταφορές και τις οδικές μεταφορές, καθώς και ορισμένες υπηρεσίες εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

171. Όσον αφορά τις *υπηρεσίες αερομεταφοράς*, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προς τις υπηρεσίες επισκευής και συντηρήσεως αεροσκαφών, στο πλαίσιο των οποίων αεροσκάφος αποσύρεται από τη γραμμή, την πώληση και την εμπορική προώθηση υπηρεσιών αερομεταφοράς και τις σχετικές με το ηλεκτρονικό σύστημα κρατήσεων υπηρεσίες (οι οποίες εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των τμημάτων Β και Γ) βασίζεται, εν μέρει στο άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ και, εν μέρει, στην πρώτη και στην τρίτη βάση του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ. Ως προς τις υπηρεσίες επισκευής και συντηρήσεως αεροσκαφών, το άρθρο 12 του κανονισμού (ΕΚ) 216/2008¹¹⁵ προβλέπει τη σύναψη συμφωνίας εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης (πρώτη βάση του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ). Όσον αφορά την πώληση και την εμπορική προώθηση υπηρεσιών αερομεταφοράς, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι αυτές καθ' εαυτές οι εν λόγω υπηρεσίες δεν περιλαμβάνουν τη μεταφορά εμπορευμάτων ή επιβατών: κατά συνέπεια, εμπίπτουν στο πεδίο της κοινής εμπορικής πολιτικής. Οι υπηρεσίες ηλεκτρονικού συστήματος κρατήσεων ρυθμίζονται εκτενώς από τους κοινούς κανόνες, ιδίως από τον κανονισμό (ΕΚ) 80/2009¹¹⁶, και, κατά συνέπεια, εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης σύμφωνα με την τρίτη βάση του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ.

172. Λόγω της γεωγραφικής θέσεως της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Σιγκαπούρης, η πρακτική σημασία των ειδών παροχής 1, 2 και 4 είναι περιορισμένη.

173. Κατά συνέπεια, όσον αφορά ειδικώς τις *εσωτερικές πλωτές μεταφορές*, δεν υπάρχει στην πράξη άσκηση εξωτερικής αρμοδιότητας μέσω της ΣΕΣΕΕΣ.

174. Όσον αφορά τις *σιδηροδρομικές μεταφορές*, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν αναλαμβάνει καμία δέσμευση του πρώτου ή του τέταρτου είδους παροχής, ενώ αναλαμβάνει πλήρεις δεσμεύσεις μόνον όσον αφορά το δεύτερο είδος παροχής. Σε κάθε περίπτωση οι δεσμεύσεις αυτές είναι συμπληρωματικές των δεσμεύσεων που προβλέπονται στη ΣΕΣΕΕΣ ως προς τον τομέα των μεταφορών ή αφορούν την κοινή εμπορική πολιτική. Όσον αφορά την παροχή σε κράτος μέλος υπηρεσιών σιδηροδρομικών μεταφορών από εγκατεστημένη σε άλλο κράτος μέλος θυγατρική εταιρείας της Σιγκαπούρης (τρίτο είδος παροχής), η οδηγία 2012/34/ΕΕ επιτρέπει την ελεύθερη παροχή ενδοενοσιακών υπηρεσιών από φορείς εκμεταλλεύσεως που είναι εγκατεστημένοι σε κράτος μέλος, χωρίς να επιβάλλει απαιτήσεις ιθαγένειας ως προς τους ιδιοκτήτες των θυγατρικών εταιρειών¹¹⁷. Επομένως, το εν λόγω ζήτημα ρυθμίζεται από τους κοινούς κανόνες.

115 — Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Φεβρουαρίου 2008, για τη θέσπιση κοινών κανόνων στον τομέα της πολιτικής αεροπορίας και για την ίδρυση Ευρωπαϊκού Οργανισμού Ασφαλείας της Αεροπορίας, καθώς και για την κατάργηση της οδηγίας 91/670/ΕΟΚ του Συμβουλίου, του κανονισμού (ΕΚ) 1592/2002 και της οδηγίας 2004/36/ΕΚ (ΕΕ 2008, L 79, σ. 1), όπως έχει τροποποιηθεί.

116 — Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Ιανουαρίου 2009, όσον αφορά κώδικα δεοντολογίας για τα ηλεκτρονικά συστήματα κράτησης θέσεων και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 2299/89 του Συμβουλίου (ΕΕ 2009, L 35, σ. 47).

117 — Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Νοεμβρίου 2012, για τη δημιουργία ενιαίου ευρωπαϊκού σιδηροδρομικού χώρου (ΕΕ 2012, L 343, σ. 32).

175. Όσον αφορά τις *οδικές μεταφορές*, η Ευρωπαϊκή Ένωση αναλαμβάνει περιορισμένες δεσμεύσεις ως προς τις μεταφορές επιβατών και φορτίων. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν αναλαμβάνει καμία δέσμευση για υπηρεσίες που παρέχονται μέσω του πρώτου είδους παροχής. Αντιθέτως, η Ευρωπαϊκή Ένωση αναλαμβάνει πλήρεις δεσμεύσεις (χωρίς περιορισμούς) ως προς το δεύτερο είδος παροχής και δέσμευση η οποία υπόκειται σε περιορισμούς ως προς το τέταρτο είδος παροχής. Όπως και στην περίπτωση των σιδηροδρομικών μεταφορών, οι δεσμεύσεις που αναλαμβάνονται είναι περιορισμένης πρακτικής σημασίας. Σε κάθε περίπτωση, η συγκεκριμένη δέσμευση του δεύτερου είδους παροχής είναι συμπληρωματική των λοιπών δεσμεύσεων βάσει της ΣΕΣΕΕΣ. Όσον αφορά την παροχή των εν λόγω υπηρεσιών σε κράτος μέλος από εγκατεστημένη σε άλλο κράτος μέλος θυγατρική εταιρείας της Σιγκαπούρης (τρίτο είδος παροχής), ο κανονισμός (ΕΚ) 1072/2009¹¹⁸ και ο κανονισμός (ΕΚ) 1073/2009¹¹⁹, σε συνδυασμό με τον κανονισμό (ΕΚ) 1071/2009¹²⁰, θεσπίζουν κοινούς κανόνες όσον αφορά τις προϋποθέσεις εγκαταστάσεως των ασκούντων το επάγγελμα του οδικού μεταφορέα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Εφόσον οι εν λόγω κανονισμοί ισχύουν ανεξαρτήτως ιθαγένειας των ιδιοκτητών των θυγατρικών εταιρειών, η διασυνοριακή παροχή υπηρεσιών οδικών μεταφορών από εταιρείες με έδρα εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης διέπεται σε μεγάλο βαθμό από τους κοινούς κανόνες. Κατά συνέπεια, η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει την αντίστοιχη αποκλειστική αρμοδιότητα, βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ. Τέλος, η Επιτροπή προβάλλει τα ίδια επιχειρήματα ως προς το τέταρτο είδος παροχής σε σχέση με τις οδικές μεταφορές με εκείνα που προβάλλει για τις θαλάσσιες μεταφορές¹²¹. Στην πράξη, οι εταιρείες οδικών μεταφορών από τη Σιγκαπούρη μπορούν να αποστέλλουν στελέχη τους (συνήθως στο πλαίσιο ενδοεταιρικής μεταθέσεως¹²²) στην εγκατάσταση που έχουν συστήσει σε κράτος μέλος. Στην περίπτωση αυτή, η οδηγία 2014/66/ΕΕ εφαρμόζεται για την είσοδο και τη διαμονή των εν λόγω υπηκόων τρίτων χωρών στο πλαίσιο ενδοεταιρικής μεταθέσεως¹²³. Σε κάθε περίπτωση, οι εν λόγω δεσμεύσεις είναι συμπληρωματικές της δεσμεύσεως που έχει αναλάβει η Ευρωπαϊκή Ένωση ως προς την παροχή υπηρεσιών οδικών μεταφορών μέσω του τρίτου είδους παροχής (ως προς το οποίο η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα¹²⁴).

176. Όσον αφορά τις *θαλάσσιες μεταφορές*, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι οι κοινοί κανόνες εντοπίζονται στον κανονισμό (ΕΟΚ) 4055/86 του Συμβουλίου¹²⁵, ο οποίος καλύπτει τουλάχιστον σημαντικό μέρος της παροχής υπηρεσιών θαλάσσιων μεταφορών μεταξύ των κρατών μελών και τρίτων χωρών. Ο εν λόγω κανονισμός καλύπτει επίσης τη μεταχείριση υπηκόων τρίτων χωρών (δηλαδή ορισμένων ναυτιλιακών εταιρειών με έδρα σε τρίτες χώρες). Σε αντίθεση με τους κανονισμούς για τις αερομεταφορές, ο κανονισμός 4055/86 εφαρμόζεται σε ορισμένες ναυτιλιακές εταιρείες τρίτων χωρών¹²⁶. Επίσης, ο εν λόγω κανονισμός δεν περιορίζεται σε ενδοενωσιακές θαλάσσιες γραμμές. Περαιτέρω, ο κανονισμός αφορά τη (διασυνοριακή) παροχή υπηρεσιών θαλάσσιων μεταφορών από εγκατεστημένες σε κράτος μέλος θυγατρικές εταιρειών της Σιγκαπούρης από το εν λόγω κράτος μέλος σε άλλο κράτος μέλος.

118 — Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Οκτωβρίου 2009, για τους κοινούς κανόνες πρόσβασης στην αγορά διεθνών οδικών εμπορευματικών μεταφορών (ΕΕ 2009, L 300, σ. 72).

119 — Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Οκτωβρίου 2009, για τη θέσπιση κοινών κανόνων πρόσβασης στη διεθνή αγορά μεταφορών με πούλμαν και λεωφορεία και την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) 561/2006 (ΕΕ 2009, L 300, σ. 88).

120 — Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Οκτωβρίου 2009, σχετικά με τη θέσπιση κοινών κανόνων όσον αφορά τους όρους που πρέπει να πληρούνται για την άσκηση του επαγγέλματος του οδικού μεταφορέα και για την κατάργηση της οδηγίας 96/26/ΕΚ του Συμβουλίου (ΕΕ 2009, L 300, σ. 51).

121 — Βλ. σημείο 177 των παρουσών προτάσεων.

122 — Βλ. άρθρο 8.13 της ΣΕΣΕΕΣ.

123 — Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαΐου 2014, σχετικά με τις προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής υπηκόων τρίτων χωρών στο πλαίσιο ενδοεταιρικής μετάθεσης (ΕΕ 2014, L 157, σ. 1).

124 — Βλ. σημείο 169 των παρουσών προτάσεων.

125 — Κανονισμός της 22ας Δεκεμβρίου 1986 για την εφαρμογή της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών στον τομέα των θαλασσιών μεταφορών μεταξύ κρατών μελών και μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών (ΕΕ 1986, L 378, σ. 1).

126 — Άρθρο 1, παράγραφος 2, του κανονισμού 4055/86 του Συμβουλίου.

177. Όσον αφορά το τέταρτο είδος παροχής, η Επιτροπή επισημαίνει ότι, στην πράξη, οι εταιρείες θαλάσσιων μεταφορών από τη Σιγκαπούρη αποστέλλουν τα στελέχη τους (συνήθως στο πλαίσιο ενδοεταιρικής μεταθέσεως) στην εγκατάσταση που έχουν συστήσει σε κράτος μέλος. Στην περίπτωση αυτή, οι προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής υπηκόων τρίτων χωρών στο πλαίσιο ενδοεταιρικής μεταθέσεως ρυθμίζονται από την οδηγία 2014/66. Σε κάθε περίπτωση, η δέσμευση στο πλαίσιο του τετάρτου είδους παροχής αποτελεί αναγκαίο συμπλήρωμα της δεσμεύσεως στο πλαίσιο του τρίτου είδους παροχής, ως προς την οποία η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει αποκλειστική αρμοδιότητα¹²⁷.

178. Η Επιτροπή προσθέτει ότι οι λιμενικές υπηρεσίες, που αποτελούν το αντικείμενο του άρθρου 8.56, παράγραφος 6, της ΣΕΣΕΕΣ (μέρος του υποτιμήματος 7), δεν έχουν ελευθερωθεί για τους αλλοδαπούς παρόχους των εν λόγω υπηρεσιών. Αυτό συμβαίνει επειδή οι εν λόγω υπηρεσίες δεν έχουν περιληφθεί στον πίνακα συγκεκριμένων υποχρεώσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το άρθρο 8.56, παράγραφος 6, της ΣΕΣΕΕΣ εξειδικεύει απλώς την υποχρέωση εθνικής μεταχειρίσεως σε σχέση με τις διεθνείς θαλάσσιες μεταφορές, στον βαθμό κατά τον οποίο αυτές έχουν ελευθερωθεί.

179. Όσον αφορά τις *παρεπόμενες των θαλάσσιων μεταφορών, των εσωτερικών πλωτών μεταφορών, των σιδηροδρομικών μεταφορών και των οδικών μεταφορών υπηρεσίες*, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι ορισμένες εξ αυτών δεν αποτελούν υπηρεσίες μεταφορών. Ως εκ τούτου, εμπίπτουν στην κοινή εμπορική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό ισχύει ειδικότερα στην περίπτωση των υπηρεσιών εκτελωνισμού. Ως προς τη συντήρηση και επισκευή εξοπλισμού για τις θαλάσσιες μεταφορές, τις εσωτερικές πλωτές μεταφορές, τις σιδηροδρομικές μεταφορές και τις οδικές μεταφορές, η Επιτροπή διατείνεται ότι οι εν λόγω υπηρεσίες καλύπτονται από τις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει η Ευρωπαϊκή Ένωση σχετικά με τις υπηρεσίες προς επιχειρήσεις. Επομένως, οι υπηρεσίες αυτές εμπίπτουν στην κοινή εμπορική πολιτική.

180. Στην περίπτωση κατά την οποία το Δικαστήριο διαπιστώσει ότι ορισμένες διατάξεις της ΣΕΣΕΕΣ σχετικές με τις υπηρεσίες μεταφορών δεν εμπίπτουν στις αποκλειστικές αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι οι εν λόγω διατάξεις εμπίπτουν στις συντρέχουσες αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης επειδή, σύμφωνα με δεύτερη βάση του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, οι διεθνείς αυτές δεσμεύσεις είναι αναγκαίες για την επίτευξη ενός εκ των στόχων που καθορίζονται από τις Συνθήκες. Η Επιτροπή αναφέρεται ιδίως στον στόχο της θεσπίσεως κοινών κανόνων για τις υπηρεσίες μεταφορών μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τρίτων χωρών βάσει του άρθρου 91, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

181. Το *Κοινοβούλιο* υποστηρίζει ότι ορισμένες υπηρεσίες (όπως η φύλαξη και η αποθήκευση, η προώθηση φορτίων, η ώθηση και η ρυμούλκηση) είναι παρεπόμενες των υπηρεσιών θαλάσσιων μεταφορών και, ως εκ τούτου, πρέπει να τυγχάνουν της ίδιας αντιμετώπισεως με τις υπηρεσίες αυτές. Το Κοινοβούλιο διατείνεται περαιτέρω ότι οι υποχρεώσεις στο πλαίσιο του τετάρτου είδους παροχής (προσωρινή παρουσία φυσικών προσώπων) είναι αναγκαίες για την ουσιαστική διασφάλιση του δικαιώματος εγκαταστάσεως. Το έννομο καθεστώς της παροχής υπηρεσιών στο πλαίσιο του τετάρτου είδους παροχής πρέπει, επομένως, να ακολουθεί εκείνο του τρίτου είδους παροχής και, κατά συνέπεια, δεν πρέπει ούτε αυτό να εμπίπτει στην εξαίρεση του άρθρου 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ. Στην περίπτωση κατά την οποία οι υπηρεσίες στο πλαίσιο του τετάρτου είδους παροχής τύχουν αυτοτελούς θεωρήσεως, οι αντίστοιχες υποχρεώσεις εξακολουθούν να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, επειδή η προσωρινή παρουσία φυσικών προσώπων διέπεται από τις διατάξεις της Συνθήκης για την είσοδο και τη διαμονή υπηκόων τρίτων χωρών στην επικράτεια των κρατών μελών και όχι από τις διατάξεις για την πολιτική μεταφορών του τίτλου VI του τρίτου μέρους, της ΣΛΕΕ. Όσον αφορά τις θαλάσσιες μεταφορές, το Κοινοβούλιο προσθέτει ότι από τον κανονισμό 4055/86 προκύπτει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει αποκλειστική αρμοδιότητα ως προς τις ρήτρες κατανομής φορτίου.

127 — Η Επιτροπή επικαλείται τη γνωμοδότηση 1/94 (Συμφωνίες προσαρτημένες στη Συμφωνία ΠΟΕ, της 15ης Νοεμβρίου 1994, EU:C:1994:384, σκέψη 51), και τη γνωμοδότηση 1/08 (Συμφωνίες για την τροποποίηση των πινάκων συγκεκριμένων δεσμεύσεων δυνάμει της GATS, της 30ής Νοεμβρίου 2009, EU:C:2009:739, σκέψη 166).

182. Το Συμβούλιο και πολλά από τα κράτη μέλη προβάλλουν ότι ο αποκλεισμός της εγκαταστάσεως στον τομέα των μεταφορών από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ δεν βρίσκει κανένα έρεισμα. Ούτε από τις διατάξεις του τίτλου VI για τις μεταφορές, ούτε από τη νομολογία προκύπτει ότι η εγκατάσταση στον τομέα των μεταφορών κείται στο σύνολό της εκτός του πεδίου εφαρμογής των εν λόγω διατάξεων. Ο τρόπος κατά τον οποίο ερμηνεύει η Επιτροπή το άρθρο 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ δεν βρίσκει έρεισμα στο άρθρο 58, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Επίσης δεν αμφισβητείται ότι δεν υπάρχει παρόμοια διάταξη για το δικαίωμα εγκαταστάσεως, ούτε όμως για την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων και την ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων. Η εν λόγω ερμηνεία της Επιτροπής θα περιόριζε τον τίτλο για τις μεταφορές σε ζητήματα σχετικά με την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών. Σε κάθε περίπτωση, το άρθρο 58, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ δεν περιλαμβάνεται στις διατάξεις του τίτλου για τις μεταφορές. Θα ήταν ανακόλουθο με τη δομή των Συνθηκών εάν διάταξη με την οποία περιορίζεται σε σημαντικό βαθμό το πεδίο εφαρμογής του τίτλου για τις μεταφορές δεν περιλαμβανόταν στις διατάξεις του ίδιου αυτού τίτλου. Το Συμβούλιο και πολλά κράτη μέλη αναφέρουν παραδείγματα νομοθετικών πράξεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι οποίες βασίζονται στο άρθρο 91, παράγραφος 1, ή στο άρθρο 100, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ και αφορούν την ελευθερία εγκαταστάσεως ή την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων στον τομέα των μεταφορών¹²⁸.

183. Το Συμβούλιο υποστηρίζει ότι το αντικείμενο των ζητημάτων σχετικά με τις μεταφορές που καλύπτονται από τη ΣΕΣΕΕΣ είναι πολύ ευρύτερο από όσο υποστηρίζει η Επιτροπή. Το Συμβούλιο και πολλά κράτη μέλη προσθέτουν ότι η πρακτική σημασία των διατάξεων της ΣΕΣΕΕΣ (ιδίως όσον αφορά τις εσωτερικές πλωτές, τις σιδηροδρομικές και τις οδικές μεταφορές) δεν επηρεάζει την κατανομή των εξωτερικών αρμοδιοτήτων. Ομοίως, το εύρος ενός τομέα δεν περιορίζεται από τις επιφυλάξεις που διατηρεί η Ευρωπαϊκή Ένωση προς όφελος μεμονωμένων κρατών μελών¹²⁹ (επί παραδείγματι, προκειμένου για υπηρεσίες ναυλώσεως ή χρηματοδοτικής μισθώσεως χωρίς χειριστή όσον αφορά πλοία, αεροσκάφη και λοιπό εξοπλισμό μεταφορών στον πίνακα συγκεκριμένων υποχρεώσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ή τη συντήρηση και επισκευή σκαφών, εξοπλισμού σιδηροδρομικών μεταφορών, αυτοκινήτων, μοτοσικλετών, μηχανοκίνητων ελκήθρων και εξοπλισμού οδικών μεταφορών και αεροσκαφών και εξαρτημάτων αεροσκαφών στον εν λόγω πίνακα).

184. Το Συμβούλιο εκτιμά ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι οι προϋποθέσεις του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ πληρούνται ως προς το σύνολο των σχετικών με τις μεταφορές διατάξεων του κεφαλαίου οκτώ. Επομένως, στους τομείς που δεν εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης συγκαταλέγονται: i) υπηρεσίες των οδικών, των σιδηροδρομικών, των εσωτερικών πλωτών μεταφορών καθώς και πολλές από τις παρεπόμενες των υπηρεσιών θαλάσσιων μεταφορών υπηρεσίες· ii) υπηρεσίες θαλάσσιων μεταφορών, όσον αφορά πλοία που φέρουν τη σημαία τρίτου κράτους, υπηρεσίες θαλάσσιων μεταφορών που παρέχονται μέσω του τρίτου είδους παροχής και οι υπηρεσίες θαλάσσιων μεταφορών που παρέχονται μέσω του τετάρτου είδους παροχής σε σχέση με πωλητές επιχειρηματικών υπηρεσιών και τους επιχειρηματικούς επισκέπτες για σκοπούς εγκαταστάσεως· iii) υπηρεσίες εσωτερικών πλωτών μεταφορών· iv) υπηρεσίες σιδηροδρομικών μεταφορών που παρέχονται μέσω του δεύτερου είδους παροχής και η συντήρηση και επισκευή του εξοπλισμού των αστικών και προαστιακών σιδηροδρομικών μεταφορών· v) υπηρεσίες οδικών μεταφορών που παρέχονται μέσω του δεύτερου είδους παροχής καθώς και εκείνες που παρέχονται μέσω του τετάρτου είδους παροχής σε σχέση με τους πωλητές επιχειρηματικών υπηρεσιών και τους επιχειρηματικούς επισκέπτες για σκοπούς εγκαταστάσεως· και vi) η αμοιβαία αναγνώριση επαγγελματικών προσόντων. Ακόμη και αν το Δικαστήριο συμφωνούσε με τη στενή ερμηνεία του άρθρου 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ που προκρίνει η Επιτροπή, ορισμένα μέρη του κεφαλαίου οκτώ σε καμία περίπτωση δεν θα ενέπιπταν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

128 — Στα παραδείγματα αυτά καταλέγονται η οδηγία 2012/34, η οδηγία 2005/45/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Σεπτεμβρίου 2005, σχετικά με την αμοιβαία αναγνώριση πιστοποιητικών των ναυτικών τα οποία εκδίδονται από τα κράτη μέλη και για την τροποποίηση της οδηγίας 2001/25/ΕΚ (ΕΕ 2005, L 255, σ. 160), και ο κανονισμός 1071/2009.

129 — Οι μετέχοντες στη διαδικασία δεν επικεντρώθηκαν, με τις παρατηρήσεις τους, στις εσωτερικές διαδικασίες που οδήγησαν την Ευρωπαϊκή Ένωση να συνάψει συμφωνία με τη Σιγκαπούρη, με τις εν λόγω επιφυλάξεις.

185. Το Συμβούλιο και πολλά κράτη μέλη προβάλλουν επίσης ότι η Επιτροπή δεν πρέπει να θεωρεί όλες τις σχετικές με τις μεταφορές πτυχές της ΣΕΣΕΕΣ ως έναν ενιαίο κρίσιμο «τομέα» προκειμένου να εφαρμόζει την τρίτη βάση του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ. Το Συμβούλιο υποστηρίζει ότι κάποιες παρεπόμενες υπηρεσίες είναι σε τέτοιον βαθμό διακριτές, ώστε αποτελούν αυτοτελή τομέα. Για την εφαρμογή της τρίτης βάσεως του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, οι κρίσιμοι «τομείς» πρέπει να προσδιορίζονται βάσει των διαφορετικών τρόπων μεταφοράς και δεν καλύπτονται σε μεγάλο βαθμό από τους κοινούς κανόνες.

186. Επομένως, όσον αφορά τις *θαλάσσιες μεταφορές*, οι σχετικές διατάξεις της ΣΕΣΕΕΣ επιβάλλουν υποχρεώσεις που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 4055/86. Ο εν λόγω κανονισμός έχει, συνεπώς, στενότερο πεδίο εφαρμογής. Επίσης, σε αντίθεση με τη ΣΕΣΕΕΣ, ο κανονισμός 4055/86 δεν εφαρμόζεται σε όλα τα είδη υπηρεσιών. Δεν αφορά τις (επικουρικές) λιμενικές υπηρεσίες ούτε άλλες επικουρικές υπηρεσίες θαλάσσιων μεταφορών, αλλά μόνον τη μεταφορά προσώπων και εμπορευμάτων

187. Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο κανονισμός εφαρμόζεται τω όντι, πρέπει να γίνεται διάκριση μεταξύ των ρητρών κατανομής φορτίου, που καλύπτονται σε σημαντικό βαθμό από το άρθρο 3 του κανονισμού 4055/86, και όλων των λοιπών περιορισμών στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών στον τομέα των θαλάσσιων μεταφορών, που δεν καλύπτονται σε σημαντικό βαθμό από τον εν λόγω κανονισμό.

188. Όσον αφορά τις *εσωτερικές πλωτές μεταφορές*, η Επιτροπή δεν προσδιορίζει κοινούς κανόνες που ενδέχεται να επηρεαστούν από τις διατάξεις της ΣΕΣΕΕΣ. Η αποκλειστική αρμοδιότητα δυνάμει της τρίτης βάσεως του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ δεν μπορεί να θεμελιωθεί ως προς τον εν λόγω τομέα βάσει του κανονισμού (ΕΟΚ) 3921/91 του Συμβουλίου¹³⁰ ή του κανονισμού (ΕΚ) 1356/96 του Συμβουλίου¹³¹.

189. Όσον αφορά τις *σιδηροδρομικές μεταφορές*, οι δεσμεύσεις στο πλαίσιο του τρίτου είδους παροχής που προβλέπονται στη ΣΕΣΕΕΣ ενδέχεται να επηρεάσουν την οδηγία 2012/34 για τη δημιουργία ενιαίου ευρωπαϊκού σιδηροδρομικού χώρου. Ωστόσο, η εν λόγω οδηγία δεν περιέχει κανόνες σχετικούς με το δεύτερο είδος παροχής.

190. Όσον αφορά τις *οδικές μεταφορές*, η Επιτροπή δεν προσδιόρισε κοινούς κανόνες σχετικούς με το δεύτερο είδος παροχής. Επιπλέον, όσον αφορά το τέταρτο είδος παροχής, η οδηγία 2014/66 δεν εφαρμόζεται σε επιχειρήσεις από τη Σινγκαπούρη που δεν είναι ακόμη εγκατεστημένες σε κράτος μέλος. Κοινοί κανόνες υφίστανται μόνον όσον αφορά το τρίτο είδος παροχής. Οι εν λόγω κανόνες εντοπίζονται, ιδίως, στους κανονισμούς 1071/2009, 1072/2009 και 1073/2009, οι οποίοι δεν επιβάλλουν προϋπόθεση ιθαγένειας για την παροχή υπηρεσιών οδικών μεταφορών.

191. Όσον αφορά τις *αερομεταφορές*, η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα επί των υπηρεσιών ηλεκτρονικού συστήματος κρατήσεων η οποία απορρέει από τον κανονισμό 80/2009. Ωστόσο, η Επιτροπή σφάλλει όσον αφορά τις υπηρεσίες επισκευής και συντηρήσεως αεροσκαφών (σε σχέση με την προβαλλόμενη ύπαρξη βάσεως για τη σύναψη διεθνούς συμφωνίας στο άρθρο 12 του κανονισμού 216/2008) καθώς και την πώληση και εμπορική προώθηση υπηρεσιών αερομεταφορών (οι οποίες, κατά την άποψη της Επιτροπής, δεν καλύπτονται από την εξαίρεση του άρθρου 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ). Οι εν λόγω υπηρεσίες είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με τις μεταφορές και δη ουσιώδεις για την παροχή υπηρεσιών μεταφοράς.

130 — Κανονισμός της 16ης Δεκεμβρίου 1991, για τον καθορισμό των όρων αποδοχής των μεταφορέων των μη εγκατεστημένων σε κράτος μέλος στις εθνικές πλωτές του μεταφορές επιβατών ή εμπορευμάτων (ΕΕ 1991, L 373, σ. 1).

131 — Κανονισμός της 8ης Ιουλίου 1996, σχετικά με τους κοινούς κανόνες που εφαρμόζονται στις μεταφορές εμπορευμάτων ή προσώπων μέσω εσωτερικών πλωτών οδών μεταξύ των κρατών μελών, ενόψει της καθιέρωσης στις μεταφορές αυτές της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών (ΕΕ 1996, L 175, σ. 7).

192. Όσον αφορά τα είδη παροχής υπηρεσιών μεταφοράς (αντί για είδη μεταφορών), δεν υπάρχουν κοινοί κανόνες σχετικοί με την παροχή υπηρεσιών μεταφοράς στο πλαίσιο του τρίτου είδους παροχής (εγκατάσταση). Επίσης δεν είναι προγραμματισμένη η έκδοση τέτοιων κανόνων στο άμεσο μέλλον. Το τέταρτο είδος παροχής δεν καλύπτεται πλήρως από τους κοινούς κανόνες, ιδίως από την οδηγία 2014/66. Η εν λόγω οδηγία εφαρμόζεται ιδίως στις ενδοεταίρικές μεταθέσεις υπηκόων τρίτων χωρών όπως διευθυντικών στελεχών, ειδικευμένων υπαλλήλων ή ασκούμενων, όχι όμως σε άλλα στελέχη τους. Επιπλέον, οι διατάξεις για τις προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής υπηκόων τρίτων χωρών εφαρμόζονται υπό την επιφύλαξη ευνοϊκότερων διατάξεων α) του δικαίου της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων των διμερών και πολυμερών συμφωνιών· και β) διμερών ή πολυμερών συμφωνιών που συνάπτονται μεταξύ ενός ή περισσότερων κρατών μελών και μιας ή περισσότερων τρίτων χωρών¹³². Τέτοιες ευνοϊκότερες διατάξεις περιλαμβάνονται στη ΣΕΣΕΕΣ, ιδίως στο άρθρο 8.14 σε συνδυασμό με το άρθρο 8.13. Ενώ η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει σιωπηρή αποκλειστική αρμοδιότητα επί της διαμονής μικρής διάρκειας (η οποία απορρέει από την έκδοση του κανονισμού 810/2009 για τη θέσπιση κοινοτικού κώδικα θεωρήσεων¹³³), τα κράτη μέλη εξακολουθούν να είναι αρμόδια όσον αφορά τις θεωρήσεις μακράς διαρκείας εκτός από ειδικές περιπτώσεις οι οποίες διέπονται από τους κοινούς κανόνες (όπως στην περίπτωση ενδοομιλικής μεταθέσεως).

193. Περαιτέρω, σε αντίθεση με την Επιτροπή, τα κράτη μέλη υποστηρίζουν ότι το τέταρτο είδος παροχής αποτελεί διακριτό είδος παροχής υπηρεσιών. Το τέταρτο είδος δεν μπορεί να θεωρηθεί ως αναγκαίο παρακολούθημα της εγκαταστάσεως (τρίτου είδους παροχής), που συχνά εμπερικλείει την πρόσληψη τοπικών υπαλλήλων.

194. Τέλος, η αναγνώριση της αποκλειστικής εξωτερικής αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά τις διατάξεις του κεφαλαίου οκτώ για την προσωρινή παρουσία φυσικών προσώπων θα είχε ως αποτέλεσμα την εναρμόνιση και, ως εκ τούτου, θα συνιστούσε αγνόηση τόσο της απορρέουσας από το πρωτόκολλο 21 κατανομής των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών, όσο και του άρθρου 207, παράγραφος 6, ΣΛΕΕ.

Ανάλυση

Εισαγωγή

195. Με τη γνωμοδότηση 1/94 το Δικαστήριο έκρινε ότι, όσον αφορά το εμπόριο των υπηρεσιών –πλην των μεταφορών– που ρυθμίζεται από την GATS, μόνο η διασυνοριακή παροχή υπηρεσιών που δεν περιλαμβάνει μετατόπιση προσώπων (πρώτο είδος παροχής) μπορούσε να εξομοιωθεί με το εμπόριο προϊόντων και, ως εκ τούτου, να εμπίπτει στην κοινή εμπορική πολιτική¹³⁴. Αντιθέτως, δεύτερο, τρίτο και τέταρτο είδος παροχής (δηλαδή, αντιστοίχως, η ανάλωση υπηρεσίας στην αλλοδαπή, η εμπορική παρουσία και η παρουσία φυσικών προσώπων) εμπεριείχαν μετατοπίσεις προσώπων και αφορούσαν τη μεταχείριση υπηκόων τρίτων κρατών κατά τη διέλευση των εξωτερικών συνόρων των κρατών μελών. Κατά συνέπεια, τα εν λόγω είδη παροχής υπηρεσιών δεν καλύπτονταν από την κοινή εξωτερική πολιτική¹³⁵.

132 — Άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχεία α' και β', της οδηγίας 2014/66.

133 — Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Ιουλίου 2009, για τη θέσπιση κοινοτικού κώδικα θεωρήσεων (κώδικας θεωρήσεων) (ΕΕ L 2009, 243, σ. 1).

134 — Γνωμοδότηση 1/94 (Συμφωνίες προσαρτημένες στη Συμφωνία ΠΟΕ, της 15ης Νοεμβρίου 1994, EU:C:1994:384, σκέψη 44).

135 — Γνωμοδότηση 1/94 (Συμφωνίες προσαρτημένες στη Συμφωνία ΠΟΕ, της 15ης Νοεμβρίου 1994, EU:C:1994:384, σκέψεις 45 έως 47). Το Δικαστήριο επιβεβαίωσε την εν λόγω θέση με τη γνωμοδότηση 2/92 (Τρίτη αναθεωρημένη απόφαση του ΟΟΣΑ περί εθνικής μεταχείρισεως, της 24ης Μαρτίου 1995, EU:C:1995:83, σκέψεις 24 έως 26).

196. Στη συνέχεια, η Συνθήκη της Νίκαιας διεύρυνε το πεδίο εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής ώστε να καλύπτει, ιδίως, τη διαπραγμάτευση και τη σύναψη συμφωνιών στους τομείς του εμπορίου υπηρεσιών, κατά το μέτρο που οι συμφωνίες αυτές δεν καλύπτονταν ήδη από την κοινή εμπορική πολιτική¹³⁶. Δεν γινόταν διάκριση με βάση το είδος παροχής. Ωστόσο, η εν λόγω αρμοδιότητα υπέκειτο σε ένα πολύπλοκο σύνολο κανόνων που προβλέπονταν στο άρθρο 133, παράγραφοι 5 και 6, ΕΚ. Βάσει εξαιρέσεως, συμφωνίες αφορώσες το εμπόριο υπηρεσιών σε ορισμένους τομείς (στον πολιτιστικό και οπτικοακουστικό τομέα, στον τομέα των εκπαιδευτικών υπηρεσιών και των κοινωνικών υπηρεσιών καθώς και στον τομέα της ανθρώπινης υγείας) παρέμειναν στην κοινή αρμοδιότητα της (τότε) Ευρωπαϊκής Κοινότητας και των κρατών μελών¹³⁷. Με την επιφύλαξη των εν λόγω εξαιρέσεων, το Δικαστήριο έκρινε με τη γνωμοδότηση 1/08 ότι η Κοινότητα διέθετε πλέον αποκλειστική αρμοδιότητα να συνάπτει, ιδίως, διεθνείς συμφωνίες αφορώσες το εμπόριο των υπηρεσιών που παρέχονται υπό τη μορφή του δευτέρου, του τρίτου και του τετάρτου είδους παροχής¹³⁸. Το Δικαστήριο προέβη στην εν λόγω κρίση χωρίς να εξετάσει λεπτομερώς το είδος της υποχρέωσης που αναλαμβάνεται σε σχέση με το καθένα από τα ανωτέρω είδη παροχής.

197. Από την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισσαβόνας, ήδη το άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ καλύπτει το εμπόριο των υπηρεσιών υπό τη μορφή και των τεσσάρων ειδών παροχής που ρυθμίζονται στο άρθρο I, παράγραφος 2, στοιχεία α', έως δ', της GATS, καθώς δεν γίνεται πλέον διάκριση μεταξύ εμπορικών συναλλαγών στον τομέα των εμπορευμάτων και των εμπορικών συναλλαγών. Το άρθρο 207 ΣΛΕΕ δεν περιέχει πλέον (τομεακή) παρέκκλιση από την αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον εν λόγω τομέα, παρά το γεγονός ότι η γενική εξαίρεση σχετικά με τις μεταφορές εξακολουθεί να ισχύει¹³⁹. Κατά συνέπεια, ήδη η κοινή εμπορική πολιτική καλύπτει τη GATS στο σύνολό της, στον βαθμό κατά τον οποίο η εν λόγω συμφωνία εφαρμόζεται σε υπηρεσίες πλην των μεταφορών.

198. Τι ισχύει όσον αφορά το κεφάλαιο οκτώ της ΣΕΣΕΕΣ;

199. Προκειμένου να θεμελιωθεί η αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προς το κεφάλαιο οκτώ και να προσδιοριστεί η φύση της εν λόγω αρμοδιότητας, είναι αναγκαίο να γίνει διαχωρισμός μεταξύ των μερών του εν λόγω κεφαλαίου που εμπίπτουν στην κοινή εμπορική πολιτική (άρθρο 207 ΣΛΕΕ) και εκείνων που μπορούν να υπαχθούν στην αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης επί άλλης βάσεως. Αυτό συμβαίνει επειδή το άρθρο 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ εξαιρεί ρητά τις υπηρεσίες μεταφορών από το πεδίο εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής.

200. Θα ξεκινήσω επομένως, με την εξέταση του ζητήματος κατά πόσον το κεφάλαιο οκτώ, στον βαθμό κατά τον οποίο δεν εφαρμόζεται στις υπηρεσίες μεταφορών, εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την κοινή εμπορική πολιτική. Στη συνέχεια θα εξετάσω χωριστά την αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τις διατάξεις του κεφαλαίου οκτώ που εφαρμόζονται στις υπηρεσίες μεταφορών. Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να ληφθούν υπόψη οι διατάξεις που αφορούν ρητώς το ζήτημα αν το ανωτέρω κεφάλαιο εφαρμόζεται ή όχι στις εν λόγω υπηρεσίες, οι διατάξεις γενικής εφαρμογής, οι ειδικές διατάξεις που διέπουν τις υπηρεσίες διεθνών θαλάσσιων μεταφορών και οι δεσμεύσεις που περιλαμβάνονται στον πίνακα συγκεκριμένων υποχρεώσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο εν λόγω πίνακας περιλαμβάνει διαφορετικούς πίνακες για τη διασυνοριακή παροχή υπηρεσιών, την εγκατάσταση και τα στελέχη και τους ασκούμενους πτυχιούχους και πωλητές

136 — Βλ. άρθρο 133, παράγραφος 5, ΕΚ. Με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ εισήχθη νομική βάση στη Συνθήκη ΕΚ για τη διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής. Ωστόσο, ουδέποτε έγινε χρήση της εν λόγω δυνατότητας.

137 — Το άρθρο 133, παράγραφος 6, ΕΚ όριζε ότι, «[κ]ατά παρέκκλιση της παραγράφου 5, πρώτο εδάφιο, οι συμφωνίες στον τομέα του εμπορίου των υπηρεσιών του πολιτιστικού και οπτικοακουστικού τομέα, των εκπαιδευτικών υπηρεσιών καθώς και των κοινωνικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών στον τομέα της ανθρώπινης υγείας, εμπίπτουν στην κοινή αρμοδιότητα της Κοινότητας και των κρατών μελών της».

138 — Γνωμοδότηση 1/08 (Συμφωνίες για την τροποποίηση των πινάκων συγκεκριμένων δεσμεύσεων δυνάμει της GATS, της 30ής Νοεμβρίου 2009, EU:C:2009:739, σκέψη 119).

139 — Βλ. σημεία 208 έως 219 των παρουσών προτάσεων. Εξακολουθούν να ισχύουν ειδικοί διαδικαστικοί κανόνες σχετικά με ορισμένους τομείς του εμπορίου των υπηρεσιών. Βλ. άρθρο 207, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ.

επιχειρηματικών υπηρεσιών. Οι εν λόγω χωριστοί πίνακες περιλαμβάνουν συγκεκριμένες υποχρεώσεις σχετικά με τις μεταφορές ανά (υπο) τομέα (συγκεκριμένα δε, θαλάσσιες μεταφορές, εσωτερικές πλωτές μεταφορές, σιδηροδρομικές μεταφορές, οδικές μεταφορές, μεταφορά άλλων αγαθών, πλην καυσίμων, με αγωγούς) και υπηρεσίες παρεπόμενες των διαφορετικών αυτών ειδών μεταφοράς.

Η αποκλειστική αρμοδιότητα βάσει του άρθρου 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 3, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ

201. Τα τμήματα Β έως Δ του κεφαλαίου οκτώ (διασυνοριακή παροχή, ανάλωση στην αλλοδαπή¹⁴⁰, εγκατάσταση και προσωρινή παρουσία φυσικών προσώπων για επιχειρηματικούς σκοπούς) εφαρμόζονται στην παροχή υπηρεσιών που αντιστοιχούν στα πρώτο έως και τέταρτο είδη παροχής σύμφωνα με την GATS. Κατά συνέπεια, οι κανόνες που αφορούν τα εν λόγω είδη παροχής κατ' αρχήν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Το ίδιο ισχύει και ως προς τις οριζόντιες υποχρεώσεις του τμήματος Ε («Κανονιστικό πλαίσιο»), υποτμήματα 1 («Διατάξεις γενικής εφαρμογής») και 2 («Εγχώριοι κανονισμοί»), καθώς και ως προς τις ανά τομέα υποχρεώσεις που περιλαμβάνονται στα υποτμήματα 3 («Υπηρεσίες πληροφορικής»), 4 («Ταχυδρομικές υπηρεσίες»), 5 («Τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες»), και 6 («Χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες»). Ομοίως, σκοπός του τμήματος ΣΤ για το «Ηλεκτρονικό εμπόριο» είναι κατ' ουσίαν η αύξηση των ευκαιριών εμπορικών συναλλαγών που προκύπτουν από τη χρήση και την ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου. Το τμήμα Ζ προβλέπει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να λαμβάνουν μέτρα τα οποία διαφορετικά θα ήταν ενδεχομένως ασύμβατα με το κεφάλαιο οκτώ, καθώς και αναθεώρηση του εν λόγω κεφαλαίου. Τα εν λόγω τμήματα έχουν επομένως, ευθείες και άμεσες συνέπειες επί του εμπορίου και κατά συνέπεια εμπίπτουν στην κοινή εμπορική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

202. Ένα διαφορετικό ερώτημα που ανακύπτει είναι κατά πόσον το τμήμα Γ («Εγκατάσταση», δηλαδή παροχή υπηρεσιών υπό τη μορφή του τρίτου είδους παροχής) αφορά και τις άμεσες ξένες επενδύσεις. Η Επιτροπή δέχεται ότι το τμήμα Γ του κεφαλαίου οκτώ μπορεί να εφαρμόζεται, σύμφωνα με το άρθρο 8.8, στοιχείο δ', της ΣΕΣΕΕΣ, σε μορφές εγκαταστάσεως που έχουν δημιουργηθεί με σκοπό την άσκηση οικονομικής δραστηριότητας, η οποία δεν περιλαμβάνει (αποκλειστικά) την παροχή υπηρεσιών. Οι εν λόγω μορφές εγκαταστάσεως ενδέχεται επομένως, να μην καλύπτουν τις κατά το άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ «ανταλλαγές υπηρεσιών». Ωστόσο, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, παρά ταύτα, όταν μια εγκατάσταση πληροί τις προϋποθέσεις για να θεωρείται «άμεση ξένη επένδυση» εμπίπτει στην κοινή εμπορική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Θα εξετάσω το εν λόγω επιχείρημα με το σημείο 326 των παρούσων προτάσεων.

203. Περαιτέρω, όπως έχω ήδη εξηγήσει¹⁴¹, οι εμπορικές συναλλαγές στον τομέα των υπηρεσιών που παρέχονται υπό τη μορφή του τετάρτου είδους παροχής (προσωρινή παρουσία φυσικών προσώπων) εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής, με τη μοναδική επιφύλαξη της εξαιρέσεως του άρθρου 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ. Επ' αυτής της βάσεως, δεν δέχομαι τα επιχειρήματα που προέβαλαν ορισμένα κράτη μέλη σχετικά με τα Πρωτόκολλα 21 και 22. Τα εν λόγω πρωτόκολλα δεν δύνανται να ασκήσουν καμία απολύτως επιρροή επί του ζητήματος της κατάλληλης νομικής βάσεως για την έκδοση αποφάσεως του Συμβουλίου σχετικής με τη σύναψη διεθνούς συμφωνίας. Η νομική βάση πράξεως είναι εκείνη που καθορίζει τα εφαρμοστέα πρωτόκολλα και όχι το αντίστροφο¹⁴². Αμφότερα τα πρωτόκολλα αφορούν τον τίτλο V του τρίτου μέρους της ΣΛΕΕ (Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης). Από καμία διάταξη δεν προκύπτει ότι ο εν

140 — Το τμήμα Β εφαρμόζεται σε μέτρα που αφορούν τη διασυνοριακή παροχή υπηρεσιών. Ωστόσο, για τους σκοπούς του εν λόγω τμήματος, η διασυνοριακή παροχή υπηρεσιών νοείται ότι περιλαμβάνει και την ανάλωση στην αλλοδαπή (άρθρο 8.4 της ΣΕΣΕΕΣ).

141 — Βλ. σημείο 197 των παρούσων προτάσεων.

142 — Βλ., συναφώς, αποφάσεις της 22ας Οκτωβρίου 2013, Επιτροπή κατά Συμβουλίου C-137/12, EU:C:2013:675, σκέψεις 73 και 74), και της 18ης Δεκεμβρίου 2014, Ηνωμένο Βασίλειο κατά Συμβουλίου (C-81/13, EU:C:2014:2449, σκέψη 37).

λόγω τίτλος μπορεί να αποτελεί μέρος της νομικής βάσεως της αποφάσεως για τη σύναψη της ΣΕΣΕΕΣ. Και τούτο, ιδίως, λόγω του άρθρου 8.1, παράγραφος 4, της ΣΕΣΕΕΣ καθώς και λόγω του γεγονότος ότι το τέταρτο είδος παροχής (όπως καλύπτεται από τη ΣΕΣΕΕΣ) αφορά την προσωρινή παρουσία φυσικών προσώπων για *επιχειρηματικούς* σκοπούς.

204. Ομοίως, δεν συμφωνώ με το επιχείρημα που προέβαλαν ορισμένα κράτη μέλη σχετικά με τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες. Κατά το εν λόγω επιχείρημα, προκειμένου να εμπίπτει ένας τομέας στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης επί της κοινής εμπορικής πολιτικής, θα πρέπει να έχει προηγηθεί η έκδοση σχετικής παράγωγης νομοθεσίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Έχω ήδη εξηγήσει ότι ούτε το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', ΣΛΕΕ, ούτε το άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ εξαρτούν την αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης από την προηγούμενη έκδοση εναρμονισμένων κανόνων ή άλλων κανόνων που διέπουν τις εμπορικές σχέσεις μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τρίτων κρατών¹⁴³. Στο πλαίσιο αυτό, είναι περιττό να ερευνηθεί το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας MiFiD II, στην οποία έγινε αναφορά κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση.

205. Επίσης, δεν είμαι πεπεισμένη ότι η κοινή εμπορική πολιτική δεν καλύπτει το άρθρο 8.16 της ΣΕΣΕΕΣ για την αμοιβαία αναγνώριση επαγγελματικών προσόντων. Η εν λόγω αμοιβαία αναγνώριση μπορεί να έχει άμεσο αντίκτυπο στην ελευθέρωση των εμπορικών συναλλαγών στον τομέα των υπηρεσιών, ιδίως όσον αφορά το τρίτο και το τέταρτο είδος παροχής, επειδή διευκολύνει την κυκλοφορία των προσώπων για τον σκοπό της παροχής των υπηρεσιών. Επιπροσθέτως, το άρθρο 8.16 της ΣΕΣΕΕΣ δεν εναρμονίζει τις απαιτήσεις για τα προσόντα ή την επαγγελματική πείρα ούτε απαιτεί από τα συμβαλλόμενα μέρη ή απαγορεύει σε αυτά να επιβάλλουν τέτοιες απαιτήσεις. Αντιθέτως, σκοπός του εν λόγω άρθρου είναι να ενθαρρύνει τα συμβαλλόμενα μέρη να εκδώσουν σύσταση (και πιθανόν να διαπραγματευθούν συμφωνία) σχετική με τις απαιτήσεις για την αμοιβαία αναγνώριση επαγγελματικών προσόντων ή την επαγγελματική πείρα. Η λειτουργία του άρθρου αυτού είναι συνεπώς, παρόμοια με εκείνη του άρθρου VII της GATS.

206. Τέλος, όπως εξήγησα ανωτέρω¹⁴⁴, το πεδίο εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής, η οποία αποτελεί αυτοτελή πολιτική, δεν μπορεί να εξαρτάται από την προηγούμενη έκδοση παράγωγης νομοθεσίας της Ένωσης για τη ρύθμιση της εσωτερικής αγοράς ούτε, κατά μείζονα λόγο, από το πεδίο εφαρμογής και από το περιεχόμενο της εν λόγω νομοθεσίας. Για τον λόγο αυτόν, η οδηγία 2005/36 δεν μπορεί να μεταβάλει την κατανομή των αρμοδιοτήτων που προκύπτει από το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', και το άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

207. Το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγω είναι, επομένως, ότι, υπό την επιφύλαξη της εξαιρέσεως των μεταφορών που περιλαμβάνεται στο άρθρο 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ, τα τμήματα Β έως Ζ του κεφαλαίου οκτώ εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Συνεπώς, το τμήμα Α, το οποίο καθορίζει τους στόχους και το πεδίο εφαρμογής του εν λόγω κεφαλαίου, εντάσσεται ομοίως στην κοινή εμπορική πολιτική (υπό την επιφύλαξη της ίδιας εξαιρέσεως).

Τα ζητήματα που εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής βάσει του άρθρου 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ

208. Βάσει του άρθρου 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ, οι σχετικοί με τις μεταφορές κανόνες δεν εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στον βαθμό κατά τον οποίο το κεφάλαιο οκτώ έχει εφαρμογή στις υπηρεσίες μεταφορών, πρέπει να εξετασθεί αν, παρά ταύτα, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ¹⁴⁵.

143 — Βλ. σημείο 109 των παρουσών προτάσεων.

144 — Βλ. σημείο 109 των παρουσών προτάσεων.

145 — Βλ. σημεία 225 έως 268 των παρουσών προτάσεων.

209. Από τις παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας προκύπτει ότι το ακριβές πεδίο εφαρμογής της εξαιρέσεως του άρθρου 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ παραμένει ασαφές. Καλύπτεται από το άρθρο 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ η *εγκατάσταση* στον τομέα των μεταφορών; Επίσης, καταλαμβάνονται από την εν λόγω εξαίρεση και οι υπηρεσίες που μπορούν να παρασχεθούν αποκλειστικά σε σχέση με τον τομέα των μεταφορών; Θα εξετάσω τα δύο αυτά ερωτήματα χωριστά.

210. Όσον αφορά το πρώτο ερώτημα, δεν συμφωνώ με την υιοθετούμενη από την Επιτροπή ερμηνεία του άρθρου 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ.

211. Με το άρθρο 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ οι «διεθνείς συμφωνίες στον τομέα των μεταφορών» τίθενται εκτός κοινής εμπορικής πολιτικής. Μολονότι η εν λόγω διάταξη ορίζει ότι οι συμφωνίες αυτές υπόκεινται, μεταξύ άλλων, στον τίτλο VI του τρίτου μέρους της ΣΛΕΕ, η εν λόγω αναφορά αφορά τα *αποτελέσματα* της εξαιρέσεως και όχι το *πεδίο εφαρμογής* αυτής. Τα επιχειρήματα του Συμβουλίου και των κρατών μελών στο πλαίσιο των μεταφορών αφορούν κατά κύριο λόγο ζητήματα σχετικά με την εγκατάσταση (τρίτο είδος παροχής).

212. Εφόσον στο άρθρο 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ δεν γίνεται διάκριση μεταξύ των ειδών παροχής υπηρεσιών, δεν βλέπω τον λόγο για να θεωρείται ότι η περιεχόμενη στο άρθρο αυτό εξαίρεση δεν αφορά τις υπηρεσίες που παρέχονται υπό τη μορφή του τρίτου είδους παροχής. Η θέση αυτή επιβεβαιώνεται (έστω σιωπηρώς) από τη γνωμοδότηση 1/08, με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι η πτυχή των μεταφορών στις επίμαχες συμφωνίες, η οποία επίσης κάλυπτε το τρίτο είδος παροχής, ενέπιπτε στον τομέα της πολιτικής των μεταφορών. Το Δικαστήριο δεν διέκρινε, επομένως, μεταξύ των διαφορετικών ειδών παροχής κατά την εφαρμογή του (νυν) άρθρου 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ¹⁴⁶.

213. Σε κάθε περίπτωση, η εγκατάσταση δεν εξαιρείται από το πεδίο εφαρμογής του τίτλου VI του τρίτου μέρους της ΣΛΕΕ για τις «Μεταφορές». Ο εν λόγω τίτλος εφαρμόζεται σε όλα τα είδη παροχής καθόσον αφορά τις υπηρεσίες μεταφορών. Επομένως, επί παραδείγματι, η εγκατάσταση μπορεί να ρυθμίζεται από νομοθεσία που θεσπίζεται σύμφωνα με το άρθρο 91, παράγραφος 1, στοιχείο β', ΣΛΕΕ και η οποία προβλέπει τους όρους υπό τους οποίους γίνονται δεκτοί στις εθνικές μεταφορές εντός κράτους μέλους μεταφορείς μη εγκατεστημένοι σε αυτό.

214. Είναι γεγονός ότι το άρθρο 58, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ (μέρος του κεφαλαίου 3 του τίτλου IV για τις υπηρεσίες) ορίζει ότι η ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών στον τομέα των μεταφορών διέπεται από τις διατάξεις του τίτλου VI του τρίτου μέρους της ΣΛΕΕ, καθώς και ότι δεν υπάρχει παρόμοια διάταξη στο κεφάλαιο 2 του τίτλου IV για το δικαίωμα εγκαταστάσεως. Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι το άρθρο 58, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο 3 («Οι υπηρεσίες») του τίτλου IV της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης επειδή οι μεταφορές στην ουσία αποτελούν υπηρεσία. Δεδομένου ότι κρίθηκε αναγκαίο, ενόψει της ιδιομορφίας αυτού του κλάδου οικονομικής δραστηριότητας, να ισχύει ειδικό καθεστώς για τις μεταφορές¹⁴⁷, οι υπηρεσίες μεταφορών εξαιρέθηκαν και προβλέφθηκε ρητώς ότι διέπονται από τον τίτλο VI του τρίτου μέρους της ΣΛΕΕ και όχι από τις διατάξεις της Συνθήκης για την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών¹⁴⁸.

146 — Βλ. γνωμοδότηση 1/08 (Συμφωνίες για την τροποποίηση των πινάκων συγκεκριμένων δεσμεύσεων δυνάμει της GATS, της 30ής Νοεμβρίου 2009, EU:C:2009:739, σκέψεις 168 έως 173).

147 — Βλ. απόφαση της 4ης Απριλίου 1974, Επιτροπή κατά Γαλλίας (167/73, EU:C:1974:35, σκέψη 27).

148 — Βλ., επί παραδείγματι, απόφαση της 1ης Οκτωβρίου 2015, Trijber και Harmsen (C-340/14 και C-341/14, EU:C:2015:641, σκέψη 47).

215. Εντούτοις, η απουσία διατάξεως παρόμοιας με το άρθρο 58, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ στο κεφάλαιο 2 του τίτλου IV για το δικαίωμα εγκαταστάσεως δεν σημαίνει ότι η εγκατάσταση εξαιρείται από τον τίτλο VI του τρίτου μέρους της ΣΛΕΕ. Αυτό σημαίνει απλώς ότι η εγκατάσταση στον τομέα των μεταφορών δεν εξαιρείται από το πεδίο εφαρμογής του κεφαλαίου 2 του τίτλου IV. Το Δικαστήριο έχει κρίνει κατ' ουσίαν ότι το εν λόγω κεφάλαιο έχει άμεση εφαρμογή στις μεταφορές, στον βαθμό τουλάχιστον κατά τον οποίον δεν έχουν εφαρμογή ειδικότεροι κανόνες θεσπισθέντες βάσει του τίτλου VI του τρίτου μέρους¹⁴⁹.

216. Προχωρώ τώρα στην εξέταση του ερωτήματος κατά πόσον υπηρεσίες που παρέχονται σε σχέση με τον τομέα των μεταφορών καταλαμβάνονται από την εξαίρεση του άρθρου 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ. Η απάντηση στο εν λόγω ερώτημα προϋποθέτει τοποθέτηση επί του ζητήματος αν, για την ενεργοποίηση της εξαίρεσεως του άρθρου 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ, πρέπει η υπηρεσία και η μεταφορά να εμφανίζουν υψηλό βαθμό συνδέσεως. Ειδικότερα, ανακύπτει το ερώτημα αν υπηρεσίες όπως οι υπηρεσίες διακινήσεως φορτίων, εκτελωνισμού, ναυτιλιακού πρακτορείου, ενοικιάσεως σκαφών με πλήρωμα και πωλήσεως και εμπορικής προωθήσεως υπηρεσιών αερομεταφορών εμπίπτουν στην κοινή εμπορική πολιτική ή στην κοινή πολιτική των μεταφορών.

217. Κατά την άποψή μου, η έκφραση «διεθνείς συμφωνίες στον τομέα των μεταφορών» καλύπτει συμφωνίες (ή μέρη αυτών) που εφαρμόζονται όχι μόνο στις υπηρεσίες μεταφορών αυτές καθ' εαυτές (δηλαδή στην υπηρεσία μεταφοράς εμπορευμάτων ή προσώπων με αερομεταφορά, οδική, σιδηροδρομική, θαλάσσια ή εσωτερική πλωτή μεταφορά) αλλά επίσης στις υπηρεσίες που *συνδέονται* *εγγενώς και αρρήκτως* με τέτοιες υπηρεσίες, δηλαδή, υπηρεσίες που συνδέονται ειδικώς με την υπηρεσία της μεταφοράς αλλά και εξαρτώνται από αυτήν¹⁵⁰.

218. Η συνοχή της εξωτερικής δράσεως στον τομέα των μεταφορών επιβάλλει να εντάσσονται στην ίδια κοινή πολιτική τόσο αυτές καθ' εαυτές οι υπηρεσίες των μεταφορών όσο και οι παρεπόμενες αυτών υπηρεσίες. Η συνοχή της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά τις υπηρεσίες μεταφορών αυτές καθ' εαυτές και η προσήκουσα ελευθέρωση των εν λόγω υπηρεσιών θα κινδύνευαν να πληγούν από την απουσία αντίστοιχης πολιτικής για τις υπηρεσίες που συνδέονται εγγενώς με τις μεταφορές και καθιστούν δυνατή στην πράξη την παροχή υπηρεσίας μεταφοράς. Επί παραδείγματι, η μεταφορά φορτίου σε εμπορευματοκιβώτια με πλοίο καθίσταται άσκοπη εάν δεν είναι διαθέσιμες υπηρεσίες εκφορτώσεως των εμπορευματοκιβωτίων από το πλοίο ώστε τα περιεχόμενά τους να προωθηθούν και να παραδοθούν στους τελικούς παραλήπτες τους. Επομένως, τα μέτρα για την ελευθέρωση της προσβάσεως φορτηγών πλοίων σε λιμένες θα διακυβεύονταν εάν, επί παραδείγματι, οι υπηρεσίες διακινήσεως φορτίων εξακολουθούσαν να υπόκεινται σε προστατευτικά μέτρα. Το ίδιο ισχύει, επί παραδείγματι, για τη συντήρηση και επισκευή εξοπλισμού για τις μεταφορές, οι οποίες συνάγεται ότι απαιτούν τεχνογνωσία και τεχνικά μέσα ειδικά για το οικείο είδος μεταφοράς καθώς και ότι είναι αναγκαίες για την εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας των μεταφορών. Ομοίως, τα ηλεκτρονικά συστήματα κρατήσεων είναι ηλεκτρονικά συστήματα διά των οποίων συλλέγονται και καθίστανται διαθέσιμα στο κοινό δεδομένα, προκειμένου να χρησιμοποιηθούν για την κράτηση και την τελική αγορά (ιδίως) υπηρεσιών μεταφοράς. Το γεγονός ότι τέτοια συστήματα μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν για την κράτηση και την αγορά καταλυμάτων για ταξιδιώτες δεν μεταβάλλει το γεγονός ότι ο πρωταρχικός λόγος υπάρξεως των εν λόγω συστημάτων είναι η πώληση υπηρεσιών μεταφορών. Η προπαρατεθείσα ερμηνεία ενισχύεται από τη γνωμοδότηση 1/08, με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι με τον όρο «ορισμένες υπηρεσίες αεροπορικών μεταφορών», οι οποίες καλύπτονται από τον επίμαχο στην εν λόγω διαδικασία πίνακα, νοούνται, μεταξύ άλλων, «υπηρεσίες επιδιορθώσεως και συντηρήσεως αεροσκαφών, η πώληση και η εμπορία υπηρεσιών μεταφορών ή ακόμη οι υπηρεσίες πληροφορικών συστημάτων κρατήσεων»¹⁵¹.

149 — Απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 2010, Yellow Cab Verkehrsbetrieb (C-338/09, EU:C:2010:814, σκέψεις 31 έως 33).

150 — Βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 2015, Grupo Itevelesa κ.λπ. (C-168/14, EU:C:2015:685).

151 — Γνωμοδότηση 1/08 (Συμφωνίες για την τροποποίηση των πινάκων συγκεκριμένων δεσμεύσεων δυνάμει της GATS, της 30ής Νοεμβρίου 2009, EU:C:2009:739, σκέψη 169).

219. Από την άλλη πλευρά, υπηρεσίες που δεν συνδέονται εγγενώς και αρρήκτως με τις υπηρεσίες μεταφορών, όπως οι υπηρεσίες εκτελωνισμού, δεν εμπίπτουν στην εξαίρεση του άρθρου 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ. Οι εν λόγω υπηρεσίες παρέχονται επειδή πραγματοποιούνται εισαγωγές και εξαγωγές εμπορευμάτων. Οι εν λόγω διαδικασίες ασφαλώς αφορούν τη διασυνοριακή διακίνηση εμπορευμάτων, με τη χρήση διαφορετικών μορφών μεταφοράς. Ωστόσο, η ανάγκη για τις υπηρεσίες αυτές ανακύπτει ανεξάρτητα από τους χρησιμοποιούμενους τρόπους μεταφοράς.

Η αποκλειστική αρμοδιότητα βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ

220. Η αρμοδιότητα επί ζητημάτων που εμπίπτουν στην εξαίρεση του άρθρου 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ και, κατά συνέπεια, στον τομέα των μεταφορών, είναι κατ' αρχήν συντρέχουσα μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών¹⁵². Η Επιτροπή, ωστόσο, υποστηρίζει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα η οποία θεμελιώνεται είτε επί της πρώτης, είτε επί της τρίτης βάσεως του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, αναλόγως της κρίσιμης υπηρεσίας μεταφοράς.

– Η κατ' άρθρο 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, πρώτη βάση

221. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το άρθρο 12 του κανονισμού 216/2008 προβλέπει τη σύναψη συμφωνιών εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επομένως, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα για τη σύναψη συμφωνιών σχετικών με τη συντήρηση και επισκευή αεροσκαφών.

222. Δεν συμμερίζομαι την άποψη αυτή.

223. Ο κανονισμός 216/2008 ιδρύει Ευρωπαϊκό Οργανισμό για την Ασφάλεια της Αεροπορίας και θεσπίζει κατάλληλο και γενικό πλαίσιο για τον ορισμό και την εφαρμογή κοινών τεχνικών κανόνων και διοικητικών διαδικασιών στον τομέα της πολιτικής αεροπορίας καθώς και για την ασφάλεια αεροσκάφους τρίτης χώρας που χρησιμοποιεί αερολιμένες της Ένωσης¹⁵³. Ο εν λόγω κανονισμός εφαρμόζεται, μεταξύ άλλων, στη συντήρηση και τη λειτουργία αεροναυτικών προϊόντων (κατά συνέπεια, και αεροσκαφών¹⁵⁴), εξαρτημάτων και εξοπλισμού¹⁵⁵.

224. Κατά το άρθρο 12, η Ευρωπαϊκή Ένωση συνάπτει συμφωνίες αναγνώρισεως με τρίτες χώρες σχετικά με τη *χρήση των πιστοποιητικών που εκδίδουν αεροναυτικές αρχές* των εν λόγω χωρών, με τα οποία πιστοποιείται η συμμόρφωση με τις απαιτήσεις ασφάλειας για την πολιτική αεροπορία. Η διάταξη αυτή, σε συνδυασμό με την τρίτη βάση του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, παρέχει στην Ευρωπαϊκή Ένωση τη δυνατότητα να συνάπτει, χωρίς τα κράτη μέλη, διεθνείς συμφωνίες με τρίτες χώρες για την αναγνώριση των εν λόγω πιστοποιητικών. Ωστόσο, η προαναφερθείσα διάταξη δεν καθιερώνει αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα της Ένωσης για τη σύναψη διεθνών συμφωνιών για την ελευθέρωση των εμπορικών συναλλαγών στον τομέα των υπηρεσιών συντηρήσεως και επισκευής αεροσκαφών. Με άλλα λόγια, το γεγονός ότι ο νομοθέτης αποφάσισε να μην έχουν τα κράτη μέλη τη δυνατότητα να συνάπτουν τις δικές τους διεθνείς συμφωνίες ως προς συγκεκριμένη πτυχή πολιτικής δεν σημαίνει ότι στην περίπτωση αυτή μπορεί να γίνει επίκληση της πρώτης βάσεως του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ για τη θεμελίωση αποκλειστικής εξωτερικής αρμοδιότητας επί του συνόλου της εν λόγω κοινής πολιτικής ή επί άλλων πτυχών αυτής.

152 — Άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο ζ', ΣΛΕΕ.

153 — Αιτιολογικές σκέψεις 32, 33 και 34 του κανονισμού 216/2008.

154 — Άρθρο 3, στοιχείο δ', του κανονισμού 216/2008.

155 — Άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 216/2008.

– Η κατ' άρθρο 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ τρίτη βάση

225. Το πρώτο στάδιο της εφαρμογής του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ περιλαμβάνει τον προσδιορισμό του κρίσιμου τομέα¹⁵⁶. Οι μετέχοντες στην παρούσα διαδικασία διαφωνούν ως προς το ποιος είναι ο κρίσιμος τομέας για την εξέταση του ζητήματος κατά πόσον η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα για τη σύναψη της ΣΕΣΕΕΣ, στον βαθμό κατά τον οποίο η τελευταία εφαρμόζεται στις υπηρεσίες μεταφορών.

226. Μην αναλαμβάνοντας καμία δέσμευση ή αναλαμβάνοντας πολύ περιορισμένες δεσμεύσεις όσον αφορά ορισμένα είδη παροχής για ορισμένα είδη μεταφορών του κεφαλαίου οκτώ, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει επιλέξει να ασκεί την αρμοδιότητά της με συγκεκριμένο τρόπο. Υπ' αυτές τις συνθήκες, η νομική βάση για την άσκηση της εν λόγω αποκλειστικής αρμοδιότητας πρέπει να αναζητηθεί στις Συνθήκες. Επί παραδείγματι, από τον πίνακα συγκεκριμένων υποχρεώσεων που προσαρτάται στο κεφάλαιο οκτώ προκύπτει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν αναλαμβάνει καμία δέσμευση όσον αφορά το πρώτο είδος παροχής για τις υπηρεσίες σιδηροδρομικών μεταφορών¹⁵⁷. Κατά συνέπεια έχει επιλέξει να μην αναλάβει υποχρεώσεις. Αυτό προϋποθέτει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει την αρμοδιότητα για τέτοια επιλογή. Για την εν λόγω αρμοδιότητα απαιτείται η ύπαρξη νομικής βάσεως στις Συνθήκες. Η ίδια συλλογιστική ισχύει ως προς τις δεσμεύσεις που ενδεχομένως έχουν περιορισμένη πρακτική σημασία (επί παραδείγματι, λόγω της γεωγραφικής αποστάσεως μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Σιγκαπούρης). Σε κάθε περίπτωση άσκησης αρμοδιότητας, εφαρμόζονται οι οικείοι κανόνες της Συνθήκης για την κατανομή των εξωτερικών αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών. Κατά συνέπεια, συντάσσομαι με την άποψη του Συμβουλίου ότι η εν λόγω κατανομή δεν μπορεί να διαφοροποιείται αναλόγως της γεωγραφικής θέσεως των τρίτων συμβαλλόμενων μερών με τα οποία η Ευρωπαϊκή Ένωση συνάπτει συγκεκριμένη διεθνή συμφωνία.

227. Αντιθέτως, οι επιλογές που πραγματοποιούνται κατά την άσκηση αρμοδιοτήτων όπως και τα πρακτικά αποτελέσματα των επιλογών αυτών μπορούν να έχουν αντίκτυπο στο ζήτημα αν η διεθνής συμφωνία επηρεάζει τους κοινούς κανόνες ή μεταβάλλει την εμβέλειά τους. Το τελευταίο στάδιο της αναλύσεως ΑΕΤΡ, όπως ήδη εξήγησα, περιλαμβάνει τον ειδικό έλεγχο των συνεπειών των διεθνών δεσμεύσεων επί του παράγωγου δικαίου της Ένωσης στον αντίστοιχο τομέα¹⁵⁸.

228. Από τις οριζόντιες δεσμεύσεις που προβλέπονται στο κεφάλαιο οκτώ καθώς και από τις οριζόντιες και τις ανά τομέα δεσμεύσεις που περιλαμβάνονται στον πίνακα συγκεκριμένων υποχρεώσεων, που προσαρτάται στο εν λόγω κεφάλαιο, προκύπτει ότι με τη ΣΕΣΕΕΣ ελευθερώνονται οι εμπορικές συναλλαγές στον τομέα των υπηρεσιών μεταφορών μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Σιγκαπούρης αναλόγως του κρίσιμου είδους μεταφορών. Έτσι, ενώ οι οριζόντιες δεσμεύσεις κατ' αρχήν ισχύουν ως προς όλες τις υπηρεσίες μεταφορών (με την εξαίρεση σημαντικού μέρους των υπηρεσιών αερομεταφορών), ως προς την ελευθέρωση των διεθνών θαλάσσιων μεταφορών ισχύουν ειδικές αρχές. Περαιτέρω, ο πίνακας συγκεκριμένων υποχρεώσεων (Προσάρτημα 8-A-1) όσον αφορά το πρώτο είδος παροχής (διασυνοριακή παροχή) στον τίτλο 11 («Μεταφορές Υπηρεσίες») διακρίνει μεταξύ των δεσμεύσεων για τις θαλάσσιες μεταφορές (τομέας 11.A)· τις εσωτερικές πλωτές μεταφορές (τομέας 11.B)· τις σιδηροδρομικές μεταφορές (τομέας 11.Γ)· τις οδικές μεταφορές (τομέας 11.Δ)· και τη μεταφορά αγαθών πλην καυσίμων, με αγωγούς (τομέας 11.E). Ειδικές δεσμεύσεις περιλαμβάνονται υπό τον τίτλο 12 («Βοηθητικές μεταφορικές υπηρεσίες») όσον αφορά βοηθητικές υπηρεσίες που αντιστοιχούν σε καθένα από τα εν λόγω είδη μεταφορών. Οι ίδιες διακρίσεις εμφανίζονται στο Προσάρτημα 8-A-2 για το τρίτο είδος παροχής (εγκατάσταση) και στο Προσάρτημα 8-A-3 για το τέταρτο είδος παροχής (στελέχη και ασκούμενοι πτυχιούχοι και πωλητές επιχειρηματικών υπηρεσιών)¹⁵⁹. Ο βαθμός της δεσμεύσεως εξαρτάται από το εάν στον πίνακα χρησιμοποιείται ο όρος

156 — Βλ. σημείο 123 των παρουσών προτάσεων.

157 — Προσάρτημα 8-A-1, πίνακας συγκεκριμένων υποχρεώσεων σύμφωνα με το άρθρο 8.7 (Διασυνοριακή παροχή υπηρεσιών), τμήμα 11.Γ.

158 — Βλ. σημεία 128 έως 130 των παρουσών προτάσεων.

159 — Τίτλοι 16 και 17.

«καμία δέσμευση» (με την έννοια ότι δεν αναλαμβάνονται δεσμεύσεις για το σύνολο ή για ορισμένες από τις οικείες υπηρεσίες) ή «κανένας περιορισμός» (με την έννοια ότι αναλαμβάνονται πλήρεις δεσμεύσεις) ή εξειδικεύονται οι όροι συγκεκριμένων δεσμεύσεων (επί παραδείγματι, μπορεί να εξακολουθεί να ισχύει προϋπόθεση ιθαγένειας).

229. Αυτό συνάδει με το γεγονός ότι, όπως προκύπτει από την παράγωγη νομοθεσία της Ένωσης με την οποία υλοποιείται η κοινή πολιτική των μεταφορών της Ένωσης¹⁶⁰, κάθε είδος μεταφορών (αεροπορικές, οδικές, σιδηροδρομικές, θαλάσσιες και εσωτερικές πλωτές μεταφορές)¹⁶¹ διαθέτει χαρακτηριστικά τα οποία είναι σε σημαντικό βαθμό ειδικά και τα οποία επιβάλλουν επομένως, τη θέσπιση ειδικών κανόνων, με σκοπό, μεταξύ άλλων, την ελευθέρωση των ειδών μεταφορών.

230. Από την παραπάνω ανάλυση προκύπτει ότι οι κρίσιμοι τομείς για την εφαρμογή της τρίτης βάσεως του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ εν προκειμένω αντιστοιχούν στην παροχή υπηρεσιών μεταφορών από το κάθε είδος μεταφορών, δηλαδή, τις αεροπορικές μεταφορές, τις οδικές μεταφορές, τις σιδηροδρομικές μεταφορές, τις θαλάσσιες μεταφορές και τις εσωτερικές πλωτές μεταφορές¹⁶². Ο κάθε τομέας περιλαμβάνει υπηρεσίες που συνδέονται εγγενώς με τις οικείες υπηρεσίες μεταφορών. Οι εν λόγω υπηρεσίες δεν μπορούν ταυτόχρονα να συνδέονται εγγενώς με κάποιο είδος μεταφορών και να αποτελούν χωριστό τομέα για τους σκοπούς του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ (επειδή διακρίνονται από άλλες υπηρεσίες).

231. Προχωρώ στην εξέταση του ζητήματος αν οι εν λόγω τομείς «καλύπτονται σε μεγάλο βαθμό» από τους κοινούς κανόνες, ενώ, εν συνεχεία, θα εξετάσω τον αντίκτυπο που θα είχε η σύναψη της ΣΕΣΕΕΣ στους εν λόγω κανόνες.

232. Όσον αφορά τις *θαλάσσιες μεταφορές*, δεν δέχομαι το επιχείρημα ότι το γεγονός ότι ο κανονισμός 4055/86 δεν αφορά (πρωτίστως) την παροχή υπηρεσιών διεθνών θαλάσσιων μεταφορών από τρίτες χώρες προς την Ευρωπαϊκή Ένωση αρκεί για να αποκλειστεί η αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα δυνάμει της τρίτης βάσεως του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ.

233. Ο κανονισμός 4055/86 εφαρμόζεται βεβαίως στις «ενδοκοινοτικές θαλάσσιες μεταφορές» (οι οποίες ορίζονται ως οι θαλάσσιες μεταφορές επιβατών ή εμπορευμάτων από οποιονδήποτε λιμένα κράτους μέλους σε οποιονδήποτε λιμένα ή εγκαταστάσεις off-shore άλλου κράτους μέλους) και στις «μεταφορές προς ή από τρίτες χώρες» (που ορίζονται ως «οι θαλάσσιες μεταφορές επιβατών ή εμπορευμάτων, μεταξύ των λιμανιών κράτους μέλους και των λιμανιών ή εγκαταστάσεων off-shore άλλου κράτους»)¹⁶³. Εφόσον ο εν λόγω κανονισμός επιδιώκει, κατ' ουσίαν, την εφαρμογή των κανόνων της Συνθήκης περί ελεύθερης παροχής υπηρεσιών και της σχετικής νομολογίας¹⁶⁴, αυτός εφαρμόζεται μόνον είτε i) σε υπηκόους της Ένωσης εγκατεστημένους σε κράτος μέλος διάφορο του κράτους του αποδέκτη των υπηρεσιών (άρθρο 1, παράγραφος 1) ή ii) σε υπηκόους κρατών μελών εγκατεστημένους εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης και σε ναυτιλιακές εταιρείες εγκατεστημένες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά ελεγχόμενες από υπηκόους της Ένωσης, εάν τα πλοία τους έχουν νηολογηθεί σ' αυτό το κράτος μέλος σύμφωνα με τη νομοθεσία του (άρθρο 1, παράγραφος 2)¹⁶⁵. Επομένως, σε αντίθεση με τη ΣΕΣΕΕΣ, ο κανονισμός 4055/86 δεν ασχολείται με την κατάργηση των περιορισμών στην παροχή υπηρεσιών διεθνών θαλάσσιων μεταφορών, όταν οι εν λόγω υπηρεσίες

160 — Επισκόπηση της εν λόγω νομοθεσίας είναι διαθέσιμη στην ιστοσελίδα: www.eur-lex.europa.eu/summary/chapter/transport.html?root_default=SUM_1_CODED%3D32,SUM_2_CODED%3D3205&locale=en (ημερομηνία πρόσβασης 4 Οκτωβρίου 2016).

161 — Όλα τα εν λόγω είδη αναφέρονται στο άρθρο 100 ΣΛΕΕ.

162 — Η Επιτροπή δεν προβάλλει κάποιο επιχείρημα σχετικό με την κατανομή των αρμοδιοτήτων όσον αφορά τη μεταφορά αγαθών, πλην καυσίμων, με αγωγούς.

163 — Άρθρο 1, παράγραφος 4, στοιχεία α' και β', του κανονισμού 4055/86.

164 — Απόφαση της 8ης Ιουλίου 2014, *Fonnship και Svenska Transportarbetsförbundet* (C-83/13, EU:C:2014:2053, σκέψη 41 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

165 — Άρθρο 1, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 4055/86.

παρέχονται από υπηκόους τρίτων χωρών ή από ναυτιλιακές εταιρίες εγκατεστημένες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης και ελεγχόμενες από υπηκόους τρίτων χωρών ή όταν τα πλοία έχουν νηολογηθεί σε τρίτο κράτος, εκτός αν οι υπηρεσίες παρέχονται από υπηκόους της Ένωσης εγκατεστημένους σε κράτος μέλος διάφορο του κράτους του αποδέκτη των υπηρεσιών¹⁶⁶.

234. Εντούτοις, το εάν ο κανονισμός 4055/86 εφαρμόζεται ή όχι σε καταστάσεις που εμφανίζουν μη ενωσιακά στοιχεία (και, ως εκ τούτου, εξωτερική διάσταση) δεν ασκεί επιρροή όταν διενεργείται ανάλυση ΑΕΤΡ. Μια διεθνής δέσμευση μπορεί κάλλιστα να επηρεάσει ή να μεταβάλει την εμβέλεια των κοινών κανόνων που διέπουν αποκλειστικά «ενδοενωσιακές» καταστάσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα προσφέρει η γνωμοδότηση 1/03¹⁶⁷. Σκοπός της νέας Συμβάσεως του Λουγκάνο, η οποία αποτέλεσε το αντικείμενο της αιτήσεως της εν λόγω γνωμοδότησεως, ήταν η επέκταση σε τρίτα κράτη των κοινών κανόνων για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις που προκύπτουν από τον κανονισμό 44/2001 του Συμβουλίου¹⁶⁸. Αν και οι εν λόγω κοινοί κανόνες δεν θεσπίστηκαν για τη ρύθμιση της διεθνούς δικαιοδοσίας των δικαστηρίων σε τρίτα κράτη και την αναγνώριση και την εκτέλεση των αποφάσεων που εκδίδονται από τα δικαστήρια αυτά, το Δικαστήριο απεφάνθη ότι η νέα Σύμβαση του Λουγκάνο θα επηρέαζε την ενιαία και ομοιόμορφη εφαρμογή του συστήματος που έχει θεσπιστεί με τον κανονισμό 44/2001¹⁶⁹.

235. Καλύπτει ο κανονισμός 4055/86 τον τομέα των υπηρεσιών θαλάσσιων μεταφορών σε μεγάλο βαθμό;

236. Όσον αφορά τις *θαλάσσιες μεταφορές*, η Ευρωπαϊκή Ένωση αναλαμβάνει βάσει του κεφαλαίου οκτώ, επιπροσθέτως των οριζόντιων υποχρεώσεων που προβλέπονται στο εν λόγω κεφάλαιο, πλήρεις δεσμεύσεις ως προς το πρώτο και το δεύτερο είδος παροχής, ορισμένες δεσμεύσεις ως προς το τρίτο είδος παροχής και περιορισμένες δεσμεύσεις ως προς το τέταρτο είδος παροχής¹⁷⁰. Όσον αφορά τις *παρεπόμενες υπηρεσίες θαλάσσιων μεταφορών*, οι δεσμεύσεις από το πρώτο και το τρίτο είδος παροχής εξαρτώνται από το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος και το είδος παρεπόμενων υπηρεσιών, ενώ αναλαμβάνονται πλήρεις δεσμεύσεις ως προς το δεύτερο είδος παροχής. Ορισμένα κράτη μέλη έχουν αναλάβει περιορισμένες δεσμεύσεις ως προς το τέταρτο είδος παροχής.

237. Παρατηρείται βεβαίως κάποιου βαθμού επικάλυψη μεταξύ του κανονισμού 4055/86 και του κεφαλαίου οκτώ της ΣΕΣΕΕΣ. Σκοπός του εν λόγω κανονισμού είναι, σύμφωνα με το άρθρο 58, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, η εφαρμογή των κανόνων της Συνθήκης που διέπουν την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών στον τομέα των θαλάσσιων μεταφορών μεταξύ των κρατών μελών¹⁷¹. Κατά συνέπεια, ο εν λόγω κανονισμός απαγορεύει την εφαρμογή οποιασδήποτε εθνικής ρυθμίσεως η οποία καθιστά την παροχή υπηρεσιών μεταξύ κρατών μελών δυσχερέστερη από την παροχή υπηρεσιών αποκλειστικά εντός ενός κράτους μέλους, εκτός εάν η εν λόγω ρύθμιση δικαιολογείται από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος και τα μέτρα που θεσπίζει είναι αναγκαία και σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας¹⁷². Ως εκ τούτου, όπως η ΣΕΣΕΕΣ, ο κανονισμός 4055/86 σκοπεί στην ελευθέρωση

166 — Μολονότι το άρθρο 7 του κανονισμού 4055/86 παρέχει στο Συμβούλιο την εξουσία να «[...] επεκτείνει τις διατάξεις του [εν λόγω] κανονισμού σε υπηκόους τρίτης χώρας που παρέχουν υπηρεσίες θαλασσίων μεταφορών και είναι εγκατεστημένοι στην [Ευρωπαϊκή Ένωση]», η εν λόγω διάταξη δεν έχει μέχρι σήμερα εφαρμοστεί.

167 — Γνωμοδότηση 1/03 (Νέα Σύμβαση του Λουγκάνο, της 7ης Φεβρουαρίου 2006, EU:C:2006:81).

168 — Κανονισμός της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 2001, L 12, σ. 1).

169 — Γνωμοδότηση 1/03 (Νέα Σύμβαση του Λουγκάνο, της 7ης Φεβρουαρίου 2006, EU:C:2006:81, σκέψη 172).

170 — Είναι δυνατή η επιβολή προϋποθέσεως ιθαγένειας.

171 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 5ης Οκτωβρίου 1994, Επιτροπή κατά Γαλλίας (C-381/93, EU:C:1994:370, σκέψη 13), και της 11ης Ιανουαρίου 2007, Επιτροπή κατά Ελλάδας (C-269/05, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2007:17, σκέψη 20).

172 — Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 14ης Νοεμβρίου 2002 (ΓΕΧΑ Ναυτιλιακή κ.λπ., C-435/00, EU:C:2002:661, σκέψη 20).

της διασυνοριακής παροχής υπηρεσιών θαλάσσιων μεταφορών (δηλαδή της παροχής των εν λόγω υπηρεσιών υπό τη μορφή του πρώτου και του δεύτερου είδους παροχής). Επιπλέον, τόσο η ΣΕΣΕΕΣ όσο και ο εν λόγω κανονισμός περιέχουν διακανονισμούς για καταμερισμό φορτίων οι οποίοι περιλαμβάνονται σε διμερείς συμφωνίες που έχουν συναφθεί με τρίτες χώρες¹⁷³.

238. Εντούτοις, η παρουσία των εν λόγω κανόνων στον κανονισμό 4055/86 δεν αρκεί για να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η ελευθέρωση των υπηρεσιών θαλάσσιων μεταφορών καλύπτεται σε μεγάλο βαθμό από κοινούς κανόνες

239. Πρώτον, ο κανονισμός 4055/86 αφορά μόνο τις *διασυνοριακές εμπορικές συναλλαγές* στον τομέα των θαλάσσιων υπηρεσιών (πρώτο και δεύτερο είδος παροχής). Με τον εν λόγω κανονισμό δεν ελευθερώνεται η παροχή υπηρεσιών υπό τη μορφή του τρίτου είδους παροχής, δηλαδή, της εγκαταστάσεως. Τούτο ενδεχομένως να συμβαίνει επειδή οι θαλάσσιες μεταφορές (όπως και τα λοιπά είδη μεταφορών) ήδη διέπονται, εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, από τους κανόνες της Συνθήκης για την ελευθερία εγκαταστάσεως οι οποίοι περιέχονται στα άρθρα 49 έως 55 ΣΛΕΕ. Οι εν λόγω διατάξεις δεν περιέχουν εξαίρεση αντίστοιχη εκείνης που προβλέπεται από το άρθρο 58 ΣΛΕΕ σχετικά με τις υπηρεσίες¹⁷⁴. Επομένως, το τρίτο είδος παροχής ως προς τις θαλάσσιες μεταφορές υπόκειται στις διατάξεις της Συνθήκης για την ελευθερία εγκαταστάσεως. Ωστόσο, όπως θα εξηγήσω στο πλαίσιο των επενδύσεων χαρτοφυλακίου, οι διατάξεις της Συνθήκης δεν πρέπει, κατά την άποψή μου, να θεωρούνται «κοινοί κανόνες» για τους σκοπούς της τρίτης βάσεως του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ¹⁷⁵. Επιπλέον, παρά το γεγονός ότι το άρθρο 50, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ παρέχει τη νομική βάση για τη θέσπιση κοινών κανόνων «[γ]ια την πραγματοποίηση της ελευθερίας εγκαταστάσεως σε ορισμένη δραστηριότητα», κανείς από τους μετέχοντες στην παρούσα διαδικασία δεν υποστήριξε ότι έχει γίνει χρήση της παρούσας διατάξεως στον τομέα των θαλάσσιων μεταφορών¹⁷⁶.

240. Δεύτερον, όσον αφορά το τέταρτο είδος παροχής, η Επιτροπή ορθώς προβάλλει ότι με την οδηγία 2014/66 θεσπίζονται κοινοί κανόνες. Εντούτοις, η εν λόγω οδηγία εφαρμόζεται ειδικώς στο πλαίσιο *ενδοεταιρικής μεταθέσεως* διευθυντικών στελεχών, ειδικευμένων εργαζομένων ή ασκούμενων εργαζομένων¹⁷⁷. Όπως προκύπτει από το άρθρο 8.13, παράγραφος 2, της ΣΕΣΕΕΣ, το πεδίο εφαρμογής του τμήματος Δ του κεφαλαίου οκτώ είναι σημαντικά ευρύτερο, καθώς καλύπτει όχι μόνον τις ενδοεταιρικές μεταθέσεις προσωπικού, αλλά και άλλες μορφές «προσωρινής παρουσίας φυσικών προσώπων για επιχειρηματικούς σκοπούς». Έτσι, κατά το άρθρο 8.13.2(a), δεύτερο εδάφιο, της ΣΕΣΕΕΣ, με τον όρο «στελέχη» νοούνται, εκτός από «πρόσωπα μετατιθέμενα ενδοεταιρικά», και «επιχειρηματικ[οί] επισκέπτες για σκοπούς εγκατάστασης». Ομοίως, το εν λόγω τμήμα εφαρμόζεται στους «πωλητές επιχειρηματικών υπηρεσιών», οι οποίοι ορίζονται ως «φυσικά πρόσωπα που είναι αντιπρόσωποι παρόχου υπηρεσιών ενός συμβαλλόμενου μέρους και επιζητούν προσωρινή είσοδο στο έδαφος του άλλου συμβαλλόμενου μέρους, με σκοπό τη διαπραγμάτευση της πώλησης υπηρεσιών ή τη σύναψη συμφωνιών για την πώληση υπηρεσιών για τον εν λόγω πάροχο υπηρεσιών». Στην περίπτωση αυτή, ομοίως, η εν λόγω παροχή υπηρεσιών δεν εμπερικλείει «ενδοεταιρική μετάθεση» εργατικού δυναμικού.

241. Κατά συνέπεια, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι ο τομέας της ελευθερώσεως των υπηρεσιών θαλάσσιων μεταφορών δεν καλύπτεται ήδη σε μεγάλο βαθμό από κοινούς κανόνες και ότι, ως εκ τούτου, δεν μπορεί να θεμελιωθεί αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα ως προς τον εν λόγω τομέα επί της τρίτης βάσεως του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ.

173 — Άρθρο 3 του κανονισμού 4055/86.

174 — Βλ. σημεία 214 και 215 των παρουσών προτάσεων.

175 — Βλ. σημεία 350 έως 359 των παρουσών προτάσεων.

176 — Όπως ήδη εξήγησα, απόκειται σε εκείνον που επικαλείται την αποκλειστική αρμοδιότητα να αποδείξει τον αποκλειστικό χαρακτήρα της εξωτερικής αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης την οποία επικαλείται (σημείο 122 των παρουσών προτάσεων).

177 — Άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/66.

242. Δέχομαι, ωστόσο, ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει συντρέχουσα αρμοδιότητα για τη σύναψη διεθνούς συμφωνίας σκοπούσας στην ελευθέρωση των υπηρεσιών θαλάσσιων μεταφορών.

243. Φρονώ ότι οι διατάξεις της ΣΕΣΕΕΣ για τις υπηρεσίες θαλάσσιων μεταφορών πρέπει να θεωρηθούν αναγκαίες για την επίτευξη των στόχων που επιδιώκονται με τον τίτλο VI του τρίτου μέρους της ΣΛΕΕ, σχετικά με την πολιτική μεταφορών (δεύτερη βάση του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ). Μια κοινή πολιτική μεταφορών προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, τη θέσπιση κοινών κανόνων εφαρμοστέων στις διεθνείς μεταφορές που εκτελούνται από ή προς την επικράτεια κράτους μέλους ή που διέρχονται από την επικράτεια ενός ή περισσότερων κρατών μελών (άρθρο 91, παράγραφος 1, στοιχείο α', ΣΛΕΕ). Αυτό ισχύει για τις σιδηροδρομικές, οδικές, εσωτερικές πλωτές, θαλάσσιες και αεροπορικές μεταφορές (άρθρο 100 ΣΛΕΕ). Αναγκαία συνέπεια των ανωτέρω είναι η αρμοδιότητα συνάψεως διεθνών συμβάσεων προκειμένου να επιτευχθούν αμοιβαίες δεσμεύσεις από τις τρίτες χώρες, οι οποίες αποτελούν την αφετηρία ή τον προορισμό των μεταφορών. Κατά συνέπεια, φρονώ ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη έχουν συντρέχουσα αρμοδιότητα ως προς τις εν λόγω διατάξεις, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο ζ', ΣΛΕΕ («τις μεταφορές») και τη δεύτερη βάση του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 91 και το άρθρο 100, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ.

244. Προχωρώ τώρα στην εξέταση των *εσωτερικών πλωτών μεταφορών*. Πέραν των οριζόντιων υποχρεώσεων που προβλέπονται στο κεφάλαιο οκτώ, η Ευρωπαϊκή Ένωση αναλαμβάνει περιορισμένες δεσμεύσεις δυνάμει του εν λόγω κεφαλαίου ως προς το πρώτο και το δεύτερο είδος παροχής, σε συνδυασμό με το τρίτο είδος παροχής (αναλόγως του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους). Δεν αναλαμβάνονται υποχρεώσεις στο πλαίσιο του τετάρτου είδους παροχής. Όσον αφορά τις *παρεπόμενες υπηρεσίες των εσωτερικών πλωτών μεταφορών* (όπως ο χειρισμός φορτίου ή οι υπηρεσίες φυλάξεως και αποθηκείσεως), οι αναλαμβανόμενες δεσμεύσεις στο πλαίσιο του πρώτου, του δεύτερου και του τρίτου είδους παροχής εξαρτώνται από το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος καθώς και από το είδος παρεπόμενων υπηρεσιών.

245. Ήδη εξήγησα τους λόγους για τους οποίους διαφωνώ με το επιχείρημα της Επιτροπής ότι, λόγω της περιορισμένης πρακτικής σημασίας ορισμένων υπηρεσιών, η Ευρωπαϊκή Ένωση κατ' ουσίαν δεν αναλαμβάνει δεσμεύσεις και στην πράξη δεν ασκεί αρμοδιότητες μέσω της ΣΕΣΕΕΣ¹⁷⁸. Περαιτέρω, η Επιτροπή δεν προέβαλε κάποιο επιχείρημα προκειμένου να αποδείξει ότι πληρούνται οι όροι της τρίτης βάσεως του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ. Υπό τις συνθήκες αυτές, είναι περιττό να αναλυθεί περαιτέρω η πιθανή εφαρμογή του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ στις διατάξεις του κεφαλαίου οκτώ, στον βαθμό κατά τον οποίο αυτές εφαρμόζονται στις μεταφορές μέσω εσωτερικών πλωτών οδών. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα επί των εν λόγω μεταφορών βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ.

246. Ωστόσο, όπως στην περίπτωση των θαλάσσιων μεταφορών¹⁷⁹, οι διατάξεις της ΣΕΣΕΕΣ για τις εσωτερικές πλωτές μεταφορές μπορούν να θεωρηθούν αναγκαίες για την επίτευξη των στόχων του τίτλου VI του τρίτου μέρους της ΣΛΕΕ (δεύτερη βάση του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ), και ως εκ τούτου, για τους ίδιους λόγους, εμπίπτουν στη συντρέχουσα αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών βάσει του άρθρου 4, παράγραφος 2, στοιχείο ζ', και δυνάμει της δεύτερης βάσεως του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 91 και το άρθρο 100, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

247. Όσον αφορά τις *αερομεταφορές*, πέραν των οριζόντιων υποχρεώσεων που προβλέπονται στο κεφάλαιο οκτώ, η Ευρωπαϊκή Ένωση αναλαμβάνει πλήρεις δεσμεύσεις ως προς το πρώτο και το δεύτερο είδος παροχής, παρά το γεγονός ότι οι εν λόγω δεσμεύσεις περιορίζονται i) στις υπηρεσίες επισκευής και συντηρήσεως αεροσκαφών στο πλαίσιο των οποίων αεροσκάφος αποσύρεται από τη

178 — Βλ. σημείο 226 των παρουσών προτάσεων. Επίσης για την κατανομή των αρμοδιοτήτων δεν είναι κρίσιμο το ότι η διαπραγμάτευση του πίνακα συγκεκριμένων υποχρεώσεων της Ένωσης έγινε βάσει των πινάκων της GATS.

179 — Βλ. σημείο 243 των παρουσών προτάσεων.

γραμμή· ii) στην πώληση και εμπορική προώθηση υπηρεσιών αερομεταφορών· και iii) στις υπηρεσίες σχετικά με το ηλεκτρονικό σύστημα κρατήσεων. Επιπλέον η Ευρωπαϊκή Ένωση αναλαμβάνει ορισμένες δεσμεύσεις για το τρίτο είδος παροχής και περιορισμένες δεσμεύσεις για το τέταρτο είδος παροχής (ενδέχεται να ισχύει προϋπόθεση ιθαγένειας) για τις υπηρεσίες διεθνών αερομεταφορών.

248. Έχω ήδη απορρίψει την άποψη της Επιτροπής περί αποκλειστικής αρμοδιότητας της Ένωσης ως προς τις υπηρεσίες επισκευής και συντηρήσεως αεροσκαφών δυνάμει της πρώτης βάσεως του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ¹⁸⁰.

249. Συνεπώς, το ζήτημα αν η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα επί των αερομεταφορών εξαρτάται από την πλήρωση ή μη των όρων της τρίτης βάσεως του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ.

250. Κατά την άποψή μου, η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι οι εν λόγω όροι πληρούνται. Τα επιχειρήματά της σχετικά με τις υπηρεσίες επισκευής και συντηρήσεως αεροσκαφών αφορούν μόνον την πρώτη βάση του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ. Η θέση της όσον αφορά την πώληση και εμπορική προώθηση υπηρεσιών αερομεταφορών είναι ότι αυτές εμπίπτουν στην κοινή εμπορική πολιτική. Το μόνο είδος υπηρεσιών αερομεταφορών ως προς το οποίο η Επιτροπή προβαίνει σε ανάλυση *AETR* είναι οι υπηρεσίες ηλεκτρονικού συστήματος κρατήσεων. Δεν αμφισβητείται ότι με τον κανονισμό 80/2009 θεσπίζονται κοινοί κανόνες που εφαρμόζονται σε κάθε ηλεκτρονικό σύστημα κρατήσεων, εφόσον αυτό περιέχει προϊόντα αεροπορικών μεταφορών που προσφέρονται προς χρήση ή χρησιμοποιούνται στην Ένωση. Περαιτέρω, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι, κατόπιν του προϊσχύσαντος κανονισμού [κανονισμός (ΕΟΚ) 2299/89 του Συμβουλίου¹⁸¹], η Ευρωπαϊκή Ένωση απέκτησε αποκλειστική αρμοδιότητα να συνάπτει διεθνείς συμφωνίες σχετικές με τα ηλεκτρονικά συστήματα κρατήσεων που προσφέρονται για χρήση ή χρησιμοποιούνται στο έδαφός της¹⁸². Ωστόσο, το γεγονός αυτό δεν αρκεί για να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι η παροχή υπηρεσιών αερομεταφορών αποτελεί τομέα που καλύπτεται σε μεγάλο βαθμό από κοινούς κανόνες. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει επομένως, αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα επί του εν λόγω τομέα.

251. Οι διατάξεις της ΣΕΣΕΕΣ που αφορούν τις υπηρεσίες αερομεταφορών μπορούν εντούτοις να θεωρηθούν αναγκαίες για την επίτευξη των στόχων του τίτλου VI του τρίτου μέρους της ΣΛΕΕ (δεύτερη βάση του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ), για λόγους παρεμφερείς με εκείνους που ισχύουν για τις θαλάσσιες μεταφορές και τις εσωτερικές πλωτές μεταφορές¹⁸³. Επομένως, η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη έχουν συντρέχουσα αρμοδιότητα ως προς τις εν λόγω διατάξεις βάσει του άρθρου 4, παράγραφος 2, στοιχείο ζ', και δυνάμει της δεύτερης βάσεως του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 91 και το άρθρο 100, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ.

252. Όσον αφορά τις *σιδηροδρομικές μεταφορές*, εκτός από τις οριζόντιες υποχρεώσεις που προβλέπονται στο κεφάλαιο οκτώ, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν αναλαμβάνει δεσμεύσεις ως προς το πρώτο είδος παροχής και αναλαμβάνει πλήρεις δεσμεύσεις ως προς το δεύτερο είδος παροχής. Πλήρεις δεσμεύσεις αναλαμβάνονται από τα περισσότερα κράτη μέλη ως προς το τρίτο είδος παροχής, παρά το γεγονός ότι τα κράτη μέλη δύνανται να υπαγάγουν τη χρήση υποδομών δημοσίας χρήσεως σε κρατικό μονοπώλιο ή σε αποκλειστικά δικαιώματα που παραχωρούνται σε ιδιώτες. Δεν

180 — Βλ. σημεία 221 έως 224 των παρούσων προτάσεων.

181 — Κανονισμός της 24ης Ιουλίου 1989 για τη θέσπιση κώδικα συμπεριφοράς για τα ηλεκτρονικά συστήματα κράτησης θέσεων (ΕΕ 1989, L 220, σ. 1).

182 — Βλ., επί παραδείγματι, απόφαση της 5ης Νοεμβρίου 2002, Επιτροπή κατά Δανίας (C-467/98, EU:C:2002:625, σκέψη 103).

183 — Βλ. σημεία 243 και 246 των παρούσων προτάσεων.

ισχύουν επιφυλάξεις ως προς το τέταρτο είδος παροχής¹⁸⁴. Προκειμένου για *υπηρεσίες παρεπόμενες των σιδηροδρομικών μεταφορών*, οι δεσμεύσεις ως προς το πρώτο και το τρίτο είδος παροχής εξαρτώνται από το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος και από το είδος παρεπόμενης υπηρεσίας. Ως προς το δεύτερο είδος παροχής αναλαμβάνονται πλήρεις δεσμεύσεις.

253. Δεν μπορώ να δεχθώ το επιχείρημα της Επιτροπής ότι η γνωμοδότηση 1/94 και η απόφαση C-268/94, Πορτογαλία κατά Συμβουλίου¹⁸⁵, ενισχύουν το συμπέρασμα ότι «το περιεχόμενο» των δεσμεύσεων στο πλαίσιο της ΣΕΣΕΕΣ όσον αφορά την παροχή υπηρεσιών σιδηροδρομικών μεταφορών υπό τη μορφή του δευτέρου είδους παροχής «είναι εξαιρετικά περιορισμένο» και, ως εκ τούτου, πρόκειται για δεσμεύσεις συμπληρωματικές εκείνων που αναλαμβάνονται στο πλαίσιο του τομέα της κοινής εμπορικής πολιτικής (για τις οποίες η Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα). Στο κρίσιμο τμήμα της γνωμοδότησεως 1/94, το Δικαστήριο διακρίνει τις διεθνείς συμφωνίες «της φύσεως και της εκτάσεως της TRIPS», οι οποίες δεν θεωρείται ότι εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής, από τις εμπορικές συμφωνίες που αφορούν δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας εντελώς παρεμπιπτόντως¹⁸⁶. Επομένως, το τμήμα αυτό της γνωμοδότησεως 1/94 αφορούσε την εμβέλεια των συμφωνιών που έχουν ως νομική βάση το (νυν) άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Το εν λόγω τμήμα δεν ασκεί επιρροή όταν, όπως συμβαίνει στην παρούσα διαδικασία, το Δικαστήριο καλείται να διαπιστώσει αν η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ όσον αφορά τομέα (εν προκειμένω, τις σιδηροδρομικές μεταφορές) που δεν εμπίπτει στην κοινή εμπορική πολιτική. Η ίδια συλλογιστική ισχύει και ως προς την απόφαση Πορτογαλία κατά Συμβουλίου¹⁸⁷.

254. Προχωρώ τώρα στην εξέταση του ζητήματος αν η οδηγία 2012/34 καλύπτει σε μεγάλο βαθμό τον τομέα των υπηρεσιών σιδηροδρομικών μεταφορών στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

255. Σκοπός της οδηγίας 2012/34, η οποία διέπει τη χρήση της σιδηροδρομικής υποδομής εσωτερικών και διεθνών σιδηροδρομικών μεταφορών¹⁸⁸, είναι να εφαρμοστεί στον σιδηροδρομικό τομέα η αρχή της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών λαμβανομένων υπόψη των ειδικών χαρακτηριστικών του¹⁸⁹. Επομένως, η οδηγία 2012/34 ρυθμίζει την πρόσβαση των σιδηροδρομικών επιχειρήσεων στη σιδηροδρομική υποδομή όλων των κρατών μελών (συμπεριλαμβανομένων των κρατών μελών στα οποία δεν είναι εγκατεστημένες οι εν λόγω επιχειρήσεις), με σκοπό την εκτέλεση σιδηροδρομικών μεταφορών εμπορευμάτων ή την παροχή υπηρεσιών διεθνών μεταφορών επιβατών¹⁹⁰. Επομένως η εν λόγω οδηγία καλύπτει την παροχή *διασυνοριακών υπηρεσιών σιδηροδρομικών μεταφορών* (πρώτο και δεύτερο είδος παροχής) στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Επιπλέον, η οδηγία εισάγει ουσιαστικούς και διαδικαστικούς κανόνες σχετικούς με τους όρους υπό τους οποίους οι σιδηροδρομικές επιχειρήσεις δύνανται να αποκτήσουν άδεια, η οποία θα τους δίνει τη δυνατότητα να παρέχουν υπηρεσίες σιδηροδρομικών μεταφορών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που εκτελούνται από το έδαφος ενός κράτους μέλους προς το έδαφος άλλου. Οι εν λόγω όροι αφορούν, ιδίως, την αξιοπιστία, τη χρηματοοικονομική επιφάνεια και την επαγγελματική επάρκεια των επιχειρήσεων¹⁹¹. Επομένως, η οδηγία 2012/34 περιέχει λεπτομερείς κανόνες για την πρόσβαση στην αγορά μέσω της εγκαταστάσεως (τρίτο είδος παροχής).

184 — Δεν υπάρχει αναφορά στις υπηρεσίες σιδηροδρομικών μεταφορών ως προς το τέταρτο είδος παροχής στον πίνακα συγκεκριμένων υποχρεώσεων για τα στελέχη και τους ασκούμενους πτυχιούχους στο Προσάρτημα 8-A-3, σκοπός του οποίου είναι, σύμφωνα με το πρώτο του σημείο, η παράθεση των «οικονομικ[ών] δραστηρι[οτήτων] που απελευθερώνονται δυνάμει των άρθρων 8.7 [...] και 8.12 [...] [και των περιορισμών] που ισχύουν για τα στελέχη και τους ασκούμενους πτυχιούχους σύμφωνα με το άρθρο 8.14 [...] και 8.15» καθώς και η συγκεκριμενοποίηση των εν λόγω περιορισμών.

185 — Η Επιτροπή επικαλείται, ιδίως, τη γνωμοδότηση 1/94 (Συμφωνίες προσαρτημένες στη Συμφωνία ΠΟΕ, 15ης Νοεμβρίου 1994, EU:C:1994:384, σκέψη 67), και την απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 1996, Πορτογαλία κατά Συμβουλίου (C-268/94, EU:C:1996:461, σκέψη 75).

186 — Γνωμοδότηση 1/94 (Συμφωνίες προσαρτημένες στη Συμφωνία ΠΟΕ, της 15ης Νοεμβρίου 1994, EU:C:1994:384, σκέψεις 66 έως 68).

187 — Απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 1996, Πορτογαλία κατά Συμβουλίου (C-268/94, EU:C:1996:461, σκέψη 75).

188 — Άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2012/34.

189 — Αιτιολογική σκέψη 7 της οδηγίας 2012/34.

190 — Βλ. άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο β', άρθρο 10, παράγραφοι 1 και 2, και άρθρο 17 της οδηγίας 2012/34.

191 — Άρθρα 18, 19, 20 και 21 της οδηγίας 2012/34.

256. Για τους ανωτέρω λόγους, εκτιμώ ότι ο τομέας των σιδηροδρομικών μεταφορών καλύπτεται σε μεγάλο βαθμό από την οδηγία 2012/34.

257. Φρονώ επίσης ότι οι κρίσιμοι κανόνες της ΣΕΣΕΕΣ θα μετέβαλλαν την εμβέλεια των κοινών κανόνων που εισάγονται με την εν λόγω οδηγία. Επί παραδείγματι, οι σχετικές με την εγκατάσταση διατάξεις (τμήμα Γ του κεφαλαίου οκτώ) ισχύουν «για τα μέτρα που θεσπίζονται ή διατηρούνται σε ισχύ από τα συμβαλλόμενα μέρη και τα οποία επηρεάζουν την εγκατάσταση σε όλες τις οικονομικές δραστηριότητες»¹⁹². Οι εν λόγω διατάξεις προβλέπουν προστασία κατά της διακριτικής μεταχειρίσεως. Συνεπώς, σιδηροδρομική επιχείρηση από τη Σινγκαπούρη που επιθυμεί να αποκτήσει πρόσβαση στην αγορά της Ένωσης μέσω εμπορικής παρουσίας σε αυτήν πρέπει να απολαύει προσβάσεως χωρίς διακρίσεις στην αγορά, υπό την επιφύλαξη των περιορισμών που περιλαμβάνονται στον πίνακα συγκεκριμένων υποχρεώσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁹³. Από τη στιγμή που η επιχείρηση αυτή αποκτά εγκατάσταση σε κράτος μέλος, πρέπει να παρέχεται σε αυτήν μεταχείριση όχι λιγότερο ευνοϊκή από τη μεταχείριση που το εν λόγω κράτος μέλος παρέχει στις δικές του ομοειδείς επιχειρήσεις¹⁹⁴. Συνεπώς, οι εν λόγω διατάξεις για την πρόσβαση στην αγορά και την εθνική μεταχείριση έχουν ως αποτέλεσμα να παρέχεται στις επιχειρήσεις σιδηροδρομικών μεταφορών από τη Σινγκαπούρη πρόσβαση στον ενιαίο ευρωπαϊκό σιδηροδρομικό χώρο που καθιερώνεται με την οδηγία 2012/34. Επί παραδείγματι, επιχείρηση σιδηροδρομικών μεταφορών από τη Σινγκαπούρη θα δικαιούτο κατ' αρχήν να λάβει άδεια υπό τους όρους που ισχύουν για τις «εσωτερικές» σιδηροδρομικές επιχειρήσεις¹⁹⁵. Υπό την επιφύλαξη του οριζόντιου περιορισμού για τις επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας που περιλαμβάνεται στον πίνακα συγκεκριμένων υποχρεώσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά την εγκατάσταση¹⁹⁶, η εν λόγω επιχείρηση θα είχε επίσης το δικαίωμα να της παρέχεται πρόσβαση στη σιδηροδρομική υποδομή των κρατών μελών¹⁹⁷ και να τυγχάνει μεταχειρίσεως όχι λιγότερο ευνοϊκής από τη μεταχείριση που παρέχεται σε «εσωτερική» σιδηροδρομική επιχείρηση όσον αφορά την κατανομή χωρητικότητας¹⁹⁸. Με άλλα λόγια, η ΣΕΣΕΕΣ θα μετέβαλλε την εμβέλεια της οδηγίας 2012/34.

258. Εφόσον η ΣΕΣΕΕΣ θα είχε αυτό το αποτέλεσμα ως προς τους ισχύοντες κοινούς κανόνες για την πρόσβαση στην αγορά των υπηρεσιών σιδηροδρομικών μεταφορών της Ένωσης, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκτήσει αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα στον τομέα των σιδηροδρομικών μεταφορών. Το συμπέρασμα αυτό δεν μπορεί να τεθεί εν αμφιβόλω από το γεγονός ότι, όσον αφορά την παροχή υπηρεσιών σιδηροδρομικών μεταφορών υπό τη μορφή του τετάρτου είδους παροχής, η οδηγία 2014/66 παρέχει πιο περιορισμένη κάλυψη σε σχέση με τις οικείες διατάξεις της ΣΕΣΕΕΣ. Η τρίτη βάση του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ δεν απαιτεί την πλήρη ταύτιση μεταξύ των τομέων που καλύπτονται από τις διεθνείς δεσμεύσεις και εκείνων που καλύπτονται από τους κανόνες της Ένωσης¹⁹⁹.

259. Κατά συνέπεια, φρονώ ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα ως προς τις διατάξεις της ΣΕΣΕΕΣ που αφορούν τις υπηρεσίες σιδηροδρομικών μεταφορών, βάσει του άρθρου 91 και του άρθρου 100, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με την τρίτη βάση του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ και την τρίτη βάση του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

192 — Άρθρο 8.9 της ΣΕΣΕΕΣ. Οι προβλεπόμενες από την εν λόγω διάταξη εξαιρέσεις στον κανόνα αυτό δεν ασκούν επιρροή εν προκειμένω.

193 — Άρθρο 8.10, παράγραφος 1, της ΣΕΣΕΕΣ. Βλ., επίσης, σημείο 252 των παρουσών προτάσεων.

194 — Άρθρο 8.11, παράγραφος 1, της ΣΕΣΕΕΣ.

195 — Άρθρο 17, παράγραφοι 1 και 3, της οδηγίας 2012/34.

196 — Προσάρτημα 8-A-2 της ΣΕΣΕΕΣ. Ο εν λόγω περιορισμός που ισχύει για τις υπηρεσίες σιδηροδρομικών μεταφορών που απαιτούν τη χρήση της δημόσιας υποδομής παρέχει τη δυνατότητα σε οικονομικές δραστηριότητες που θεωρούνται υπηρεσίες κοινής ωφέλειας σε εθνικό ή τοπικό επίπεδο να υπόκεινται σε κρατικό μονοπώλιο ή σε αποκλειστικά δικαιώματα που παραχωρούνται σε ιδιώτες.

197 — Άρθρο 10 της οδηγίας 2012/34.

198 — Άρθρα 38 έως 54 της οδηγίας 2012/34.

199 — Βλ. σημείο 125 των παρουσών προτάσεων.

260. Όσον αφορά τις *οδικές μεταφορές*, εκτός από τις οριζόντιες υποχρεώσεις που απορρέουν από το κεφάλαιο οκτώ, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν αναλαμβάνει καμία δέσμευση ως προς το πρώτο είδος παροχής και αναλαμβάνει πλήρεις δεσμεύσεις ως προς το δεύτερο είδος παροχής. Οι δεσμεύσεις ως προς το τρίτο είδος παροχής υπόκεινται σε διάφορους περιορισμούς σε ορισμένα κράτη μέλη, αναλόγως του είδους των μεταφορών (μεταφορά επιβατών ή μεταφορά φορτίων). Ως προς το τέταρτο είδος, ορισμένα κράτη μέλη διατηρούν επιφυλάξεις (υπό τη μορφή των προϋποθέσεων ιθαγένειας και διαμονής). Για *υπηρεσίες παρεπόμενες των υπηρεσιών οδικών μεταφορών* οι δεσμεύσεις ως προς το πρώτο και το τρίτο είδος παροχής εξαρτώνται από το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος καθώς και από το είδος της εκάστοτε παρεπόμενης υπηρεσίας. Αναλαμβάνονται πλήρεις δεσμεύσεις ως προς το δεύτερο είδος παροχής. Τρία κράτη μέλη διατηρούν επιφυλάξεις στο πλαίσιο του τετάρτου είδους παροχής (υπό τη μορφή της προϋποθέσεως ιθαγένειας).

261. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι οι δεσμεύσεις ως προς το δεύτερο είδος παροχής για τις υπηρεσίες οδικών μεταφορών είναι περιορισμένης πρακτικής σημασίας. Για τους λόγους που έχω ήδη εκθέσει, δεν μπορώ να δεχθώ το εν λόγω επιχείρημα²⁰⁰.

262. Καλύπτεται, μολοντούτο, ο τομέας των υπηρεσιών οδικών μεταφορών σε μεγάλο βαθμό από τον κανονισμό 1071/2009;

263. Ο κανονισμός 1071/2009 περιέχει εκτενείς κανόνες σχετικούς με την πρόσβαση στο επάγγελμα του οδικού μεταφορέα και την άσκηση του επαγγέλματος αυτού, οι οποίοι εφαρμόζονται τόσο στις οδικές μεταφορές εμπορευμάτων όσο και στις οδικές μεταφορές επιβατών²⁰¹. Ο εν λόγω κανονισμός εισάγει προϋποθέσεις για την άσκηση του συγκεκριμένου επαγγέλματος, οι οποίες συνίστανται σε πραγματικό και σταθερό τόπο εγκαταστάσεως εντός κράτους μέλους, εχέγγυα αξιοπιστίας, κατάλληλη οικονομική επιφάνεια καθώς και κατάλληλη επαγγελματική επάρκεια²⁰². Επιπλέον, ο κανονισμός 1071/2009 επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να ορίζουν μία ή περισσότερες αρμόδιες αρχές υπεύθυνες για τη χορήγηση άδειας ασκήσεως επαγγέλματος οδικού μεταφορέα, εάν πληρούνται οι εν λόγω προϋποθέσεις²⁰³. Οι κανόνες αυτοί συμπληρώνονται από τους τομεακούς κανόνες που περιέχονται στον κανονισμό 1072/2009 για την πρόσβαση στην αγορά οδικών εμπορευματικών μεταφορών²⁰⁴ και στον κανονισμό 1073/2009 σχετικά με την πρόσβαση στην αγορά μεταφορών με πούλμαν και λεωφορεία²⁰⁵. Οι τελευταίοι δύο κανονισμοί επιβάλλουν στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις την υποχρέωση να αποκτούν κοινοτική άδεια πριν από την άσκηση των εν λόγω δραστηριοτήτων²⁰⁶.

264. Στο πλαίσιο αυτό, οι κανονισμοί 1071/2009, 1072/2009 και 1073/2009 ρυθμίζουν τη *διασυνοριακή παροχή υπηρεσιών οδικών μεταφορών* (πρώτο και δεύτερο είδος παροχής) καθώς και την πρόσβαση στην αγορά των υπηρεσιών οδικών μεταφορών μέσω της *εγκαταστάσεως* (τρίτο είδος παροχής). Επίσης ο κανονισμός 1072/2009 περιέχει κανόνες για τη βεβαίωση οδηγού, ρυθμίζοντας με τον τρόπο αυτόν την *προσωρινή παρουσία* φυσικών προσώπων στο έδαφος των κρατών μελών για την παροχή

200 — Βλ. σημείο 226 των παρουσών προτάσεων.

201 — Άρθρο 1, παράγραφος 1, του κανονισμού 1071/2009.

202 — Άρθρα 3 και 5 έως 9 του κανονισμού 1071/2009.

203 — Άρθρο 10 του κανονισμού 1071/2009.

204 — Ο κανονισμός εφαρμόζεται τόσο στις διεθνείς οδικές μεταφορές, οι οποίες ορίζονται ως διεθνείς οδικές εμπορευματικές μεταφορές που εκτελούνται για λογαριασμό τρίτου για τις διαδρομές που πραγματοποιούνται στο έδαφος της Ένωσης, όσο και στις εθνικές οδικές εμπορευματικές μεταφορές που εκτελούνται προσωρινά από μη εγκατεστημένο φορέα («ενδομεταφορές») (άρθρο 1, παράγραφοι 1 και 4, του κανονισμού 1072/2009).

205 — Ο εν λόγω κανονισμός εφαρμόζεται στις διεθνείς μεταφορές επιβατών με πούλμαν και λεωφορεία στο έδαφος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες εκτελούνται από μεταφορείς, για λογαριασμό τρίτου ή για δικό τους λογαριασμό, εγκατεστημένους σε κράτος μέλος σύμφωνα με τη νομοθεσία του, με τη χρησιμοποίηση οχημάτων με άδεια κυκλοφορίας αυτού του κράτους μέλους, τα οποία είναι κατάλληλα και προορισμένα, σύμφωνα με τον τύπο και τον εξοπλισμό τους, για τη μεταφορά άνω των εννέα ατόμων, συμπεριλαμβανομένου του οδηγού, καθώς και στις μετακινήσεις κενών οχημάτων για τις μεταφορές αυτές (άρθρο 1, παράγραφος 1, του κανονισμού 1073/2009). Ο εν λόγω κανονισμός εφαρμόζεται και στις εγχώριες οδικές μεταφορές επιβατών για λογαριασμό τρίτου οι οποίες εκτελούνται σε προσωρινή βάση από μη εγκατεστημένο μεταφορέα («ενδομεταφορές») (άρθρο 1, παράγραφος 4, του κανονισμού 1073/2009).

206 — Βλ. άρθρο 4 των κανονισμών 1072/2009 και 1073/2009.

υπηρεσιών εμπορευματικών μεταφορών (τέταρτο είδος παροχής)²⁰⁷. Μολονότι η οδηγία 2014/66 παρέχει πιο περιορισμένη κάλυψη εν συγκρίσει προς τις σχετικές δεσμεύσεις βάσει της ΣΕΣΕΕΣ όσον αφορά το τέταρτο είδος παροχής, φρονώ ότι οι ισχύοντες κοινοί κανόνες καλύπτουν σε μεγάλο βαθμό τον τομέα των οδικών μεταφορών.

265. Περαιτέρω εκτιμώ ότι διεθνείς δεσμεύσεις όπως αυτές που περιλαμβάνονται στη ΣΕΣΕΕΣ θα μετέβαλλαν σε μεγάλο βαθμό το πεδίο εφαρμογής των κανονισμών 1071/2009, 1072/2009 και 1073/2009. Η συλλογιστική μου είναι κατ' ουσίαν παρόμοια με την ήδη εκτεθείσα σχετικά με τις σιδηροδρομικές μεταφορές²⁰⁸.

266. Ειδικότερα, οι σχετικές με την εγκατάσταση διατάξεις (τμήμα Γ του κεφαλαίου οκτώ) εφαρμόζονται επί «μέτρ[ων] που θεσπίζονται ή διατηρούνται σε ισχύ από τα συμβαλλόμενα μέρη και τα οποία επηρεάζουν την εγκατάσταση σε όλες τις οικονομικές δραστηριότητες»²⁰⁹. Οι εν λόγω διατάξεις προβλέπουν μεταξύ άλλων την προστασία έναντι διακριτικής μεταχειρίσεως. Επομένως, οδικός μεταφορέας από τη Σιγκαπούρη που επιδιώκει να αποκτήσει πρόσβαση στην αγορά της Ένωσης μέσω εμπορικής παρουσίας σε αυτήν πρέπει να απολαύει προσβάσεως χωρίς διακρίσεις στην αγορά, υπό την επιφύλαξη των περιορισμών που καθορίζονται στον πίνακα συγκεκριμένων υποχρεώσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης²¹⁰. Από τη στιγμή που ο εν λόγω οδικός μεταφορέας αποκτά εγκατάσταση σε κράτος μέλος, πρέπει να παρέχεται σε αυτόν μεταχείριση όχι λιγότερο ευνοϊκή από τη μεταχείριση που το εν λόγω κράτος μέλος επιφυλάσσει στους δικούς του ομοειδείς οδικούς μεταφορείς²¹¹. Επομένως, το αποτέλεσμα που οι εν λόγω διατάξεις έχουν ως προς την πρόσβαση στην αγορά και την εθνική μεταχείριση είναι ότι παρέχουν σε οδικό μεταφορέα από τη Σιγκαπούρη πρόσβαση χωρίς διακρίσεις στην αγορά της Ένωσης, αίροντας τα εμπόδια για την πραγματική εγκατάστασή του σε αυτήν. Βάσει της ΣΕΣΕΕΣ, πρέπει να παρέχεται στον εν λόγω οδικό μεταφορέα πρόσβαση στην αγορά της Ένωσης υπό τους ίδιους όρους (επί παραδείγματι, όσον αφορά την οικονομική επιφάνεια ή την επαγγελματική επάρκεια²¹²) με εκείνους που ισχύουν για τους εγχώριους οδικούς μεταφορείς. Με άλλα λόγια, η ΣΕΣΕΕΣ θα μετέβαλλε την εμβέλεια των κανονισμών 1071/2009, 1072/2009 και 1073/2009.

267. Δεδομένου ότι η ΣΕΣΕΕΣ θα είχε το ανωτέρω αποτέλεσμα επί των κείμενων κοινών κανόνων για την πρόσβαση στην αγορά των υπηρεσιών οδικών μεταφορών της Ένωσης, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκτήσει αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα στον τομέα των οδικών μεταφορών. Επομένως, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα επί των διατάξεων της ΣΕΣΕΕΣ που αφορούν τις υπηρεσίες οδικών μεταφορών, βάσει του άρθρου 91 και του άρθρου 100, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με την τρίτη βάση του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ και την τρίτη βάση του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

268. Υπό το πρίσμα αυτών των εκτιμήσεων, συμπεραίνω ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει συντρέχουσα εξωτερική αρμοδιότητα με τα κράτη μέλη για την ανάληψη των δεσμεύσεων του κεφαλαίου οκτώ της ΣΕΣΕΕΣ, καθόσον αφορά τις αερομεταφορές, τις θαλάσσιες μεταφορές και τις εσωτερικές πλωτές μεταφορές, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών που συνδέονται εγγενώς με τις εν λόγω υπηρεσίες μεταφορών, ενώ η ίδια έχει αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα δυνάμει της τρίτης βάσεως του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ για την ανάληψη δεσμεύσεων βάσει του κεφαλαίου οκτώ της

207 — Βλ. άρθρα 5 και 7 του κανονισμού 1072/2009. Η «βεβαίωση οδηγού» αποτελεί κατ' ουσίαν πιστοποιητικό που εκδίδεται από κράτος μέλος για οποιονδήποτε μεταφορέα για τις οδικές εμπορευματικές μεταφορές που εκτελούνται για λογαριασμό τρίτου βάσει κοινοτικής άδειας.

208 — Βλ. σημεία 257 και 258 των παρουσών προτάσεων.

209 — Άρθρο 8.9 της ΣΕΣΕΕΣ. Οι εξαιρέσεις του εν λόγω κανόνα που προβλέπονται στην ίδια διάταξη δεν ασκούν επιρροή εν προκειμένω.

210 — Άρθρο 8.10, παράγραφος 1, της ΣΕΣΕΕΣ. Βλ. επίσης, ανωτέρω, σημείο 260 των προτάσεων.

211 — Άρθρο 8.11, παράγραφος 1, της ΣΕΣΕΕΣ.

212 — Άρθρα 7 και 8 του κανονισμού 1071/2009.

ΣΕΣΕΕΣ, καθόσον αφορά τις σιδηροδρομικές και τις οδικές μεταφορές (και τις υπηρεσίες που συνδέονται εγγενώς με τις εν λόγω υπηρεσίες μεταφορών). Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', και του άρθρου 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ ως προς τις λοιπές υπηρεσίες που καλύπτονται από το εν λόγω κεφάλαιο.

269. Προχωρώ στην εξέταση του τμήματος Α του κεφαλαίου εννέα της ΣΕΣΕΕΣ. Θα εξετάσω το τμήμα Β του εν λόγω κεφαλαίου από κοινού με τα κεφάλαια δεκατρία, δεκαπέντε και δεκαέξι της ΣΕΣΕΕΣ²¹³.

Επενδύσεις (Κεφάλαιο Εννέα, Τμήμα Α, της ΣΕΣΕΕΣ²¹⁴)

Επιχειρήματα

270. Η *Επιτροπή* υποστηρίζει ότι το τμήμα Α του κεφαλαίου εννέα της ΣΕΣΕΕΣ, το οποίο αφορά ειδικώς τις διεθνείς επενδύσεις και δεν εφαρμόζεται στις ενδοενωσιακές επενδύσεις, εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης επί της κοινής εμπορικής πολιτικής στον βαθμό κατά τον οποίο εφαρμόζεται σε άμεσες ξένες επενδύσεις. Επικαλούμενη το κριτήριο που έχει εφαρμοστεί σε υποθέσεις οι οποίες αφορούσαν εμπόριο υπηρεσιών και εμπορευμάτων και εμπορικές πτυχές της διανοητικής ιδιοκτησίας, η *Επιτροπή* υποστηρίζει ότι συμφωνία εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 207, παράγραφος 1 ΣΛΕΕ εάν αφορά ειδικώς διεθνή επένδυση, υπό την έννοια ότι προορίζεται κυρίως να προάγει, να διευκολύνει ή να διέπει τις διεθνείς επενδύσεις και έχει ευθείες και άμεσες συνέπειες επί των επενδύσεων αυτών.

271. Προβαίνοντας σε διάκριση μεταξύ επενδύσεων χαρτοφυλακίου (ή άλλων μη άμεσων επενδύσεων) και άμεσων ξένων επενδύσεων (οι οποίες καλύπτονται αμφότερες από τον ορισμό του άρθρου 9.1 της ΣΕΣΕΕΣ), η *Επιτροπή* προτείνει τη μεταφορά στο άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ του ορισμού που το Δικαστήριο διαμόρφωσε για τον όρο «άμεσες επενδύσεις» στο πλαίσιο της ελεύθερης κινήσεως των κεφαλαίων και των πληρωμών.

272. Κατά την *Επιτροπή*, η κοινή εμπορική πολιτική καλύπτει τόσο τους κανόνες που ρυθμίζουν την αρχική πρόσβαση των επενδύσεων στην αγορά του κράτους υποδοχής όσο και την προστασία που πρέπει να παρέχεται σε επένδυση που έχει ήδη γίνει δεκτή στην αγορά («προστασία μετά την αποδοχή»). Η τελευταία περιλαμβάνει την προστασία, μεταξύ άλλων, έναντι των διακρίσεων, της άδικης και άνισης μεταχειρίσεως, καθώς και έναντι της απαλλοτριώσεως χωρίς αποζημίωση. Η *Επιτροπή* υποστηρίζει ότι το άρθρο 206 και το άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ αναφέρονται σε «άμεσες ξένες επενδύσεις» χωρίς να διακρίνουν μεταξύ της προσβάσεως στην αγορά και της προστασίας μετά την αποδοχή. Περαιτέρω, ενδεχόμενη εξαίρεση, από την κοινή εμπορική πολιτική, της μετά την αποδοχή προστασίας των άμεσων ξένων επενδύσεων θα αντέβαινε επίσης στους σκοπούς του άρθρου 206 ΣΛΕΕ. Ειδικότερα, ο σκοπός της «προοδευτική[ς] καταργήσεως των περιορισμών στις [...] άμεσες ξένες επενδύσεις» αναφέρεται στην κατάργηση περιορισμών που προκύπτουν τόσο από φραγμούς στην αρχική αποδοχή επενδύσεως όσο και από εμπόδια στη μετέπειτα λειτουργία και απόλαυσή της. Στο πλαίσιο αυτό, η *Επιτροπή* επικαλείται κατ' αναλογία την αποκλειστική αρμοδιότητα της Ένωσης επί του εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών, η οποία επίσης δεν περιορίζεται μόνο στην πρόσβαση στην αγορά.

213 — Βλ. σημεία 523 έως 544 των παρούσων προτάσεων.

214 — Βλ. σημεία 52 έως 60 του παραρτήματος των παρούσων προτάσεων.

273. Η Επιτροπή προσθέτει ότι η κοινή εμπορική πολιτική ήδη καλύπτει τα πρότυπα της GATS που εφαρμόζονται στη μετά την αποδοχή μεταχείριση των υπηρεσιών του τρίτου είδους παροχής υπηρεσιών (δηλαδή μέσω εμπορικής παρουσίας²¹⁵). Παρόμοια πρότυπα προβλέπονται στο κεφάλαιο 8 της ΣΕΣΕΕΣ. Θα ήταν λογικά ανακόλουθο να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η Ένωση δεν έχει αποκλειστική αρμοδιότητα όσον αφορά τα πρότυπα που προβλέπονται στο κεφάλαιο εννέα, αλλά έχει αποκλειστική αρμοδιότητα όσον αφορά ανάλογα πρότυπα που περιέχονται στο κεφάλαιο οκτώ της ΣΕΣΕΕΣ ή στη GATS.

274. Η Επιτροπή εκτιμά ότι το άρθρο 345 ΣΛΕΕ δεν περιορίζει την αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προς το κεφάλαιο εννέα στο μέτρο που το εν λόγω κεφάλαιο αφορά την απαλλοτρίωση. Το άρθρο 9.6 της ΣΕΣΕΕΣ εξαρτά την άσκηση του δικαιώματος απαλλοτριώσεως από ορισμένες προϋποθέσεις οι οποίες είναι παρόμοιες με εκείνες που επιβάλλονται από τα άρθρα 49 και 63 ΣΛΕΕ. Η εν λόγω διάταξη δεν θίγει τις διατάξεις που διέπουν το καθεστώς ιδιοκτησίας σε κάθε κράτος μέλος: ούτε απαγορεύει στα κράτη μέλη ούτε τα υποχρεώνει να απαλλοτριώνουν περιουσιακά στοιχεία επενδυτών από τη Σιγκαπούρη.

275. Επίσης, η Επιτροπή απορρίπτει το επιχείρημα ότι το πρώτο μέρος του άρθρου 207, παράγραφος 6, ΣΛΕΕ αποκλείει τις ρήτρες περί απαλλοτριώσεως από το πεδίο εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής επειδή δεν υφίσταται καμία ανάλογη πολιτική της Ένωσης στην εσωτερική αγορά. Όπως επισημαίνει, το εν λόγω επιχείρημα δεν λαμβάνει υπόψη τη διάκριση μεταξύ ρητών και σιωπηρών αποκλειστικών αρμοδιοτήτων. Η θέση της Επιτροπής δεν μεταβάλλεται ούτε από το δεύτερο μέρος του άρθρου 207, παράγραφος 6, ΣΛΕΕ: το άρθρο 345 ΣΛΕΕ δεν αποκλείει την εναρμόνιση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας. Σε κάθε περίπτωση, κατά την Επιτροπή, το άρθρο 9.6 της ΣΕΣΕΕΣ δεν εναρμονίζει νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις των κρατών μελών κατά την έννοια του άρθρου 207, παράγραφος 6, ΣΛΕΕ.

276. Η Επιτροπή δέχεται ότι, καθόσον το κεφάλαιο εννέα εφαρμόζεται στις επενδύσεις χαρτοφυλακίου, το κεφάλαιο αυτό δεν εμπίπτει στην κοινή εμπορική πολιτική. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει εντούτοις αποκλειστική αρμοδιότητα επειδή οι επενδύσεις χαρτοφυλακίου αποτελούν κίνηση κεφαλαίων κατά την έννοια του άρθρου 63 ΣΛΕΕ, ενώ επίσης τα πρότυπα μεταχείρισεως που προβλέπονται στο κεφάλαιο εννέα καλύπτονται, τουλάχιστον σε μεγάλο βαθμό, από τους κοινούς κανόνες που περιέχονται στην εν λόγω διάταξη της Συνθήκης. Ειδικότερα, τα βασικά πρότυπα της εθνικής μεταχείρισεως, της δίκαιης και ισότιμης μεταχείρισεως και της προστασίας έναντι της απαλλοτριώσεως καλύπτονται από την απαγόρευση που προβλέπεται στο άρθρο 63 παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Κατά την Επιτροπή, ενώ το άρθρο 63, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ εφαρμόζεται με την επιφύλαξη της εξαιρέσεως που προβλέπεται στο άρθρο 64, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, οι περιορισμοί που αναγνωρίζονται από την τελευταία αυτή διάταξη (δηλαδή οι ισχύοντες περιορισμοί που επιτρέπεται να παραμείνουν σε ισχύ) δεν εμπερικλείουν περιορισμούς για τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου. Κατά συνέπεια, πληρούνται οι όροι της τρίτης βάσεως του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ.

277. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η προτεινόμενη από την ίδια ερμηνεία ότι ως «κοινοί κανόνες» κατά την τρίτη βάση του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ νοούνται τόσο οι διατάξεις της Συνθήκης όσο και το παράγωγο δίκαιο συνάδει με τη ratio της νομολογίας ΑΕΤΡ. Η εν λόγω ratio έγκειται στην προστασία της ενότητας της κοινής αγοράς και στην ομοιόμορφη εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης καθώς και στην ανάγκη εξασφάλισεως της ενιαίας και ομοιόμορφης εφαρμογής των κανόνων της Ένωσης και της εύρυθμης λειτουργίας του συστήματος που καθιερώνουν οι κανόνες αυτοί²¹⁶. Επίσης, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι οι κανόνες της Συνθήκης για την ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων είναι ενιαίοι επειδή έχουν εξωτερική διάσταση. Περαιτέρω και υπό την επιφύλαξη της εξαιρέσεως που προβλέπεται στο άρθρο 64, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, με το ίδιο το άρθρο 63, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ επιτυγχάνεται

215 — Άρθρο I:2, στοιχείο γ', της GATS.

216 — Η Επιτροπή επικαλείται την απόφαση της 31ης Μαρτίου 1971, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (22/70, EU:C:1971:32, σκέψη 31), και τη γνωμοδότηση 1/03 (Νέα Σύμβαση του Λουγκάνο, της 7ης Φεβρουαρίου 2006, EU:C:2006:81, σκέψεις 122 και 133).

πλήρης ελευθέρωση των κινήσεων κεφαλαίων μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και τρίτων χωρών. Έτσι, κατά την Επιτροπή, παρέλκει η θέσπιση παράγωγης νομοθεσίας για την επέκταση της ελεύθερης κινήσεως των κεφαλαίων στις κινήσεις κεφαλαίων μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών ή η επίτευξη πλήρους ελευθερώσεως. Το γεγονός ότι, εξαιρουμένης της αποφάσεως Pringle²¹⁷, στις περισσότερες υποθέσεις που αφορούν την εφαρμογή της αρχής ΑΕΤΡ οι επίμαχοι κοινοί κανόνες περιείχονταν σε παράγωγη νομοθεσία οφείλεται στο γεγονός ότι συχνά οι Συνθήκες περιορίζονται στον καθορισμό στόχων πολιτικής και αναθέτουν στα θεσμικά όργανα την εξουσία να νομοθετούν. Τέλος, κατά την Επιτροπή, εάν η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει αποκλειστική αρμοδιότητα, δεν θα είναι δυνατή η εξασφάλιση της ομοιόμορφης και συνεπούς εφαρμογής των κοινών κανόνων του άρθρου 63, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

278. Για την περίπτωση κατά την οποία το Δικαστήριο αποφανθεί ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει αποκλειστική αρμοδιότητα ως προς τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 63, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει συντρέχουσα αρμοδιότητα. Προς τούτο η Επιτροπή επικαλείται το άρθρο 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, το οποίο προβλέπει το δικαίωμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να συνάπτει διεθνείς συμφωνίες με τρίτες χώρες όταν η σύναψη συμφωνίας είναι «[...] αναγκαία για την επίτευξη, στο πλαίσιο των πολιτικών της Ένωσης, ενός εκ των στόχων που καθορίζονται από τις Συνθήκες [...]». Εν προκειμένω ο στόχος είναι η επίτευξη της ελεύθερης κινήσεως κεφαλαίων, συμπεριλαμβανομένων των επενδύσεων χαρτοφυλακίου, μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και τρίτων χωρών. Η ελευθέρωση των κινήσεων κεφαλαίων εκτός ΕΕ δεν μπορεί να είναι αποτελεσματική παρά μόνον εάν οι τρίτες χώρες αίρουν τους δικούς τους περιορισμούς στις κινήσεις κεφαλαίων μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και των εδαφών τους. Αυτό συνήθως απαιτεί τη σύναψη διεθνών συμφωνιών με τις εν λόγω χώρες, οι οποίες βασίζονται στην αμοιβαιότητα. Η Επιτροπή τονίζει ότι δεν ισχυρίζεται ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα επειδή το κεφάλαιο εννέα είναι απαραίτητο για να μπορέσει η Ένωση να ασκεί την εξωτερική της αρμοδιότητα.

279. Το *Κοινοβούλιο* επίσης προβάλλει επιχειρήματα υπέρ της αποκλειστικής αρμοδιότητας της Ένωσης ως προς το τμήμα Α του κεφαλαίου εννέα της ΣΕΣΕΕΣ. Ειδικότερα, υποστηρίζει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα όσον αφορά τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου επειδή, αφενός, η κάλυψη των επενδύσεων χαρτοφυλακίου από το κεφάλαιο εννέα είναι παρεπόμενη σε σχέση με τον κύριο ή τον πρωτεύοντα σκοπό του εν λόγω κεφαλαίου (προστασία των άμεσων ξένων επενδύσεων) και, αφετέρου, το άρθρο 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ μπορεί να έχει εφαρμογή και όταν ενδέχεται να θιγεί το πρωτογενές δίκαιο της Ένωσης. Το *Κοινοβούλιο* συντάσσεται συγκεκριμένα με τη θέση της Επιτροπής ότι η απαγόρευση της απαλλοτριώσεως που προβλέπεται στο άρθρο 9.6 της ΣΕΣΕΕΣ δεν αποτελεί παρέμβαση στα διαφορετικά ιδιοκτησιακά καθεστώτα και μεθόδους καταγραφής και διαρθρώσεως των ιδιοκτησιακών σχέσεων στις διαφορετικές νομικές παραδόσεις των κρατών μελών, ούτε εναρμόνιση των νομοθεσιών των κρατών μελών.

280. Το *Συμβούλιο* δέχεται ότι, από οικονομικής απόψεως, οι εμπορικές συναλλαγές και οι άμεσες ξένες επενδύσεις είναι αλληλένδετες και ότι ορισμένες πτυχές της μεταχείρισεως των άμεσων ξένων επενδύσεων αφορούν κλασικά ζητήματα της κοινής εμπορικής πολιτικής (δηλαδή την πρόσβαση στην αγορά, όπως η πρόσβαση των ξένων επενδυτών στα πιστοποιητικά εισαγωγής ή εξαγωγής). Ωστόσο, το εν λόγω θεσμικό όργανο υποστηρίζει ότι η ρύθμιση των άμεσων ξένων επενδύσεων δεν υπηρετεί απαραίτητως εμπορικούς σκοπούς. Κατά την άποψη του Συμβουλίου, η νομοθετική δραστηριότητα σχετικά με την αποδοχή, τη μεταχείριση και την προστασία των άμεσων ξένων επενδύσεων αποτελεί ανεξάρτητο τομέα των διεθνών οικονομικών σχέσεων, ο οποίος δεν συνιστά αυτομάτως μέρος της εμπορικής πολιτικής. Το Συμβούλιο διακρίνει μεταξύ: i) της αποδοχής των άμεσων ξένων επενδύσεων (ήτοι της προσβάσεως στην αγορά: η απόφαση εάν επιτρέπεται σε άμεσο επενδυτή να επενδύσει σε

217 — Απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 2012 (C-370/12, EU:C:2012:756).

κράτος μέλος υποδοχής και ποιοι (ενδεχομένως) περιορισμοί ή όροι ισχύουν)· ii) της κινήσεως των κεφαλαίων σχετικά με τις άμεσες ξένες επενδύσεις (ακόμα και αν οι επενδυτές μπορούν να συγκεντρώνουν κεφάλαια στο κράτος υποδοχής, οπότε η άμεση ξένη επένδυση δεν έχει πάντα απαραίτητως διασυνοριακή κίνηση κεφαλαίων)· και iii) της μεταχειρίσεως των επενδύσεων.

281. Κατά το Συμβούλιο, το κεφάλαιο εννέα αποτελεί αυτοτελές κεφάλαιο που αφορά αποκλειστικά την προστασία των επενδύσεων και χρησιμοποιεί έναν πολύ ευρύ ορισμό των επενδύσεων ο οποίος βασίζεται στα στοιχεία του ενεργητικού. Το εν λόγω κεφάλαιο δεν αφορά ούτε την αποδοχή ούτε την προώθηση των επενδύσεων. Οι κανόνες για την αποδοχή των επενδύσεων περιλαμβάνονται στο κεφάλαιο οκτώ της ΣΕΣΕΕΣ.

282. Το Συμβούλιο δέχεται ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα ως προς τις άμεσες ξένες επενδύσεις που σχετίζονται με την κοινή εμπορική πολιτική, αλλά προτείνει μια στενότερη ερμηνεία του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ από εκείνη που προκρίνεται από την Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Στο πλαίσιο αυτό, το Συμβούλιο θεωρεί ότι δεν είναι αναγκαίο να αποφανθεί το Δικαστήριο επί των ακριβών ορίων της αρμοδιότητας ως προς τις άμεσες ξένες επενδύσεις βάσει της ΣΕΣΕΕΣ. Κατ' ουσίαν, το Συμβούλιο προβάλλει ότι η Επιτροπή δεν αποδεικνύει ότι όλα τα πρότυπα που προβλέπονται στο τμήμα Α αφορούν διατάξεις που εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προς τις άμεσες ξένες επενδύσεις ή ως προς οποιοδήποτε άλλο είδος επενδύσεων που καλύπτεται από το κεφάλαιο εννέα.

283. Όσον αφορά τη ρήτρα εθνικής μεταχειρίσεως του άρθρου 9.3 της ΣΕΣΕΕΣ, το Συμβούλιο εστιάζει στις περιπτώσεις που αναφέρονται στο άρθρο 9.3, παράγραφος 3, στο πλαίσιο των οποίων τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να παρακάμπτουν την υποχρέωση εθνικής μεταχειρίσεως. Κατά την άποψη του Συμβουλίου, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί να έχει αποκλειστική αρμοδιότητα για την υπογραφή και τη σύναψη της ΣΕΣΕΕΣ, στο μέτρο που αυτή αφορά μέτρα που λαμβάνονται από τα κράτη μέλη στο πλαίσιο της ασκήσεως της αρμοδιότητάς τους για τη διαφύλαξη της εθνικής ασφάλειας. Επίσης, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει αποκλειστική αρμοδιότητα επί της προστασίας των εθνικών θησαυρών ή νομοθετική αρμοδιότητα να θεσπίζει μέτρα στον τομέα της άμεσης φορολογίας.

284. Ως προς τη ρήτρα της θεμιτής και δίκαιης μεταχειρίσεως, καθώς και τη ρήτρα της πλήρους προστασίας και ασφάλειας του άρθρου 9.4 της ΣΕΣΕΕΣ, το Συμβούλιο υποστηρίζει ότι η Επιτροπή δεν αποδεικνύει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα ως προς κάποια από τις δύο αυτές ρήτρες.

285. Ως προς το (καλυπτόμενο από το κεφάλαιο εννέα) σύστημα αποζημιώσεων για επενδυτικές ζημιές, το οποίο προβλέπεται από το άρθρο 9.5 της ΣΕΣΕΕΣ, το Συμβούλιο υποστηρίζει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει αρμοδιότητα ως προς το μέρος της εν λόγω διατάξεως που αφορά τις ένοπλες δυνάμεις των κρατών μελών. Κατά το Συμβούλιο, είναι επίσης αμφίβολο αν η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να υπογράψει και να συνάψει, μόνη της, συμφωνία σχετική με τις επιπτώσεις πολέμου ή άλλης ένοπλης συγκρούσεως, επαναστάσεως, καταστάσεως εθνικής έκτακτης ανάγκης, εξεγέρσεως, στάσεως ή ταραχών στο έδαφος των κρατών μελών.

286. Όσον αφορά τις σχετικές με την απαλλοτρίωση ρυθμίσεις που περιλαμβάνονται στο άρθρο 9.6 της ΣΕΣΕΕΣ, το Συμβούλιο υποστηρίζει ότι το επιχείρημα ότι όλα τα προβλεπόμενα από τη ΣΕΣΕΕΣ μέτρα που αφορούν την απαλλοτρίωση εμπίπτουν πλήρως στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν βρίσκει έρεισμα στη νομολογία του Δικαστηρίου. Από το άρθρο 345 ΣΛΕΕ συνάγεται ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί να έχει αποκλειστική αρμοδιότητα για την υπογραφή και τη σύναψη της συμφωνίας καθόσον αφορά το άρθρο 9.6 της ΣΕΣΕΕΣ.

287. Το Συμβούλιο προβάλλει επίσης ότι η Επιτροπή δεν υποστηρίζει, πολλώ δε μάλλον αποδεικνύει, ότι ορισμένα ζητήματα που καλύπτονται από το άρθρο 9.7, παράγραφος 2, της ΣΕΣΕΕΣ, ιδίως τα ποινικά αδικήματα, τα προγράμματα κοινωνικής ασφάλισης, τα κρατικά συνταξιοδοτικά προγράμματα ή τα υποχρεωτικά προγράμματα αποταμιεύσεως, εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

288. Το Συμβούλιο διαφωνεί με την εκ μέρους της Επιτροπής επίκληση της τρίτης βάσεως του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ προς θεμελίωση της αποκλειστικής αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε σχέση με τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου.

289. Πρώτον, κατά το Συμβούλιο, μολονότι ενδέχεται να εμπερικλείουν κίνηση κεφαλαίων οι επενδύσεις χαρτοφυλακίου, δεν μπορούν να εξομοιωθούν με την ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων κατά την έννοια των Συνθηκών. Το άρθρο 63, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ δεν αφορά την προστασία των επενδύσεων. Επίσης, το εν λόγω άρθρο δεν αφορά τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου ή τις άμεσες επενδύσεις, αυτές καθ' εαυτές. Το άρθρο 63, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ εφαρμόζεται μόνο στο μέτρο που υφίσταται κίνηση κεφαλαίων. Αυτό δεν συμβαίνει κατ' ανάγκην πάντα με τις άμεσες ξένες επενδύσεις και τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου. Το Συμβούλιο, επικαλούμενο απευθείας το άρθρο 63 ΣΛΕΕ, επισημαίνει περαιτέρω τη σημασία της μη παρακάμψεως, από τους επιχειρηματίες τρίτων χωρών, των επιτρεπτών περιορισμών στην ελευθερία εγκαταστάσεως (οι οποίοι δικαιολογούνται βάσει του άρθρου 65, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ). Όπως επισημαίνει, το Δικαστήριο διακρίνει μεταξύ ελευθερίας εγκαταστάσεως και ελεύθερης κινήσεως κεφαλαίων υιοθετώντας την προσέγγιση του κέντρου βάρους, βάσει της οποίας εξετάζει ποια συγκεκριμένη πτυχή συγκεκριμένης καταστάσεως επηρεάζεται πρωτίτως από τον προβαλλόμενο περιορισμό.

290. Δεύτερον, κατά το Συμβούλιο, καμία διάταξη των Συνθηκών δεν απονέμει ειδική αρμοδιότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση για την ανάληψη δράσεως σε σχέση με τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου ή (κατά μείζονα λόγο) την προστασία των επενδύσεων χαρτοφυλακίου. Ως εκ τούτου, τα κράτη μέλη μπορούν να αναλαμβάνουν δράση στον εν λόγω τομέα, δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 1, και του άρθρου 5, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ.

291. Τρίτον, για την περίπτωση κατά την οποία, παρά ταύτα, το Δικαστήριο δεχθεί ότι οι επενδύσεις χαρτοφυλακίου αποτελούν κίνηση κεφαλαίων κατά την έννοια του άρθρου 63, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ και ότι η εν λόγω διάταξη απονέμει στην Ευρωπαϊκή Ένωση ειδική αρμοδιότητα να αναλαμβάνει δράση σε σχέση με την προστασία του εν λόγω τύπου επενδύσεων, το Συμβούλιο υποστηρίζει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει θεσπίσει νομοθεσία βάσει του άρθρου 63, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ για την προστασία των επενδύσεων χαρτοφυλακίου. Το Συμβούλιο αναγνωρίζει ότι υφίσταται παράγωγο δίκαιο που αφορά, επί παραδείγματι, την εισαγωγή κινητών αξιών στα χρηματιστήρια αξιών και στις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων. Παρά το γεγονός ότι οι εν λόγω κανόνες εμπερικλείουν πτυχές των επενδύσεων χαρτοφυλακίου, κανένας από αυτούς δεν εκδόθηκε με χρήση των νομικών βάσεων που αφορούν την ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων.

292. Τέταρτον, κατά το Συμβούλιο, σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να υπάρχει σιωπηρή αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα της Ένωσης όσον αφορά τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου επειδή το άρθρο 63, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ δεν αποτελεί «κοινό κανόνα» κατά το άρθρο 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ. Ακόμα και αν υποτεθεί ότι υφίσταται πρωτογενής νομοθεσία δυνάμει της οποίας επιτυγχάνεται η πλήρης ελευθέρωση των κινήσεων κεφαλαίων μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών, το Συμβούλιο υποστηρίζει ότι η νέα ερμηνεία της Επιτροπής για τους «κοινούς κανόνες» κατά το άρθρο 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ είναι εσφαλμένη. Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση οφείλει να έχει ασκήσει εσωτερική αρμοδιότητα μέσω της θεσπίσεως παράγωγης νομοθεσίας. Η εν λόγω προϋπόθεση είναι συμφυής με την έννοια των σιωπηρών αρμοδιοτήτων. Κατά το Συμβούλιο, η Επιτροπή εσφαλμένα επικαλείται την απόφαση Pringle και τη γνωμοδότηση 1/92²¹⁸.

218 — Γνωμοδότηση 1/92 (Συμφωνία ΕΟΧ – ΙΙ, της 10ης Απριλίου 1992, EU:C:1992:189).

Με την απόφαση Pringle²¹⁹ το Δικαστήριο έκρινε ότι η Συνθήκη για τη θέσπιση του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (στο εξής: ΕΜΣ) στο σύνολό της δεν εμπίπτει στη φερόμενη ως αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο, γ', ΣΛΕΕ. Δεν συνέτρεχε λόγος να εξετάσει το Δικαστήριο το περαιτέρω ζήτημα αν μπορούσε παρά ταύτα να θεωρηθεί ότι η Συνθήκη ΕΜΣ επηρεάζει «τους κοινούς κανόνες ή μεταβάλλει την εμβέλειά τους» κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ. Σε κάθε περίπτωση, είναι σαφές ότι αντικείμενο της υποθέσεως Pringle ήταν η εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης άσκηση αρμοδιοτήτων οι οποίες είχαν ρητώς απονεμηθεί σε αυτήν. Το Συμβούλιο δέχεται ότι με τη γνωμοδότηση 1/92²²⁰ όντως το Δικαστήριο αναφέρθηκε στις διατάξεις της Συνθήκης για τον ανταγωνισμό. Εντούτοις, οι υποθέσεις στις οποίες αναφέρθηκε το Δικαστήριο με την εν λόγω γνωμοδότηση τόνιζαν το γεγονός ότι οι εσωτερικές αρμοδιότητες πρέπει να ασκούνται πριν προκύψει σιωπηρή αρμοδιότητα για τη σύναψη διεθνούς συμφωνίας ή ότι η ύπαρξη μιας τέτοιας σιωπηρής αρμοδιότητας συνδέεται με αρμοδιότητα που έχει απονεμηθεί ρητώς από τις Συνθήκες.

293. Για την περίπτωση κατά την οποία το Δικαστήριο δεχθεί ότι το άρθρο 63, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ μπορεί να αποτελεί «κοινό κανόνα», το Συμβούλιο υποστηρίζει ότι η Επιτροπή δεν αποδεικνύει με ποιον τρόπο ο τομέας των επενδύσεων χαρτοφυλακίου έχει καλυφθεί «σε μεγάλο βαθμό» από τους προβαλλόμενους «κοινούς κανόνες». Επίσης, κατά το Συμβούλιο, η Επιτροπή δεν αποδεικνύει ότι το κεφάλαιο εννέα, στο μέτρο που αφορά την προστασία των επενδύσεων χαρτοφυλακίου, θα επηρεάζε τους εν λόγω κοινούς κανόνες ή θα μετέβαλλε την εμβέλειά τους.

294. Το Συμβούλιο εκφράζει επίσης αμφιβολίες σχετικά με τον συλλογισμό επί του οποίου η Επιτροπή θεμελιώνει το επικουρικό επιχείρημά της ότι ως προς τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου υφίσταται συντρέχουσα αρμοδιότητα βάσει του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Η αναγκαιότητα επιτεύξεως συγκεκριμένου σκοπού των Συνθηκών προϋποθέτει την απόδειξη ότι οι αρμοδιότητες για την επίτευξη του εν λόγω σκοπού έχουν ανατεθεί εσωτερικά στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Κατά το Συμβούλιο, το γεγονός αυτό εμποδίζει την Επιτροπή να επικαλεστεί το άρθρο 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ σε σχέση με επενδύσεις χαρτοφυλακίου. Για την περίπτωση κατά την οποία το Δικαστήριο κρίνει ότι όντως η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει την απαιτούμενη αρμοδιότητα για τη ρύθμιση της προστασίας των επενδύσεων χαρτοφυλακίου, το Συμβούλιο επισημαίνει ότι η Επιτροπή δεν υποστηρίζει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση θα μπορούσε να ασκήσει την εν λόγω εσωτερική αρμοδιότητα μόνο μέσω της συνάψεως διεθνούς συμφωνίας και ότι, συνεπώς, πρέπει να ασκούνται παράλληλα η εσωτερική και η εξωτερική αρμοδιότητα όσον αφορά την προστασία των ξένων επενδύσεων χαρτοφυλακίου. Περαιτέρω, κατά το Συμβούλιο, εάν ήταν ορθή η άποψη της Επιτροπής, δεν θα συνέτρεχε λόγος για τη σύναψη διεθνούς συμφωνίας: η πλήρης ελευθέρωση της κινήσεως κεφαλαίων μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και τρίτων χωρών θα μπορούσε να επιτευχθεί μέσω του ίδιου του άρθρου 63, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

295. Το Συμβούλιο συμφωνεί ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη έχουν συντρέχουσα αρμοδιότητα όσον αφορά το κεφάλαιο εννέα. Ωστόσο, εφόσον δεν έχει απονεμηθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση αρμοδιότητα για την προστασία των επενδύσεων χαρτοφυλακίου, δεν είναι δυνατή η άσκηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση της εν λόγω αρμοδιότητας χωρίς τη συμμετοχή των κρατών μελών. Επικουρικώς, το Συμβούλιο προβάλλει ότι, εάν το Δικαστήριο δεχθεί ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει πράγματι συντρέχουσα αρμοδιότητα ως προς τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου, το εάν η εν λόγω αρμοδιότητα πρέπει να ασκηθεί μέσω της συνάψεως της ΣΕΣΕΕΣ αποτελεί πολιτική απόφαση.

296. Τα περισσότερα από τα παρεμβαίνοντα *κράτη μέλη* τοποθετήθηκαν επί του τμήματος Α. Τα επιχειρήματα που προέβαλαν αντιστοιχούν σε μεγάλο βαθμό στις διαφορετικές πτυχές της θέσεως του Συμβουλίου.

219 — Απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 2012 (C-370/12, EU:C:2012:756).

220 — Γνωμοδότηση 1/92 (Συμφωνία ΕΟΧ – ΙΙ, της 10ης Απριλίου 1992, EU:C:1992:189).

297. Συγκεκριμένα, τα εν λόγω κράτη μέλη υποστηρίζουν ότι η έννοια των «άμεσων επενδύσεων» κατά το άρθρο 64 ΣΛΕΕ πρέπει να ταυτίζεται με την έννοια των «άμεσων ξένων επενδύσεων» κατά το άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Στο πλαίσιο αυτό, κρίσιμοι είναι η νομολογία σχετικά με το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 64 ΣΛΕΕ, καθώς και ο ορισμός των άμεσων επενδύσεων (και των επενδύσεων χαρτοφυλακίου) που περιλαμβάνεται στον κανονισμό 184/2005²²¹ και στην οδηγία 88/361²²².

298. Η αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προς τις άμεσες ξένες επενδύσεις περιορίζεται στην κατάργηση των περιορισμών επί του εν λόγω είδους επενδύσεων. Στον βαθμό κατά τον οποίο η ΣΕΣΕΕΣ εγγυάται και άλλες μορφές προστασίας, οι εν λόγω κανόνες δεν εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά το άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Αυτό ισχύει για τις διατάξεις που αφορούν την προώθηση και την προστασία των άμεσων ξένων επενδύσεων (όπως εκείνες που αφορούν την απαλλοτρίωση, τις ένοπλες δυνάμεις, την άμεση φορολογία, το ποινικό δίκαιο και τις διαδικασίες).

299. Το άρθρο 9.6 της ΣΕΣΕΕΣ (απαλλοτρίωση) καθιερώνει γενικές αρχές σύμφωνα με τις οποίες τα συμβαλλόμενα μέρη πρέπει να εφαρμόζουν τη δική τους νομοθεσία περί ιδιοκτησίας. Τα εν λόγω ζητήματα εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, η οποία πρέπει να ασκείται σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης. Το άρθρο 345 ΣΛΕΕ επιβάλλει περιορισμό στην άσκηση, από την Ευρωπαϊκή Ένωση, των αρμοδιοτήτων που της απονέμουν οι Συνθήκες.

300. Από το άρθρο 207, παράγραφος 6, ΣΛΕΕ προκύπτει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί να ασκεί αποκλειστική αρμοδιότητα για τη διαπραγμάτευση και τη σύναψη διεθνών εμπορικών συμφωνιών σε τομείς στους οποίους δεν έχει νομοθετική αρμοδιότητα για τη θέσπιση εσωτερικής νομοθεσίας. Η εν λόγω διάταξη αποκλείει επίσης την αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με το άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, ως προς επενδύσεις που δεν αποτελούν άμεσες ξένες επενδύσεις.

301. Η νέα ερμηνεία της Επιτροπής για το άρθρο 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ θα είχε ως αποτέλεσμα να έχει η Ευρωπαϊκή Ένωση αποκλειστική αρμοδιότητα ως προς τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 2, και το άρθρο 63 ΣΛΕΕ. Θα σήμαινε επίσης ότι κάθε συμφωνία ικανή να περιορίσει τις επενδύσεις, ανεξάρτητα από το αν αποτελεί μέρος της κοινής εμπορικής πολιτικής, θα ενέπιπτε στη σιωπηρή αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, όπως καθίσταται σαφές από τις Συνθήκες, υφίσταται (ρητή) αποκλειστική αρμοδιότητα μόνον ως προς τις άμεσες ξένες επενδύσεις. Κοινούς κανόνες κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ αποτελούν οι κανόνες του παράγωγου και όχι του πρωτογενούς δικαίου. Δεν αρκεί η ύπαρξη εσωτερικής αρμοδιότητας. Η εν λόγω ερμηνεία επιβεβαιώνεται από το ιστορικό θεσπίσεως του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ. Σε κάθε περίπτωση, το άρθρο 63 ΣΛΕΕ δεν αποτελεί νομική βάση για την άσκηση αρμοδιοτήτων. Η νομική βάση για την ανάληψη δράσεως εντοπίζεται στο άρθρο 64, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ και υπόκειται σε περιορισμούς.

302. Επιπροσθέτως, δεν πληρούνται οι όροι του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ. Το πεδίο εφαρμογής του τμήματος Α του κεφαλαίου εννέα είναι πολύ ευρύτερο εκείνου του άρθρου 63 ΣΛΕΕ. Η απαλλοτρίωση δεν αποτελεί περιορισμό στην προβλεπόμενη από τις Συνθήκες ελεύθερη κίνηση των κεφαλαίων. Στον βαθμό κατά τον οποίο εφαρμόζεται το άρθρο 63 ΣΛΕΕ, αυτό θα εξασφαλίζει μόνο την εφαρμογή της αρχής της απαγορεύσεως των διακρίσεων. Δεν έχουν θεσπιστεί κοινοί κανόνες σχετικά με την απαλλοτρίωση.

221 — Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Ιανουαρίου 2005, σχετικά με τις κοινοτικές στατιστικές για το ισοζύγιο πληρωμών, το διεθνές εμπόριο υπηρεσιών και τις άμεσες ξένες επενδύσεις (ΕΕ 2005, L 35, σ. 23).

222 — Οδηγία της 24ης Ιουνίου 1988, για τη θέση σε εφαρμογή του άρθρου 67 της Συνθήκης (ΕΕ 1988, L 178, σ. 5).

303. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί, συμβαλλόμενη ως προς το άρθρο 9.10, παράγραφος 1, της ΣΕΣΕΕΣ, να αποφασίσει μόνη της για τον τερματισμό των συμφωνιών μεταξύ των κρατών μελών και της Σιγκαπούρης. Η εν λόγω διάταξη δεν είναι σύμφωνη με τη γενική αρχή που αποτυπώνεται στο άρθρο 59, παράγραφος 1, στοιχείο α', της Συνθήκης της Βιέννης του 1969, σύμφωνα με την οποία οι διεθνείς συμφωνίες μπορούν να λυθούν μόνον από τα συμβαλλόμενα σε αυτές μέρη. Επίσης η Επιτροπή δεν επικαλείται κάποια βάση από το διεθνές δίκαιο προς στήριξη της θέσεώς της. Περαιτέρω, η ίδια η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αναγνωρίσει, με τον κανονισμό (ΕΕ) 1219/2012²²³, ότι οι διμερείς συμφωνίες που έχουν υπογράψει τα κράτη μέλη πριν από την 1η Δεκεμβρίου 2009 διατηρούνται σε ισχύ ή τίθενται σε ισχύ, σύμφωνα με τους όρους του εν λόγω κανονισμού.

304. Τέλος, δεν συντρέχει καμία από τις βάσεις του άρθρου 216 ΣΛΕΕ. Επομένως η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει συντρέχουσα αρμοδιότητα όσον αφορά τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου.

Ανάλυση

Εισαγωγή

305. Υπάρχουν δύο οδοί μέσω των οποίων η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να αποκτήσει αποκλειστική αρμοδιότητα ως προς τους περιλαμβανόμενους στο τμήμα Α του κεφαλαίου εννέα ουσιαστικούς κανόνες που διέπουν τις επενδύσεις. Εμπίπτουν οι εν λόγω κανόνες στην κοινή εμπορική πολιτική όπως αυτή περιγράφεται στο άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ; Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως, αποτελούν, παρά ταύτα, οι εν λόγω κανόνες τμήμα τομέα ως προς τον οποίο υπάρχουν κοινοί κανόνες (που καλύπτουν τον τομέα αυτόν πλήρως ή σε μεγάλο βαθμό) οι οποίοι ενδέχεται να επηρεαστούν ή των οποίων η εμβέλεια ενδέχεται να μεταβληθεί εάν συναφθεί η ΣΕΣΕΕΣ (τρίτη βάση του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ); Θα εξετάσω καθεμιά από τις εν λόγω δυνατότητες χωριστά.

306. Ένα επιπλέον διαφορετικό ζήτημα ανακύπτει σε σχέση με το κεφάλαιο εννέα, καθόσον το άρθρο 9.10, παράγραφος 1, της ΣΕΣΕΕΣ ορίζει ότι η έναρξη ισχύος της ΣΕΣΕΕΣ θα επιφέρει την παύση της ισχύος ορισμένων διμερών επενδυτικών συμφωνιών μεταξύ των κρατών μελών και της Σιγκαπούρης (οι οποίες μνημονεύονται στο παράρτημα του κεφαλαίου εννέα). Θα εξετάσω το ζήτημα αυτό χωριστά²²⁴.

Η αποκλειστική αρμοδιότητα βάσει του άρθρου 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 3, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ

– Η έννοια των «άμεσων ξένων επενδύσεων» κατά το άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ

307. Το κεφάλαιο εννέα ορίζει τις επενδύσεις και τους επενδυτές που καλύπτονται από αυτό. Σε αντίθεση με τις Συνθήκες, το εν λόγω κεφάλαιο δεν διακρίνει μεταξύ άμεσων ξένων επενδύσεων και άλλων μορφών επενδύσεων²²⁵. Ούτε στη ΣΕΣΕΕΣ ούτε στις Συνθήκες γίνεται αναφορά σε «επενδύσεις χαρτοφυλακίου».

223 — Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2012, που αφορά τη θέσπιση μεταβατικών ρυθμίσεων στο πλαίσιο διμερών επενδυτικών συμφωνιών μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών (ΕΕ 2012, L 351, σ. 40).

224 — Βλ. σημεία 371 έως 398 των παρούσων προτάσεων.

225 — Άρθρο 9.1, παράγραφοι 1 και 2, της ΣΕΣΕΕΣ.

308. Η αίτηση της Επιτροπής προσφέρει στο Δικαστήριο την ευκαιρία να ερμηνεύσει για πρώτη φορά την κατά το άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ έννοια των «άμεσων ξένων επενδύσεων» και να αποφανθεί επί του βαθμού κατά τον οποίο η κοινή εμπορική πολιτική καλύπτει τη ρύθμιση των «άμεσων ξένων επενδύσεων». Το εν λόγω είδος επενδύσεων προβλεπόταν ήδη από το άρθρο III-315, παράγραφος 1, της Συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης²²⁶. Το περιεχόμενο της εν λόγω διατάξεως ήταν πανομοιότυπο με αυτό του άρθρου 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ²²⁷.

309. Δυνάμει του άρθρου 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', ΣΛΕΕ, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα ως προς τις άμεσες ξένες επενδύσεις. Η εν λόγω αρμοδιότητα ισχύει σε συνδυασμό με την αρμοδιότητα επί άλλων ζητημάτων που εμπίπτουν στην κοινή εμπορική πολιτική (όπως είναι οι υπηρεσίες) και τα οποία ενδέχεται να σχετίζονται επίσης με τις επενδύσεις (όπως είναι οι επενδύσεις στον τομέα των υπηρεσιών)²²⁸.

310. Οι Συνθήκες δεν περιέχουν ορισμό των «άμεσων ξένων επενδύσεων». Ωστόσο γίνεται χρήση του όρου «επενδύσεις» σε αρκετές διατάξεις των Συνθηκών, των Πρωτοκόλλων και των Δηλώσεων²²⁹.

311. Αντιλαμβάνομαι εν γένει τον όρο «επένδυση» ως τοποθέτηση χρημάτων ή άλλου περιουσιακού στοιχείου σε εμπορική δραστηριότητα με σκοπό το κέρδος.

312. Το άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ αναφέρεται σε συγκεκριμένο είδος επενδύσεων, δηλαδή σε επενδύσεις που είναι τόσο «ξένες» όσο και «άμεσες».

313. Ξένη είναι η επένδυση που πραγματοποιείται από φυσικό ή νομικό πρόσωπο της Ένωσης σε τρίτο κράτος ή από φυσικό ή νομικό πρόσωπο τρίτου κράτους στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ως εκ τούτου, άμεση ξένη επένδυση είναι η άμεση επένδυση που περιέχει μη ενωσιακό στοιχείο.

314. Ο όρος «άμεσες επενδύσεις» απαντά επίσης σε άλλες διατάξεις της Συνθήκης, ειδικότερα στο άρθρο 64, παράγραφοι 1 και 2, ΣΛΕΕ, το οποίο εντάσσεται στο κεφάλαιο 4 («Κεφάλαια και πληρωμές») του τίτλου IV («Ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων»). Υπό την επιφύλαξη του άρθρου 64, παράγραφοι 1 και 2, ΣΛΕΕ, το άρθρο 63 ΣΛΕΕ απαγορεύει οποιονδήποτε περιορισμό των κινήσεων κεφαλαίων μεταξύ κρατών μελών και μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών. Η εν λόγω απαγόρευση έχει ευρύ πεδίο εφαρμογής. Επί παραδείγματι, ισχύει ως προς περιορισμούς κινήσεων κεφαλαίων που αποτρέπουν τους κατοίκους αλλοδαπής από την πραγματοποίηση επενδύσεων σε κράτος μέλος ή αποτρέπουν τους κατοίκους του εν λόγω κράτους μέλους από την πραγματοποίηση επενδύσεων σε άλλα κράτη²³⁰.

226 — ΕΕ 2004, C 310, σ. 1.

227 — Οι συζητήσεις για το άρθρο III-315, παράγραφος 1, συνέπεσαν με τις συζητήσεις στο πλαίσιο του ΠΟΕ σχετικά με το ζήτημα εάν θα έπρεπε να τεθούν υπό διαπραγμάτευση οι διατάξεις του ΠΟΕ για τις άμεσες ξένες επενδύσεις. Η υπουργική δήλωση του ΠΟΕ που εγκρίθηκε στις 14 Νοεμβρίου 2001, με την οποία εγκαινιάστηκε ο Αναπτυξιακός Γύρος της Ντόχα αναγνώρισε «[...] την ανάγκη ενός πολυμερούς πλαισίου για τη διασφάλιση διαφανών, σταθερών και προβλέψιμων όρων για τις μακροπρόθεσμες διασυνοριακές επενδύσεις, ιδίως τις άμεσες ξένες επενδύσεις, οι οποίες θα συνεισφέρουν στην προώθηση των εμπορικών συναλλαγών [...]» (η υπογράμμιση δική μου) [Υπουργική Δήλωση του ΠΟΕ που εγκρίθηκε στις 14 Νοεμβρίου 2001, WT/MIN(01)/DEC/1 (20 Νοεμβρίου 2001), παράγραφος 20· βλ., επίσης, παράγραφο 22]. Μόνον όταν οι άμεσες ξένες επενδύσεις αποτέλεσαν μέρος της κοινής εμπορικής πολιτικής, τα μέλη του ΠΟΕ (που συνήλθαν στο πλαίσιο του Γενικού Συμβουλίου του ΠΟΕ) αποφάσισαν ότι καμία εργασία σχετικά με τις διαπραγματεύσεις για τις επενδύσεις δεν θα ελάμβανε χώρα στο πλαίσιο του ΠΟΕ κατά τη διάρκεια του Αναπτυξιακού Γύρου της Ντόχα [ΠΟΕ, Γενικό Συμβούλιο, Απόφαση που εγκρίθηκε από το Γενικό Συμβούλιο την 1η Αυγούστου 2004, WT/L/579 (2 Αυγούστου 2004), παράγραφος 1, στοιχείο g].

228 — Βλ. σημείο 344 των παρουσών προτάσεων.

229 — Βλ., επί παραδείγματι, άρθρο 101, παράγραφος 1, στοιχείο β', άρθρο 126, παράγραφος 3, άρθρο 199, παράγραφοι 3 και 4, και άρθρο 309, ΣΛΕΕ· Πρωτόκολλο (αριθ. 5) περί του καταστατικού της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων· Πρωτόκολλο (αριθ. 10) σχετικά με τη μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία η οποία θεσπίζεται με το άρθρο 42 ΣΕΕ· και Δήλωση 30 όσον αφορά το άρθρο 126 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

230 — Βλ. αποφάσεις της 10ης Απριλίου 2014, Emerging Markets Series of DFA Investment Trust Company (C-190/12, EU:C:2014:249, σκέψη 39 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), και της 10ης Φεβρουαρίου 2011, Haribo (C-436/08 και C-437/08, EU:C:2011:61, σκέψη 50 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

315. Το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 64, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ καθορίζεται σε συνάρτηση με τις κατηγορίες κινήσεων κεφαλαίων επί των οποίων είναι δυνατό να επιβληθούν περιορισμοί²³¹. Το εν λόγω άρθρο οριοθετεί την απαγόρευση του άρθρου 63 ΣΛΕΕ σχετικά με τις κινήσεις κεφαλαίων από ή προς τρίτες χώρες που αφορούν άμεσες επενδύσεις (στις οποίες περιλαμβάνονται οι επενδύσεις σε ακίνητα), εγκατάσταση, παροχή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών ή εισδοχή τίτλων σε κεφαλαιαγορές. Το άρθρο 64, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ συνιστά τη νομική βάση για τη θέσπιση, από το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, μέτρων σχετικών με τις εν λόγω μορφές κινήσεως κεφαλαίων. Υπό τους όρους του άρθρου 64, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, το Συμβούλιο μπορεί επίσης να θεσπίζει μέτρα που συνιστούν «οπισθοδρόμηση» του δικαίου της Ένωσης όσον αφορά την ελευθέρωση των κινήσεων κεφαλαίων προς ή από τρίτες χώρες.

316. Όποιο και αν είναι το ακριβές πεδίο εφαρμογής των άρθρων 63 και 64 ΣΛΕΕ, φρονώ ότι οι εν λόγω διατάξεις σαφώς εφαρμόζονται στην κίνηση κεφαλαίων και στις πληρωμές προς και από τρίτες χώρες που αφορούν άμεσες επενδύσεις, συμπεριλαμβανομένων των άμεσων ξένων επενδύσεων. Ως εκ τούτου, αμφότερες οι εν λόγω διατάξεις και η σχετική με την ερμηνεία τους νομολογία είναι κρίσιμες για τον προσδιορισμό του εύρους της κατά το άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, έννοιας των «άμεσων ξένων επενδύσεων».

317. Για την ερμηνεία των κατ' άρθρο 64, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ «άμεσων επενδύσεων» το Δικαστήριο στηρίζεται στον ορισμό του εν λόγω όρου στην οδηγία 88/361 του Συμβουλίου για τη θέση σε εφαρμογή του άρθρου 67 της Συνθήκης ΕΟΚ²³². Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας ορίζει ότι οι κινήσεις κεφαλαίων ταξινομούνται σύμφωνα με την ονοματολογία του παραρτήματος Ι (ως προς την οποία το Δικαστήριο έχει δεχθεί ότι έχει ενδεικτικό χαρακτήρα²³³).

318. Στην ονοματολογία του παραρτήματος Ι, υπό τον τίτλο «άμεσες επενδύσεις», αναφέρονται: «1) δημιουργία και επέκταση των υποκαταστημάτων ή των νέων επιχειρήσεων που ανήκουν αποκλειστικά στον παρακοινωνό και πλήρης απόκτηση υφιστάμενων επιχειρήσεων· 2) συμμετοχή σε νέες υφιστάμενες επιχειρήσεις με σκοπό τη δημιουργία ή τη διατήρηση σταθερών οικονομικών δεσμών· 3) χορήγηση μακροπρόθεσμων δανείων για τη δημιουργία ή διατήρηση σταθερών οικονομικών δεσμών· και 4) επανεπένδυση κερδών με σκοπό τη διατήρηση σταθερών οικονομικών δεσμών». Στο εν λόγω μέρος του παραρτήματος περιλαμβάνονται επίσης οι επεξηγηματικές σημειώσεις στις οποίες παρέχονται ορισμοί ως προς ορισμένους όρους μόνο για τους σκοπούς της ονοματολογίας και της οδηγίας 88/361. Στις εν λόγω σημειώσεις ως «άμεσες επενδύσεις» ορίζονται «οι επενδύσεις πάσης φύσεως στις οποίες προβαίνουν τα φυσικά πρόσωπα, οι εμπορικές, βιομηχανικές ή χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις και οι οποίες χρησιμεύουν για τη δημιουργία ή διατήρηση σταθερών και άμεσων σχέσεων ανάμεσα στον παρακοινωνό και τον επικεφαλής της επιχείρησης ή την επιχείρηση για την οποία προορίζονται τα κεφάλαια αυτά για την άσκηση μιας οικονομικής δραστηριότητας». Οι σημειώσεις προσθέτουν ότι ο όρος αυτός «πρέπει να εκλαμβάνεται υπό την ευρύτερή του έννοια».

319. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η έννοια των «άμεσων επενδύσεων» αφορά τις «πάσης φύσεως επενδύσεις τις οποίες διενεργούν τα φυσικά ή τα νομικά πρόσωπα και οι οποίες αποσκοπούν στη δημιουργία ή στη διατήρηση σταθερών και άμεσων σχέσεων μεταξύ του επενδυτή και της επιχείρησης για την οποία προορίζονται τα κεφάλαια αυτά προς άσκηση ορισμένης οικονομικής δραστηριότητας»²³⁴. Με την απόφαση *Test Claimants in the FII Group Litigation* το

231 — Απόφαση της 21ης Μαΐου 2015, *Wagner-Raith* (C-560/13, EU:C:2015:347, σκέψη 39).

232 — Για ορισμούς στην λοιπή παράγωγη νομοθεσία, βλ., επί παραδείγματι, κανονισμό (ΕΕ) 549/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 2013, για το ευρωπαϊκό σύστημα εθνικών και περιφερειακών λογαριασμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ 2013, L 174, σ. 1), στοιχείο 4.65 του παραρτήματος Α και παράρτημα 7.1 – Περίληψη κάθε κατηγορίας περιουσιακών στοιχείων· και παράρτημα ΙΙ του κανονισμού 184/2005. Βλ. επίσης, μεταξύ άλλων, επί παραδείγματι, κατευθυντήρια γραμμή της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, της 9ης Δεκεμβρίου 2011, σχετικά με τις υποχρεώσεις παροχής στατιστικών στοιχείων που θεσπίζει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα όσον αφορά τα στατιστικά στοιχεία του εξωτερικού τομέα (ΕΚΤ/2011/23) (ΕΕ 2012, L 65, σ. 1), παράρτημα ΙΙΙ, στοιχείο 6.1.

233 — Βλ. απόφαση της 21ης Μαΐου 2015, *Wagner-Raith* (C-560/13, EU:C:2015:347, σκέψη 23 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία)· βλ., επίσης, απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 2006, *Test Claimants in the FII Group Litigation* (C-446/04, EU:C:2006:774, σκέψεις 179 και 180 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

234 — Απόφαση της 17ης Οκτωβρίου 2013, *Welte* (C-181/12, EU:C:2013:662, σκέψη 32 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

Δικαστήριο έκρινε ότι, κατ' αρχήν, το άρθρο 63 ΣΛΕΕ καταλαμβάνει τις κινήσεις κεφαλαίων που σχετίζονται με εγκατάσταση ή με άμεσες επενδύσεις και διαπίστωσε ότι σε αυτές «συγκатаλέγονται επενδύσεις υπό μορφή συμμετοχής σε επιχείρηση διά της κατοχής μετοχών οι οποίες παρέχουν τη δυνατότητα πραγματικής συμμετοχής στη διαχείρισή της και τον έλεγχό της»²³⁵. Με την απόφαση Haribo, το Δικαστήριο, εφαρμόζοντας το εν λόγω κριτήριο, απεφάνθη ότι συμμετοχή δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 64, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ (και επομένως, εμμέσως, ότι δεν αποτελεί άμεση επένδυση) εφόσον αφορά ποσοστό κατώτερο του 10 % του κεφαλαίου της διανέμουσας εταιρίας²³⁶.

320. Η εν λόγω νομολογία απηχεί τους ορισμούς που χρησιμοποιούνται σε άλλα κείμενα. Επί παραδείγματι, ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Αναπτύξεως (στο εξής: ΟΟΣΑ) ορίζει τις «άμεσες επενδύσεις» ως «[...] κατηγορία διασυννοριακών επενδύσεων που διενεργούνται από κάτοικο σε μία οικονομία [...] με σκοπό την δημιουργία διαρκών συμφερόντων [γεγονός το οποίο αποδεικνύεται με την εκ μέρους του επενδυτή κατοχή τουλάχιστον 10 % των δικαιωμάτων ψήφου στην επιχείρηση άμεσης επενδύσεως] σε επιχείρηση [...] εδρεύουσα σε οικονομία άλλη από αυτή του επενδυτή». Το συμφέρον του άμεσου επενδυτή απαιτεί «[...] την ύπαρξη μακροχρόνιας σχέσεως με την επιχείρηση άμεσης επενδύσεως ώστε να εξασφαλίζεται η άσκηση σημαντικής επιρροής εκ μέρους του άμεσου επενδυτή στη διαχείριση της επιχειρήσεως άμεσης επενδύσεως»²³⁷. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (στο εξής: ΔΝΤ) ορίζει τις «άμεσες επενδύσεις» ως την «[...] κατηγορία διεθνών επενδύσεων που αντικατοπτρίζει τον σκοπό ενός φορέα κατοίκου σε μια οικονομία να αποκτήσει διαρκές συμφέρον σε επιχείρηση εδρεύουσα σε άλλη οικονομία». Κατά το ΔΝΤ, το «διαρκές συμφέρον απαιτεί την ύπαρξη μακροχρόνιας σχέσεως μεταξύ του άμεσου επενδυτή και της επιχειρήσεως άμεσης επενδύσεως, καθώς και την άσκηση σημαντικής επιρροής εκ μέρους του άμεσου επενδυτή στη διαχείριση της επιχειρήσεως άμεσης επενδύσεως»²³⁸. Η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη (στο εξής: UNCTAD) παραπέμπει στους ορισμούς που χρησιμοποιούνται από τον ΟΟΣΑ και το ΔΝΤ.

321. Στην κατανόηση του ζητήματος ποιες επενδύσεις δεν εμπίπτουν στην έννοια των «άμεσων επενδύσεων» συμβάλλει και η σχετική με το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 63 ΣΛΕΕ νομολογία. Έτσι, το Δικαστήριο έχει διαχωρίσει το εν λόγω είδος επενδύσεων από τις «επενδύσεις χαρτοφυλακίου», ήτοι την «απόκτηση τίτλων στην αγορά κεφαλαίων επιχειρούμενη με μοναδική πρόθεση την τοποθέτηση χρημάτων και χωρίς πρόθεση ασκήσεως επιρροής στη διαχείριση και τον έλεγχο της επιχειρήσεως»²³⁹. Η εν λόγω ερμηνεία επίσης αντιστοιχεί στους ορισμούς των επενδύσεων χαρτοφυλακίου που χρησιμοποιούνται σε άλλα κείμενα²⁴⁰.

322. Στο πλαίσιο αυτό, φρονώ ότι ο κατ' άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ όρος «άμεσες ξένες επενδύσεις» έχει την έννοια των επενδύσεων που πραγματοποιούνται από φυσικά ή νομικά πρόσωπα τρίτου κράτους στην Ευρωπαϊκή Ένωση καθώς και των επενδύσεων που πραγματοποιούνται από φυσικά ή νομικά πρόσωπα της Ένωσης σε τρίτο κράτος, οι οποίες σκοπούν στη δημιουργία ή στη διατήρηση σταθερών και αμέσων σχέσεων, με τη μορφή της πραγματικής συμμετοχής στη διαχείριση

235 — Απόφαση της 13ης Νοεμβρίου 2012, Test Claimants in the FII Group Litigation (C-35/11, EU:C:2012:707, σκέψη 102 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

236 — Απόφαση της 10ης Φεβρουαρίου 2011, Haribo (C-436/08 και C-437/08, EU:C:2011:61, σκέψη 137). Το όριο του 10 % χρησιμοποιείται επίσης, μεταξύ άλλων, στον ορισμό των «άμεσων ξένων επενδύσεων» στον κανονισμό 549/2013, παράρτημα 7.1, και στην κατευθυντήρια γραμμή της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας ECB/2011/23, παράρτημα III, στοιχείο 6.1.

237 — Βλ., επί παραδείγματι, ΟΟΣΑ, Ορισμός Αναφοράς του ΟΟΣΑ Περί Άμεσων Ξένων Επενδύσεων, τέταρτη έκδοση (2008), παράγραφος 11· βλ., επίσης, παραγράφους 29, 117 και 122 έως 147.

238 — Βλ., επί παραδείγματι, ΔΝΤ, Εγχειρίδιο Ισοζυγίου Πληρωμών, έκτη έκδοση (2009), παράγραφος 359.

239 — Απόφαση της 21ης Οκτωβρίου 2010, Ίδρυμα Τύπου (C-81/09, EU:C:2010:622, σκέψη 48, η υπογράμμιση δική μου). Βλ., επίσης, απόφαση της 10ης Νοεμβρίου 2011, Επιτροπή κατά Πορτογαλίας (C-212/09, EU:C:2011:717, σκέψη 47 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία)· και, μεταξύ άλλων, ορισμό των «επενδύσεων χαρτοφυλακίου» στην κατευθυντήρια γραμμή της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ/2011/23), στοιχείο 6.2.

240 — Βλ., μεταξύ άλλων, ΟΟΣΑ, Ορισμός Αναφοράς του ΟΟΣΑ Περί Άμεσων Ξένων Επενδύσεων, τέταρτη έκδοση, («[...] επενδύσεις χαρτοφυλακίου στις οποίες οι επενδυτές γενικώς δεν αναμένουν ότι θα ασκήσουν επιρροή στη διαχείριση της επιχειρήσεως»), παράγραφος 11· βλ. επίσης παράγραφο 29.

και τον έλεγχο της εταιρίας, μεταξύ του προσώπου που προβαίνει στην επένδυση και της εταιρίας στην οποία διατίθενται τα σχετικά κεφάλαια προς άσκηση ορισμένης οικονομικής δραστηριότητας. Κατά την εφαρμογή του εν λόγω ορισμού, εκτιμώ ότι το γεγονός ότι ο άμεσος επενδυτής διαθέτει τουλάχιστον το 10 % των δικαιωμάτων ψήφου της επιχείρησης άμεσης επενδύσεως μπορεί να έχει αποδεικτική χρησιμότητα, αλλά οπωσδήποτε δεν είναι καθοριστικής σημασίας.

– *Η ρύθμιση των «άμεσων ξένων επενδύσεων» ως μέρος της κοινής εμπορικής πολιτικής*

323. Οι μετέχοντες στην παρούσα διαδικασία διαφωνούν ως προς τις μορφές ρυθμίσεως των «άμεσων ξένων επενδύσεων» που εμπίπτουν στην κοινή εμπορική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δεν αμφισβητείται ότι η εν λόγω πολιτική καλύπτει την πρόσβαση στην αγορά (δηλαδή, τις προϋποθέσεις εισδοχής και εγκαταστάσεως) και την ενθάρρυνση των επενδύσεων. Επομένως, διάταξη όπως το άρθρο 9.7 της ΣΕΣΕΕΣ («Μεταφορά»), η οποία απαιτεί από τα συμβαλλόμενα μέρη να επιτρέπουν την πραγματοποίηση όλων των σχετικών με επένδυση μεταβιβάσεων σε ελεύθερα μετατρέψιμο νόμισμα χωρίς περιορισμό ή καθυστέρηση και η οποία έχει, ως εκ τούτου, εφαρμογή στην πρόσβαση στην αγορά, εμπίπτει στην κοινή εμπορική πολιτική.

324. Καλύπτεται από την κοινή εμπορική πολιτική και η προστασία των επενδυτών (και των επενδύσεών τους) μετά την πρόσβασή τους στην ξένη αγορά;

325. Κατά την άποψή μου, καλύπτεται.

326. Είναι σαφές ότι η κοινή εμπορική πολιτική καλύπτει, σε ορισμένο τουλάχιστον βαθμό, την προστασία ορισμένων ξένων επενδύσεων. Αυτό συμβαίνει επειδή η εν λόγω πολιτική καλύπτει το εμπόριο των υπηρεσιών, υπό την έννοια των τεσσάρων ειδών παροχής υπηρεσιών που καλύπτονται από την GATS²⁴¹. Η GATS επιβάλλει υποχρεώσεις που αφορούν, μεταξύ άλλων, την πρόσβαση στην αγορά και την εθνική μεταχείριση, την αρχή του μάλλον ευνοούμενου κράτους και τις εθνικές ρυθμίσεις, ιδίως όσον αφορά την παροχή υπηρεσίας από φορέα παροχής υπηρεσιών ενός μέλους μέσω εμπορικής παρουσίας στο έδαφος άλλου μέλους (το αποκαλούμενο τρίτο είδος παροχής υπηρεσιών, το οποίο αντιστοιχεί σε γενικές γραμμές στην «εγκατάσταση»)²⁴². Βάσει της εν λόγω συμφωνίας, ως εμπορική παρουσία νοείται «κάθε είδους επιχείρηση ή επαγγελματική εγκατάσταση, κυρίως μέσω i) της συστάσεως, αγοράς ή διατηρήσεως νομικού προσώπου, ή ii) της δημιουργίας ή διατηρήσεως υποκαταστήματος ή γραφείου αντιπροσωπείας»²⁴³. Όταν άμεση ξένη επένδυση χρησιμεύει για τη δημιουργία εμπορικής παρουσίας για τους σκοπούς παροχής υπηρεσίας, αυτή καλύπτεται από το εμπόριο των υπηρεσιών και, ως εκ τούτου, εμπίπτει στην κοινή εμπορική πολιτική. Λαμβανομένων υπόψη των ειδών υποχρεώσεων που αναλαμβάνονται δυνάμει της GATS καθώς και του συμπεράσματος στο οποίο κατέληξε το Δικαστήριο με τη γνωμοδότηση 1/08²⁴⁴, είναι επίσης σαφές ότι η κοινή εμπορική πολιτική καλύπτει την πρόσβαση και τη μεταχείριση που πρέπει να παρέχεται μετά τη δημιουργία εμπορικής παρουσίας. Κατά συνέπεια, τουλάχιστον κάποια μορφή προστασίας μετά την αποδοχή των άμεσων ξένων επενδύσεων καλύπτεται από την κοινή εμπορική πολιτική, στον βαθμό που αυτή καταλαμβάνει το εμπόριο υπηρεσιών.

241 — Βλ. σημεία 196 και 197 των παρουσών προτάσεων.

242 — Βλ. άρθρα 1, παράγραφος 2, στοιχείο γ', X και XVI της GATS. Ορισμένοι από τους κανόνες αυτούς αφορούν ιδίως, τους όρους υπό τους οποίους μπορούν να πραγματοποιηθούν επενδύσεις. Στο πλαίσιο αυτό, η GATS (τουλάχιστον) εν μέρει συμπληρώνει τις επενδυτικές συμφωνίες που συχνά αφορούν σε μεγάλο βαθμό τη μετέπειτα μεταχείριση επενδύσεως.

243 — Βλ. άρθρο XXVIII, στοιχείο δ', της GATS.

244 — Γνωμοδότηση 1/08 (Συμφωνίες για την τροποποίηση των πινάκων συγκεκριμένων δεσμεύσεων δυνάμει της GATS, της 30ής Νοεμβρίου 2009, EU:C:2009:739).

327. Περαιτέρω, το ερώτημα αν η κοινή εμπορική πολιτική καλύπτει ρύθμιση που προστατεύει, μέσω της εφαρμογής της αρχής της εθνικής μεταχειρίσεως, επενδυτικά μέτρα που αφορούν τις εμπορικές συναλλαγές στον τομέα των εμπορευμάτων έχει ήδη απαντηθεί. Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα για τη σύναψη της Συμφωνίας για τα επενδυτικά μέτρα στον τομέα του εμπορίου (στο εξής: Συμφωνία TRIMs)²⁴⁵, η οποία εφαρμόζεται σε επενδυτικά μέτρα σχετικά με τις εμπορικές συναλλαγές στον τομέα των εμπορευμάτων²⁴⁶ και, μεταξύ άλλων, καθιερώνει υποχρέωση εθνικής μεταχειρίσεως²⁴⁷.

328. Επίσης, κατά πάγια νομολογία, πράξη της Ένωσης εμπίπτει στην κοινή εμπορική πολιτική «[...] αν αφορά ειδικώς τις διεθνείς συναλλαγές, υπό την έννοια ότι προορίζεται κυρίως να προάγει, να διευκολύνει ή να διέπει τις ως άνω συναλλαγές και έχει ευθείες και άμεσες συνέπειες επ' αυτών»²⁴⁸. Το ίδιο κριτήριο πρέπει επομένως να εφαρμοστεί και ως προς τις άμεσες ξένες επενδύσεις. Ως εκ τούτου, μέτρα της Ένωσης που προορίζονται κυρίως να προάγουν, να διευκολύνουν ή να διέπουν τις άμεσες ξένες επενδύσεις και έχουν ευθείες και άμεσες συνέπειες επί των άμεσων ξένων επενδύσεων και επί των επενδυτών εμπίπτουν στην κοινή εμπορική πολιτική της Ένωσης.

329. Προσθέτω ότι το συγκεκριμένο συγκείμενο εντός του οποίου εμφανίζεται η φράση «άμεσες ξένες επενδύσεις» στο άρθρο 206 και στο άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ αντιστοιχεί σε εκείνο εντός του οποίου η ίδια φράση απαντά στα περί εξωτερικής δράσεως σχέδια άρθρων της Συνταγματικής Συνθήκης που προτάθηκαν από το Προεδρείο της Συνελεύσεως. Σχετικά με το (νυν) άρθρο 206 και το (νυν) άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ το Προεδρείο σχολίασε ότι προστέθηκε αναφορά στις άμεσες ξένες επενδύσεις «[...] ως αναγνώριση του γεγονότος ότι οι χρηματοδοτικές ροές συμπληρώνουν τις εμπορικές συναλλαγές στον τομέα των εμπορευμάτων και αντιπροσωπεύουν σήμερα σημαντικό μερίδιο των εμπορικών συναλλαγών»²⁴⁹. Τούτο σημαίνει ότι οι επενδύσεις και οι εμπορικές συναλλαγές αποτελούν ουσιώδεις παράγοντες μιας αποτελεσματικής και ενοποιημένης κοινής εμπορικής πολιτικής. Σε μια διαρκώς πιο παγκοσμιοποιημένη οικονομία, γίνεται ευλόγως κατανοητό ότι οι αποφάσεις σχετικά με τις αγορές των εξαγωγών και των εισαγωγών και σχετικά με τους τόπους παραγωγής εξαρτώνται από τις πολιτικές και τη ρύθμιση τόσο του εμπορίου όσο και των επενδύσεων.

330. Ως εκ τούτου, η κοινή εμπορική πολιτική, πέραν των μέτρων που διευκολύνουν και βελτιώνουν την εισδοχή άμεσης ξένης επενδύσεως στη χώρα υποδοχής, περιλαμβάνει και μέτρα που προστατεύουν τις εν λόγω επενδύσεις στον βαθμό κατά τον οποίο η διαθεσιμότητα της εν λόγω προστασίας έχει ευθείες και άμεσες συνέπειες στην πραγματοποίηση της άμεσης ξένης επενδύσεως καθώς και στην απόλαυση των οφελών που προκύπτουν από αυτήν.

331. Η προεκτεθείσα ερμηνεία του άρθρου 207 ΣΛΕΕ διευκολύνει την Ευρωπαϊκή Ένωση να επιτύχει τους σκοπούς της κοινής εμπορικής πολιτικής. Σύμφωνα με το άρθρο 206 ΣΛΕΕ, κατά την επιδίωξη της εν λόγω πολιτικής, η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να συμβάλλει, μεταξύ άλλων, «[...] στην προοδευτική κατάργηση των περιορισμών στις διεθνείς συναλλαγές και στις άμεσες ξένες επενδύσεις

245 — Γνωμοδότηση 1/94 (Συμφωνίες προσαρτημένες στη Συμφωνία ΠΟΕ, της 15ης Νοεμβρίου 1994, EU:C:1994:384, σκέψη 34). Βλ., επίσης, σημείο 145 των παρούσων προτάσεων. Η Συμφωνία TRIMs αποτελεί συμφωνία που περιλαμβάνεται στο παράρτημα 1Α της Συμφωνίας ΠΟΕ («Πολυμερείς Συμφωνίες για το εμπόριο προϊόντων»).

246 — Άρθρο 1 της Συμφωνίας TRIMs.

247 — Άρθρο 2, παράγραφος 1, της Συμφωνίας TRIMs. Το παράρτημα της εν λόγω συμφωνίας, στο οποίο παραπέμπει το άρθρο 2, παράγραφος 2, περιέχει μη εξαντλητικό κατάλογο σχετικών με το εμπόριο επενδυτικών μέτρων που δεν συνάδουν με την υποχρέωση εθνικής μεταχειρίσεως του άρθρου III, παράγραφος 4, της GATT 1994 (ήτοι, της εθνικής μεταχειρίσεως σε σχέση με όλους τους νόμους, τις ρυθμίσεις και τις απαιτήσεις που επηρεάζουν τις εσωτερικές πωλήσεις, τις αγορές, τις μεταφορές, τη διανομή και τη χρήση των προϊόντων).

248 — Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 18ης Ιουλίου 2013, Daiichi Sankyo και Sanofi-Aventis Deutschland (C-414/11, EU:C:2013:520, σκέψη 51 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

249 — Βλ. διαβιβαστικό σημείωμα του Προεδρείου της Συνελεύσεως, σχέδια άρθρων για την εξωτερική δράση στη Συνταγματική Συνθήκη, CONV 685/03 (23 Απριλίου 2003), σ. 52 και 54. Η, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη έθεσαν το ζήτημα στο πλαίσιο των συζητήσεων του ΠΟΕ για τη σχέση μεταξύ εμπορίου και επενδύσεων, το εμπόριο και οι άμεσες ξένες επενδύσεις αλληλεξαρτώνται και αλληλοσυμπληρώνονται, οι δε άμεσες ξένες επενδύσεις αποτελούν σημαντικό συντελεστή του εμπορίου [ΠΟΕ, Ομάδα εργασίας για τη σχέση μεταξύ εμπορίου και επενδύσεων, Ανακοίνωση από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα και τα κράτη μέλη, Έγγραφο προβληματισμού σχετικά με τον ορισμό των επενδύσεων, WT/WGTI/W/115 (16 Απριλίου 2002), παράγραφος 2]

[...]. Φρονώ ότι η εν λόγω φράση δεν έχει την έννοια ότι η κοινή εμπορική πολιτική περιορίζεται στην άρση των περιορισμών στην πρόσβαση των άμεσων ξένων επενδύσεων στην αγορά. Ο σκοπός της προοδευτικής καταργήσεως των περιορισμών δεν περιορίζεται στη δυνατότητα ή μη προσβάσεως αγαθών ή υπηρεσιών στην αγορά ή στη δυνατότητα ή μη εισδοχής άμεσης ξένης επενδύσεως σε αγορά. Τα συννοριακά μέτρα και οι περιορισμοί στην εισδοχή αποτελούν ένα μόνον είδος περιορισμού. Πολλά άλλα είδη μέτρων (ή η έλλειψη τέτοιων μέτρων) μπορούν επίσης να αποτρέψουν, να καταστήσουν ακριβότερη ή με άλλον τρόπο επαχθέστερη τη διάθεση προϊόντος ή υπηρεσίας στην αγορά ή την επίτευξη κέρδους από επένδυση στην εν λόγω αγορά. Οι περιορισμοί αυτοί μπορεί να απορρέουν, επί παραδείγματι, από διακριτική μεταχείριση· από την έλλειψη ασφάλειας, προβλεψιμότητας και διαφάνειας στη ρύθμιση των διεθνών εμπορικών συναλλαγών και των άμεσων ξένων επενδύσεων²⁵⁰· ή από την ύπαρξη αθέμιτων εμπορικών πρακτικών.

332. Συνακολούθως προς την εν λόγω ερμηνεία, το Δικαστήριο δέχεται ότι οι διατάξεις της GATT 1994 και της GATS για τις εμπορικές συναλλαγές στους τομείς των εμπορευμάτων και των υπηρεσιών (με την εξαίρεση των μεταφορών) εμπίπτουν στην κοινή εμπορική πολιτική²⁵¹. Οι εν λόγω συμφωνίες δεν περιορίζονται σε κανόνες για την πρόσβαση στην αγορά. Είναι αναγκαία η ύπαρξη και άλλων ειδών κανόνων, ιδίως σε σχέση με τις εσωτερικές ρυθμίσεις καθώς, σε διαφορετική περίπτωση, τα οφέλη από την πρόσβαση στην αγορά θα ματαιώνονταν, εξαιτίας μεταξύ άλλων, εγχώριων μέτρων που εισάγουν διακρίσεις.

333. Η ίδια συλλογιστική πρέπει, κατά τη γνώμη μου, να ισχύει και για τη ρύθμιση των άμεσων ξένων επενδύσεων. Πράγματι, η αποτελεσματικότητα των κανόνων που επιτρέπουν το εν λόγω είδος επενδύσεων θα μπορούσε να διακυβευθεί εάν, μετά την πραγματοποίηση της επενδύσεως, ο επενδυτής έμενε απροστάτευτος έναντι, επί παραδείγματι, διακριτικής μεταχείρισεως (βλ. άρθρο 9.3 της ΣΕΣΕΕΣ για την «Εθνική Μεταχείριση» σε συνδυασμό με το Μνημόνιο συμφωνίας 5, και άρθρο 9.5, παράγραφος 1, της ΣΕΣΕΕΣ για την «Αποζημίωση για απώλειες»), απαλλοτριώσεων (βλ. άρθρο 9.6 της ΣΕΣΕΕΣ για την «Απαλλοτριώση»), ή περιορισμών στις μεταφορές (βλ. άρθρο 9.7 της ΣΕΣΕΕΣ για τη «Μεταφορά»). Επί παραδείγματι, εάν επιτραπεί η πρόσβαση επενδύσεως στην αγορά αλλά στη συνέχεια απαλλοτριωθεί η οικονομική δραστηριότητα στην οποία πραγματοποιήθηκε η επένδυση χωρίς την καταβολή αποζημιώσεως, το αποτέλεσμα θα μπορούσε να είναι χειρότερο για τον επενδυτή απ' ό,τι αν είχε απλώς απορριφθεί η πρόσβαση. Το ίδιο ισχύει και όταν επενδυτής υφίσταται ζημία στο κράτος υποδοχής λόγω επιτάξεως ή μη αναγκαίας καταστροφής της επενδύσεώς του από τις ένοπλες δυνάμεις ή τις αρχές του εν λόγω κράτους (βλ. άρθρο 9.5, παράγραφος 2, της ΣΕΣΕΕΣ, για την «Αποζημίωση για απώλειες»).

334. Ομοίως, η άδικη και άνιση μεταχείριση επενδυτών συνεπεία της μη παροχής προσβάσεως σε ένδικες διαδικασίες ή ουσιώδους παραβιάσεως της προσήκουσας διαδικασίας ή επιδείξεως κακόπιστης συμπεριφοράς εκ μέρους του κράτους υποδοχής μπορεί να επηρεάσει αρνητικά την απόφασή τους να πραγματοποιήσουν επένδυση στο εν λόγω κράτος και την πιθανότητα να έχουν κέρδη από αυτήν (βλ. άρθρο 9.4 της ΣΕΣΕΕΣ για το «Πρότυπο μεταχείρισης»). Τις ίδιες συνέπειες μπορεί να έχει και η μη εξασφάλιση της φυσικής ασφάλειας των επενδυτών και των επενδύσεων (βλ. ομοίως άρθρο 9.4 της ΣΕΣΕΕΣ για το «Πρότυπο μεταχείρισης»).

335. Φρονώ ότι δεν συντρέχει λόγος για την υιοθέτηση διαφορετικής απόψεως για τον λόγο ότι οι διατάξεις που εισάγουν εξαιρέσεις σε κάποια από τα εν λόγω πρότυπα, όπως το άρθρο 9.3, παράγραφος 3, της ΣΕΣΕΕΣ, αφορούν στόχους η επιδίωξη των οποίων ενδέχεται να εμπίπτει στις αρμοδιότητες των κρατών μελών. Η λειτουργία που οι εν λόγω διατάξεις επιτελούν είναι ο καθορισμός των προϋποθέσεων υπό τις οποίες τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να λαμβάνουν ή να εφαρμόζουν μέτρα που σε διαφορετική περίπτωση θα ήταν ασύμβατα με τα εν λόγω πρότυπα προκειμένου να επιτύχουν θεμιτούς σκοπούς, όπως η προστασία της δημόσιας ασφάλειας ή η τήρηση

250 — Βλ., επίσης, σημεία 510 έως 512 των παρούσων προτάσεων.

251 — Βλ., ειδικότερα, σημεία 145, 196 και 197 των παρούσων προτάσεων.

της δημοσίας τάξεως. Πρόκειται για μέτρα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης λόγω της ειδικής σχέσεώς τους με τις άμεσες ξένες επενδύσεις. Επομένως, οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες τέτοια μέτρα μπορούν κατ' εξαίρεση να τύχουν εφαρμογής εμπίπτουν ομοίως στην εν λόγω πολιτική.

336. Κατά συνέπεια, συμπεραίνω ότι η κοινή εμπορική πολιτική καλύπτει και τη ρύθμιση της προστασίας των άμεσων ξένων επενδύσεων στο μέτρο που η εξασφάλιση της εν λόγω προστασίας έχει ευθείες και άμεσες συνέπειες επί της πραγματοποίησής ή μη άμεσης ξένης επενδύσεως καθώς και επί της απολαύσεως των οφελών από την εν λόγω επένδυση.

337. Αυτό σημαίνει ότι το κεφάλαιο εννέα, τμήμα Α, της ΣΕΣΕΕΣ εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ένωσης στο μέτρο που οι διατάξεις του εν λόγω τμήματος αφορούν την ελευθέρωση και την προστασία των άμεσων ξένων επενδύσεων κατά την έννοια του άρθρου 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

338. Ωστόσο, πολλά κράτη μέλη αντιτείνουν ότι η κοινή εμπορική πολιτική δεν μπορεί να καταλαμβάνει πρότυπα προστασίας έναντι της απαλλοτρίωσης των άμεσων ξένων επενδύσεων. Υποστηρίζουν ότι, κατά το άρθρο 345 ΣΛΕΕ, το εν λόγω ζήτημα εμπίπτει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών. Κατά την εν λόγω διάταξη, οι Συνθήκες δεν προδικάζουν με κανέναν τρόπο το καθεστώς της ιδιοκτησίας στα κράτη μέλη. Τούτο, σε συνδυασμό με το άρθρο 207, παράγραφος 6, ΣΛΕΕ, σημαίνει (κατά την άποψη των εν λόγω κρατών μελών) ότι η κοινή εμπορική πολιτική δεν καταλαμβάνει και την απαλλοτρίωση των άμεσων ξένων επενδύσεων.

339. Δεν συμμερίζομαι αυτή την ερμηνεία του άρθρου 207, παράγραφος 6, και του άρθρου 345 ΣΛΕΕ.

340. Το άρθρο 345 ΣΛΕΕ εκφράζει την αρχή ότι οι Συνθήκες είναι ουδέτερες έναντι του καθεστώτος της ιδιοκτησίας στα κράτη μέλη: οι Συνθήκες, κατ' αρχήν, δεν αντιτίθενται ούτε στην εθνικοποίηση επιχειρήσεων, ούτε στην ιδιωτικοποίησή τους²⁵². Πάντως, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι το άρθρο 345 ΣΛΕΕ «[...] δεν έχει ως αποτέλεσμα να εξαιρέσει τα υφιστάμενα στα κράτη μέλη καθεστώτα ιδιοκτησίας από τους θεμελιώδεις κανόνες της [ΣΛΕΕ], και μεταξύ αυτών εκείνους της απαγορεύσεως των δυσμενών διακρίσεων, της ελευθερίας εγκαταστάσεως και της ελεύθερης κινήσεως κεφαλαίων»²⁵³. Κατά την άποψή μου, εξ αυτού προκύπτει ότι, μολονότι τα κράτη μέλη μπορούν όντως να επιλέγουν το δικό τους καθεστώς περί ιδιοκτησίας, οι συνέπειες της εν λόγω επιλογής και οι προϋποθέσεις για τη δέσμευση της ιδιοκτησίας δεν παύουν να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των ισχυόντων κανόνων του δικαίου της Ένωσης. Με άλλα λόγια, το άρθρο 345 ΣΛΕΕ δεν έχει την έννοια ότι τα κράτη μέλη μπορούν να ρυθμίζουν την ιδιοκτησία «αποκλείοντας οποιαδήποτε δράση της [ΕΕ] στον τομέα αυτόν»²⁵⁴.

341. Ενδεχόμενη σύναψη από την Ευρωπαϊκή Ένωση διεθνούς συμφωνίας (ανεξαρτήτως νομικής βάσεως) στερούσας από τα κράτη μέλη το δικαίωμά τους για απαλλοτρίωση ιδιοκτησιών, θα μπορούσε πράγματι να συνιστά προσβολή του κατοχυρούμενου από το άρθρο 345 ΣΛΕΕ δικαιώματος. Ωστόσο, η κατάσταση είναι διαφορετική όταν η Ευρωπαϊκή Ένωση συμφωνεί με τρίτο κράτος ότι κανένα συμβαλλόμενο μέρος της συμφωνίας δεν μπορεί να εθνικοποιεί ή να απαλλοτριώνει τις επενδύσεις που πραγματοποιούνται από επενδυτές του άλλου συμβαλλόμενου μέρους, παρά μόνον εάν συντρέχουν ορισμένες προϋποθέσεις. Μια τέτοια συμφωνία δεν παραβιάζει την προτεραιότητα των κρατών μελών (δηλαδή την αποκλειστική αρμοδιότητα) να επιλέγουν το δικό τους καθεστώς περί ιδιοκτησίας. Απλώς περιορίζει τις περιστάσεις υπό τις οποίες τα κράτη μέλη μπορούν να επιλέγουν την εθνικοποίηση ή την απαλλοτρίωση των επενδύσεων. Στο μέτρο που μια

252 — Απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2013, Essent κ.λπ. (C-105/12 έως C-107/12, EU:C:2013:677, σκέψεις 29 και 30 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

253 — Απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2013, Essent κ.λπ. (C-105/12 έως C-107/12, EU:C:2013:677, σκέψη 36 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Βλ. επίσης, μεταξύ άλλων, απόφαση της 4ης Ιουνίου 2002, Επιτροπή κατά Πορτογαλίας (C-367/98, EU:C:2002:326, σκέψη 48).

254 — Βλ. απόφαση της 13ης Ιουλίου 1995, Ισπανία κατά Συμβουλίου (C-350/92, EU:C:1995:237, σκέψη 22).

συμφωνία καλύπτει και τις άμεσες ξένες επενδύσεις, το άρθρο 345 ΣΛΕΕ δεν περιορίζει την αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης βάσει του άρθρου 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ να συμφωνεί με τρίτο κράτος για την εξάρτηση της ασκήσεως του εν λόγω δικαιώματος από προϋποθέσεις. Επίσης με μια τέτοια συμφωνία δεν πραγματοποιείται εναρμόνιση των προϋποθέσεων απαλλοτριώσεως σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης.

342. Ως εκ τούτου, φρονώ ότι το άρθρο 345 ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 207, παράγραφος 6, ΣΛΕΕ, δεν περιορίζει την άσκηση των αποκλειστικών αρμοδιοτήτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά το άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ²⁵⁵.

343. Κατά συνέπεια, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι το τμήμα Α του κεφαλαίου εννέα («Προστασία των επενδύσεων»), στο μέτρο που εφαρμόζεται στις άμεσες ξένες επενδύσεις, εμπίπτει στο σύνολό του στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης βάσει του άρθρου 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

344. Τέλος, προσθέτω ότι, μολονότι έχει ήδη καταστεί σαφές ότι οι «άμεσες ξένες επενδύσεις» αποτελούν ζήτημα που εμπίπτει στην κοινή εμπορική πολιτική, ορισμένα μέρη του τμήματος Α του κεφαλαίου εννέα της ΣΕΣΕΕΣ μπορούν κάλλιστα να εμπίπτουν στην εν λόγω πολιτική βάσει άλλων πτυχών του άρθρου 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Έχω ήδη αναφερθεί στην αλληλεπίδραση μεταξύ εμπορικών συναλλαγών στον τομέα των υπηρεσιών και των επενδύσεων²⁵⁶. Οι εμπορικές πτυχές της διανοητικής ιδιοκτησίας και οι επενδύσεις μπορούν να αλληλεπιδρούν ομοίως, στο μέτρο που, δυνάμει της ΣΕΣΕΕΣ, τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας και η υπεραξία συγκαταλέγονται στις μορφές που μπορεί να λάβει μια καλυπτόμενη από το εν λόγω κεφάλαιο επένδυση²⁵⁷.

345. Ωστόσο, για τους σκοπούς της παρούσας διαδικασίας, αρκεί το γεγονός ότι το περιεχόμενο του κεφαλαίου εννέα αφορά ένα τουλάχιστον από τα ζητήματα που αναφέρονται στο άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ και, κατά συνέπεια, εμπίπτει στην κοινή εμπορική πολιτική.

Η αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης βάσει του άρθρου 63 ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ

346. Δεν αμφισβητείται ότι το άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ δεν καλύπτει τύπους επενδύσεων που δεν αποτελούν άμεσες ξένες επενδύσεις. Οι μετέχοντες στην παρούσα διαδικασία χρησιμοποιούν κατά κύριο λόγο τον όρο «επενδύσεις χαρτοφυλακίου» για να περιγράψουν τις εν λόγω επενδύσεις.

347. Υπό την επιφύλαξη της περιπτώσεως κατά την οποία οι κανόνες της ΣΕΣΕΕΣ (ή μέρη αυτών) που διέπουν τα εν λόγω άλλα είδη επενδύσεων δεν καλύπτονται από τις δεσμεύσεις σχετικά με τις υπηρεσίες²⁵⁸, η νομική βάση για τη δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προς τις εν λόγω επενδύσεις και για την αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα πρέπει να αναζητηθεί αλλού.

255 — Σχετικά με το άρθρο 207, παράγραφος 6, ΣΛΕΕ, βλ., επίσης, σημεία 106 έως 110 των παρούσων προτάσεων.

256 — Βλ. σημείο 326 των παρούσων προτάσεων. Συναφώς, επισημαίνω επίσης ότι στην υποσημείωση [10] του άρθρου 8.8, στοιχείο δ', της ΣΕΣΕΕΣ (ορισμός της «εγκαταστάσεως») αναφέρεται ότι οι όροι «σύσταση» και «αγορά» νομικού προσώπου θεωρείται ότι περιλαμβάνουν «την κεφαλαιουχική συμμετοχή σε νομικό πρόσωπο με σκοπό τη σύναψη ή τη διατήρηση διαρκών οικονομικών δεσμών».

257 — Βλ. άρθρο 9.1, παράγραφος 1, και άρθρο 9.1, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', της ΣΕΣΕΕΣ.

258 — Βλ. σημείο 326 των παρούσων προτάσεων. Στο πλαίσιο αυτό, σημειώνω ότι η GATS, η οποία εμπίπτει στην κοινή εμπορική πολιτική (με την επιφύλαξη της περιλαμβανόμενης στο άρθρο 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ εξαιρέσεως για τις μεταφορές), θα μπορούσε να εφαρμόζεται και σε είδη επενδύσεων που δεν αποτελούν άμεσες ξένες επενδύσεις. Επί παραδείγματι, η πρώτη πρόταση της υποσημειώσεως 8 του άρθρου XVI:1 της GATS («Πρόσβαση στην αγορά») αναφέρει ότι «σε περίπτωση που μέλος αναλαμβάνει υποχρέωση πρόσβασης στην αγορά για την παροχή υπηρεσίας με τον τρόπο που αναφέρεται στο άρθρο I παράγραφος 2 στοιχείο α) και η διασυνοριακή κυκλοφορία κεφαλαίου αποτελεί βασικό στοιχείο της ίδιας της υπηρεσίας, το εν λόγω μέλος δεσμεύεται να επιτρέψει την εν λόγω κυκλοφορία κεφαλαίου».

348. Δεν υποστηρίζεται ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση χρειάζεται αποκλειστική αρμοδιότητα για τη σύναψη της ΣΕΣΕΕΣ προκειμένου να ασκήσει την εσωτερική της αρμοδιότητα. Συνεπώς, δεν τυγχάνει εφαρμογής η δεύτερη βάση του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ.

349. Ωστόσο, οι μετέχοντες στην παρούσα διαδικασία διαφωνούν ως προς το ζήτημα αν η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να θεμελιώσει αποκλειστική αρμοδιότητα ως προς το κεφάλαιο εννέα, τμήμα Α, επί της τρίτης βάσεως του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, στο μέτρο που αφορά είδη επενδύσεων που δεν αποτελούν άμεσες ξένες επενδύσεις.

350. Δεν συντάσσομαι με την ευρεία ερμηνεία που προκρίνει η Επιτροπή για το άρθρο 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, κατά την οποία οι «κοινοί κανόνες» περιλαμβάνουν και διατάξεις της Συνθήκης.

351. Πραγματικά από αυτό καθ' εαυτό το γράμμα του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ δεν συνάγονται σαφή συμπεράσματα. Μολονότι η ΣΛΕΕ χρησιμοποιεί την έννοια «κοινοί κανόνες» ειδικά σε σχέση με την έκδοση παράγωγης νομοθεσίας της Ένωσης²⁵⁹, ο τίτλος VII του τρίτου μέρους της ΣΛΕΕ επιγράφεται «Κοινοί κανόνες για τον ανταγωνισμό, τη φορολογία και την προσέγγιση των νομοθεσιών». Επομένως, ο εν λόγω τίτλος χαρακτηρίζει τις διατάξεις της Συνθήκης που περιλαμβάνονται σ' αυτόν ως «κοινούς κανόνες».

352. Εντούτοις, η τρίτη βάση του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ πρέπει να ερμηνεύεται υπό το πρίσμα της αποφάσεως ΑΕΤΡ και της μεταγενέστερης αυτής νομολογίας στην οποία εφαρμόζεται η αρχή ΑΕΤΡ²⁶⁰. Στο πλαίσιο αυτό, είναι σαφές ότι η ευρεία ερμηνεία που προκρίνει η Επιτροπή για τον όρο «κοινοί κανόνες» δεν μπορεί να γίνει δεκτή.

353. Το άρθρο 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ προβλέπει συμπληρωματικές βάσεις επί των οποίων η Ευρωπαϊκή Ένωση δύναται να θεμελιώσει αποκλειστική αρμοδιότητα για τη σύναψη διεθνούς συμφωνίας όταν αυτή δεν έχει ρητή αποκλειστική αρμοδιότητα βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Η εν λόγω αρμοδιότητα πρέπει, επομένως, να θεμελιώνεται σε *έρεισμα διαφορετικό* από τις ίδιες τις Συνθήκες. Προκειμένου για την τρίτη βάση του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, το διαφορετικό αυτό έρεισμα είναι ο αντίκτυπος που μπορεί να έχει η εκ μέρους των κρατών μελών σύναψη διεθνών συμφωνιών επί των «κοινών κανόνων», ήτοι επί των κανόνων που η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει εκδώσει κατά την άσκηση της εσωτερικής της αρμοδιότητας (για την επιδίωξη κοινής πολιτικής) σε ορισμένους τομείς. Επομένως, όπως διευκρίνισε το Δικαστήριο με τη γνωμοδότηση 2/92, μόνον η *άσκηση* εσωτερικής αρμοδιότητας (που διακρίνεται από την απλή ύπαρξη αυτής) μπορεί να δημιουργήσει (σιωπηρή) αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα²⁶¹. Με τη γνωμοδότηση 1/94 το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι «[...] η αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα της [Ευρωπαϊκής Ένωσης] δεν προκύπτει *ipso facto* από την εξουσία της να θεσπίζει κανόνες επί εσωτερικού επιπέδου»²⁶².

354. Το επιχείρημα της Επιτροπής θα σήμαινε ότι το άρθρο 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ αναγνωρίζει το δικαίωμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να συνάπτει συμφωνίες που επηρεάζουν τις Συνθήκες ή μεταβάλλουν την εμβέλειά τους. Ωστόσο, η κύρια λειτουργία που επιτελεί το άρθρο 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, όπως προκύπτει με σαφήνεια από το γράμμα του, είναι ο προσδιορισμός της φύσεως της εξωτερικής αρμοδιότητας της Ένωσης. Το εν λόγω άρθρο δεν μπορεί να έχει ως σκοπό να παρέχει στην Ευρωπαϊκή Ένωση τη δυνατότητα να «επηρεάσει» κανόνες πρωτογενούς δικαίου της

259 — Επί παραδείγματι, το άρθρο 91, παράγραφος 1, στοιχείο α', ΣΛΕΕ αφορά «κοινούς κανόνες» εφαρμοστέους στις διεθνείς μεταφορές που εκτελούνται από ή προς το έδαφος κράτους μέλους ή διέρχονται από το έδαφος ενός ή περισσότερων κρατών μελών.

260 — Απόφαση της 4ης Σεπτεμβρίου 2014, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-114/12, EU:C:2014:2151, σκέψη 67).

261 — Γνωμοδότηση 2/92 (Τρίτη αναθεωρημένη απόφαση του ΟΟΣΑ περί εθνικής μεταχειρίσεως, της 24ης Μαρτίου 1995, EU:C:1995:83, σκέψεις 33, η οποία αναφέρεται στην ανάγκη για «εσωτερικές νομοθετικές πράξεις», και 36).

262 — Γνωμοδότηση 1/94 (Συμφωνίες προσαρτημένες στη Συμφωνία ΠΟΕ, της 15ης Νοεμβρίου 1994, EU:C:1994:384, σκέψη 77, η υπογράμμιση δική μου).

Ένωσης ή να «μεταβάλει την εμβέλειά τους» μέσω της συνάψεως διεθνών συμφωνιών²⁶³. Το πρωτογενές δίκαιο μπορεί να μεταβληθεί μόνο με την τροποποίηση των Συνθηκών σύμφωνα με το άρθρο 48 ΣΕΕ²⁶⁴. Σε αντίθεση με όσα υποστηρίζει η Επιτροπή, ο κίνδυνος επηρεασμού του πρωτογενούς δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν μπορεί να θεμελιώσει αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα κατά την έννοια της τρίτης βάσεως του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ²⁶⁵. Επίσης δεν μπορεί να δοθεί στο άρθρο 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ η ερμηνεία ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα εκ μόνου του λόγου ότι έχει αρμοδιότητα να εκδίδει κανόνες σε εσωτερικό επίπεδο²⁶⁶.

355. Ως προς το ζήτημα αυτό η Επιτροπή επικαλείται την απόφαση Pringle, με την οποία το Δικαστήριο εξέτασε αν η Συνθήκη ΕΜΣ (η οποία συνήφθη από τα κράτη μέλη με νόμισμα το ευρώ) επηρέαζε την αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να χορηγεί, βάσει του άρθρου 122, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, χρηματοοικονομική συνδρομή *ad hoc* σε κράτος μέλος που αντιμετωπίζει ή διατρέχει μεγάλο κίνδυνο να αντιμετωπίσει σοβαρές δυσκολίες, οφειλόμενες σε φυσικές καταστροφές ή έκτακτες περιστάσεις που εκφεύγουν του ελέγχου του. Με την εν λόγω απόφαση το Δικαστήριο επισήμανε ότι η θέσπιση του ΕΜΣ δεν θίγει την αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να χορηγεί, βάσει του άρθρου 122, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, *ad hoc* χρηματοοικονομική συνδρομή σε κράτος μέλος στην περίπτωση κατά την οποία διαπιστώνεται ότι αυτό αντιμετωπίζει ή διατρέχει μεγάλο κίνδυνο να αντιμετωπίσει σοβαρές δυσκολίες, οφειλόμενες σε φυσικές καταστροφές ή έκτακτες περιστάσεις που εκφεύγουν του ελέγχου του. Το Δικαστήριο πρόσθεσε εντούτοις ότι, δεδομένου ότι ούτε το άρθρο 122, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ ούτε άλλη διάταξη των Συνθηκών ΕΕ και ΛΕΕ αναθέτει στην Ευρωπαϊκή Ένωση ειδική αρμοδιότητα για τη θέσπιση μόνιμου μηχανισμού σταθερότητας, όπως ο ΕΜΣ, τα κράτη μέλη έχουν, υπό το πρίσμα του άρθρου 4, παράγραφος 1, ΣΕΕ και του άρθρου 5, παράγραφος 2, ΣΕΕ, αρμοδιότητα να ενεργήσουν στον οικείο τομέα²⁶⁷. Προκειμένου να εξακριβώσει αν η σύναψη μεταξύ των κρατών μελών με νόμισμα το ευρώ της Συνθήκης ΕΜΣ αντέβαινε στο άρθρο 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, το Δικαστήριο εξέτασε τόσο τον κανονισμό (ΕΕ) 407/2010 του Συμβουλίου²⁶⁸ όσο και τη διάταξη της Συνθήκης που απονέμει στην Ευρωπαϊκή Ένωση την εξουσία να εκδίδει παράγωγη νομοθεσία. Το Δικαστήριο απεφάνθη ότι το άρθρο 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ δεν παρεμπόδιζε ομάδα κρατών μελών να προβεί στη σύναψη της Συνθήκης ΕΜΣ.

356. Με την απόφαση Pringle το Δικαστήριο, μετά την περιγραφή του κύριου σκοπού του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, απεφάνθη ότι «από [το άρθρο 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ] συνάγεται ότι απαγορεύεται στα κράτη μέλη να συνάψουν μεταξύ τους συμφωνία η οποία θα μπορούσε να επηρεάσει κοινούς κανόνες ή να μεταβάλει την εμβέλειά τους»²⁶⁹. Το εν λόγω συμπέρασμα αποτελεί απλώς έκφραση της αρχής της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης έναντι του εθνικού δικαίου, η οποία ισχύει τόσο ως προς το πρωτογενές όσο και ως προς το παράγωγο δίκαιο της Ένωσης. Το εν λόγω

263 — Παράδειγμα του γεγονότος ότι οι διεθνείς συμφωνίες συμβαλλόμενο μέρος των οποίων αποτελεί η Ευρωπαϊκή Ένωση *υπόκεινται* στο πρωτογενές δίκαιο προσφέρει η απόφαση της 10ης Μαρτίου 1998, Γερμανία κατά Συμβουλίου (C-122/95, EU:C:1998:94).

264 — Στη δεύτερη περίοδο του άρθρου 218, παράγραφος 11, ΣΛΕΕ προβλέπεται ρητώς η δυνατότητα τροποποίησης των Συνθηκών προς αντιμετώπιση «αρνητικής» γνωμοδότησεως που βασίζεται στην εν λόγω διάταξη.

265 — Πραγματικά, μια τέτοια θέση θα μπορούσε ενδεχομένως να εγείρει το ζήτημα κατά πόσον η ΣΕΣΕΕΣ είναι ουσιωδώς συμβατή με τις Συνθήκες. Το ζήτημα αυτό κείται, εντούτοις, σαφώς εκτός του αντικειμένου της αιτήσεως της Επιτροπής για την έκδοση γνωμοδότησεως. Βλ. σημείο 85 των παρούσων προτάσεων.

266 — Γνωμοδότηση 1/94 (Συμφωνίες προσαρτημένες στη Συμφωνία ΠΟΕ, της 15ης Νοεμβρίου 1994, EU:C:1994:384, σκέψη 77).

267 — Απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 2012 (C-370/12, EU:C:2012:756, σκέψεις 104 και 105).

268 — Κανονισμός της 11ης Μαΐου 2010 για τη θέσπιση ευρωπαϊκού μηχανισμού χρηματοοικονομικής σταθεροποίησης (ΕΕ 2010, L 118, σ. 1).

269 — Απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 2012 (C-370/12, EU:C:2012:756, σκέψη 101, η υπογράμμιση είναι του πρωτοτύπου). Με τις προτάσεις της επί της εν λόγω υποθέσεως, η γενική εισαγγελέας J. Kokott υπονοεί ότι το ερώτημα που υποβλήθηκε ως προς το άρθρο 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ ήταν εσφαλμένο: «Επ' αυτού επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το άρθρο 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, όπως προκύπτει και σε συνδυασμό προς το άρθρο 216 ΣΛΕΕ, ρυθμίζει μόνον την αποκλειστική αρμοδιότητα της Ένωσης προς σύναψη συμφωνιών με τρίτες χώρες και διεθνείς οργανισμούς. Συναφώς, βάσει της εν λόγω διατάξεως σε συνδυασμό προς το άρθρο 2, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, απαγορεύεται στα κράτη μέλη μόνον η σύναψη τέτοιων συμφωνιών με τρίτες χώρες. Εντούτοις, συμβαλλόμενα μέρη στη Συνθήκη ΕΜΣ είναι μόνον κράτη μέλη.» Βλ. προτάσεις της γενικής εισαγγελέας J. Kokott στην υπόθεση Pringle (C-370/12, EU:C:2012:675, σημείο 98).

τμήμα του σκεπτικού του Δικαστηρίου στην απόφαση Pringle δεν ενισχύει τη θέση ότι η αποκλειστική αρμοδιότητα της Ένωσης προς σύναψη διεθνούς συμφωνίας δυνάμει της τρίτης βάσεως του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ μπορεί να απορρέει από «κοινούς κανόνες» που περιλαμβάνονται στο πρωτογενές δίκαιο της Ένωσης.

357. Το επιχείρημα της Επιτροπής θα σήμαινε επίσης ότι η αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα μπορεί να θεμελιωθεί επί της τρίτης βάσεως του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, ακόμη και όταν η εσωτερική αρμοδιότητα που κείται στη βάση της διατάξεως της Συνθήκης επί της οποίας θεμελιώνεται δεν έχει ασκηθεί. Αν αυτό ήταν ακριβές, η διάκριση μεταξύ της δεύτερης βάσεως, η οποία καλύπτει συγκεκριμένα την περίπτωση κατά την οποία δεν έχει ασκηθεί εσωτερική αρμοδιότητα, και της τρίτης βάσεως του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, εν μέρει θα εξέλειπε.

358. Περαιτέρω, αν η τρίτη βάση του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ είχε την έννοια ότι η αποκλειστική αρμοδιότητα αποτελεί αναγκαία συνέπεια του γεγονότος ότι διεθνής συμφωνία ενδέχεται να επηρεάσει διατάξεις της Συνθήκης ή να μεταβάλει την εμβέλειά τους, η ύπαρξη και μόνο διατάξεως της Συνθήκης θα αρκούσε για να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση είχε την εν λόγω αρμοδιότητα. Αν ισχύει αυτό, τότε γιατί οι συντάκτες της Συνθήκης δεν επιβεβαίωσαν απλώς την ύπαρξη της εν λόγω αποκλειστικής εξωτερικής αρμοδιότητας ρητώς;

359. Με βάση τα προεκτεθέντα φρονώ ότι ο όρος «κοινói κανόνες» που απαντά στην τρίτη βάση του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ δεν μπορεί να ερμηνευθεί ως εμπερικλείων «διατάξεις της Συνθήκης».

360. Δεν αμφισβητείται το γεγονός ότι δεν υφίσταται παράγωγή νομοθεσίας της Ένωσης, βάσει του άρθρου 63, παράγραφος 1, και του άρθρου 64, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, σχετικά με είδη επενδύσεων που δεν αποτελούν άμεσες ξένες επενδύσεις.

361. Κατά συνέπεια, οδηγούμαι στο συμπέρασμα ότι, ελλείψει κοινών κανόνων, δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις της τρίτης βάσεως του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ. Εξ αυτού έπεται ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει αποκλειστική αρμοδιότητα δυνάμει αυτής της βάσεως. Εξάλλου, η Επιτροπή δεν υποστήριξε ότι έχει τέτοια αρμοδιότητα δυνάμει άλλης βάσεως.

362. Έχει η Ευρωπαϊκή Ένωση συντρέχουσα αρμοδιότητα με τα κράτη μέλη;

Οι συντρέχουσες αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τα κράτη μέλη

363. Επικουρικώς, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει συντρέχουσα αρμοδιότητα για τη σύναψη διεθνούς συμφωνίας σχετικής με είδη επενδύσεων διάφορων των άμεσων ξένων επενδύσεων δυνάμει της δεύτερης βάσεως του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

364. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, το Δικαστήριο ρώτησε τόσο το Συμβούλιο όσο και την Επιτροπή επί ποίας βάσεως η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει εσωτερική αρμοδιότητα ως προς είδη επενδύσεων που δεν αποτελούν άμεσες ξένες επενδύσεις. Το Συμβούλιο απάντησε ότι στις Συνθήκες δεν υφίσταται νομική βάση για τη θέσπιση παράγωγης νομοθεσίας διέπουσας είδη επενδύσεων που δεν αποτελούν άμεσες ξένες επενδύσεις η οποία θα μπορούσε να θεωρηθεί «κοινói κανόνες» κατά την έννοια της τρίτης βάσεως του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ. Το εν λόγω θεσμικό όργανο παραδέχθηκε, ωστόσο, ότι ορισμένες πτυχές ειδών επενδύσεων που δεν αποτελούν άμεσες ξένες επενδύσεις θα μπορούσαν να ρυθμίζονται από νομοθετικές πράξεις εκδιδόμενες βάσει διατάξεων της Συνθήκης (πλην των άρθρων 63 και 64 ΣΛΕΕ) οι οποίες διέπουν την εσωτερική αγορά. Η Επιτροπή απάντησε ότι, δεδομένης της απαγορεύσεως που ήδη περιλαμβάνεται στο άρθρο 63, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, οι Συνθήκες (προφανώς) δεν προσφέρουν νομική βάση για τη θέσπιση παράγωγης νομοθεσίας για την επίτευξη της ελευθερώσεως (και όχι εναρμονίσεως) των κινήσεων κεφαλαίων, συμπεριλαμβανομένων των επενδύσεων χαρτοφυλακίου. Ωστόσο, κατά την Επιτροπή, τόσο το άρθρο 114 όσο και το άρθρο 352 ΣΛΕΕ προσφέρουν βάση για την άρση των περιορισμών

στις επενδύσεις χαρτοφυλακίου. Τούτου δοθέντος, στο μέτρο που με τη ΣΕΣΕΕΣ δεν επιδιώκεται η εναρμόνιση, το άρθρο 114 δεν θα αποτελούσε κατάλληλη νομική βάση. Η Επιτροπή υποστήριξε ότι, σε κάθε περίπτωση, προκειμένου να μπορεί η Ένωση να επικαλεσθεί το άρθρο 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, δεν είναι αναγκαίος ο προσδιορισμός νομικής βάσεως για την άσκηση εσωτερικής αρμοδιότητας.

365. Κατά την άποψή μου, η δεύτερη βάση του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ είναι κρίσιμη μόνον εφόσον η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει εσωτερική αρμοδιότητα. Για τον σκοπό αυτόν, ένα ζήτημα απαιτείται να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης και, συνεπώς, στην αρμοδιότητά της²⁷⁰. Δεν είναι αναγκαίο να έχει η Ευρωπαϊκή Ένωση αρμοδιότητα να θεσπίσει παράγωγο δίκαιο.

366. Εκτιμώ ότι εν προκειμένω πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις εφαρμογής της δεύτερης βάσεως του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

367. Κατά το άρθρο 63 ΣΛΕΕ, η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει προδήλως αρμοδιότητα ως προς την ελευθέρωση και την προστασία ειδών επενδύσεων διάφορων των άμεσων ξένων επενδύσεων στο μέτρο που οι εν λόγω επενδύσεις αφορούν κινήσεις κεφαλαίων μεταξύ κρατών μελών και μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών. Μολονότι οι Συνθήκες δεν παρέχουν ορισμό των «κινήσεων κεφαλαίων», το Δικαστήριο έχει ερμηνεύσει τον εν λόγω όρο βασιζόμενο στη (μη εξαντλητική) ονοματολογία που προσαρτάται στην οδηγία 88/361²⁷¹. Οι κινήσεις κεφαλαίων ταξινομούνται βάσει της οικονομικής φύσεως των απαιτήσεων και των υποχρεώσεων τις οποίες αφορούν. Ο ορισμός είναι πολύ ευρύς. Έτσι, στις κινήσεις κεφαλαίων περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων, ακίνητα, τίτλοι, άλλα μέσα της χρηματαγοράς, μερίδια οργανισμών συλλογικών επενδύσεων, τρεχούμενοι λογαριασμοί και καταθέσεις σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, πιστώσεις που συνδέονται με εμπορικές συναλλαγές ή παροχές υπηρεσιών, χρηματοδοτικά δάνεια και πιστώσεις, ασφάλειες, λοιπές εγγυήσεις, δικαιώματα ενεχύρου, μεταφορές σε εκτέλεση των ασφαλιστηρίων συμβολαίων, κινήσεις κεφαλαίων προσωπικού χαρακτήρα, εισαγωγή και εξαγωγή εγγράφων που ενσωματώνουν τις αξίες, δικαιώματα ευρεσιτεχνίας, σχέδια, κατατεθέντα σήματα και εφευρέσεις.

368. Άλλες μορφές ρυθμίσεως των εν λόγω ειδών επενδύσεων μπορεί να βασίζονται στο άρθρο 114 ΣΛΕΕ στον βαθμό κατά τον οποίο με αυτές πραγματοποιείται προσέγγιση νόμων που διέπουν την εγκαθίδρυση και τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Πρόσθετες αρμοδιότητες μπορούν επίσης να αντληθούν από το άρθρο 352 ΣΛΕΕ.

369. Η σχετική με την ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων πτυχή της εσωτερικής αγοράς διαθέτει εσωτερική αλλά και εξωτερική όψη. Συμφωνία με την οποία επιδιώκεται η αμοιβαία ελευθέρωση μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τρίτης χώρας, όπως η ΣΕΣΕΕΣ, εμπίπτει στο πεδίο της εν λόγω πολιτικής. Εφόσον οι εν λόγω αμοιβαίες δεσμεύσεις δεν μπορούν να αναληφθούν χωρίς τη συναίνεση της εν λόγω τρίτης χώρας, ενδεχομένως να είναι αναγκαία, κατά την έννοια της πρώτης βάσεως του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, η σύναψη διεθνούς συμφωνίας για την επίτευξη του εν λόγω στόχου.

370. Ως εκ τούτου, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι το τμήμα Α του κεφαλαίου εννέα, στο μέτρο που εφαρμόζεται σε είδη επενδύσεων που δεν αποτελούν άμεσες ξένες επενδύσεις, εμπίπτει στις συντρέχουσες αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών, δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 2, στοιχείο α', ΣΛΕΕ και της πρώτης βάσεως του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 63 ΣΛΕΕ.

270 — Όταν ζήτημα καλύπτεται από κανόνες της Συνθήκης, αυτό εμπίπτει στην αρμοδιότητα της Ένωσης. Έτσι, το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο α', ΣΛΕΕ ορίζει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει «συντρέχουσα αρμοδιότητα» στον κύριο τομέα της εσωτερικής αγοράς.

271 — Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2013, Essent κ.λπ. (C-105/12 έως C-107/12, EU:C:2013:677, σκέψη 40 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Βλ., επίσης, σημεία 317 και 318 των παρουσών προτάσεων (προκειμένου περί του ορισμού των «άμεσων επενδύσεων»).

Το ζήτημα κατά πόσον η ΣΕΣΕΕΣ μπορεί να τερματίσει διμερείς συμφωνίες που έχουν συναφθεί μεταξύ των κρατών μελών και της Σινγκαπούρης

371. Χωριστό ζήτημα αποτελεί το κατά πόσον η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αρμοδιότητα να συμβληθεί ως προς το άρθρο 9.10, παράγραφος 1, του κεφαλαίου εννέα, τμήμα Α, της ΣΕΣΕΕΣ. Η εν λόγω διάταξη ορίζει ότι η έναρξη ισχύος της ΣΕΣΕΕΣ επιφέρει την παύση της ισχύος των διμερών επενδυτικών συμφωνιών μεταξύ των κρατών μελών και της Σινγκαπούρης που αναφέρονται στο παράρτημα 9-D²⁷². Οι εν λόγω συμφωνίες ακυρώνονται και αντικαθίστανται από τη ΣΕΣΕΕΣ. Στην υποσημείωση 19 της εν λόγω διατάξεως²⁷³ αναφέρεται ότι «για μεγαλύτερη ασφάλεια, [οι εν λόγω συμφωνίες] θεωρείται ότι παύουν να ισχύουν λόγω της [ΣΕΣΕΕΣ], κατά την έννοια του άρθρου 59, παράγραφος 1, στοιχείο α) της Σύμβασης της Βιέννης περί του δικαίου των συνθηκών».

372. Με την αίτησή της η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το άρθρο 9.10 («Σχέση με άλλες συμφωνίες») σε συνδυασμό με τα άρθρα 9.8 («Υποκατάσταση») και 9.9 («Λήξη») εξαρτώνται σαφώς από τις λοιπές ουσιαστικές διατάξεις για τις επενδύσεις του κεφαλαίου εννέα, τμήμα Α, και, επομένως, είναι συμπληρωματικές αυτών. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή υποστήριξε ότι, όταν η Ευρωπαϊκή Ένωση συνάπτει διεθνή συμφωνία σε τομέα που εμπίπτει στην αρμοδιότητά της (τουλάχιστον όταν η εν λόγω αρμοδιότητα είναι αποκλειστική), διαδέχεται τα κράτη μέλη ως προς τις διμερείς συμφωνίες με τρίτα κράτη και μπορεί, ως εκ τούτου, να ενεργεί για λογαριασμό των κρατών μελών, μεταξύ δε άλλων να καταγγέλλει τέτοιες διμερείς συμφωνίες.

373. Το Συμβούλιο και σημαντικός αριθμός κρατών μελών υποστήριξαν ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί, ενεργώντας μόνη, να συμφωνήσει με τρίτο κράτος τον τερματισμό και την αντικατάσταση διεθνών συμφωνιών που έχουν συναφθεί από το εν λόγω κράτος και τα κράτη μέλη και στις οποίες η ίδια η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν αποτελεί συμβαλλόμενο μέρος.

374. Κατά την άποψή μου, μόνον εφόσον το Δικαστήριο διαπιστώσει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα ως προς το σύνολο των λοιπών μερών της ΣΕΣΕΕΣ, πρέπει αυτό να αποφανθεί οριστικώς επί του εν λόγω ζητήματος. Στην περίπτωση κατά την οποία το Δικαστήριο αποφανθεί ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει συντρέχουσα αρμοδιότητα με τα κράτη μέλη και, επομένως, η ΣΕΣΕΕΣ πρέπει να συναφθεί τόσο από την Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και από τα κράτη μέλη, τα (ενδιαφερόμενα) κράτη μέλη μπορούν να αποφασίσουν τα ίδια εάν θα καταγγείλουν ή όχι τις υφιστάμενες συμφωνίες τους με τη Σινγκαπούρη, εκφράζοντας τη συναίνεσή τους να δεσμευθούν με τη ΣΕΣΕΕΣ.

375. Για τους λόγους που έχω ήδη εκθέσει, φρονώ ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει αποκλειστική αρμοδιότητα ως προς το σύνολο του κεφαλαίου εννέα, τμήμα Α (ούτε, εξάλλου, ως προς το σύνολο της ΣΕΣΕΕΣ)²⁷⁴.

376. Εντούτοις, για λόγους πληρότητας, θα εξετάσω εν συντομία το ζήτημα αν η Ευρωπαϊκή Ένωση, ως τρίτο μέρος στις συναφθείσες μεταξύ των κρατών μελών και της Σινγκαπούρης συμφωνίες που μνημονεύονται στο παράρτημα 9-D, μπορεί να συμφωνήσει με τη Σινγκαπούρη τον τερματισμό των εν λόγω συμφωνιών χωρίς τη συναίνεση των κρατών μελών.

272 — Όλες οι εν λόγω συμφωνίες ορίζουν ότι έχουν συναφθεί για περιορισμένο χρονικό διάστημα αλλά ότι μπορούν να ανανεωθούν (υπό ορισμένες προϋποθέσεις) εφόσον κανένα από τα συμβαλλόμενα μέρη δεν εκφράζει την πρόθεσή του για καταγγελία της συμφωνίας. Οι επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν πριν από την ημερομηνία κατά την οποία η λήξη ή η καταγγελία της συμφωνίας καθίστανται ισχυρές, εξακολουθούν να υπόκεινται στη συμφωνία για ορισμένη χρονική περίοδο.

273 — Η υποσημείωση αυτή ενδέχεται να φέρει τον αριθμό 51 σε ορισμένες γλωσσικές εκδόσεις.

274 — Βλ. σημεία 307 έως 361 των παρουσών προτάσεων.

377. Πρόκειται για καινοφανές ζήτημα²⁷⁵.

378. Όταν η Ευρωπαϊκή Ένωση αποκτά αποκλειστική (εσωτερική ή εξωτερική) αρμοδιότητα σε συγκεκριμένο τομέα, ενεργεί σε τομέα ως προς τον οποίο αρμόδια ήταν προηγουμένως τα κράτη μέλη. Το αν η Ευρωπαϊκή Ένωση θα αποφασίσει ή όχι να αναιρέσει προηγούμενες δράσεις των κρατών μελών θα εξαρτηθεί από τον τρόπο κατά τον οποίο η Ευρωπαϊκή Ένωση ασκεί την εν λόγω αρμοδιότητα και από το κατά πόσον δημιουργείται ασυμβατότητα με την προηγούμενη δράση των κρατών μελών. Οι όροι υπό τους οποίους η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να ασκεί εσωτερική αρμοδιότητα εξαρτώνται από το δικαίο της Ένωσης. Σε κάθε περίπτωση, η δράση της Ένωσης πρέπει να είναι σύμφωνη με το διεθνές δικαίο²⁷⁶.

379. Όταν η Ευρωπαϊκή Ένωση αναλαμβάνει τις εξουσίες που προηγουμένως ασκούσαν τα κράτη μέλη σε τομέα που διέπεται από διεθνή συμφωνία, οι διατάξεις της συμφωνίας αυτής καθίστανται, βάσει του δικαίου της Ένωσης, δεσμευτικές για την Ευρωπαϊκή Ένωση²⁷⁷. Αυτή ήταν η θέση που το Δικαστήριο υιοθέτησε με την απόφαση *International Fruit Company*²⁷⁸, όσον αφορά την GATT 1947 [στην οποία συμβαλλόμενα μέρη ήταν όλα τα (τότε) κράτη μέλη, αλλά όχι η Ευρωπαϊκή Ένωση]. Το δεσμευτικό αποτέλεσμα της GATT 1947 αποτελούσε προϋπόθεση προκειμένου να κριθεί αν αυτή επηρέαζε το κύρος του παράγωγου δικαίου της ΕΟΚ. Το Δικαστήριο δεν εξέτασε (ούτε όφειλε να εξετάσει) τον τρόπο κατά τον οποίο η διαπίστωση αυτή επηρέαζε τις υποχρεώσεις των κρατών μελών βάσει της GATT 1947 ή την ιδιότητα των συμβαλλόμενων μερών στην εν λόγω συμφωνία. Φρονώ ότι το αποτέλεσμα της αποφάσεως *International Fruit Company* είναι ότι, από απόψεως δικαίου της Ένωσης, η Ευρωπαϊκή Ένωση κατέστη αποκλειστικώς αρμόδια για ζητήματα που καλύπτονταν από την GATT 1947 και, από απόψεως διεθνούς δικαίου, η Ευρωπαϊκή Ένωση αντικατέστησε τα κράτη μέλη ως το συμβαλλόμενο μέρος που φέρει την ευθύνη για τη συμμόρφωση με τις υποχρεώσεις που αυτά είχαν αναλάβει βάσει της GATT 1947.

380. Ωστόσο, με την απόφαση *International Fruit Company* δεν εξετάστηκε το ζήτημα αν, όταν η Ευρωπαϊκή Ένωση αναλαμβάνει τις εξουσίες που προηγουμένως ασκούσαν τα κράτη μέλη σε τομέα που καθίσταται τμήμα της αποκλειστικής αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι εν λόγω εξουσίες εμπερικλείουν και το δικαίωμα καταγγελίας των υφιστάμενων συμφωνιών που έχουν συνάψει τα κράτη μέλη με τρίτες χώρες. Πραγματικά, τα κράτη μέλη εξακολούθησαν να αποτελούν συμβαλλόμενα μέρη της GATT 1947 η οποία εφεξής ίσχυε, από απόψεως δικαίου της Ένωσης, τόσο ως προς τα εν λόγω κράτη μέλη όσο και ως προς την ΕΟΚ.

381. Το Δικαστήριο έχει επίσης κρίνει ότι, κατ' αρχήν, η εφαρμογή των Συνθηκών της Ένωσης δεν μπορεί να επηρεάζει τη δέσμευση που έχουν αναλάβει τα κράτη μέλη να σέβονται τα δικαιώματα τρίτων χωρών τα οποία πηγάζουν από προγενέστερη σύμβαση και να τηρούν τις αντίστοιχες υποχρεώσεις τους²⁷⁹. Επομένως, ακόμη και αν οι Συνθήκες μεταθέτουν πλήρως την αρμοδιότητα ως προς συγκεκριμένο τομέα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, τα κράτη μέλη πρέπει να εξακολουθούν να εκτελούν τις υποχρεώσεις που υπέχουν από τις διεθνείς συμφωνίες με τρίτα κράτη. Η προεκτεθείσα θέση είναι σύμφωνη με την πάγια αρχή του διεθνούς δικαίου σύμφωνα με την οποία το εσωτερικό δικαίο δεν μπορεί να δικαιολογεί τη μη τήρηση διεθνούς συμφωνίας ούτε να επηρεάζει το κύρος της

275 — Μολονότι υπάρχουν άλλες περιπτώσεις στις οποίες η Ευρωπαϊκή Ένωση αποφάσισε να τερματίσει ή να καταγγείλει διεθνείς συμφωνίες στις οποίες δεν ήταν συμβαλλόμενο μέρος. Βλ., επί παραδείγματι, απόφαση 92/530/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 12ης Νοεμβρίου 1992, για την καταγγελία της αλιευτικής συμφωνίας μεταξύ της πρώην Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας και της Σουηδίας (ΕΕ 1992, L 334, σ. 33).

276 — Βλ., γενικώς, απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 1992, Poulsen και Diva Navigation (C-286/90, ΕΥ:C:1992:453, σκέψη 9).

277 — Βλ. επίσης, για παράδειγμα, απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2011, *Air Transport Association of America* κ.λπ. (C-366/10, ΕΥ:C:2011:864, σκέψη 71, με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι η Ένωση, στο μέτρο που δεν είχε μέχρι τότε αναλάβει το σύνολο των αρμοδιοτήτων τις οποίες προηγουμένως ασκούσαν τα κράτη μέλη εντός του πεδίου εφαρμογής διεθνούς συμφωνίας, δεν δεσμευόταν από την εν λόγω συμφωνία).

278 — Απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 1972, *International Fruit Company* κ.λπ. (21/72 έως 24/72, ΕΥ:C:1972:115, σκέψη 18). Προκειμένου για διεθνείς συμφωνίες βλ. επίσης, μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 19ης Νοεμβρίου 1975, *Douaneagent der Nederlandse Spoorwegen* (38/75, ΕΥ:C:1975:154, σκέψεις 16 και 21), και της 14ης Ιουλίου 1976, *Kramer* κ.λπ. (3/76, 4/76 και 6/76, ΕΥ:C:1976:114, σκέψεις 44 και 45).

279 — Βλ. απόφαση της 4ης Ιουλίου 2000, *Επιτροπή κατά Πορτογαλίας* (C-84/98, ΕΥ:C:2000:359, σκέψη 53).

εν λόγω συμφωνίας²⁸⁰. Αυτό σημαίνει επίσης ότι οι αλλαγές στις Συνθήκες δεν μπορούν να οδηγήσουν στην υποκατάσταση των κρατών μελών από την ίδια την Ευρωπαϊκή Ένωση σε συμφωνίες που αυτά είχαν προηγουμένως συνάψει με τρίτα κράτη. Επομένως, το τρίτο κράτος εξακολουθεί να δεσμεύεται από συμφωνία με το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος και, κατ' αρχήν, αμφότερα τα συμβαλλόμενα μέρη της συμφωνίας οφείλουν να εκτελέσουν πλήρως την εν λόγω συμφωνία, σύμφωνα με την αρχή *pacta sunt servanda*²⁸¹.

382. Ωστόσο, απαιτείται από τα κράτη μέλη να εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις εν λόγω συμφωνίες κατά τρόπο σύμφωνο με το δίκαιο της Ένωσης και με την άσκηση, από την Ευρωπαϊκή Ένωση, των νεοαποκτηθεισών αποκλειστικών αρμοδιοτήτων της. Όταν δεν είναι δυνατό να συμβεί αυτό χωρίς να παραβιαστεί το δίκαιο της Ένωσης, τα *κράτη μέλη* πρέπει να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για την αποκατάσταση της συμβατότητας των εν λόγω συμφωνιών με το δίκαιο της Ένωσης. Η εν λόγω υποχρέωση απορρέει τόσο από την υπεροχή του δικαίου της Ένωσης όσο και από το καθήκον της καλόπιστης συνεργασίας που προβλέπεται στο άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ.

383. Το άρθρο 351 ΣΛΕΕ, που αφορά τη σχέση μεταξύ των συμφωνιών που συνήφθησαν από τα κράτη μέλη πριν από την 1η Ιανουαρίου 1958 (ή πριν από την προσχώρηση συγκεκριμένου κράτους μέλους) μεταξύ ενός ή περισσότερων κρατών μελών και μιας ή περισσότερων τρίτων χωρών, αφενός, και των διατάξεων των Συνθηκών, αφετέρου, επιβεβαιώνει την εν λόγω συλλογιστική.

384. Το άρθρο 351, πρώτο εδάφιο, ΣΛΕΕ έχει ως αντικείμενο «[...] να διευκρινίσει, σύμφωνα με τις αρχές του διεθνούς δικαίου, ότι η εφαρμογή της [Συνθήκης] δεν επηρεάζει τη δέσμευση αυτού του κράτους μέλους να σέβεται τα απορρέοντα από προγενέστερη σύμβαση δικαιώματα των τρίτων χωρών και να τηρεί τις αντίστοιχες υποχρεώσεις του [...]»²⁸².

385. Το δεύτερο εδάφιο της εν λόγω διατάξεως αναφέρει ότι, κατά το μέτρο που οι συμβάσεις αυτές δεν συμβιβάζονται με τις Συνθήκες, το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος ή τα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη προσφεύγουν σε όλα τα πρόσφορα μέσα, για να άρουν τα διαπιστωθέντα ασυμβίβαστα. Τα μέσα αυτά μπορεί να απαιτούν από τα εν λόγω κράτη μέλη να καταγγείλουν τη σύμβαση. Όταν δεν υφίσταται ασυμβατότητα μεταξύ της προγενέστερης συμφωνίας και των Συνθηκών δεν γεννάται υποχρέωση για τη λήψη διορθωτικών μέτρων.

386. Το άρθρο 351 ΣΛΕΕ εφαρμόζεται στη σχέση μεταξύ, αφενός, των διμερών συμφωνιών που έχουν συναφθεί μεταξύ Σιγκαπούρης και διαφόρων μεμονωμένων κρατών μελών προ της προσχωρήσεώς τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Βουλγαρίας, Τσεχίας, Ουγγαρίας, Λιθουανίας, Πολωνίας, Σλοβακίας και Σλοβενίας: πρόκειται για ορισμένες από τις συμφωνίες που απαριθμούνται στο παράρτημα 9-D)²⁸³, και, αφετέρου, των Συνθηκών. Ωστόσο, το άρθρο 351, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ δεν ρυθμίζει τη σχέση μεταξύ της πρώτης κατηγορίας συμφωνιών και των συμφωνιών που συνήφθησαν στη συνέχεια μεταξύ Σιγκαπούρης και Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ούτε ασκεί επιρροή στις συμφωνίες που συνήφθησαν από άλλα κράτη μέλη.

280 — Βλ. άρθρα 27 και 46 των Συμβάσεων της Βιέννης του 1969 και του 1986.

281 — Κατά το άρθρο 26 των Συμβάσεων της Βιέννης του 1969 και του 1986, «εκάστη συνθήκη εν ισχύ δεσμεύει τα εις αυτήν συμβαλλόμενα μέρη και δέον να τηρήται καλή τη πίστει». Το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι η εν λόγω αρχή «αποτελεί θεμελιώδη αρχή κάθε έννομης τάξεως και, ειδικότερα, της διεθνούς έννομης τάξεως»: βλ. απόφαση της 16ης Ιουνίου 1998, Racke (C-162/96, EU:C:1998:293, σκέψη 49).

282 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 3ης Μαρτίου 2009, Επιτροπή κατά Αυστρίας (C-205/06, EU:C:2009:118, σκέψη 33 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), της 19ης Νοεμβρίου 2009, Επιτροπή κατά Φινλανδίας (C-118/07, EU:C:2009:715, σκέψη 27 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), και της 3ης Μαρτίου 2009, Επιτροπή κατά Σουηδίας (C-249/06, EU:C:2009:119, σκέψη 34 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

283 — Οι λοιπές συμφωνίες που απαριθμούνται στο παράρτημα 9-D συνήφθησαν μεταξύ της Σιγκαπούρης και της Οικονομικής Ένωσης Βελγίου-Λουξεμβούργου, της Γαλλίας, της Γερμανίας, των Κάτω Χωρών και του Ηνωμένου Βασιλείου είτε μετά την 1η Ιανουαρίου 1958 είτε (όσον αφορά το Ηνωμένο Βασίλειο) μετά την ημερομηνία προσχωρήσεως στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα.

387. Το άρθρο 351 ΣΛΕΕ όχι μόνο δεν επιρρωννύει τη θέση της Επιτροπής, αλλά επιβεβαιώνει σαφώς ότι ένα κράτος μέλος εξακολουθεί να αποτελεί συμβαλλόμενο μέρος σε διεθνείς συμφωνίες που είχε προηγουμένως συνάψει και ότι είναι υπεύθυνο να εξαλείψει ενδεχόμενες ασυμβατότητες μεταξύ των εν λόγω συμφωνιών και των Συνθηκών. Το άρθρο 351 ΣΛΕΕ εφαρμόζεται ανεξάρτητα από το αν η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική ή συντρέχουσα αρμοδιότητα ως προς τον τομέα που καλύπτεται από τις εν λόγω συμφωνίες.

388. Καμία διάταξη των Συνθηκών δεν περιέχει κατάλογο των υποχρεώσεων των κρατών μελών που συνάπτουν διεθνείς συμφωνίες με τρίτες χώρες (ή με διεθνείς οργανισμούς) μετά την προσχώρησή τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι υποχρεώσεις των εν λόγω κρατών μελών απορρέουν τόσο από την υπεροχή του δικαίου της Ένωσης όσο και από το καθήκον καλόπιστης συνεργασίας που προβλέπεται στο άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ. Οι Συνθήκες δεν επηρεάζουν, επομένως, το δικαίωμα των κρατών μελών να συνάπτουν τέτοιες συμφωνίες μετά την προσχώρησή τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Τα κράτη μέλη μπορούν να προβαίνουν στη σύναψη συμφωνιών μόνο σε τομείς που εμπίπτουν στις αρμοδιότητές τους και υπό την προϋπόθεση ότι αυτές συνάδουν με το δίκαιο της Ένωσης.

389. Εάν η κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών μεταβληθεί μεταγενέστερα και η Ευρωπαϊκή Ένωση αποκτήσει πρόσθετες αρμοδιότητες αποκλειστικού χαρακτήρα, φρονώ ότι δεν συντρέχει λόγος να παύσουν να ισχύουν οι κανόνες του άρθρου 351 ΣΛΕΕ. Τα κράτη μέλη εξακολουθούν να υπέχουν την υποχρέωση να προσφεύγουν στα πρόσφορα μέσα προκειμένου να εξασφαλίζουν ότι οι υφιστάμενες συμφωνίες στον συγκεκριμένο τομέα, οι οποίες δεσμεύουν πλέον και την Ευρωπαϊκή Ένωση²⁸⁴, είναι συμβατές με τη νέα κατανομή των αρμοδιοτήτων καθώς και με οποιαδήποτε δράση αναλάβει στη συνέχεια η Ευρωπαϊκή Ένωση κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων της.

390. Εκτιμώ ότι το εν λόγω συμπέρασμα είναι απολύτως συνεπές και με το διεθνές δίκαιο.

391. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Σιγκαπούρη παραπέμπουν ρητώς, με την υποσημείωση 19²⁸⁵ του άρθρου 9.10, παράγραφος 1, της ΣΕΣΕΕΣ, στο άρθρο 59 της Συμβάσεως της Βιέννης του 1969. Η εν λόγω διάταξη δεσμεύει, από απόψεως δικαίου των συνθηκών, όλα τα κράτη μέλη και τη Σιγκαπούρη. Η ίδια η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν δεσμεύεται ούτε μπορεί να δεσμεύεται από τη Σύμβαση της Βιέννης του 1969 επειδή δεν αποτελεί κράτος. Παρά ταύτα, το Δικαστήριο έχει επικαλεστεί την εν λόγω διάταξη κατά την επίλυση ζητημάτων σχετικών με συμφωνίες που συνήφθησαν διαδοχικά²⁸⁶.

392. Το άρθρο 59 της Συμβάσεως της Βιέννης του 1969 αφορά τη (σιωπηρή) λήξη συνθήκης μεταξύ συμβαλλόμενων μερών η οποία προκύπτει από τη συνομολόγηση μεταγενέστερης συνθήκης από τα ίδια συμβαλλόμενα μέρη. Κατά την εν λόγω διάταξη, «1) Η συνθήκη λογίζεται ως λήξασα ευθύς ως άπαντα τα μέρη εις την συνθήκην συνάψουν μεταγενεστέρως συνθήκην επί του αυτού αντικειμένου, και οσάκις: α) προκύπτει εκ της μεταγενεστέρας συνθήκης ή άλλως συνάγεται, ότι τα συμβαλλόμενα μέρη προετίθεντο όπως το εν λόγω αντικείμενον διέπεται υπό της συνθήκης ταύτης [...]». Από τη διάταξη αυτή η Επιτροπή συνάγει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει πλέον να θεωρείται συμβαλλόμενο μέρος των προγενέστερων διμερών συμφωνιών.

284 — Βλ. σημείο 379 των παρουσών προτάσεων.

285 — Η υποσημείωση αυτή ενδέχεται να φέρει τον αριθμό 51 σε ορισμένες γλωσσικές εκδόσεις.

286 — Βλ. απόφαση της 2ας Αυγούστου 1993, Levy (C-158/91, EU:C:1993:332, σκέψη 19). Φαίνεται να υποστηρίζεται τόσο στη νομολογία όσο και στη θεωρία η θέση ότι το άρθρο 59 της Συμβάσεως της Βιέννης αποτελεί ήδη τμήμα του εθνικού διεθνούς δικαίου. Για ανάλυση των σχετικών πηγών, βλ., μεταξύ άλλων, Dubuisson, F., «Article 59 – Termination or suspension of the operation of a treaty implied by conclusion of a later treaty», σε Corten, O., και Klein, P. (επιμ.), *The Vienna Conventions on the Law of Treaties – A Commentary – Volume II* (Oxford University Press, 2011), σ. 1325, παράγραφοι 1329-1330.

393. Το άρθρο 59 σε καμία περίπτωση δεν αποκλίνει από τη βασική αρχή ότι η λήξη συνθήκης (όπως ακριβώς και η συνομολόγησή της) απαιτεί τη συναίνεση των συμβαλλομένων στην εν λόγω συνθήκη μερών²⁸⁷. Το εν λόγω άρθρο λειτουργεί ως κανόνας συγκρούσεως για τον προσδιορισμό της συνθήκης που θα ισχύσει όταν έχουν συναφθεί διαδοχικές συμφωνίες και όλα τα συμβαλλόμενα μέρη της προγενέστερης συνθήκης είναι συμβαλλόμενα μέρη και της μεταγενέστερης, πλην όμως η προγενέστερη συνθήκη δεν έχει λήξει²⁸⁸. Όταν η Ευρωπαϊκή Ένωση αποφασίζει να ασκήσει τις νεοαποκτηθείσες αρμοδιότητές της και συνομολογεί συμφωνία με τρίτο κράτος, το εν λόγω τρίτο κράτος δεσμεύεται από τη νέα αυτή συμφωνία, όπως και από κάθε άλλη συμφωνία που είχε προηγουμένως συνομολογήσει με κράτη μέλη η οποία καλύπτει το ίδιο αντικείμενο. Το γεγονός αυτό μπορεί προφανώς να οδηγήσει σε έλλειψη ασφάλειας δικαίου για το τρίτο κράτος. Αν εφαρμοστεί το άρθρο 59 της Συμβάσεως της Βιέννης του 1969, η εν λόγω σύγκρουση επιλύεται υπέρ της μεταγενέστερης συμφωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του τρίτου κράτους. Αν το εν λόγω άρθρο δεν εφαρμοστεί, το τρίτο κράτος οφείλει κατ' αρχήν να τηρεί αμφότερες τις συμφωνίες.

394. Εντούτοις, το άρθρο 59 της Συμβάσεως της Βιέννης του 1969 εφαρμόζεται μόνον εφόσον γίνει δεκτό ότι (από πλευράς διεθνούς δικαίου) η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει διαδεχθεί τα μεμονωμένα κράτη μέλη ως προς τις διμερείς συμφωνίες που αναφέρονται στο παράρτημα 9-D. Το εν λόγω άρθρο δεν παρέχει γενική καθοδήγηση σχετικά με τη διαδοχή όσον αφορά τις συνθήκες. Η Σύμβαση της Βιέννης του 1969 δεν προδικάζει οποιοδήποτε ζήτημα ανακύπτει από τη διαδοχή των κρατών, σε σχέση με συνθήκες²⁸⁹. Εξάλλου, η συγκεκριμένη επίμαχη περίπτωση δεν φαίνεται να αντιμετωπίζεται ούτε από τη Σύμβαση της Βιέννης του 1978 για τη διαδοχή κρατών όσον αφορά την εφαρμογή των Συνθηκών²⁹⁰. [Προσθέτω ότι, μολονότι η εν λόγω σύμβαση έχει τεθεί σε ισχύ, λίγα μόνο κράτη μέλη συγκαταλέγονται στον (περιορισμένο) αριθμό των υπογραφόντων].

395. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή αναφέρθηκε σε πρακτική που είναι «καθιερωμένη» και «αποδεκτή από μεγάλο αριθμό τρίτων χωρών». Ωστόσο, τα λίγα παραδείγματα που επικαλέσθηκε αφορούσαν στο σύνολό τους την αντιμετώπιση του ζητήματος από την πλευρά της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η συμβολή της Επιτροπής δεν ήταν διαφωτιστική ως προς το ζήτημα αν άλλα κράτη θεωρούν ότι μια τέτοια πρακτική ισοδυναμεί με κανόνα του διεθνούς δικαίου.

396. Στο πλαίσιο αυτό, το συμπέρασμα ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί αυτοδικαίως να υπεισέλθει σε διεθνή σύμβαση που έχει συναφθεί από τα κράτη μέλη και της οποίας η ίδια δεν αποτελεί συμβαλλόμενο μέρος και να καταγγείλει στη συνέχεια την εν λόγω συμφωνία δεν βρίσκει έρεισμα στο διεθνές δίκαιο (κατά το παρόν στάδιο εξελίξεώς του). Ένας τέτοιος κανόνας θα αποτελούσε εξαίρεση από τον θεμελιώδη κανόνα της συναίνεσεως κατά την έκδοση πράξεων διεθνούς δικαίου. Η αποδοχή της θέσεως της Επιτροπής θα σήμαινε ότι ενδεχόμενες μεταβολές στο δίκαιο της Ένωσης και (πιθανόν) στην εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης άσκηση των εξωτερικών αρμοδιοτήτων της θα είχαν ως αποτέλεσμα ένα κράτος μέλος να παύει να αποτελεί συμβαλλόμενο μέρος διεθνούς συμφωνίας, παρά το γεγονός ότι το εν λόγω κράτος είχε συνανέσει να δεσμεύεται από την εν λόγω συμφωνία, η οποία ίσχυε ως προς αυτό²⁹¹. Τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις του κράτους μέλους εκ

287 — Βλ., συναφώς, άρθρο 54 της Συμβάσεως της Βιέννης του 1969. Η Σύμβαση της Βιέννης του 1969 προβλέπει εξαιρέσεις (υπό προϋποθέσεις): σε περίπτωση ουσιαστικής παραβιάσεως (άρθρο 60)· επιγενόμενης αδυναμίας εκτελέσεως (άρθρο 61)· θεμελιώδους αλλαγής των περιστάσεων (άρθρο 62)· διακοπής διπλωματικών ή προξενικών σχέσεων (άρθρο 63)· και εμφανίσεως νέου αναγκαστικού κανόνα του γενικού διεθνούς δικαίου (άρθρο 64).

288 — Τούτο προκύπτει σαφώς από το άρθρο 30 της Συμβάσεως της Βιέννης του 1969 για την εφαρμογή διαδοχικών συνθηκών που αναφέρονται στο ίδιο αντικείμενο.

289 — Άρθρο 73 της Συμβάσεως της Βιέννης του 1969. Σε κάθε περίπτωση, εάν μπορεί να εφαρμοστεί τόσο η Σύμβαση της Βιέννης του 1969 όσο και εκείνη του 1986 (επί παραδείγματι, στο πλαίσιο της σχέσεως μεταξύ, αφενός, διμερούς συμφωνίας μεταξύ δύο κρατών και, αφετέρου, συμφωνίας μεταξύ κράτους και διεθνούς οργανισμού), κατισχύει η Σύμβαση της Βιέννης του 1969 (βλ. άρθρο 7 της Συμβάσεως της Βιέννης του 1986).

290 — *Recueil des traités des Nations Unies*, τόμος 1946, σ. 3.

291 — Βλ. άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', της Συμβάσεως της Βιέννης του 1969.

της εν λόγω συμφωνίας θα καταργούνταν και, στην περίπτωση κατά την οποία η Ευρωπαϊκή Ένωση αποφάσισε να ασκήσει τις νέες της αρμοδιότητες, θα αντικαθίσταντο από τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που θα ανελάμβανε η Ευρωπαϊκή Ένωση με το τρίτο κράτος, χωρίς να έχει προηγηθεί η εκ μέρους του κράτους μέλους δήλωση συναίνεσης ως προς τις (θεμελιώδεις) αυτές μεταβολές.

397. Τέλος, σημειώνω ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει θεσπίσει παράγωγη νομοθεσία (τον κανονισμό 1219/2012) που αφορά τη θέσπιση μεταβατικών ρυθμίσεων στο πλαίσιο διμερών επενδυτικών συμφωνιών μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών. Ωστόσο, ο εν λόγω κανονισμός αναφέρει ρητά ότι ισχύει με την επιφύλαξη της κατανομής των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών σύμφωνα με τη ΣΛΕΕ²⁹². Ο εν λόγω κανονισμός βασίζεται στην προκειμένη ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα ως προς όλα τα ζητήματα που καλύπτονται από τις εν λόγω προγενέστερες διμερείς συμφωνίες και παρέχει τη βάση, στο πλαίσιο του δικαίου της Ένωσης, προκειμένου τα κράτη μέλη να μπορούν να ενεργούν σε σχέση με τις υφιστάμενες και τις (τυχόν) νέες συμφωνίες. Ο κανονισμός αυτός, ωστόσο, δεν προβλέπει τον τερματισμό από την ίδια την Ευρωπαϊκή Ένωση (από κοινού με το τρίτο κράτος που δεσμεύεται από τη διμερή συμφωνία) των εν λόγω προγενέστερων συμφωνιών.

398. Καταλήγω, ως εκ τούτου, στο συμπέρασμα ότι τα κράτη μέλη έχουν αποκλειστική αρμοδιότητα για τον τερματισμό των διμερών επενδυτικών συμφωνιών τις οποίες είχαν προγενεστέρως συνολογήσει με τρίτα κράτη. Κατά συνέπεια, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει αρμοδιότητα να συμβληθεί ως προς το άρθρο 9.19 της ΣΕΣΕΕΣ.

Δημόσιες Συμβάσεις (κεφάλαιο δέκα της ΣΕΣΕΕΣ²⁹³)

Επιχειρήματα

399. Η *Επιτροπή* υποστηρίζει ότι το Δικαστήριο έχει ήδη δεχθεί, με την απόφαση C-360/93²⁹⁴, ότι η κοινή εμπορική πολιτική καλύπτει κατ' αρχήν τη συνομολόγηση συμφωνιών σχετικών με το αμοιβαίο άνοιγμα των αγορών δημοσίων συμβάσεων αγαθών και διασυνοριακών υπηρεσιών. Εφόσον στο πεδίο εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής εμπίπτουν πλέον άλλα είδη παροχής υπηρεσιών, το ίδιο επιχείρημα ισχύει κατ' επέκταση και ως προς τα άλλα αυτά είδη παροχής. Σε γενικότερο επίπεδο, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι οι διεθνείς συμφωνίες που διέπουν, αφενός, την πρόσβαση στις αγορές δημοσίων συμβάσεων της Ένωσης για αγαθά και υπηρεσίες τρίτων χωρών, και, αφετέρου, την πρόσβαση στις αγορές δημόσιων συμβάσεων τρίτων χωρών για αγαθά και υπηρεσίες που προέρχονται από την Ένωση αφορούν ειδικώς τις διεθνείς συναλλαγές και, ως εκ τούτου, έχουν ευθείες και άμεσες συνέπειες στις διεθνείς συναλλαγές. Η Επιτροπή προσθέτει ότι το (πρόσφατο) πρωτόκολλο τροποποίησης της Συμφωνίας ΠΟΕ για τις δημόσιες συμβάσεις συνήφθη από την Ευρωπαϊκή Ένωση βάσει της αποκλειστικής της αρμοδιότητας επί της κοινής εμπορικής πολιτικής.

400. Οι *λοιποί μετέχοντες* στη διαδικασία δεν προέβαλαν ειδικά επιχειρήματα σχετικά με το κεφάλαιο δέκα.

292 — Άρθρο 1, παράγραφος 1, και αιτιολογική σκέψη 3 του κανονισμού 1219/2012.

293 — Βλ. σημεία 69 έως 76 του παραρτήματος των παρουσών προτάσεων.

294 — Απόφαση της 7ης Μαρτίου 1996, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου (C-360/93, EU:C:1996:84).

Ανάλυση

401. Σε αντίθεση με την Επιτροπή, εκτιμώ ότι η απόφαση C-360/93²⁹⁵ δεν ασκεί επιρροή στην εξέταση του ζητήματος αν το κεφάλαιο δέκα εμπίπτει στην κοινή εμπορική πολιτική. Με την εν λόγω απόφαση το Δικαστήριο ακύρωσε δύο αποφάσεις του Συμβουλίου οι οποίες αφορούσαν αντιστοίχως i) τη σύναψη συμφωνίας μεταξύ της (νυν) Ευρωπαϊκής Ένωσης και των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής για τις δημόσιες συμβάσεις και ii) την επέκταση του πεδίου εφαρμογής των ευεργετικών διατάξεων οδηγίας του Συμβουλίου για τις διαδικασίες συνάψεως δημοσίων συμβάσεων ούτως ώστε να καταλαμβάνει και τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής²⁹⁶. Το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 113 ΕΚ δεν αποτελούσε κατάλληλη νομική βάση για τις εν λόγω αποφάσεις επειδή κατά το χρονικό εκείνο σημείο μόνον η παροχή διασυνοριακών υπηρεσιών ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής. Ωστόσο, οι ανωτέρω αποφάσεις κάλυπταν αμφότερες και άλλα είδη παροχής υπηρεσιών (την εμπορική παρουσία ή την παρουσία φυσικών προσώπων στο έδαφος του άλλου συμβαλλόμενου μέρους)²⁹⁷. Το Δικαστήριο δεν τοποθετήθηκε, επομένως, επί του ζητήματος κατά πόσον οι δημόσιες συμβάσεις εμπίπτουν αυτές καθ' εαυτές στην κοινή εμπορική πολιτική.

402. Συμφωνώ, εντούτοις, με τη θέση της Επιτροπής ότι σκοπός του κεφαλαίου δέκα είναι κυρίως να διευκολύνει το αμοιβαίο άνοιγμα των αγορών δημόσιων συμβάσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Σιγκαπούρης εντός των ορίων που προβλέπονται από τον πίνακα συγκεκριμένων υποχρεώσεων κάθε συμβαλλόμενου μέρους ως προς την πρόσβαση στην αγορά. Το εν λόγω κεφάλαιο σκοπεί επίσης στην τόνωση του ανταγωνισμού στις δημόσιες προμήθειες, στην παροχή υπηρεσιών και στον κατασκευαστικό κλάδο, καθώς και στην εξασφάλιση της διαφάνειας και του δίκαιου χαρακτήρα των διαδικασιών στον εν λόγω τομέα. Τούτο επιχειρείται μέσω της επεκτάσεως των δεσμεύσεων που έχουν ήδη αναληφθεί από αμφότερα τα συμβαλλόμενα μέρη βάσει της (αναθεωρημένης) Συμφωνίας ΠΟΕ για τις δημόσιες συμβάσεις²⁹⁸. Όντως, σημαντικά τμήματα του εν λόγω κεφαλαίου αντιστοιχούν (αυτολεξεί) στην εν λόγω Συμφωνία ΠΟΕ.

403. Το συμπέρασμα ότι το εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών –και κατά συνέπεια οι κανόνες που αφορούν την πρόσβαση των αγαθών και των υπηρεσιών στην αγορά, καθώς και οι εσωτερικοί κανονισμοί που διέπουν την αγορά— εμπίπτουν στην κοινή εμπορική πολιτική δεν θίγεται από το γεγονός ότι αποδέκτες των εν λόγω εμπορευμάτων και υπηρεσιών είναι δημόσιες αρχές και όχι ιδιωτικοί φορείς.

404. Ωστόσο, το κεφάλαιο δέκα, προβλέπει επίσης ορισμένες υποχρεώσεις που αφορούν τον τομέα των μεταφορών. Το παράρτημα 10.Ε, μέρος 2 («Υποχρεώσεις της Ένωσης»), που ορίζει τις υπηρεσίες ως προς τις οποίες η Ένωση αναλαμβάνει δεσμεύσεις, επιβεβαιώνει ρητώς τις διαφορετικές μορφές των υπηρεσιών μεταφορών που καλύπτονται από το εν λόγω κεφάλαιο. Περαιτέρω, η σημείωση 2 του εν λόγω μέρους του παραρτήματος ορίζει ότι οι υποχρεώσεις της Ένωσης σε σχέση με τις υπηρεσίες υπόκεινται στους περιορισμούς και στους όρους των δεσμεύσεων που η Ένωση αναλαμβάνει στο κεφάλαιο οκτώ.

295 — Απόφαση της 7ης Μαρτίου 1996, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου (C-360/93, EU:C:1996:84).

296 — Συγκεκριμένα, της οδηγίας 90/531/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 17ης Σεπτεμβρίου 1990, σχετικά με τις διαδικασίες σύναψης συμβάσεων στους τομείς του ύδατος, της ενέργειας, των μεταφορών και των τηλεπικοινωνιών (ΕΕ 1990, L 297, σ. 1).

297 — Απόφαση της 7ης Μαρτίου 1996, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου (C-360/93, EU:C:1996:84, σκέψη 30).

298 — Η Σιγκαπούρη, η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα 28 κράτη μέλη αποτελούν συμβαλλόμενα μέρη της Συμφωνίας για τις δημόσιες συμβάσεις. Η εν λόγω συμφωνία εμπεριέχεται στο παράρτημα 4 της Συμφωνίας ΠΟΕ, που περιλαμβάνει κατάλογο των πολυμερών εμπορικών συμφωνιών. Κατά συνέπεια, αποτελεί μέρος της Συμφωνίας ΠΟΕ μόνο για τα μέλη του ΠΟΕ που την έχουν αποδεχθεί (και είναι δεσμευτική μόνο για τα εν λόγω μέλη) (άρθρο II:3 της Συμφωνίας ΠΟΕ). Η Σιγκαπούρη, η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα 28 κράτη μέλη αποτελούν επίσης συμβαλλόμενα μέρη της αναθεωρημένης Συμφωνίας ΠΟΕ για τις δημόσιες συμβάσεις που τέθηκε σε ισχύ στις 6 Απριλίου 2014.

405. Στο μέτρο που το κεφάλαιο δέκα εφαρμόζεται στις υπηρεσίες μεταφορών και στις υπηρεσίες που συνδέονται εγγενώς με τις εν λόγω υπηρεσίες, από το άρθρο 207, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ προκύπτει ότι η αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προς το εν λόγω κεφάλαιο δεν μπορεί να θεμελιωθεί στην κοινή εμπορική πολιτική²⁹⁹.

406. Η Επιτροπή δεν απέδειξε σε ποια άλλη βάση θα μπορούσε να θεμελιωθεί η αποκλειστική αρμοδιότητα της Ένωσης ως προς το κεφάλαιο δέκα.

407. Κατά την άποψή μου, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει συντρέχουσα αρμοδιότητα ως προς το εν λόγω κεφάλαιο στο μέτρο που αυτό έχει εφαρμογή στις υπηρεσίες μεταφορών και στις υπηρεσίες που συνδέονται εγγενώς με αυτές. Το κεφάλαιο δέκα εξασφαλίζει ότι οι διαδικασίες συνάψεως των καλυπτόμενων από το εν λόγω κεφάλαιο συμβάσεων διεξάγονται με βάση τις αρχές της ίσης μεταχειρίσεως, της απαγορεύσεως των διακρίσεων και της διαφάνειας και, ως εκ τούτου, εγγυάται το άνοιγμα των δημοσίων συμβάσεων στον ανταγωνισμό τόσο στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και στη Σιγκαπούρη³⁰⁰. Επομένως, το εν λόγω κεφάλαιο συμβάλλει στην εγκαθίδρυση ή στη διασφάλιση της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς, η οποία όπως καθίσταται σαφές από το πρωτόκολλο (αριθ. 27) σχετικά με την εσωτερική αγορά και τον ανταγωνισμό, «περιλαμβάνει σύστημα που εξασφαλίζει ότι δεν στρεβλώνεται ο ανταγωνισμός»³⁰¹. Με την έννοια αυτή, το κεφάλαιο δέκα μπορεί να θεωρηθεί αναγκαίο για την επίτευξη του προβλεπόμενου από το άρθρο 26, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ σκοπού της εγκαθίδρυσεως της εσωτερικής αγοράς, κατά την έννοια του δεύτερου λόγου του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ³⁰². Ωστόσο, η εν λόγω εξωτερική αρμοδιότητα είναι συντρέχουσα, μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο α', ΣΛΕΕ.

408. Ως εκ τούτου, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι οι διατάξεις του κεφαλαίου δέκα για τις δημόσιες συμβάσεις εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της αποκλειστικής αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης βάσει του άρθρου 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, με εξαίρεση τις περιπτώσεις κατά τις οποίες αυτές εφαρμόζονται σε συμβάσεις υπηρεσιών μεταφορών και υπηρεσιών που συνδέονται εγγενώς με τις εν λόγω υπηρεσίες. Στο μέτρο που οι διατάξεις του κεφαλαίου δέκα εφαρμόζονται στις τελευταίες αυτές κατηγορίες υπηρεσιών, εμπίπτουν στη συντρέχουσα αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Διανοητική ιδιοκτησία (κεφάλαιο ένδεκα της ΣΕΣΕΕΣ³⁰³)

Επιχειρήματα

409. Η *Επιτροπή* υποστηρίζει ότι το κεφάλαιο ένδεκα στο σύνολό του εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής επειδή αφορά εμπορικές πτυχές της διανοητικής ιδιοκτησίας κατά την έννοια του άρθρου 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Ως εκ τούτου, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, αποκλειστική αρμοδιότητα ως προς το εν λόγω κεφάλαιο.

410. Προς στήριξη αυτής της θέσεώς της, η Επιτροπή επικαλείται την απόφαση Daiichi³⁰⁴, με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι μόνον οι διατάξεις εκείνες που θεσπίζει η Ένωση στον τομέα της πνευματικής ιδιοκτησίας και «που εμφανίζουν ειδικό σύνδεσμο με τις διεθνείς εμπορικές συναλλαγές μπορούν να εμπίπτουν στην [...] έννοια των “εμπορικών πτυχών της διανοητικής ιδιοκτησίας”»³⁰⁵,

299 — Βλ. σημείο 402 των παρουσών προτάσεων.

300 — Βλ. άρθρο 10.4 της ΣΕΣΕΕΣ.

301 — ΕΕ 2012, C 326, σ. 309.

302 — Ο εν λόγω σκοπός αποτυπώνεται και στο άρθρο 3, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ.

303 — Βλ. σημεία 77 έως 91 του παραρτήματος των παρουσών προτάσεων.

304 — Απόφαση της 18ης Ιουλίου 2013, Daiichi Sankyo και Sanofi-Aventis Deutschland (C-414/11, EU:C:2013:520).

305 — Η Επιτροπή παραπέμπει στη σκέψη 52 της εν λόγω αποφάσεως.

αλλά ότι η Συμφωνία TRIPS στο σύνολό της εμπίπτει στην εν λόγω έννοια³⁰⁶. Το ίδιο ισχύει όσον αφορά τις διεθνείς συμφωνίες που αφορούν τη διανοητική ιδιοκτησία και συνάπτονται εκτός του πλαισίου του ΠΟΕ, οι οποίες εμφανίζουν ειδικό σύνδεσμο με τις διεθνείς εμπορικές συναλλαγές. Στο σημείο αυτό η Επιτροπή επικαλείται την απόφαση *Regione autonoma Friuli-Venezia Giulia και ERSA*³⁰⁷.

411. Πρώτον, η Επιτροπή διατείνεται ότι οι περισσότερες από τις διατάξεις που περιέχονται στο κεφάλαιο ένδεκα βασίζονται στη Συμφωνία TRIPS. Δεύτερον, το άρθρο 11.2, παράγραφος 1, ορίζει ότι οι διατάξεις του εν λόγω κεφαλαίου «συμπληρώνουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των συμβαλλόμενων μερών βάσει της Συμφωνίας TRIPS και άλλων διεθνών συνθηκών για θέματα διανοητικής ιδιοκτησίας στις οποίες συμμετέχουν και τα δύο μέρη». Τρίτον, το κεφάλαιο ένδεκα αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης εμπορικής συμφωνίας μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Σιγκαπούρης. Το γεγονός αυτό αποτυπώνεται στο άρθρο 11.1, παράγραφος 1. Οι στόχοι που καθορίζονται στο εν λόγω άρθρο καταδεικνύουν ότι ο καθορισμός κοινών επιπέδων προστασίας της διανοητικής ιδιοκτησίας δεν είναι αυτοσκοπός στο πλαίσιο της ΣΕΣΕΕΣ. Αντιθέτως, στόχοι της εν λόγω συμφωνίας είναι ο περιορισμός των στρεβλώσεων του εμπορίου και η ενίσχυση της προσβάσεως στην αγορά για τα προϊόντα που προστατεύονται με δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας. Επιπλέον, όπως ακριβώς η Συμφωνία TRIPS, το κεφάλαιο ένδεκα υπόκειται στον μηχανισμό επιλύσεως διαφορών των κεφαλαίων δεκαπέντε και δεκαέξι της ΣΕΣΕΕΣ. Ως εκ τούτου, οι παραβάσεις των υποχρεώσεων που απορρέουν από το κεφάλαιο ένδεκα μπορούν να επισύρουν εμπορικές κυρώσεις.

412. Όσον αφορά τις περιλαμβανόμενες στο κεφάλαιο ένδεκα παραπομπές σε άλλες διεθνείς συμφωνίες σχετικές με τη διανοητική ιδιοκτησία, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η χρήση της εν λόγω (συνήθους) νομοτεχνικής καταστρώσεως συμφωνιών είναι εύλογη και δικαιολογημένη, λαμβανομένου υπόψη του ότι συνολικός στόχος είναι η σταδιακή κατάργηση των εμποδίων στις διεθνείς συναλλαγές και επενδύσεις. Περαιτέρω, οι περισσότερες παραπομπές έχουν απλώς διακηρυκτικό χαρακτήρα ή λαμβάνουν τη μορφή δεσμεύσεων καταβολής «κάθε δυνατής προσπάθειας», οι οποίες δεν παράγουν έννομα αποτελέσματα που θα μπορούσαν να θίξουν την αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προς το κεφάλαιο ένδεκα.

413. Η άποψη του *Κοινοβουλίου* επί του κεφαλαίου ένδεκα είναι αντίστοιχη με εκείνη της Επιτροπής. Το *Κοινοβούλιο* προσθέτει ότι το κεφάλαιο ένδεκα δεν παραπέμπει στο άρθρο 61 της Συμφωνίας TRIPS (το οποίο αφορά ποινικές διαδικασίες και ποινές)³⁰⁸.

414. Κανένα από τα επιχειρήματα του *Συμβουλίου* δεν αφορά ειδικώς το κεφάλαιο ένδεκα.

415. Πολλά από τα *κράτη μέλη* υποστηρίζουν ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει αποκλειστική αρμοδιότητα ως προς το κεφάλαιο ένδεκα, το οποίο δεν εμφανίζει ειδικό σύνδεσμο με τις διεθνείς συναλλαγές και, ως εκ τούτου, δεν μπορεί να εμπίπτει στην έννοια των «εμπορικών πτυχών της διανοητικής ιδιοκτησίας». Η απόφαση *Daiichi*³⁰⁹ κατ' ουσίαν αφορούσε το άρθρο 27 της Συμφωνίας TRIPS και όχι το σύνολο της εν λόγω συμφωνίας. Συνεπώς, το άρθρο 207 ΣΛΕΕ δεν μπορεί να ερμηνευθεί ως απονέμον αποκλειστική αρμοδιότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση για τη σύναψη

306 — Η Επιτροπή παραπέμπει στη σκέψη 53 της εν λόγω αποφάσεως.

307 — Απόφαση της 12ης Μαΐου 2005, *Regione autonoma Friuli-Venezia Giulia και ERSA* (C-347/03, EU:C:2005:285).

308 — Το άρθρο 61 της Συμφωνίας TRIPS ορίζει: «Τα μέλη καθιερώνουν ποινικές διαδικασίες και ποινές, οι οποίες είναι δυνατό να εφαρμοστούν τουλάχιστον σε περιπτώσεις εκ προθέσεως απομίμησης/παραποίησης εμπορικών σημάτων ή παράνομης εκμετάλλευσης δικαιώματος δημιουργού σε εμπορική κλίμακα. Οι επαπειλούμενες ποινές περιλαμβάνουν τη φυλάκιση ή χρηματικά πρόστιμα, τα οποία πρέπει να είναι αρκετά υψηλά, ώστε να αποθαρρύνονται οι παραβιάσεις. Γενικά οι επαπειλούμενες ποινές πρέπει να αντιστοιχούν ως προς την αυστηρότητά τους στις ποινές που επισύρονται για ποινικά αδικήματα ανάλογης σοβαρότητας. Στις κατάλληλες περιπτώσεις, οι προβλεπόμενες ποινές είναι δυνατόν να περιλαμβάνουν την κατάσχεση, τη δήμευση ή την καταστροφή των παράνομων εμπορευμάτων, καθώς και οποιονδήποτε υλικών ή εργαλείων που έχουν χρησιμοποιηθεί κατά κύριο λόγο για τη διάπραξη του αδικήματος. Τα μέλη δύνανται να καθιερώνουν ποινικές διαδικασίες και ποινές οι οποίες είναι δυνατό να εφαρμόζονται και σε άλλες περιπτώσεις παραβιάσεων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, ιδίως σε περιπτώσεις κατά τις οποίες οι παραβιάσεις διαπράττονται εκ προθέσεως και σε εμπορική κλίμακα».

309 — Απόφαση της 18ης Ιουλίου 2013, *Daiichi Sankyo και Sanofi-Aventis Deutschland* (C-414/11, EU:C:2013:520).

συμφωνιών οι οποίες καλύπτουν όλες τις διατάξεις της Συμφωνίας TRIPS. Εάν, σε αντίθεση με τη θέση αυτήν, θεωρηθεί ότι η απόφαση του Δικαστηρίου αφορούσε πράγματι όλες τις διατάξεις της Συμφωνίας TRIPS, το σκεπτικό του Δικαστηρίου βασίστηκε ειδικώς σε χαρακτηριστικά της έννομης τάξεως του ΠΟΕ τα οποία απουσιάζουν από τη ΣΕΣΕΕΣ. Ακόμη και αν δοθεί ευρεία ερμηνεία στην απόφαση Daiichi³¹⁰, δεν μπορεί να καλύψει ζητήματα που δεν ρυθμίζονται άμεσα από τη Συμφωνία TRIPS.

416. Το κεφάλαιο ένδεκα της ΣΕΣΕΕΣ και η Συμφωνία TRIPS δεν επικαλύπτονται πλήρως. Σε κάθε περίπτωση, το γεγονός ότι ένα ζήτημα διέπεται από τη Συμφωνία ΠΟΕ (αναπόσπαστο μέρος της οποίας αποτελεί η Συμφωνία TRIPS) δεν σημαίνει ότι το εν λόγω ζήτημα καλύπτεται κατ' ανάγκην και από την κοινή εμπορική πολιτική. Το άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ δεν πρέπει να ερμηνεύεται ως υποδηλώνει ότι όλες οι διεθνείς συμφωνίες που αφορούν δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας εμπίπτουν πλέον στο πεδίο εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής.

417. Στο κεφάλαιο ένδεκα περιλαμβάνονται τόσο διατάξεις της Συμφωνίας TRIPS όσο και διατάξεις άλλων συμφωνιών διανοητικής ιδιοκτησίας (η διαπραγμάτευση των οποίων έχει διεξαχθεί εκτός του πλαισίου του ΠΟΕ) ως προς τις οποίες η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει αποκλειστική αρμοδιότητα. Σε αντίθεση με τη Συμφωνία TRIPS, οι εν λόγω συμφωνίες (κατά κύριο λόγο συμφωνίες τη διαχείριση των οποίων έχει ο Παγκόσμιος Οργανισμός Διανοητικής Ιδιοκτησίας) δεν έχουν συναφθεί ως μέρη εμπορικών συμφωνιών. Επίσης, δεν μπορούν να ταξινομηθούν ως εμπορικές συμφωνίες κατά την έννοια της αποφάσεως Regione autonoma Friuli-Venezia Giulia και ERSA³¹¹. Οποιαδήποτε σχέση μεταξύ των εν λόγω συμφωνιών και του διεθνούς εμπορίου είναι μόνον έμμεση. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει τη δυνατότητα να αναλαμβάνει διεθνείς δεσμεύσεις που αφορούν μόνον τα κράτη μέλη. Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει τη δυνατότητα να απαιτεί από τα κράτη μέλη να εφαρμόζουν τις διεθνείς συμφωνίες που αυτά έχουν συνάψει.

418. Περαιτέρω, οι διατάξεις που αφορούν την εφαρμογή προστατευόμενων δικαιωμάτων, όπως τα άρθρα 42 έως 50 της Συμφωνίας TRIPS (δηλαδή οι διατάξεις του τμήματος 2 του μέρους III που επιγράφεται «Διαδικασίες και μέτρα αποκατάστασης του αστικού και του διοικητικού δικαίου»), δεν αποτελούν μέρος της κοινής εμπορικής πολιτικής. Οι εν λόγω διατάξεις αφορούν τη δικαιοδοτική οργάνωση και τις δικαστικές διαδικασίες του αστικού δικαίου. Οι διατάξεις αυτές δεν εμφανίζουν ειδικό σύνδεσμο με τις διεθνείς συναλλαγές.

419. Επίσης, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί να έχει αποκλειστική αρμοδιότητα επειδή το κεφάλαιο ένδεκα ενσωματώνει το άρθρο 61 της Συμφωνίας TRIPS, το οποίο αφορά ποινικές κυρώσεις. Τα ποινικά ζητήματα δεν αποτελούν μέρος των εμπορικών πτυχών της διανοητικής ιδιοκτησίας.

420. Εξάλλου, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει αρμοδιότητα να αποδέχεται τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στο άρθρο 11.4 της ΣΕΣΕΕΣ στο μέτρο που η εν λόγω διάταξη ενσωματώνει τη Σύμβαση της Βέρνης για την προστασία των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων³¹², τη Συνθήκη του ΠΟΔΙ για την πνευματική ιδιοκτησία³¹³ και τη Συνθήκη του ΠΟΔΙ για τις εκτελέσεις και τα φωνογραφήματα³¹⁴ που έχουν εφαρμογή επί των ηθικών δικαιωμάτων. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει αρμοδιότητα ως προς τα ηθικά δικαιώματα· ούτε έχει άλλωστε επιτευχθεί εναρμόνιση στον εν λόγω τομέα.

310 — Απόφαση της 18ης Ιουλίου 2013, Daiichi Sankyo και Sanofi-Aventis Deutschland (C-414/11, EU:C:2013:520).

311 — Απόφαση της 12ης Μαΐου 2005, Regione autonoma Friuli-Venezia Giulia και ERSA (C-347/03, EU:C:2005:285).

312 — 1161 RTNU 30.

313 — 36 ILM 65.

314 — 36 ILM 76.

421. Το άρθρο 11.2 (στο οποίο γίνεται παραπομπή στη Συμφωνία TRIPS και στη Σύμβαση των Παρισίων για την προστασία της βιομηχανικής ιδιοκτησίας³¹⁵) και το άρθρο 11.29 της ΣΕΣΕΕΣ (στο οποίο γίνεται επίκληση της Συνθήκης συνεργασίας για τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας³¹⁶ και απαιτείται από τα συμβαλλόμενα μέρη, όπου κρίνεται σκόπιμο, να καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια προκειμένου να συμμορφώνονται με τα άρθρα 1 έως 16 της συνθήκης για το δίκαιο της ευρεσιτεχνίας³¹⁷) θα έχουν αντίκτυπο επί των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, τα οποία αποτελούν ζήτημα που εμπίπτει στη συντρέχουσα αρμοδιότητα (βλ. ιδίως, άρθρο 118 ΣΛΕΕ και κανονισμούς 1257/2012 και 1260/2012)³¹⁸. Η προστασία των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας αποτελεί ζήτημα υπαγόμενο στην ενισχυμένη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών (εξαιρουμένων της Ισπανίας, της Ιταλίας και της Κροατίας). Το εν λόγω ζήτημα δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο αποκλειστικής αρμοδιότητας: η έννοια της ενισχυμένης συνεργασίας δεν συμβιβάζεται με την έννοια της αποκλειστικής αρμοδιότητας. Άλλο κράτος μέλος προβάλλει επιπλέον ότι η Επιτροπή δεν εξηγεί τον τρόπο με τον οποίο η Ευρωπαϊκή Ένωση θα μπορούσε να συμμορφωθεί με το άρθρο 11.29 της ΣΕΣΕΕΣ³¹⁹ εάν η Ευρωπαϊκή Ένωση έπρεπε να υπογράψει μόνη της τη ΣΕΣΕΕΣ. Τα ζητήματα που καλύπτονται από τη Συνθήκη συνεργασίας για τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας και τη Συνθήκη για το δίκαιο ευρεσιτεχνίας διακρίνονται από τα σχετικά με τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας ουσιαστικά ζητήματα που καλύπτονται από τη Συμφωνία TRIPS.

422. Το άρθρο 11.35 (για τις φυτικές ποικιλίες) επίσης δεν εμπίπτει στην κοινή εμπορική πολιτική. Η Διεθνής σύμβαση για την προστασία των νέων ποικιλιών φυτών δεν εμφανίζει ειδικό σύνδεσμο με τις διεθνείς συναλλαγές. Η εν λόγω σύμβαση προβλέπει μια *sui generis* μορφή προστασίας της διανοητικής ιδιοκτησίας. Τη νομική βάση για την απόφαση του Συμβουλίου να συνάψει την εν λόγω σύμβαση αποτέλεσε το άρθρο 43 ΣΛΕΕ (γεωργία).

423. Τέλος, θα πρέπει να επιτυγχάνεται μια (σχεδόν) ομοιομορφία μεταξύ εσωτερικής και εξωτερικής αρμοδιότητας. Ως εκ τούτου, λόγω του γεγονότος ότι ως προς ορισμένα ζητήματα που καλύπτονται από το κεφάλαιο ένδεκα δεν έχει επέλθει εναρμόνιση, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει αποκλειστική αρμοδιότητα βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ.

Ανάλυση

Η κατ' άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ έννοια των «εμπορικών πτυχών της διανοητικής ιδιοκτησίας»

424. Μετά την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισσαβώνας, το άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ ορίζει πλέον ότι η κοινή εμπορική πολιτική πρέπει να διαμορφώνεται βάσει ενιαίων αρχών όσον αφορά, μεταξύ άλλων, «τις εμπορικές πτυχές της διανοητικής ιδιοκτησίας». Σημείο αφετηρίας για την ερμηνεία της εν λόγω εκφράσεως αποτελεί η απόφαση Daiichi³²⁰.

315 — 828 RTNU 305.

316 — 9 ILM 978.

317 — 39 ILM 1047.

318 — Κανονισμός (ΕΕ) 1257/2012, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2012, για τη θέσπιση ενισχυμένης συνεργασίας στον τομέα της δημιουργίας ενιαίου καθεστώτος προστασίας των ευρεσιτεχνιών (ΕΕ 2012, L 361, σ. 1), και κανονισμός (ΕΕ) 1260/2012, της 17ης Δεκεμβρίου 2012, για τη θέσπιση ενισχυμένης συνεργασίας στον τομέα της δημιουργίας ενιαίου καθεστώτος προστασίας των ευρεσιτεχνιών σε σχέση με τις εφαρμοστέες μεταφραστικές ρυθμίσεις (ΕΕ 2012, L 361, σ. 89).

319 — Με την εν λόγω διάταξη τα συμβαλλόμενα μέρη υπενθυμίζουν τις υποχρεώσεις τους που απορρέουν από τη Συνθήκη συνεργασίας για τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας και συμφωνούν να καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια προκειμένου να συμμορφώνονται με τα άρθρα 1 έως 16 της Συνθήκης για το δίκαιο ευρεσιτεχνίας κατά τρόπο που να συνάδει με την εγχώρια νομοθεσία και τις διαδικασίες τους.

320 — Απόφαση της 18ης Ιουλίου 2013, Daiichi Sankyo και Sanofi-Aventis Deutschland (C-414/11, EU:C:2013:520).

425. Με την απόφαση που εξέδωσε επί της εν λόγω υποθέσεως, το Δικαστήριο επισήμανε κατ' αρχάς ότι, δεδομένης της σημαντικής εξελίξεως που έχει καταγραφεί στο πρωτογενές δίκαιο της Ένωσης, η προηγούμενη νομολογία του ως προς τη Συμφωνία TRIPS, συμπεριλαμβανομένης της γνωμοδοτήσεως 1/94³²¹, δεν ασκούσε πλέον επιρροή ως προς τον καθορισμό του κατά πόσον η Συμφωνία TRIPS ενέπιπτε στην κοινή εμπορική πολιτική.

426. Πρώτον, το Δικαστήριο έκρινε ότι, μολονότι η Συμφωνία TRIPS δεν αφορούσε τις λεπτομερείς πράξεις του διεθνούς εμπορίου αυτές καθ' εαυτές, αποτελούσε αναπόσπαστο τμήμα του συστήματος του ΠΟΕ και μία εκ των κύριων πολυμερών συμφωνιών επί των οποίων θεμελιώνεται το σύστημα αυτό³²².

427. Δεύτερον, το Δικαστήριο έκρινε ότι αυτός ο ειδικός χαρακτήρας του συνδέσμου μεταξύ της Συμφωνίας TRIPS και των διεθνών συναλλαγών προέκυπτε με σαφήνεια από το γεγονός ότι, βάσει των κανόνων που διέπουν τον μηχανισμό του ΠΟΕ για την επίλυση των διαφορών, επιτρεπόταν σε ένα μέλος να κάνει χρήση της σταυροειδούς αναστολής παραχωρήσεων μεταξύ της Συμφωνίας TRIPS και των λοιπών κύριων πολυμερών συμφωνιών οι οποίες συγκροτούσαν τη συμφωνία για την ίδρυση του ΠΟΕ³²³. Στο πλαίσιο αυτό το Δικαστήριο βασίστηκε στο άρθρο 22, παράγραφος 3 του μνημονίου συμφωνίας του ΠΟΕ σχετικά με τους κανόνες και τις διαδικασίες που διέπουν την επίλυση των διαφορών. Η εν λόγω διάταξη προσδιορίζει ποιες παραχωρήσεις ή άλλες υποχρεώσεις μπορούν να ανασταλούν.

428. Τρίτον, το Δικαστήριο έκρινε ότι οι συντάκτες της Συνθήκης ήταν αδύνατον να αγνοούν, όταν συμπεριέλαβαν στο άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ τη φράση «εμπορικές πτυχές της διανοητικής ιδιοκτησίας», ότι η διατύπωση αυτή αντιστοιχούσε σχεδόν κατά λέξη στον τίτλο της Συμφωνίας TRIPS³²⁴.

429. Τέταρτον, το Δικαστήριο υπογράμμισε το γεγονός ότι πρωταρχικός σκοπός της Συμφωνίας TRIPS ήταν η ενίσχυση και η εναρμόνιση της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας σε παγκόσμια κλίμακα. Έτσι, στο προοίμιο αναφέρεται ότι η συμφωνία έχει ως σκοπό να περιορίσει τις στρεβλώσεις του διεθνούς εμπορίου, κατοχυρώνοντας, στο έδαφος καθενός από τα μέλη του ΠΟΕ, αποτελεσματική και επαρκή προστασία των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας³²⁵. Οι ουσιαστικοί κανόνες εντάσσονται στο πλαίσιο της ελευθερώσεως του εμπορίου και όχι της εναρμονίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών.

430. Κατά συνέπεια, εκτιμώ ότι με την απόφαση Daiichi το Δικαστήριο έκρινε ότι η Συμφωνία TRIPS στο σύνολό της εμπίπτει στην κοινή εμπορική πολιτική. Η ανάλυσή του δεν περιορίστηκε στο άρθρο 27 της συμφωνίας TRIPS.

431. Τούτου δοθέντος, δεν έχω πεισθεί ότι το σκεπτικό της αποφάσεως Daiichi μπορεί και πρέπει να μεταφερθεί ως έχει στην εξέταση της ΣΕΣΕΕΣ.

321 — Γνωμοδότηση 1/94, (Συμφωνίες προσαρτημένες στη Συμφωνία ΠΟΕ, της 15ης Νοεμβρίου 1994, EU:C:1994:384, σκέψεις 55 έως 71). Εξαιρουμένων των ειδικών μέτρων που έχουν ως σκοπό την αποφυγή της θέσεως σε ελεύθερη κυκλοφορία προϊόντων παραποιήσεως/απομιμήσεως, διαπιστώθηκε ότι η Συμφωνία TRIPS δεν ενέπιπτε στην κοινή εμπορική πολιτική. Το Δικαστήριο αιτιολόγησε την εν λόγω θέση με το γεγονός ότι τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας άπτονται «εξίσου, αν όχι περισσότερο, του εγχώριου εμπορίου όσο και του διεθνούς». Ωστόσο, κατά το χρονικό εκείνο σημείο, η διάταξη της Συνθήκης για την κοινή εμπορική πολιτική δεν περιείχε μνεία στις εμπορικές πτυχές της διανοητικής ιδιοκτησίας.

322 — Απόφαση της 18ης Ιουλίου 2013, Daiichi Sankyo και Sanofi-Aventis Deutschland (C-414/11, EU:C:2013:520, σκέψη 53).

323 — Βλ., συναφώς, απόφαση της 18ης Ιουλίου 2013, Daiichi Sankyo και Sanofi-Aventis Deutschland (C-414/11, EU:C:2013:520, σκέψη 54).

324 — Απόφαση της 18ης Ιουλίου 2013, Daiichi Sankyo και Sanofi-Aventis Deutschland (C-414/11, EU:C:2013:520, σκέψη 55).

325 — Απόφαση της 18ης Ιουλίου 2013, Daiichi Sankyo και Sanofi-Aventis Deutschland (C-414/11, EU:C:2013:520, σκέψη 58).

432. Το γεγονός ότι η ορολογία που χρησιμοποιείται στο άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ («εμπορικές πτυχές της διανοητικής ιδιοκτησίας») αντιστοιχεί στον τίτλο της Συμφωνίας TRIPS («δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στον τομέα του εμπορίου») φαίνεται να σχετίζεται ειδικώς με τη συγκεκριμένη Συμφωνία ΠΟΕ.

433. Το γεγονός ότι διατάξεις για τη διανοητική ιδιοκτησία περιλαμβάνονται σε συγκεκριμένη εμπορική συμφωνία μπορεί να αποτελεί ένδειξη της υπάρξεως ειδικού συνδέσμου μεταξύ των εν λόγω διατάξεων και των διεθνών συναλλαγών. Ωστόσο, η κοινή εμπορική πολιτική μπορεί να καλύπτει και διατάξεις περί διανοητικής ιδιοκτησίας ή συμφωνίες των οποίων η διαπραγματεύση και η σύναψη πραγματοποιήθηκε σε μη εμπορικό πλαίσιο³²⁶. Εάν, πάντως, η απλή συμπερίληψη ζητήματος σε μια τέτοια συμφωνία αρκούσε ώστε αυτό να εμπίπτει στην κοινή εμπορική πολιτική, τότε όντως τα κράτη μέλη θα διέτρεχαν σοβαρό κίνδυνο να απολέσουν υπάρχουσες αρμοδιότητες³²⁷.

434. Επίσης, το πεδίο εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής δεν θα πρέπει, κατά την άποψή μου, να καθορίζεται με βάση το είδος του μέτρου αποκαταστάσεως που προβλέπεται στους κανόνες για την επίλυση διαφορών³²⁸.

435. Κατά την άποψή μου, εκείνο που έχει σημασία για τους σκοπούς του άρθρου 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ είναι αν η συμφωνία που περιέχει διατάξεις για την προστασία της διανοητικής ιδιοκτησίας αφορά ειδικώς τις διεθνείς εμπορικές συναλλαγές. Προς εξακρίβωση τούτου, θα πρέπει να εξετάζεται αν η συμφωνία προορίζεται κυρίως να προάγει, να διευκολύνει ή να διέπει τις συναλλαγές (και όχι να εναρμονίζει τις νομοθεσίες των κρατών μελών)³²⁹· αν αυτή έχει ευθείες και άμεσες συνέπειες επί των ως άνω συναλλαγών· και αν σκοπεί στον περιορισμό των στρεβλώσεων στις διεθνείς εμπορικές συναλλαγές, εξασφαλίζοντας, στο έδαφος καθενός από τα συμβαλλόμενα μέρη, ότι τα οικονομικά συμφέροντα στο πλαίσιο των μονοπωλιακών δικαιωμάτων που τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας δημιουργούν τυγχάνουν αποτελεσματικής και επαρκούς προστασίας. Αυτό είναι το νόημα της αποφάσεως Daiichi.

436. Στο σημείο αυτό, συμφωνώ με τον γενικό εισαγγελέα N. Wahl ότι τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, εκ της φύσεώς τους, αφορούν ως επί το πλείστον το εμπόριο, υπό την έννοια ότι αποτελούν κατ' ουσίαν αποκλειστικά δικαιώματα που δημιουργούν μονοπωλιακά δικαιώματα, τα οποία μπορούν να περιορίσουν την ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων ή υπηρεσιών³³⁰. Στο πλαίσιο μιας οικονομίας αγοράς, η πρωταρχική σημασία των εν λόγω δικαιωμάτων έγκειται στην οικονομική τους αξία. Όταν η άσκησή τους είναι ουσιώδης για την εμπορική εκμετάλλευση της προστατευόμενης διανοητικής ιδιοκτησίας στο πλαίσιο μιας διασυνοριακής αγοράς, τα εν λόγω δικαιώματα εμπίπτουν στις «εμπορικές πτυχές της διανοητικής ιδιοκτησίας»³³¹. Από την άποψη αυτή, τα συμφέροντα που αφορούν την προστασία των εν λόγω δικαιωμάτων καθίστανται κατ' ουσίαν εμπορικά συμφέροντα.

326 — Βλ., μεταξύ άλλων, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Wahl στη διαδικασία για την έκδοση γνωμοδότησεως 3/15 (Συνθήκη του Μαρακές για την πρόσβαση σε δημοσιευμένα έργα, EU:C:2016:657, σημεία 64 έως 66)· βλ., επίσης, απόφαση της 12ης Μαΐου 2005, Regione autonoma Friuli-Venezia Giulia και ERSA (C-347/03, EU:C:2005:285, σκέψεις 81 έως 83).

327 — Βλ., επίσης, σημείο 102 των παρουσών προτάσεων.

328 — Όταν το περιεχόμενο της παραβιασθείσας υποχρεώσεως προσδιορίζει το περιεχόμενο του μέτρου αποκαταστάσεως (όπως συμβαίνει με την ανταποδοτική αναστολή των παραχωρήσεων ή των υποχρεώσεων), τούτο ενδεχομένως να σημαίνει την ύπαρξη ουσιαστικού συνδέσμου μεταξύ και των δύο ειδών υποχρεώσεων. Ωστόσο, φαίνεται ότι το χαρακτηριστικό γνώρισμα της σταυροειδούς ανταποδόσεως στην οποία αναφέρεται το Δικαστήριο στην απόφαση Daiichi, είναι ότι δεν υφίσταται απαραίτητως τέτοιος σύνδεσμος. Χάριν πληρότητος, σημειώνω ότι το άρθρο 15.12 της ΣΕΣΕΕΣ προβλέπει τη δυνατότητα συμβαλλόμενου μέρους να αναστείλει τις υποχρεώσεις που απορρέουν από οποιαδήποτε διάταξη επί της οποίας εφαρμόζεται το κεφάλαιο 15 (επίλυση διαφορών).

329 — Βλ. απόφαση της 18ης Ιουλίου 2013, Daiichi Sankyo και Sanofi-Aventis Deutschland (C-414/11, EU:C:2013:520, σκέψη 51).

330 — Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Wahl στη διαδικασία για την έκδοση γνωμοδότησεως 3/15 (Συνθήκη του Μαρακές για την πρόσβαση σε δημοσιευμένα έργα, EU:C:2016:657, σημείο 56).

331 — Στη δήλωση της Punta del Este του 1986, με την οποία εγκαινιάστηκαν οι εμπορικές διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης που οδήγησαν στην ίδρυση του ΠΟΕ, ορίζονται σχετικώς τα ακόλουθα: «Προκειμένου να περιορισθούν τα φαινόμενα που συνεπάγονται στρεβλώσεις και εμπόδια για το διεθνές εμπόριο και λαμβανομένης υπόψη της ανάγκης προαγωγής της αποτελεσματικής και επαρκούς προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, καθώς και προκειμένου να εξασφαλισθεί ότι τα μέτρα και οι διαδικασίες για την επιβολή των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας δεν καταλήγουν να αποτελούν τα ίδια φραγμούς για το νόμιμο εμπόριο, οι διαπραγματεύσεις σκοπούν στην αποσαφήνιση των διατάξεων της GATT και στην επεξεργασία, εφόσον απαιτείται, νέων κανόνων και ρυθμίσεων».

437. Τούτο ωστόσο δεν σημαίνει ότι όλες οι μορφές προστασίας των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας αφορούν πάντοτε και αναγκαιώς τις διεθνείς εμπορικές συναλλαγές. Επί παραδείγματι, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι το ειδικό αντικείμενο των δικαιωμάτων για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας συνίσταται στην εξασφάλιση της προστασίας των ηθικών και περιουσιακών δικαιωμάτων των δικαιούχων³³². Τα ηθικά δικαιώματα συμπληρώνουν τα περιουσιακά δικαιώματα υπό την έννοια ότι παρέχουν στον δημιουργό «το δικαίωμα να διεκδικήσει την πατρότητα του έργου και να αντισταχθεί εις πάσαν παραμόρφωσιν, ακρωτηριασμόν ή άλλην τροποποίησιν του έργου τούτου ή εις πάσαν άλλην προσβολήν του αυτού έργου θιγούσης την τιμήν ή την φήμην του»³³³. Τα ηθικά δικαιώματα σκοπούν στην προστασία του δεσμού του δημιουργού με το έργο του. Ο εν λόγω δεσμός είναι κατ' ουσίαν ανεξάρτητος από τα περιουσιακά δικαιώματα που ενδεχομένως να κατέχει ο δημιουργός επί του εν λόγω έργου. Αυτό σημαίνει επίσης ότι, αν συμφωνία, όπως η ΣΕΣΕΕΣ, καλύπτει τη δημιουργία και την προστασία των ηθικών δικαιωμάτων, τότε τη νομική βάση για τη συνομολόγηση της εν λόγω συμφωνίας δεν μπορεί να αποτελέσει αποκλειστικά το άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Οι διατάξεις που διέπουν τα εν λόγω δικαιώματα δεν είναι συμπληρωματικές εκείνων που αφορούν τα περιουσιακά δικαιώματα. Οιοδήποτε αντίθετο συμπέρασμα θα συνεπαγόταν τη διαγραφή των λέξεων «εμπορικές πτυχές» από το άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, ούτως ώστε να εμπίπτουν στην κοινή εμπορική πολιτική τόσο οι εμπορικές όσο και οι μη εμπορικές πτυχές της διανοητικής ιδιοκτησίας.

438. Ορισμένα κράτη μέλη ζητούν από το Δικαστήριο να περιορίσει το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε με την απόφαση *Daiichi*, εξαιρώντας ορισμένες διατάξεις της Συμφωνίας TRIPS, όπως τα άρθρα 42 έως 50 και 61, από το πεδίο εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής. Υποστηρίζουν ότι οι εν λόγω διατάξεις αφορούν τη δικαστική οργάνωση, τις διαδικασίες αστικού δικαίου καθώς και ποινικά ζητήματα. Επομένως, κατά την άποψη των εν λόγω κρατών μελών, εφόσον οι εν λόγω διατάξεις αποτελούν μέρος της ΣΕΣΕΕΣ, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει αποκλειστική αρμοδιότητα ως προς το κεφάλαιο ένδεκα.

439. Αν το εν λόγω επιχείρημα ήταν ορθό θα σήμαινε ότι οι διατάξεις διεθνούς συμφωνίας πρέπει στο σύνολό τους να πληρούν τον όρο του ειδικού συνδέσμου προκειμένου η συμφωνία αυτή να εμπίπτει στην κοινή εμπορική πολιτική. Ωστόσο, η απόφαση αν η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα και, κατ' αποτέλεσμα, ο προσδιορισμός της κατάλληλης νομικής βάσεως για την επίμαχη πράξη πρέπει να βασίζονται σε αντικειμενικά στοιχεία, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται ο σκοπός και το περιεχόμενο της πράξεως³³⁴. Τη νομική βάση επί της οποίας στηρίζεται απόφαση για τη συνομολόγηση διεθνούς συμφωνίας δεν αποτελεί το άθροισμα των νομικών βάσεων για καθεμιά από τις διατάξεις της εν λόγω συμφωνίας. Ως εκ τούτου, επί παραδείγματι, στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση C-137/12³³⁵, το γεγονός ότι η διεθνής συμφωνία που αποτελούσε το αντικείμενο της εν λόγω αποφάσεως περιείχε διατάξεις σχετικές με μέτρα κατασχέσεως και δημεύσεως δεν μετέβαλε το συμπέρασμα του Δικαστηρίου ότι η συμφωνία ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής. Οι εν λόγω διατάξεις «[...] αποσκοπού[σαν], γενικώς, στην εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας της έννομης προστασίας των υπηρεσιών που βασίζονται στην πρόσβαση υπό όρους στο έδαφος [των συμβαλλόμενων] μερών» και κατά συνέπεια «[...] συ[νέβαλλαν] [...] στον κύριο σκοπό της προσβαλλομένης αποφάσεως σε συνδυασμό με τη Σύμβαση [...]»³³⁶.

332 — Βλ. αποφάσεις της 20ής Οκτωβρίου 1993, *Phil Collins* κ.λπ. (C-92/92 και C-326/92, EU:C:1993:847, σκέψη 20), και της 4ης Οκτωβρίου 2011, *Football Association Premier League* κ.λπ. (C-403/08 και C-429/08, EU:C:2011:631, σκέψη 107 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

333 — Άρθρο 6δς, παράγραφος 1, της Συμβάσεως της Βέρνης διά την προστασίαν των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων, όπως αναθεωρήθηκε και τροποποιήθηκε. Το ηθικό αυτό δικαίωμα δεν περιελήφθη στη Συμφωνία TRIPS (βλ. άρθρο 9, παράγραφος 1, της Συμφωνίας TRIPS). Βλ., επίσης, απόφαση της 20ής Οκτωβρίου 1993, *Phil Collins* κ.λπ. (C-92/92 και C-326/92, EU:C:1993:847, σκέψη 20).

334 — Βλ. σημείο 93 των παρούσων προτάσεων.

335 — Βλ. απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2013, *Επιτροπή κατά Συμβουλίου* (C-137/12, EU:C:2013:675).

336 — Βλ. απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2013, *Επιτροπή κατά Συμβουλίου* (C-137/12, EU:C:2013:675, σκέψη 70)· βλ., επίσης, σκέψη 72.

440. Τέλος, δεν θεωρώ ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα ως προς την κοινή εμπορική πολιτική *μόνον* όταν έχει τις αντίστοιχες αρμοδιότητες στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς και έχει ασκήσει τις εν λόγω εσωτερικές αρμοδιότητες (με αποτέλεσμα την εναρμόνιση). Κάτι τέτοιο θα σήμαινε ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', και το άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ επιβάλλουν προϋποθέσεις αναγόμενες στην απόφαση ΑΕΤΡ. Ωστόσο, η κοινή εμπορική πολιτική διαθέτει τόσο εσωτερική όσο και εσωτερική πτυχή. Η άσκηση της αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προς την κοινή εμπορική πολιτική δεν εξαρτάται από το αν η Ένωση έχει εσωτερική αρμοδιότητα επί άλλης βάσεως και/ή αν έχει ασκήσει την εν λόγω αρμοδιότητα. Βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, η αποκλειστική αρμοδιότητα της Ένωσης ως προς την εν λόγω πολιτική δεν εξαρτάται από τους όρους του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ³³⁷.

Η αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προς το κεφάλαιο ένδεκα της ΣΕΣΕΕΣ

441. Κατά την άποψή μου, το κεφάλαιο ένδεκα πραγματεύεται τόσο εμπορικές όσο και μη εμπορικές πτυχές της διανοητικής ιδιοκτησίας.

442. Η εξέταση του άρθρου 11.1, παράγραφοι 1 και 2, της ΣΕΣΕΕΣ καταδεικνύει ότι η επαρκής και αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας αντιμετωπίζεται ως μέσο για την αύξηση των οφελών από το εμπόριο και τις επενδύσεις. Προς τον σκοπό αυτόν, το κεφάλαιο ένδεκα καθορίζει κατ' ουσίαν τα ελάχιστα πρότυπα για την εσωτερική ρύθμιση της διανοητικής ιδιοκτησίας καθώς και τις υποχρεώσεις σχετικά με την αποτελεσματική επιβολή των εν λόγω προτύπων.

443. Το κεφάλαιο ένδεκα καθορίζει, επομένως, το εύρος της προστασίας για κάθε καλυπτόμενο δικαίωμα διανοητικής ιδιοκτησίας, τη διάρκεια της προστασίας και τα μέσα για την επίτευξή της, προσδιορίζει τις μορφές συνεργασίας και προβλέπει σειρά υποχρεώσεων που σκοπούν στην εξασφάλιση επαρκούς έννομης προστασίας αλλά και της επιβολής των καλυπτόμενων από το εν λόγω κεφάλαιο δικαιωμάτων μέσω κατάλληλων ένδικων βοηθημάτων. Στο πλαίσιο αυτό, το κεφάλαιο ένδεκα βασίζεται εν μέρει στην τεχνική (η οποία επίσης χρησιμοποιείται στη Συμφωνία TRIPS³³⁸) της ενσωματώσεως ουσιαστικών προτύπων διανοητικής ιδιοκτησίας που απαντούν σε διεθνείς συμφωνίες συναφθείσες εκτός του πλαισίου της ΣΕΣΕΕΣ.

444. Κατά την άποψή μου, το γεγονός ότι στο κεφάλαιο ένδεκα ενσωματώνονται μέρη της Συμφωνίας TRIPS καθώς και άλλες διεθνείς συμφωνίες που έχουν συναφθεί εκτός του πλαισίου του ΠΟΕ, μεταγενέστερες της ενάρξεως ισχύος της Συμφωνίας TRIPS, μαζί με αποφάσεις του ΠΟΕ, αντί της κατά λέξη μεταφοράς των διατάξεών τους³³⁹, δεν μπορεί να επηρεάσει την κατανομή των αρμοδιοτήτων. Σε κάθε περίπτωση, πηγή των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλόμενων μερών της ΣΕΣΕΕΣ είναι η ίδια η ΣΕΣΕΕΣ. Πράγματι, σημειώνω ότι η χρήση της πρακτικής της ενσωματώσεως στη Συμφωνία TRIPS δεν εμπόδισε το Δικαστήριο να αποφανθεί με την απόφαση Daiichi ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση είχε αρμοδιότητα για τη συνομολόγηση της εν λόγω συμφωνίας.

445. Κατά συνέπεια, σε αντίθεση με την Επιτροπή, δεν κάνω διάκριση μεταξύ των διατάξεων του κεφαλαίου ένδεκα που ενσωματώνουν άλλες διεθνείς συμφωνίες (ή μέρη αυτών) και εκείνων που παραπέμπουν σε τέτοιες συμφωνίες χωρίς να καθιστούν τις διατάξεις τους δεσμευτικές βάσει της ΣΕΣΕΕΣ. Η αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης βάσει του άρθρου 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ συνίσταται στον καθορισμό και στην εφαρμογή της κοινής εμπορικής πολιτικής. Η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να ασκεί την εν λόγω αρμοδιότητα μέσω της διαπραγματεύσεως και της συνομολογήσεως

337 — Βλ., ιδίως, σημείο 109 των παρουσών προτάσεων.

338 — Βλ., επί παραδείγματι, άρθρο 2.1 της Συμφωνίας TRIPS.

339 — Όπως έκαναν οι συντάκτες της ΣΕΣΕΕΣ, μεταξύ άλλων, για σημαντικό μέρος του κεφαλαίου δέκα για τις δημόσιες συμβάσεις: βλ. σημείο 402 των παρουσών προτάσεων.

διεθνών συμφωνιών. Οι στόχοι της κοινής εμπορικής πολιτικής και της εξωτερικής δράσεως γενικώς μπορούν να επιτυγχάνονται με διάφορα μέσα, που δεν δημιουργούν όλα κατ' ανάγκην νομικώς δεσμευτικές υποχρεώσεις. Όπως διαπίστωσε το Δικαστήριο με την απόφαση C-660/13, στο πλαίσιο μνημονίου συμφωνίας «η απόφαση για την υπογραφή μη δεσμευτικής συμφωνίας, [...] περιλαμβάνεται στις πράξεις με τις οποίες χαράσσονται οι πολιτικές της Ένωσης [...]»³⁴⁰.

446. Κατά την άποψή μου, τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξε το Δικαστήριο με την απόφαση Daiichi³⁴¹ ισχύουν και ως προς το κεφάλαιο ένδεκα στο μέτρο που αυτό ενσωματώνει το περιεχόμενο της Συμφωνίας TRIPS όσον αφορά τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας που καλύπτονται από το εν λόγω κεφάλαιο (ήτοι τα δικαιώματα δημιουργού και τα συγγενή δικαιώματα· τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας· τα εμπορικά σήματα· τα σχέδια· τις διατάξεις ολοκληρωμένων κυκλωμάτων· τις γεωγραφικές ενδείξεις· και την προστασία μη αποκαλυφθεισών πληροφοριών).

447. Κατ' αρχήν δεν βλέπω τον λόγο για τη συναγωγή διαφορετικού συμπεράσματος όσον αφορά τις λοιπές διατάξεις που αφορούν το ελάχιστο επίπεδο προστασίας της διανοητικής ιδιοκτησίας στον βαθμό κατά τον οποίο αυτές αφορούν την προστασία και την αποτελεσματική επιβολή οικονομικών συμφερόντων που απορρέουν από κάποιο δικαίωμα διανοητικής ιδιοκτησίας. Η πολιτική που ακολουθείται χρησιμοποιεί πρότυπα ελάχιστης προστασίας για τα οικονομικά συμφέροντα που ενσωματώνονται στη διανοητική ιδιοκτησία με σκοπό την ενθάρρυνση της επενδυτικής δραστηριότητας, τον περιορισμό των εμποδίων στις συναλλαγές, τη διευκόλυνση των διεθνών εμπορικών συναλλαγών και την εξασφάλιση της ισότητας στους όρους του ανταγωνισμού. Όλα τα ανωτέρω αποτελούν μέρος μιας εμπορικής πολιτικής.

448. Μολονότι τα δικαιώματα επί φυτικών ποικιλιών δεν καλύπτονται από τη Συμφωνία TRIPS, εκτιμώ ότι το σχετικό υπομνήμα του κεφαλαίου ένδεκα (άρθρο 11.35 της ΣΕΣΕΕΣ, με το οποίο επιβεβαιώνονται οι υποχρεώσεις των συμβαλλόμενων μερών οι οποίες απορρέουν από τη Διεθνή σύμβαση για την προστασία των νέων ποικιλιών φυτών³⁴²) πρέπει να εξετασθούν κατά τον ίδιο τρόπο. Τούτο διότι τα δικαιώματα επί φυτικών ποικιλιών αποτελούν περιουσιακά δικαιώματα: πρόκειται για τα δικαιώματα του φορέα να επιτρέπει, προκειμένου για προστατευόμενη ποικιλία, μεταξύ άλλων, την παραγωγή ή την αναπαραγωγή, την επεξεργασία με σκοπό την αναπαραγωγή, την προσφορά προς πώληση, την πώληση ή άλλου είδους διάθεση στην αγορά, την εξαγωγή, την εισαγωγή και την αποθήκευση³⁴³.

449. Αντιλαμβάνομαι τη λογική των ενστάσεων σχετικά με την αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προς το άρθρο 61 της Συμφωνίας TRIPS. Εκτιμώ, ωστόσο, ότι το κεφάλαιο ένδεκα στην πραγματικότητα δεν ενσωματώνει το άρθρο 61 της Συμφωνίας TRIPS. Στο κείμενο του κεφαλαίου ένδεκα δεν γίνεται ρητή παραπομπή στην εν λόγω διάταξη. Επίσης, στο εν λόγω κεφάλαιο δεν περιλαμβάνεται τμήμα σχετικό με μέτρα ποινικού χαρακτήρα. Στα σημεία όπου το εν λόγω κεφάλαιο ενσωματώνει τη Συμφωνία TRIPS, όσον αφορά ορισμένα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, η εν λόγω παραπομπή αφορά τα «Πρότυπα σχετικά με τη θεσμοθέτηση, την έκταση και τη χρήση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας» του μέρους II της Συμφωνίας TRIPS και όχι τις διατάξεις για την «Επιβολή των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας» του μέρους III της συμφωνίας TRIPS. Πράγματι, το κεφάλαιο ένδεκα διαθέτει το δικό του χωριστό τμήμα για αστικού δικαίου μέσα επιβολής των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας.

340 — Απόφαση της 28ης Ιουλίου 2016, Συμβούλιο κατά Επιτροπής (C-660/13, EU:C:2016:616, σκέψη 40). Βλ., επίσης, σημεία 102 και 111 (και εκεί παρατιθέμενη νομολογία) των προτάσεών μου επί της εν λόγω υποθέσεως (EU:C:2015:787).

341 — Απόφαση της 18ης Ιουλίου 2013, Daiichi Sankyo και Sanofi-Aventis Deutschland (C-414/11, EU:C:2013:520).

342 — 815 RTNU 89.

343 — Άρθρο 14 της Διεθνούς συμβάσεως για την προστασία των νέων ποικιλιών φυτών.

450. Οι διατάξεις σχετικά με τη διαφάνεια, την αποτελεσματική προστασία των κατοχυρωμένων δικαιωμάτων και την εκτέλεση των υποχρεώσεων αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της κοινής εμπορικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για τον λόγο αυτό, φρονώ ότι τα μέρη του κεφαλαίου ένδεκα σχετικά με τα αστικού δικαίου μέσα επιβολής των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας και με τα μέτρα που λαμβάνονται στα σύνορα εμπίπτουν και αυτά στην κοινή εμπορική πολιτική³⁴⁴. Το ίδιο ισχύει και όσον αφορά διατάξεις όπως το άρθρο 11.52, το οποίο προβλέπει μορφές διεθνούς συνεργασίας³⁴⁵.

451. Εντούτοις, το κεφάλαιο ένδεκα της ΣΕΣΕΕΣ φαίνεται να καλύπτει και *μη* εμπορικές πτυχές της διανοητικής ιδιοκτησίας.

452. Σε αντίθεση με τη Συμφωνία TRIPS³⁴⁶, το άρθρο 11.4 της ΣΕΣΕΕΣ (που αφορά την προστασία που παρέχεται στο δικαίωμα του δημιουργού και τα συγγενικά δικαιώματα) ενσωματώνει το σύνολο των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων που ορίζονται στη Σύμβαση της Βέρνης. Επομένως, το άρθρο αυτό εμπερικλείει το άρθρο 6δς της εν λόγω συμβάσεως, το οποίο αφορά την προστασία των ηθικών δικαιωμάτων. Το ίδιο το άρθρο 6δς διακρίνει τα ηθικά δικαιώματα από τα περιουσιακά δικαιώματα του δημιουργού.

453. Κατά τον ίδιο τρόπο, το άρθρο 11.4 ενσωματώνει στη ΣΕΣΕΕΣ τη Συνθήκη του ΠΟΔΙ για την πνευματική ιδιοκτησία και τη Συνθήκη του ΠΟΔΙ για τις εκτελέσεις και τα φωνογραφήματα, στο σύνολό τους. Το άρθρο 3 της πρώτης επιβάλλει στα συμβαλλόμενα μέρη την υποχρέωση να εφαρμόζουν τις διατάξεις των άρθρων 2 έως 6 της Συμβάσεως της Βέρνης ως προς την προβλεπόμενη από τη Συνθήκη του ΠΟΔΙ για την πνευματική ιδιοκτησία προστασία. Το άρθρο 5, παράγραφος 1, της δεύτερης συνθήκης προσδιορίζει ορισμένα ηθικά δικαιώματα των εκτελεστών.

454. Έχω ήδη υπογραμμίσει τον ιδιαίτερο και σημαντικό ρόλο των ηθικών δικαιωμάτων³⁴⁷. Ο εν λόγω ρόλος αναγνωρίζεται σαφώς στη ΣΕΣΕΕΣ. Ωστόσο, τα εν λόγω δικαιώματα είναι εξίσου σαφώς μη εμπορικά. Επομένως, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι, στο μέτρο που το κεφάλαιο ένδεκα εφαρμόζεται επί μη εμπορικών πτυχών της διανοητικής ιδιοκτησίας, η αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη σύναψη των εν λόγω μερών του κεφαλαίου αυτού δεν μπορεί να βασισθεί στο άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

455. Η Επιτροπή δεν επεδίωξε να υποστηρίξει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει παρά ταύτα αποκλειστική αρμοδιότητα δυνάμει μίας εκ των βάσεων του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ.

456. Εφόσον τα ηθικά δικαιώματα είναι ανεξάρτητα από (και ισχύουν σε συνδυασμό με) τα περιουσιακά δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας³⁴⁸, φρονώ ότι διατάξεις όπως αυτές του κεφαλαίου ένδεκα της ΣΕΣΕΕΣ, στο μέτρο που εφαρμόζονται επί μη εμπορικών πτυχών της διανοητικής ιδιοκτησίας, μπορούν να θεωρηθούν αναγκαίες για την επίτευξη των στόχων της εσωτερικής αγοράς. Το συμπέρασμα αυτό δεν αναιρείται από το γεγονός ότι ενδεχομένως να μην έχει επέλθει (ακόμη)

344 — Υποστηρίχθηκε ότι από το άρθρο 11.36, παράγραφος 3, της ΣΕΣΕΕΣ καθίσταται σαφές ότι το κεφάλαιο ένδεκα δεν απαγορεύει στα συμβαλλόμενα μέρη να εφαρμόζουν την εγχώρια νομοθεσία, ούτε τα υποχρεώνει να τροποποιήσουν την εγχώρια νομοθεσία προς εξασφάλιση του σεβασμού των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας. Ωστόσο, κατά την άποψή μου, η εν λόγω διάταξη έχει απλώς την έννοια ότι η συμμόρφωση με το κεφάλαιο ένδεκα δεν προαπαιτεί κατ' ανάγκην την τροποποίηση των εν ισχύ νόμων οι οποίοι σχετίζονται με την επιβολή δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας.

345 — Βλ. απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2013, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-137/12, EU:C:2013:675).

346 — Το πρώτο εδάφιο του άρθρου 9, παράγραφος 1, της Συμφωνίας TRIPS ορίζει ότι τα μέλη του ΠΟΕ οφείλουν να εφαρμόζουν τα άρθρα 1 έως 21 της συμβάσεως της Βέρνης, καθώς και το προσάρτημα της ίδιας συμβάσεως. Παρ' όλα αυτά, το δεύτερο εδάφιο προσθέτει ότι τα μέλη του ΠΟΕ δεν αποκτούν δικαιώματα ούτε υποχρεώσεις βάσει της Συμφωνίας TRIPS αναφορικά με τα δικαιώματα που παραχωρούνται βάσει του άρθρου 6[δς] της Συμβάσεως της Βέρνης και με τα δικαιώματα που απορρέουν από την εν λόγω διάταξη.

347 — Βλ. σημείο 437 των παρουσών προτάσεων.

348 — Βλ. σημείο 437 των παρουσών προτάσεων.

εναρμόνιση των ηθικών δικαιωμάτων³⁴⁹. Κατά συνέπεια, οι εν λόγω πτυχές του κεφαλαίου ένδεκα της ΣΕΣΕΕΣ εμπίπτουν στη συντρέχουσα αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών βάσει του άρθρου 4, παράγραφος 2, στοιχείο α', του άρθρου 26, παράγραφος 1, και δυνάμει της δεύτερης βάσεως του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

Ανταγωνισμός και συναφή θέματα (κεφάλαιο δώδεκα της ΣΕΣΕΕΣ³⁵⁰)

Επιχειρήματα

457. Η *Επιτροπή* υποστηρίζει ότι το κεφάλαιο δώδεκα κυρίως προάγει και διευκολύνει τις εμπορικές συναλλαγές στους τομείς των εμπορευμάτων και των υπηρεσιών μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Σιγκαπούρης. Το εν λόγω κεφάλαιο σκοπεί στην απαγόρευση των αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού πρακτικών που προσλαμβάνουν διεθνικές διαστάσεις, οι οποίες μπορούν να εμποδίσουν την αποτελεσματική πρόσβαση στην αγορά ή να μειώσουν τα οικονομικά οφέλη από την ελευθέρωση του εμπορίου που επιδιώκεται με τη ΣΕΣΕΕΣ. Περαιτέρω, το κεφάλαιο δώδεκα δεν οδηγεί σε εναρμόνιση, ενώ αναφέρεται ρητώς στη σχέση μεταξύ αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμπεριφορών και διεθνούς εμπορίου. Ως εκ τούτου, το εν λόγω κεφάλαιο έχει ευθείες και άμεσες συνέπειες επί των εμπορικών συναλλαγών και εμπίπτει στο σύνολό του στο πεδίο εφαρμογής της αποκλειστικής αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης βάσει του άρθρου 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Επίσης, η *Επιτροπή* αναφέρεται σε διάφορες συμφωνίες του ΠΟΕ στις οποίες ενσωματώνονται στοιχεία της πολιτικής ανταγωνισμού.

458. Οι *λοιποί μετέχοντες* στην παρούσα διαδικασία δεν προέβαλαν ειδικά επιχειρήματα σχετικά με το κεφάλαιο δώδεκα.

Επιχειρήματα

459. Συμφωνώ με την *Επιτροπή* ότι ο σύνδεσμος μεταξύ των διεθνών εμπορικών συναλλαγών και της πολιτικής ανταγωνισμού ήδη προκύπτει από ορισμένες συμφωνίες του ΠΟΕ³⁵¹. Ωστόσο, δεν έχει ακόμη υιοθετηθεί ένα συνολικό πλαίσιο πολιτικής του ΠΟΕ για τον ανταγωνισμό και το εμπόριο³⁵².

460. Αντιθέτως, το κεφάλαιο δώδεκα της ΣΕΣΕΕΣ σκοπεί στη σφαιρική αντιμετώπιση των δυσμενών αποτελεσμάτων επί των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Σιγκαπούρης, τα οποία μπορεί να προκύψουν από αντίθετες προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμπεριφορές και πρακτικές εκ μέρους του δημοσίου ή των ιδιωτών. Στο πλαίσιο αυτό, το εν λόγω κεφάλαιο απαιτεί από τα συμβαλλόμενα μέρη να διατηρούν και να εφαρμόζουν στα αντίστοιχα εδάφη τους ολοκληρωμένο νομοθετικό πλαίσιο το οποίο θα διέπει τις συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων, τις καταχρήσεις δεσπόζουσας θέσεως και τις συγκεντρώσεις μεταξύ επιχειρήσεων, οι οποίες οδηγούν σε σημαντική συρρίκνωση του ανταγωνισμού ή εμποδίζουν σε σημαντικό βαθμό τον ανταγωνισμό,

349 — Βλ. σημείο 109 των παρουσών προτάσεων.

350 — Βλ. σημεία 92 έως 97 του παραρτήματος των παρουσών προτάσεων.

351 — Σαφή ένδειξη αυτού αποτελεί η Συμφωνία ΕΑΜ, που περιλαμβάνεται στο παράρτημα Ι της Συμφωνίας ΠΟΕ και συμπληρώνει το άρθρο XVI της GATT (σύμφωνα με τα άρθρα 12.5 και 12.7 της ΣΕΣΕΕΣ, οι διατάξεις της ΣΕΣΕΕΣ για τις επιδοτήσεις βασίζονται στη Συμφωνία ΕΑΜ). Σκοπός της Συμφωνίας ΕΑΜ είναι η απαγόρευση και η ρύθμιση της χορηγήσεως επιδοτήσεων σε επιχειρήσεις οσάκις αυτές ενδέχεται να οδηγούν σε στρέβλωση του ανταγωνισμού προς όφελος της εσωτερικής παραγωγής, καθώς και η ρύθμιση των μέτρων που μπορούν να υιοθετηθούν από τα μέλη του ΠΟΕ για την αντιμετώπιση των συνεπειών των επιδοτήσεων.

352 — Οι αρχικές πρωτοβουλίες του ΠΟΕ που υπαγορεύθηκαν από την ανάγκη πολυμερούς πλαισίου με σκοπό την ενίσχυση της συμβολής της πολιτικής ανταγωνισμού στο διεθνές εμπόριο και την ανάπτυξη, καθώς και από την ανάγκη ενισχυμένης τεχνικής συνδρομής και αναπτύξεως ικανοτήτων στον εν λόγω τομέα δεν οδήγησαν σε διαπραγματεύσεις σχετικές με το δίκαιο του ανταγωνισμού στο πλαίσιο του ΠΟΕ. Βλ. «Working Group on the Interaction between Trade and Competition Policy (WGTCPP)– History, Mandates and Decisions», διαθέσιμο στο διαδίκτυο: www.wto.org/english/tratop_e/comp_e/history_e.htm#cancon, και «The July 2004 package», διαθέσιμο στο διαδίκτυο: www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/dda_package_july04_e.htm.

εφόσον επηρεάζουν τις εμπορικές συναλλαγές³⁵³. Οι εν λόγω επιζήμιες για τον ανταγωνισμό πρακτικές μπορούν να υπονομεύσουν τα οφέλη που προκύπτουν από την ελευθέρωση του εμπορίου την οποία επιδιώκει η ΣΕΣΕΕΣ, είτε ματαιώνοντας τις ρυθμίσεις για την πρόσβαση στην αγορά, είτε μειώνοντας τα οικονομικά οφέλη τα οποία ενδεχομένως οι επιχειρήσεις του ενός συμβαλλόμενου μέρους προσδοκούν ότι θα αποκομίσουν από τη διάθεση των αγαθών ή των υπηρεσιών τους στο έδαφος του άλλου συμβαλλόμενου μέρους³⁵⁴.

461. Το κεφάλαιο δώδεκα εμφανίζει επίσης άμεσο σύνδεσμο με τη ρύθμιση των εμπορικών συναλλαγών στο μέτρο που σκοπεί στον περιορισμό των στρεβλώσεων του ανταγωνισμού που απορρέουν από τη δυνατότητα κάθε συμβαλλόμενου μέρους να ιδρύει ή να διατηρεί δημόσιες επιχειρήσεις ή να παραχωρεί σε επιχειρήσεις ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα³⁵⁵, ενώ ρυθμίζει τις απαγορευμένες επιδοτήσεις και τις λοιπές επιδοτήσεις³⁵⁶.

462. Η ύπαρξη του εν λόγω συνδέσμου μεταξύ του κεφαλαίου δώδεκα και των διεθνών εμπορικών συναλλαγών προκύπτει από το άρθρο 12.7, παράγραφος 2, της ΣΕΣΕΕΣ. Η εν λόγω διάταξη, στην οποία επίσης ενσωματώνεται το άρθρο 3 της Συμφωνίας ΕΑΜ (για τις απαγορευμένες επιδοτήσεις)³⁵⁷, απαγορεύει τη χορήγηση ορισμένων κατηγοριών επιδοτήσεων «εκτός εάν, κατόπιν αιτήματος του άλλου συμβαλλόμενου μέρους, το συμβαλλόμενο μέρος που χορηγεί την επιδότηση έχει αποδείξει ότι η εν λόγω επιδότηση δεν επηρεάζει ούτε ενδέχεται να επηρεάσει τις εμπορικές συναλλαγές του άλλου συμβαλλόμενου μέρους»³⁵⁸. Ομοίως, το άρθρο 12.8, παράγραφος 1, της ΣΕΣΕΕΣ απαιτεί από τα συμβαλλόμενα κράτη να «καταβάλουν κάθε δυνατή προσπάθεια» προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις στρεβλώσεις του ανταγωνισμού που προκαλούνται από άλλες ειδικές επιδοτήσεις, οι οποίες σχετίζονται με εμπορικές συναλλαγές στον τομέα των αγαθών και των υπηρεσιών «στο μέτρο που επηρεάζουν ή ενδέχεται να επηρεάσουν τις εμπορικές συναλλαγές οποιουδήποτε συμβαλλόμενου μέρους» καθώς και να αποτρέπουν παρόμοιες στρεβλώσεις.

463. Το γεγονός ότι το κεφάλαιο δώδεκα επιφέρει σε ορισμένο βαθμό εναρμόνιση των κανόνων ανταγωνισμού δεν σημαίνει ότι αυτό σκοπεί στην προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών στον εν λόγω τομέα προκειμένου να βελτιωθεί η λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Αντιθέτως, το κεφάλαιο δώδεκα επεκτείνει την εφαρμογή ορισμένων εκ των βασικών κανόνων και αρχών του δικαίου του ανταγωνισμού της Ένωσης στη Σινγκαπούρη προκειμένου να ρυθμισθούν οι εμπορικές συναλλαγές στους τομείς των εμπορευμάτων και των υπηρεσιών με την εν λόγω τρίτη χώρα³⁵⁹. Στους εν λόγω κανόνες συγκαταλέγονται τα άρθρα 101 και 102 ΣΛΕΕ, τα οποία διέπουν τις συμφωνίες ή τις εναρμονισμένες πρακτικές μεταξύ επιχειρήσεων και τις καταχρηστική εκμετάλλευση από επιχειρήσεις της δεσπόζουσας θέσεώς τους σε αγορά, καθώς και ο κανονισμός 139/2004 του Συμβουλίου για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων³⁶⁰. Ομοίως, οι διατάξεις της ΣΕΣΕΕΣ απηχούν το άρθρο 106 ΣΛΕΕ (το οποίο αφορά τις δημόσιες επιχειρήσεις, τις επιχειρήσεις στις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα και τις επιχειρήσεις που είναι επιφορτισμένες με τη διαχείριση υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος) καθώς και τα άρθρα 107 έως 109 ΣΛΕΕ (τα οποία σκοπούν στην αποτροπή των στρεβλώσεων του ανταγωνισμού που προκύπτουν από τις κρατικές ενισχύσεις).

353 — Άρθρο 12.1, παράγραφος 2, και άρθρο 12.2 της ΣΕΣΕΕΣ.

354 — Βλ. άρθρο 12.1, παράγραφος 1, τελευταίο εδάφιο, της ΣΕΣΕΕΣ.

355 — Άρθρο 12.3 της ΣΕΣΕΕΣ.

356 — Άρθρα 12.5 έως 12.8 της ΣΕΣΕΕΣ και παράρτημα 12-Α της ΣΕΣΕΕΣ.

357 — Βλ. άρθρο 12.7, παράγραφος 1, της ΣΕΣΕΕΣ.

358 — Άρθρο 12.7, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, της ΣΕΣΕΕΣ.

359 — Βλ. κατ' αναλογίαν, απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2013, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-137/12, EU:C:2013:675, σκέψεις 66 και 67).

360 — Κανονισμός της 20ής Ιανουαρίου 2004 («Κοινοτικός κανονισμός συγκεντρώσεων») (ΕΕ 2004, L 24, σ. 1).

464. Είναι γεγονός ότι το κεφάλαιο δώδεκα περιέχει επίσης διατάξεις που αφορούν τη συνεργασία και τον συντονισμό σε θέματα επιβολής του νόμου, την προστασία των επιχειρηματικών απορρήτων και άλλων εμπιστευτικών πληροφοριών, τη διαβούλευση μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών σχετικά τον ανταγωνισμό και τον αποκλεισμό της εφαρμογής των κεφαλαίων δεκαπέντε («Επίλυση διαφορών») και δεκαέξι («Μηχανισμός διαμεσολάβησης») επί ζητημάτων που προκύπτουν από το κεφάλαιο 12 (με εξαίρεση το άρθρο 12.7 της ΣΕΣΕΕΣ, για τις απαγορευμένες επιδοτήσεις). Οι εν λόγω διατάξεις είναι συμπληρωματικές των κυρίων ουσιαστικών υποχρεώσεων που προβλέπονται στο κεφάλαιο δώδεκα. Επομένως, αυτές δεν αναιρούν το συμπέρασμά μου, ότι το κεφάλαιο δώδεκα σκοπεί στην προώθηση, τη διευκόλυνση ή τη ρύθμιση των εμπορικών συναλλαγών και, ως εκ τούτου, έχει ευθείες και άμεσες συνέπειες στο εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών.

465. Όσον αφορά τη διάταξη για τη διαφάνεια στον τομέα των επιδοτήσεων που σχετίζονται με το εμπόριο αγαθών και την παροχή υπηρεσιών (άρθρο 12.9 της ΣΕΣΕΕΣ), παραπέμπω στην ανάλυση του κεφαλαίου δεκατέσσερα και στις σχετικές με τη διαφάνεια διατάξεις των λοιπών κεφαλαίων³⁶¹.

466. Συνεπώς, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι το κεφάλαιο δώδεκα εμπίπτει στο σύνολό του στο πεδίο εφαρμογής της κατ' άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ αποκλειστικής αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Μη δασμολογικά εμπόδια στο εμπόριο και τις επενδύσεις όσον αφορά την παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (κεφάλαιο επτά της ΣΕΣΕΕΣ³⁶²) και εμπόριο και αειφόρος ανάπτυξη (κεφάλαιο δεκατρία της ΣΕΣΕΕΣ³⁶³)

Επιχειρήματα

Μη δασμολογικά εμπόδια στο εμπόριο και στις επενδύσεις όσον αφορά την παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές

467. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα ως προς το κεφάλαιο επτά βάσει του άρθρου 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Αφενός, το εν λόγω κεφάλαιο επιτάσσει την εξάλειψη ή τη μείωση των εμποδίων στο εμπόριο (τόσο των δασμών όσο και των μη δασμολογικών φραγμών) και στις επενδύσεις καθώς και την προώθηση της κανονιστικής συγκλίσεως για τη διευκόλυνση των εμπορικών ανταλλαγών. Αφετέρου, το κεφάλαιο αυτό εμφανίζει συνδέσμους και με τις άμεσες ξένες επενδύσεις: εμποδίζει τα συμβαλλόμενα μέρη να απαιτούν την ανάπτυξη εταιρικών σχέσεων με τοπικές εταιρίες.

468. Το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο δεν προέβαλαν ειδικά επιχειρήματα σχετικά με το κεφάλαιο επτά.

469. Ορισμένα κράτη μέλη υποστηρίζουν ότι σκοπός του κεφαλαίου επτά είναι η μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου μέσω της προωθήσεως της παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και ότι συνεπώς αυτό αφορά την περιβαλλοντική πολιτική (άρθρο 191 ΣΛΕΕ) και όχι την κοινή εμπορική πολιτική.

361 — Βλ. σημεία 508 έως 513 των παρουσών προτάσεων.

362 — Βλ. σημεία 13 έως 18 του παραρτήματος των παρουσών προτάσεων.

363 — Βλ. σημεία 98 έως 112 του παραρτήματος των παρουσών προτάσεων.

Εμπόριο και αειφόρος ανάπτυξη

470. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', και του άρθρου 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, το κεφάλαιο δεκατρία εμπίπτει στο σύνολό του στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η αρμοδιότητα ως προς την κοινή εμπορική πολιτική δεν περιορίζεται στην έκδοση νομοθετημάτων που επηρεάζουν τις παραδοσιακές μόνον πτυχές του εξωτερικού εμπορίου. Οι αποκλίσεις ως προς τα επίπεδα προστασίας του περιβάλλοντος και της εργασίας μεταξύ των κρατών μπορούν να έχουν ευθείες και άμεσες συνέπειες στο διεθνές εμπόριο και στις επενδύσεις. Το εμπόριο και οι επενδύσεις στο έδαφος ενός εκ των συμβαλλομένων μερών μπορούν να ενισχύονται από τα χαμηλότερα πρότυπα προστασίας που ισχύουν σε αυτό. Αντιθέτως, τα περιβαλλοντικά και εργασιακά πρότυπα μπορούν να μετατραπούν σε συγκεκριμένους εμπορικούς φραγμούς. Όπως προκύπτει, μεταξύ άλλων, από το άρθρο 13.1, παράγραφος 1, της ΣΕΣΕΕΣ, στόχος της ΣΕΣΕΕΣ είναι η ανάπτυξη και η προώθηση του διεθνούς εμπορίου κατά τρόπο ο οποίος να συμβάλλει στην αειφόρο ανάπτυξη, η οποία εμπερικλείει την οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική ανάπτυξη και την προστασία του περιβάλλοντος.

471. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το κεφάλαιο δεκατρία δεν έχει ως σκοπό τη δημιουργία νέων ουσιαστικών υποχρεώσεων όσον αφορά την προστασία της εργασίας και του περιβάλλοντος, αλλά απλώς επιβεβαιώνει ορισμένες ήδη αναληφθείσες διεθνείς δεσμεύσεις. Σκοπός του εν λόγω κεφαλαίου είναι να εξασφαλίσει ότι δεν επηρεάζονται δυσμενώς οι συνθήκες για το εμπόριο και τις επενδύσεις εξαιτίας των διαφορετικών επιπέδων προστασίας.

472. Η Επιτροπή δεν εντοπίζει σύγκρουση μεταξύ, αφενός, του κεφαλαίου δεκατρία και, αφετέρου, του άρθρου 3, παράγραφος 5, ΣΕΕ και του άρθρου 21, παράγραφος 2, ΣΕΕ. Βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 5, ΣΕΕ η Ευρωπαϊκή Ένωση οφείλει να μεριμνά, στο πλαίσιο της κοινής εμπορικής πολιτικής της, για την «αειφόρο ανάπτυξη του πλανήτη» και το «ελεύθερο και δίκαιο εμπόριο». Το άρθρο 21, παράγραφος 2, ΣΕΕ περιλαμβάνει επίσης σειρά στόχων που αφορούν την αειφόρο ανάπτυξη.

473. Όσον αφορά επιμέρους ρυθμίσεις του κεφαλαίου δεκατρία, η Επιτροπή υποστηρίζει, ιδίως, ότι το γεγονός ότι με το άρθρο 13.3, παράγραφος 3, της ΣΕΣΕΕΣ τα συμβαλλόμενα μέρη αναλαμβάνουν δέσμευση για αποτελεσματική εφαρμογή ορισμένων αρχών σχετικών με θεμελιώδη δικαιώματα στην εργασία δεν δικαιολογεί το συμπέρασμα ότι τα κράτη μέλη πρέπει να μετάσχουν στη σύναψη της ΣΕΣΕΕΣ. Η εν λόγω διάταξη δεν υπαγορεύει τον συγκεκριμένο τρόπο με τον οποίο η Σιγκαπούρη και τα κράτη μέλη θα εξασφαλίσουν την αποτελεσματική εφαρμογή των συμβάσεων της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ) τις οποίες έχουν κυρώσει. Περαιτέρω, το άρθρο 13.6, παράγραφος 2, και το άρθρο 13.8, στοιχείο α', της ΣΕΣΕΕΣ απλώς επιβεβαιώνουν ήδη αναληφθείσες δεσμεύσεις. Άλλες διατάξεις (όπως το άρθρο 13.8, στοιχεία β' έως δ') σκοπούν στην αποφυγή των στρεβλώσεων που προκαλούνται στο διεθνές εμπόριο και, ως εκ τούτου, είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με το διεθνές εμπόριο.

474. Το *Κοινοβούλιο* συμφωνεί κατ' ουσίαν με την Επιτροπή.

475. Το *Συμβούλιο* και διάφορα κράτη μέλη έχουν την άποψη ότι, μολονότι το κεφάλαιο δεκατρία συνδέεται με το εμπόριο, ρυθμίζει και μη εμπορικές πτυχές της προστασίας της εργασίας, του περιβάλλοντος και της αλιείας, σκοπώντας στην ενίσχυση της προστασίας της εργασίας και του περιβάλλοντος, καθώς και στη διατήρηση των βιολογικών πόρων της θάλασσας στο πλαίσιο της κοινής αλιευτικής πολιτικής. Οι εν λόγω διατάξεις του κεφαλαίου δεκατρία δεν μπορούν, επομένως, να βασισθούν στο άρθρο 207 ΣΛΕΕ. Το Συμβούλιο υποστηρίζει επίσης ότι το άρθρο 13.3, παράγραφοι 3 και 4, της ΣΕΣΕΕΣ επιφέρει ελάχιστη εναρμόνιση των νομοθεσιών των κρατών μελών σε τομείς ως προς τους οποίους τούτο αποκλείεται από τις Συνθήκες. Εάν οι εν λόγω διατάξεις αποτελούσαν μέρος της κοινής εμπορικής πολιτικής, δεν θα συμβιβάζονταν με το άρθρο 207, παράγραφος 6, ΣΛΕΕ.

476. Περαιτέρω, το Συμβούλιο και διάφορα από τα κράτη μέλη υποστηρίζουν ότι το κεφάλαιο δεκατρία διαχωρίζεται σαφώς από τη λοιπή συμφωνία. Αυτό αποδεικνύεται, ιδίως, από το ειδικό σύστημα επιλύσεως διαφορών που ισχύει ως προς το εν λόγω κεφάλαιο³⁶⁴.

477. Τέλος, το Συμβούλιο υποστηρίζει ότι η αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να αναλαμβάνει τις σχετικές με το εμπόριο προϊόντων αλιείας δεσμεύσεις που περιλαμβάνονται στο άρθρο 13.8 της ΣΕΣΕΕΣ απορρέει από το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο δ', ΣΛΕΕ (διατήρηση των βιολογικών πόρων της θάλασσας στο πλαίσιο της κοινής αλιευτικής πολιτικής) και όχι από το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', ΣΛΕΕ (κοινή εμπορική πολιτική). Κύριος σκοπός του άρθρου 13.8 είναι η εξασφάλιση της διατηρήσεως και διαχειρίσεως των ιχθυαποθεμάτων με αειφόρο τρόπο και όχι η διευκόλυνση ή η ρύθμιση του εμπορίου.

Ανάλυση

Στόχοι που αφορούν το εμπόριο και στόχοι που δεν αφορούν το εμπόριο: γενικές αρχές

478. Η κοινή εμπορική πολιτική πρέπει να ασκείται με γνώμονα τις αρχές και τους στόχους της εξωτερικής δράσεως της Ευρωπαϊκής Ένωσης³⁶⁵, μεταξύ των οποίων καταλέγεται η ανάπτυξη «διεθνών μέτρων για τη διαφύλαξη και τη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος και την αειφόρο διαχείριση των παγκόσμιων φυσικών πόρων, με στόχο τη διασφάλιση της αειφόρου ανάπτυξης»³⁶⁶. Συντάσσομαι, επομένως, με την άποψη της Επιτροπής ότι τα επίπεδα της περιβαλλοντικής προστασίας εμφανίζουν συνδέσμους με το διεθνές εμπόριο. Σημαντικές αποκλίσεις ενδέχεται να οδηγήσουν σε νόθευση του ανταγωνισμού και του εμπορίου: τα χαμηλά πρότυπα προστασίας που ισχύουν σε μία αγορά ενδέχεται να οδηγήσουν στη δημιουργία ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων για τις εσωτερικές επιχειρήσεις και συνεπώς να προσελκύουν ξένες επενδύσεις, εις βάρος αγορών στις οποίες ισχύουν υψηλότερα πρότυπα. Αντιστρόφως, τα πρότυπα περιβαλλοντικής προστασίας ενδέχεται να χρησιμοποιούνται προς εξυπηρέτηση σκοπών προστατευτισμού³⁶⁷. Για τους λόγους αυτούς, η προώθηση της αειφόρου αναπτύξεως συγκαταλέγεται στους στόχους που περιλαμβάνονται στο προοίμιο της Συμφωνίας ΠΟΕ³⁶⁸. Ανάλογη συλλογιστική μπορεί να ισχύει και ως προς τις σχέσεις μεταξύ προστασίας της εργασίας και διεθνούς εμπορίου.

479. Εντούτοις, το γεγονός ότι η κοινή εμπορική πολιτική μπορεί να επιδιώκει και στόχους μη εμπορικούς δεν σημαίνει ότι τα κεφάλαια επτά και δεκατρία εμπίπτουν αυτομάτως στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

480. Το Δικαστήριο έχει ήδη παράσχει κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με το πώς διακρίνονται τα μέτρα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής (δηλαδή ότι αυτά προορίζονται κυρίως να προάγουν, να διευκολύνουν ή να διέπουν το εμπόριο και, ως εκ τούτου, έχουν ευθείες και άμεσες συνέπειες επ' αυτού)³⁶⁹ από τα μέτρα που αφορούν την περιβαλλοντική ή την κοινωνική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

364 — Άρθρο 13.17 της ΣΕΣΕΕΣ.

365 — Άρθρο 207, παράγραφος 1, τελευταίο εδάφιο, ΣΛΕΕ.

366 — Άρθρο 21, παράγραφος 2, στοιχείο στ', ΣΕΕ. Βλ., επίσης, άρθρο 3, παράγραφος 5, ΣΕΕ και άρθρο 11 ΣΛΕΕ· η τελευταία διάταξη ορίζει ότι οι απαιτήσεις της περιβαλλοντικής προστασίας πρέπει να «ενταχθούν στον καθορισμό και την εφαρμογή των πολιτικών και δράσεων της Ένωσης, ιδίως προκειμένου να προωθηθεί η αειφόρος ανάπτυξη».

367 — Αμφότερα τα ενδεχόμενα αποτυπώνονται στο άρθρο 13.1, παράγραφος 3, της ΣΕΣΕΕΣ.

368 — Ο εν λόγω σκοπός ήταν επίσης κρίσιμος για την ερμηνεία της ρήτρας γενικών εξαιρέσεων του άρθρου XX της GATT 1994 από το Δευτεροβάθμιο Δικαιοδοτικό Όργανο. Βλ., επί παραδείγματι, έκθεση του Δευτεροβάθμιου Δικαιοδοτικού Οργάνου, Ηνωμένες Πολιτείες – Απαγόρευση των εισαγωγών ορισμένων ειδών γαρίδας και προϊόντων γαρίδας, WT/DS58/AB/R, που εκδόθηκε στις 6 Νοεμβρίου 1998, DSR 1998:VII, σ. 2755, παράγραφοι 129 έως 131 και 152 έως 155, και έκθεση του Δευτεροβάθμιου Δικαιοδοτικού Οργάνου, Ινδία – Ορισμένα μέτρα σχετικά με τα ηλιακά κύτταρα και τους ηλιακούς συλλέκτες, WT/DS456/AB/R, που εκδόθηκε στις 14 Οκτωβρίου 2016, η οποία δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί, παράγραφος 5.72.

369 — Βλ. απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2013, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-137/12, EU:C:2013:675, σκέψη 57 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

481. Το Δικαστήριο δέχεται, επομένως, ότι πράξεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τις οποίες επιδιώκονται και στόχοι μη αμιγώς οικονομικού χαρακτήρα (επί παραδείγματι, κοινωνικοί, περιβαλλοντικοί ή ανθρωπιστικοί στόχοι) μπορούν να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής³⁷⁰. Πάντως, σε όλες τις περιπτώσεις, οι επίμαχες διεθνείς συμφωνίες αφορούσαν μέτρα εμπορικής πολιτικής: τις εμπορικές ρυθμίσεις για τη δημιουργία αποθεμάτων στη γνωμοδότηση 1/78· τη χορήγηση δασμολογικών προτιμήσεων στην υπόθεση 45/86· την (υπό όρους) εισαγωγή γεωργικών προϊόντων στην υπόθεση C-62/88· και τις απαιτήσεις σχετικά με την επισήμανση (δηλαδή, τεχνικά εμπόδια του εμπορίου) στην υπόθεση C-281/01. Όλα τα ανωτέρω αποτελούν μέτρα που έχουν ευθείες και άμεσες συνέπειες στο εμπόριο των οικείων προϊόντων ή υπηρεσιών.

482. Αντιθέτως, διεθνείς συμφωνίες που δεν αφορούν ειδικώς το εμπόριο δεν εμπίπτουν στην κοινή εμπορική πολιτική, ακόμη και αν εμφανίζουν έμμεση σύνδεση με το εμπόριο. Έτσι, στη γνωμοδότηση 2/00, το Δικαστήριο έλαβε υπόψη το γεγονός ότι οι κανόνες για τη διασυννοριακή διακίνηση ζώντων τροποποιημένων οργανισμών που περιλαμβάνονται στο Πρωτόκολλο της Καρθαγένης περί προλήψεως των κινδύνων που απορρέουν από τη βιοτεχνολογία, το οποίο προσαρτάται στη σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλότητα, δεν περιορίζονταν στη διακίνηση για εμπορικούς σκοπούς. Ως εκ τούτου, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο σκοπός ή η κύρια συνιστώσα του εν λόγω Πρωτοκόλλου ήταν η περιβαλλοντική προστασία και όχι η κοινή εμπορική πολιτική³⁷¹. Ομοίως, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε με την απόφαση C-411/06³⁷² ότι σκοπός του κανονισμού (ΕΚ) 1013/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 2006, για τις μεταφορές αποβλήτων³⁷³, δεν ήταν ο καθορισμός των χαρακτηριστικών που πρέπει να έχουν τα απόβλητα προκειμένου να διακινούνται ελεύθερα εντός της εσωτερικής αγοράς ή στο πλαίσιο των εμπορικών συναλλαγών με τρίτες χώρες, αλλά γενικότερα η θέσπιση ενός εναρμονισμένου συστήματος διαδικασιών, αποτέλεσμα των οποίων μπορεί να είναι ο περιορισμός της διακινήσεως των αποβλήτων, με σκοπό την προστασία του περιβάλλοντος³⁷⁴. Επομένως ο εν λόγω κανονισμός ορθώς στηρίχθηκε στις διατάξεις της Συνθήκης για την περιβαλλοντική προστασία.

483. Βάσει των ανωτέρω, θα εξετάσω αν τα κεφάλαια επτά και δεκατρία εμπίπτουν στο σύνολό τους στην κοινή εμπορική πολιτική.

Μη δασμολογικά εμπόδια στο εμπόριο και τις επενδύσεις όσον αφορά την παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές

484. Στόχος του κεφαλαίου επτά της ΣΕΣΕΕΣ είναι η προστασία του περιβάλλοντος (και παρεμπιπτόντως της υγείας του ανθρώπου) με την «[προώθηση, την ανάπτυξη και την αύξηση] της παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες και βιώσιμες μη ορυκτές πηγές», και τη συνακόλουθη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου³⁷⁵. Ωστόσο, το πεδίο εφαρμογής του εν λόγω κεφαλαίου περιορίζεται στα μέτρα που «μπορούν να επηρεάσουν το εμπόριο και τις επενδύσεις μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών» σε σχέση με την παραγωγή πράσινης ενέργειας³⁷⁶. Το ερώτημα αν η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει αποκλειστική αρμοδιότητα ως προς το εν λόγω κεφάλαιο βάσει του άρθρου 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ εξαρτάται από το αν αυτό σκοπεί κατ' ουσίαν στην προώθηση, τη διευκόλυνση ή τη ρύθμιση του εμπορίου και έχει, επομένως, ευθείες και άμεσες συνέπειες επ' αυτού³⁷⁷.

370 — Βλ., ιδίως, γνωμοδότηση 1/78 (Διεθνής συμφωνία για το φυσικό καουτσούκ, της 4ης Οκτωβρίου 1979, EU:C:1979:224)· και αποφάσεις της 26ης Μαρτίου 1987, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (45/86, EU:C:1987:163)· της 29ης Μαρτίου 1990, Ελλάδα κατά Συμβουλίου (C-62/88, EU:C:1990:153)· και της 12ης Δεκεμβρίου 2002, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-281/01, EU:C:2002:761).

371 — Γνωμοδότηση 2/00 (Πρωτόκολλο της Καρθαγένης περί προλήψεως των κινδύνων που απορρέουν από τη βιοτεχνολογία, της 6ης Δεκεμβρίου 2001, EU:C:2001:664, σκέψη 40).

372 — Απόφαση της 8ης Σεπτεμβρίου 2009, Επιτροπή κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (C-411/06, EU:C:2009:518).

373 — ΕΕ 2006, L 190, σ. 1.

374 — Απόφαση της 8ης Σεπτεμβρίου 2009, Επιτροπή κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (C-411/06, EU:C:2009:518, σκέψη 72).

375 — Άρθρο 7.1 της ΣΕΣΕΕΣ.

376 — Άρθρο 7.3 της ΣΕΣΕΕΣ.

377 — Βλ., ιδίως, σημείο 103 των παρούσων προτάσεων.

485. Κατά την άποψή μου, αυτό συμβαίνει.

486. Οι διατάξεις του κεφαλαίου επτά αφορούν κατά κύριο λόγο τη ρύθμιση των μέσων της εμπορικής πολιτικής καθώς και την εξάλειψη των εμποδίων στο εμπόριο και στις επενδύσεις. Ως εκ τούτου, το άρθρο 7.4 αφορά την κατάργηση των εμποδίων στο εμπόριο και στις επενδύσεις που μπορούν να παρακωλύσουν την παραγωγή πράσινης ενέργειας, για παράδειγμα απαγορεύοντας «απαιτήσεις τοπικού περιεχομένου» και την υποχρεωτική ανάπτυξη εμπορικών σχέσεων με τοπικές εταιρείες³⁷⁸. Ομοίως, το άρθρο 7.5 της ΣΕΣΕΕΣ σκοπεύει στην εξάλειψη όλων των τεχνικών εμποδίων στο εμπόριο προϊόντων που προορίζονται για την παραγωγή πράσινης ενέργειας. Γίνεται παγίως δεκτό ότι εμπίπτουν στην κοινή εμπορική πολιτική οι διεθνείς δεσμεύσεις που έχουν ως στόχο να εξασφαλίζεται ότι οι τεχνικοί κανονισμοί και οι προδιαγραφές καθώς και οι διαδικασίες εκτιμήσεως της ανταποκρίσεως προς αυτούς δεν δημιουργούν μη αναγκαία εμπόδια στο διεθνές εμπόριο³⁷⁹. Τα άρθρα 7.6 και 7.7 της ΣΕΣΕΕΣ (που αφορούν, αντιστοίχως, τις εξαιρέσεις και την εφαρμογή και τη συνεργασία) είναι συμπληρωματικά των λοιπών δεσμεύσεων που απορρέουν από το κεφάλαιο επτά και, ως εκ τούτου, δεν είναι καθοριστικής σημασίας κατά την εξέταση του ζητήματος αν το εν λόγω κεφάλαιο εμπίπτει στην κοινή εμπορική πολιτική.

487. Επομένως το κεφάλαιο επτά σκοπεύει στη ρύθμιση και τη διευκόλυνση του εμπορίου και σχετίζεται με την παραγωγή πράσινης ενέργειας, και, ως εκ τούτου, έχει ευθείες και άμεσες συνέπειες επί του εμπορίου. Κατά συνέπεια, το εν λόγω κεφάλαιο εμπίπτει στο σύνολό του στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης βάσει του άρθρου 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

488. Το εν λόγω συμπέρασμα δεν τίθεται εν αμφιβόλω από την αιτίαση που προέβαλε κράτος μέλος ότι το κεφάλαιο επτά μπορεί να θίγει το δικαίωμα κάθε κράτους μέλους, βάσει του άρθρου 194, παράγραφος 2, εδάφιο δεύτερο, ΣΛΕΕ, να καθορίζει τους όρους εκμεταλλεύσεως των ενεργειακών του πόρων, την επιλογή του μεταξύ διαφόρων ενεργειακών πηγών και τη γενική διάρθρωση του ενεργειακού του εφοδιασμού. Όπως προκύπτει από γράμμα του, μοναδικός σκοπός του άρθρου 194, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ είναι να αποσαφηνίσει το πεδίο εφαρμογής της αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης να εκδίδει νομοθετικές πράξεις για τους σκοπούς της εφαρμογής ενεργειακής πολιτικής. Το εν λόγω άρθρο δεν μπορεί, επομένως, να περιορίσει το αυτοτελές πεδίο εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής όπως αυτό ορίζεται στο άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

Εμπόριο και αειφόρος ανάπτυξη

489. Ορισμένες διατάξεις του κεφαλαίου δεκατρία εμφανίζουν ευθύ και άμεσο σύνδεσμο με τη ρύθμιση του εμπορίου. Έτσι, το άρθρο 13.6, παράγραφος 4, της ΣΕΣΕΕΣ πραγματεύεται ειδικώς το ζήτημα των συγκεκαλυμμένων περιορισμών στο εμπόριο οι οποίοι μπορούν να προκύψουν από μέτρα για την εφαρμογή πολυμερών περιβαλλοντικών συμφωνιών. Ομοίως, σκοπός του άρθρου 13.12 της ΣΕΣΕΕΣ είναι, κατ' ουσίαν, η απαγόρευση στα συμβαλλόμενα μέρη να επηρεάζουν το εμπόριο ή τις επενδύσεις μέσω απαλλαγών ή άλλων αποκλίσεων από την περιβαλλοντική και εργατική νομοθεσία τους ή μέσω μη αποτελεσματικής εφαρμογής της εν λόγω νομοθεσίας. Άλλα παραδείγματα αποτελούν το άρθρο 13.11, παράγραφος 1, της ΣΕΣΕΕΣ, το οποίο σκοπεύει στη διευκόλυνση και την προώθηση του εμπορίου και των επενδύσεων σε φιλικά προς το περιβάλλον αγαθά και υπηρεσίες και το άρθρο 13.11, παράγραφος 2, με το οποίο τα συμβαλλόμενα μέρη συμφωνούν να δώσουν ιδιαίτερη προσοχή στη διευκόλυνση της άρσεως των εμποδίων στο εμπόριο ή τις επενδύσεις που αφορούν φιλικά προς το κλίμα αγαθά και υπηρεσίες.

378 — Άρθρο 7.4, στοιχεία α' και β', της ΣΕΣΕΕΣ.

379 — Γνωμοδότηση 1/94, (Συμφωνίες προσαρτημένες στη Συμφωνία ΠΟΕ, της 15ης Νοεμβρίου 1994, EU:C:1994:384, σκέψη 33). Το Δικαστήριο προέβη στην εν λόγω διαπίστωση όσον αφορά τη Συμφωνία ΤΒΤ η οποία εφαρμόζεται, ιδίως, σε τεχνικούς κανονισμούς και προδιαγραφές και σε διαδικασίες εκτιμήσεως της ανταποκρίσεως προς τους τεχνικούς κανονισμούς και τις προδιαγραφές.

490. Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι τα συμβαλλόμενα μέρη δηλώνουν την πρόθεσή τους να μην προβούν σε εναρμόνιση των εργασιακών ή περιβαλλοντικών προτύπων τους (άρθρο 13.1, παράγραφος 4, της ΣΕΣΕΕΣ), σημαντικός αριθμός διατάξεων του κεφαλαίου δεκατρία *ούτε εξαρτά το εμπόριο από κάποιον όρο* (επιτρέποντας στο αντισυμβαλλόμενο μέρος να προβλέπει εμπορικές κυρώσεις σε περίπτωση μη συμμορφώσεως ή εξαρτώντας την παροχή ορισμένου εμπορικού οφέλους από τη συμμόρφωση με τα εργασιακά και περιβαλλοντικά πρότυπα), *ούτε με άλλον τρόπο ρυθμίζει τη χρήση των μέσων εμπορικής πολιτικής* ως τρόπου προωθήσεως της αειφόρου αναπτύξεως.

491. Στο πλαίσιο αυτό, το άρθρο 13.3, παράγραφος 1, το άρθρο 13.3, παράγραφος 3, το άρθρο 13.4, το άρθρο 13.6, παράγραφος 2, και το άρθρο 13.6, παράγραφος 3, της ΣΕΣΕΕΣ κατ' ουσίαν σκοπούν στην καθιέρωση ελάχιστων προτύπων (αντιστοίχως) εργασιακής και περιβαλλοντικής προστασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στη Σιγκαπούρη, *ανεξάρτητα* από τις πιθανές συνέπειες αυτών επί του εμπορίου. Επομένως, οι εν λόγω διατάξεις σαφώς δεν εμπίπτουν στην κοινή εμπορική πολιτική. Σε αντίθεση με τις ρήτρες περί «ουσιωδών στοιχείων» που περιλαμβάνονται σε κάποιες διεθνείς εμπορικές συμφωνίες της ΕΕ³⁸⁰, οι οποίες επιβάλλουν υποχρέωση σεβασμού των δημοκρατικών αρχών και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η παράβαση των εργασιακών και περιβαλλοντικών προτύπων, στα οποία αναφέρονται οι εν λόγω διατάξεις της ΣΕΣΕΕΣ, δεν παρέχει στο άλλο συμβαλλόμενο μέρος το δικαίωμα να αναστείλει εμπορικά οφέλη που απορρέουν από τη ΣΕΣΕΕΣ. Τα άρθρα 13.16 και 13.17 της ΣΕΣΕΕΣ δεν παρέχουν στο ένα συμβαλλόμενο μέρος τη δυνατότητα να αναστέλλει τις εμπορικές παραχωρήσεις που χορηγούνται στο άλλο συμβαλλόμενο μέρος, αν το τελευταίο δεν συμμορφώνεται με τις υποχρεώσεις που υπέχει από το κεφάλαιο δεκατρία³⁸¹. Περαιτέρω, σε αντίθεση με το ειδικό καθεστώς κινήτρων για την αειφόρο ανάπτυξη και τη χρηστή διακυβέρνηση βάσει του επονομαζόμενου συστήματος ΣΓΠ+³⁸², οι εν λόγω διατάξεις δεν έχουν ως σκοπό τη χορήγηση στη Σιγκαπούρη εμπορικών παραχωρήσεων εφόσον ανταποκρίνεται στα ανωτέρω πρότυπα.

492. Το άρθρο 13.8 της ΣΕΣΕΕΣ αφορά το «Εμπόριο προϊόντων αλιείας». Δέχομαι ότι η εκ του άρθρου 13.8, στοιχείο β', υποχρέωση της θεσπίσεως αποτελεσματικών μέτρων για την καταπολέμηση της παράνομης, λαθραίας και άναρχης αλιείας ενδέχεται να οδηγήσει, μεταξύ άλλων, στη θέσπιση μέσων εμπορικής πολιτικής ή να συμπεριλάβει ενέργειες για την εξάλειψη της χρήσεως τέτοιων μέσων (όπως οι επιδοτήσεις που συμβάλλουν στην υπεραλίευση και στην πλεονάζουσα αλιευτική ικανότητα και συνδέονται με την παράνομη, λαθραία και άναρχη αλιεία). Στην εν λόγω διάταξη παρατίθενται και παραδείγματα τέτοιων μέτρων.

493. Αντιθέτως, τα λοιπά σημεία του άρθρου 13.8 της ΣΕΣΕΕΣ έχουν κατ' ουσίαν ως σκοπό να συμβάλουν στην αειφόρο διατήρηση και διαχείριση των ιχθυαποθεμάτων από τα συμβαλλόμενα μέρη. Επί παραδείγματι, το άρθρο 13.8, στοιχείο α', της ΣΕΣΕΕΣ απαιτεί, σε γενικές γραμμές, τη συμμόρφωση των συμβαλλόμενων μερών με τα μακροπρόθεσμα μέτρα διατηρήσεως και αειφόρου εκμεταλλεύσεως των ιχθυαποθεμάτων, όπως αυτά ορίζονται στις διεθνείς πράξεις που τα συμβαλλόμενα μέρη έχουν κυρώσει, καθώς και την τήρηση των αρχών του Οργανισμού Επισιτισμού και Γεωργίας των Ηνωμένων Εθνών και των σχετικών πράξεων του ΟΗΕ σχετικά με τα εν λόγω θέματα. Η συμμόρφωση με τα εν λόγω πρότυπα δεν αποτελεί προαπαιτούμενο για την απόκτηση εμπορικών οφελών. Επίσης, η μη τήρηση των εν λόγω δεσμεύσεων δεν μπορεί να οδηγήσει στην αναστολή των εμπορικών παραχωρήσεων που προβλέπονται στη ΣΕΣΕΕΣ³⁸³. Ομοίως, το άρθρο 13.8, στοιχεία γ' και δ', της ΣΕΣΕΕΣ δεν εμφανίζει ευθύ και άμεσο σύνδεσμο με το διεθνές εμπόριο. Κατά συνέπεια, δεν εμπίπτει στην κοινή εμπορική πολιτική.

494. Ποιες είναι οι συνέπειες των ανωτέρω σκέψεων ως προς το ζήτημα της αρμοδιότητας;

380 — Βλ., επί παραδείγματι, άρθρο 1 της Συμφωνίας εμπορίου μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών, αφενός, και της Κολομβίας και του Περού, αφετέρου (ΕΕ 2012, L 354, σ. 3).

381 — Η ομάδα εμπειρογνομόνων για την οποία κάνει λόγο το άρθρο 13.17 της ΣΕΣΕΕΣ είχε μόνον την αρμοδιότητα να «συντάσσει έκθεση [...] με συστάσεις». Βλ., επίσης, σημεία 523 έως 535 των παρούσων προτάσεων.

382 — Κανονισμός (ΕΕ) 978/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2012, για την εφαρμογή συστήματος γενικευμένων δασμολογικών προτιμήσεων και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) 732/2008 (ΕΕ 2012, L 303, σ. 1), άρθρα 9 έως 16.

383 — Βλ. άρθρα 13.16 και 13.17 της ΣΕΣΕΕΣ και σημείο 490 των παρούσων προτάσεων.

495. Κατά την άποψή μου, το άρθρο 3, παράγραφος 5, και το άρθρο 21 ΣΕΕ καθώς και τα άρθρα 9 και 11 ΣΛΕΕ, στα οποία παραπέμπει η Επιτροπή, δεν είναι λυσιτελή για την επίλυση του ζητήματος της αρμοδιότητας. Σκοπός των εν λόγω άρθρων είναι να υποχρεωθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση να συνεισφέρει στην επίτευξη ορισμένων στόχων κατά την άσκηση των πολιτικών και των δράσεών της. Τα εν λόγω άρθρα δεν επηρεάζουν το πεδίο εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής που καθορίζεται στο άρθρο 207 ΣΛΕΕ. Για τον ίδιο λόγο, δεν έχει σημασία αν, όπως υποστηρίζει η Επιτροπή, τα θεμελιώδη δικαιώματα για τα οποία γίνεται λόγος στο άρθρο 13.3, παράγραφος 3, της ΣΕΣΕΕΣ είναι συμβατά με τα διεθνή εργασιακά πρότυπα τα οποία προστατεύονται από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το επιχείρημα της Επιτροπής αφορά την ουσιαστική συμβατότητα της ΣΕΣΕΕΣ με τα θεμελιώδη δικαιώματα. Οι εν λόγω αιτιάσεις δεν μπορούν να μεταβάλουν το εύρος της αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης³⁸⁴.

496. Περαιτέρω, δεν συμφωνώ με την εκτίμηση της Επιτροπής ότι, κατ' ουσίαν, το άρθρο 13.3, παράγραφος 3, και το άρθρο 13.6, παράγραφος 2, της ΣΕΣΕΕΣ δεν είναι «αρκούντως δεσμευτικά» ούτως ώστε να λαμβάνονται υπόψη κατά την εξέταση της κατανομής των αρμοδιοτήτων μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και κρατών μελών ως προς το κεφάλαιο δεκατρία. Η Επιτροπή επικαλείται συναφώς την απόφαση C-377/12³⁸⁵, με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι οι διατάξεις για την επανεισδοχή, τις μεταφορές και το περιβάλλον που περιλαμβάνονται στη συμφωνία-πλαίσιο εταιρικής σχέσεως και συνεργασίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών, αφενός, και της Δημοκρατίας των Φιλιππίνων, αφετέρου³⁸⁶, δεν «[περιελάμβαναν] υποχρεώσεις με τόσο ευρύ περιεχόμενο ώστε να μπορούν να θεωρηθούν ως σκοποί χωριστοί από τους σκοπούς της συνεργασίας για την ανάπτυξη και δευτερεύοντες ή έμμεσοι σε σχέση με τους προαναφερθέντες σκοπούς»³⁸⁷. Εφόσον η μετανάστευση, οι μεταφορές και το περιβάλλον αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της αναπτυξιακής πολιτικής της Ένωσης, εάν μια συμφωνία συνεργασίας για την ανάπτυξη, καταλαμβάνουσα τα εν λόγω ζητήματα, έπρεπε να στηρίζεται σε τμήματα των Συνθηκών πέραν της διατάξεως που αφορά την αναπτυξιακή πολιτική, η αρμοδιότητα και η διαδικασία που προβλέπει η εν λόγω διάταξη θα καθίσταντο στην πράξη άνευ αντικειμένου³⁸⁸. Αντιθέτως, ούτε σχετικά με την εργασία θεμελιώδη δικαιώματα, ούτε τα πρότυπα περιβαλλοντικής προστασίας αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της κοινής εμπορικής πολιτικής. Συνεπώς, η απόφαση C-377/12 δεν συνεισφέρει στην εξέταση του κεφαλαίου δεκατρία της ΣΕΣΕΕΣ.

497. Κατά την άποψή μου, το κεφάλαιο δεκατρία απαρτίζεται από τέσσερις συνιστώσες. Η πρώτη συνιστώσα περιλαμβάνει τις διατάξεις που εμπίπτουν στην κοινή εμπορική πολιτική. Η δεύτερη και η τρίτη περιλαμβάνουν, αντιστοίχως, τις διατάξεις οι οποίες αφορούν πρότυπα εργασιακής προστασίας και πρότυπα περιβαλλοντικής προστασίας. Η τέταρτη συνιστώσα αφορά την αειφόρο διατήρηση και διαχείριση των ιχθυαποθεμάτων.

498. Καμία από τις προαναφερθείσες συνιστώσες δεν μπορεί να θεωρηθεί απλώς συμπλήρωμα αναγκαίο για την εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας των λοιπών συνιστωσών της ΣΕΣΕΕΣ ή εκείνων του κεφαλαίου δεκατρία, ούτε μπορούν να θεωρηθούν αυτές ως εξαιρετικά περιορισμένης εμβέλειας. Ιδίως, δεν μπορώ να δεχθώ το επιχείρημα της Επιτροπής ότι το άρθρο 13.6, παράγραφος 2, της ΣΕΣΕΕΣ (το οποίο απαιτεί αποτελεσματική εφαρμογή των πολυμερών περιβαλλοντικών συμφωνιών συμβαλλόμενα μέρη των οποίων είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Σιγκαπούρη) δεν συνεπάγεται καμία νέα διεθνή υποχρέωση για τα συμβαλλόμενα μέρη. Είναι αλήθεια ότι η εν λόγω διάταξη απλώς παραπέμπει στις προϋπάρχουσες πολυμερείς δεσμεύσεις των

384 — Η εν λόγω θέση ενισχύεται από το άρθρο 51, παράγραφος 2 του Χάρτη, που ορίζει ότι ο Χάρτης δεν διευρύνει το πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης πέραν των αρμοδιοτήτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και δεν θεσπίζει νέες αρμοδιότητες και καθήκοντα για την Ευρωπαϊκή Ένωση, ούτε τροποποιεί τις αρμοδιότητες και τα καθήκοντα όπως ορίζονται στις Συνθήκες.

385 — Απόφαση της 11ης Ιουνίου 2014, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-377/12, EU:C:2014:1903).

386 — Η Ένωση είναι συμβαλλόμενο μέρος της εν λόγω συμφωνίας δυνάμει της αποφάσεως του Συμβουλίου της 14ης Μαΐου 2012 (ΕΕ 2012, L 134, σ. 3).

387 — Απόφαση της 11ης Ιουνίου 2014, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-377/12, EU:C:2014:1903, σκέψη 59).

388 — Απόφαση της 11ης Ιουνίου 2014, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-377/12, EU:C:2014:1903, σκέψεις 38 και 49 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

συμβαλλόμενων μερών οι οποίες αφορούν την περιβαλλοντική προστασία. Ωστόσο, η εν λόγω διάταξη έχει ως συνέπεια ότι οι εν λόγω δεσμεύσεις ενσωματώνονται στη ΣΕΣΕΕΣ και, ως εκ τούτου, καθίστανται εφαρμοστέες μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Σιγκαπούρης βάσει της ΣΕΣΕΕΣ. Επομένως, το άρθρο 13.6, παράγραφος 2, σαφώς δημιουργεί νέα υποχρέωση για τα συμβαλλόμενα μέρη, ως προς την οποία χωρεί λήψη μέτρων επιβολής σύμφωνα με τη ΣΕΣΕΕΣ.

499. Κατά συνέπεια, η απόφαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης να αναλάβει δεσμεύσεις στο πλαίσιο καθεμιάς από τις τέσσερις συνιστώσες πρέπει να θεμελιώνεται σε χωριστή νομική βάση.

500. Όσον αφορά την πρώτη συνιστώσα, η αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης απορρέει από το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', και το άρθρο 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο δ', και το άρθρο 43, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ³⁸⁹, η τέταρτη συνιστώσα εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προς τη διατήρηση των βιολογικών πόρων της θάλασσας στο πλαίσιο της κοινής αλιευτικής πολιτικής.

501. Αντιθέτως, η δεύτερη και η τρίτη συνιστώσα κατ' αρχήν εμπίπτουν στη συντρέχουσα αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

502. Οι διατάξεις που αφορούν τα πρότυπα εργασιακής προστασίας (δεύτερη συνιστώσα) μπορούν να θεωρηθούν αναγκαίες για την επίτευξη των στόχων κοινωνικής πολιτικής του άρθρου 151 ΣΛΕΕ, οι οποίοι σχετίζονται, ιδίως, με τους αναφερόμενους στο άρθρο 153, παράγραφος 1, στοιχεία α', β' και γ', ΣΛΕΕ (βελτίωση του περιβάλλοντος εργασίας, με σκοπό την προστασία της υγείας και της ασφάλειας των εργαζομένων· όροι εργασίας· κοινωνική ασφάλιση και κοινωνική προστασία των εργαζομένων). Κατά συνέπεια, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει συντρέχουσα αρμοδιότητα ως προς την εν λόγω συνιστώσα βάσει του άρθρου 4, παράγραφος 2, στοιχείο β', του άρθρου 151 και του άρθρου 153, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ και δυνάμει της δεύτερης βάσεως του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

503. Όσον αφορά τις διατάξεις που αφορούν τα πρότυπα περιβαλλοντικής προστασίας (τρίτη συνιστώσα), αρκεί η επισήμανση ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι αρμόδια, βάσει του άρθρου 191, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, να θέτει σε εφαρμογή περιβαλλοντική πολιτική που έχει ως στόχο τη διατήρηση, την προστασία και τη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος. Η εξωτερική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εφαρμογή περιβαλλοντικών πολιτικών, η οποία απορρέει τόσο από το άρθρο 191, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ³⁹⁰ όσο και από την πρώτη βάση του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, είναι συντρέχουσα, με τα κράτη μέλη, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο ε', ΣΛΕΕ.

504. Η Επιτροπή δεν υποστήριξε ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα ως προς τη δεύτερη και την τρίτη συνιστώσα βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ. Ως εκ τούτου, δεν απόκειται στο Δικαστήριο να εξετάσει αν η τρίτη βάση της ανωτέρω διατάξεως μπορεί να τύχει εφαρμογής ως προς τις εν λόγω συνιστώσες³⁹¹.

389 — Το άρθρο 43, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ συνιστά τη νομική βάση για τη θέσπιση των αναγκαίων διατάξεων για την άσκηση, ιδίως, της κοινής αλιευτικής πολιτικής, στην οποία αναφέρεται το άρθρο 3, παράγραφος 2, στοιχείο δ', ΣΛΕΕ.

390 — Το άρθρο 191, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ απονέμει στην Ευρωπαϊκή Ένωση την αρμοδιότητα να συνάπτει συμφωνίες με τρίτες χώρες που διέπουν την περιβαλλοντική συνεργασία στους τομείς ως προς τους οποίους έχει αρμοδιότητα.

391 — Βλ., συναφώς, απόφαση της 4ης Σεπτεμβρίου 2014, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-114/12, EU:C:2014:2151, σκέψη 75).

Διαφάνεια και διοικητικός και δικαστικός έλεγχος των μέτρων γενικής εφαρμογής (κεφάλαιο δεκατέσσερα της ΣΕΣΕΕΣ³⁹² και συναφείς διατάξεις άλλων κεφαλαίων³⁹³)

Παρατηρήσεις

505. Η *Επιτροπή* υποστηρίζει ότι το κεφάλαιο δεκατέσσερα εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προς την κοινή εμπορική πολιτική για τους ακόλουθους λόγους: i) στόχος του εν λόγω κεφαλαίου είναι να διευκολύνει το εμπόριο και τις επενδύσεις· ii) οι διατάξεις ισχύουν μόνο για μέτρα σχετικά με ζητήματα που καλύπτονται από άλλα κεφάλαια της ΣΕΣΕΕΣ· και iii) σκοπός των διατάξεων είναι η διευκρίνιση και η βελτίωση υφιστάμενων διατάξεων που περιλαμβάνονται σε συμφωνίες ΠΟΕ, ιδίως στο άρθρο X της GATT 1994. Επιπλέον οι εν λόγω διατάξεις απηχούν και βασικές εκτιμήσεις σχετικές με τον δίκαιο χαρακτήρα των διαδικασιών οι οποίες αποτελούν μέρος των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης.

506. Το *Κοινοβούλιο* και το *Συμβούλιο* δεν προέβαλαν ειδικά επιχειρήματα σχετικά με το κεφάλαιο δεκατέσσερα.

507. Ορισμένα *κράτη μέλη* τοποθετήθηκαν επί του κεφαλαίου δεκατέσσερα. Τα επιχειρήματα που προέβαλαν είναι, αφενός, ότι, το κεφάλαιο δεκατέσσερα αφορά την άσκηση της εθνικής διοικήσεως, την προσφυγή σε διοικητικές διαδικασίες καθώς και τη δικαστική προστασία σε σχέση με διοικητικά μέτρα και, αφετέρου, ότι το επιχείρημα της Επιτροπής προϋποθέτει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα ως προς τα λοιπά μέρη της ΣΕΣΕΕΣ. Ωστόσο, στο μέτρο που το κεφάλαιο δεκατέσσερα σκοπεί στην υλοποίηση άλλων μερών της ΣΕΣΕΕΣ, ως προς τα οποία η αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν είναι αποκλειστική, αυτό δεν μπορεί να εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επίσης οι ίδιες οι διατάξεις του κεφαλαίου δεκατέσσερα δεν αφορούν ειδικώς το διεθνές εμπόριο. Τέλος, τα καλυπτόμενα από τα άρθρα 14.5 και 14.6 της ΣΕΣΕΕΣ ζητήματα που σχετίζονται με τη δικαιοσύνη δεν εμπίπτουν ούτε στην αποκλειστική ούτε στη συντρέχουσα αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης· κείνται εκτός του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 81, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ (για τη δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις).

Ανάλυση

508. Το κεφάλαιο δεκατέσσερα επιβάλλει υποχρεώσεις διαφάνειας, διαβουλεύσεως και καλύτερης διαχειρίσεως όσον αφορά τους νόμους, τους κανονισμούς, τις δικαστικές αποφάσεις, τις διαδικασίες και τις διοικητικές αποφάσεις που ενδέχεται να έχουν αντίκτυπο σε οποιοδήποτε ζήτημα καλύπτεται από τη ΣΕΣΕΕΣ (τα επονομαζόμενα «μέτρα γενικής εφαρμογής»)³⁹⁴. Το εν λόγω κεφάλαιο περιλαμβάνεται στη ΣΕΣΕΕΣ ιδίως λόγω του αντίκτυπου που μπορεί να έχει το κανονιστικό περιβάλλον των συμβαλλόμενων μερών στις μεταξύ τους εμπορικές συναλλαγές και επενδύσεις³⁹⁵. Οι υποχρεώσεις που προβλέπονται στο κεφάλαιο δεκατέσσερα ισχύουν σε συνδυασμό με παρόμοιες υποχρεώσεις που υπηρετούν ανάλογους σκοπούς, οι οποίες περιλαμβάνονται σε άλλα κεφάλαια της ΣΕΣΕΕΣ³⁹⁶.

392 — Βλ. σημεία 113 έως 118 του παραρτήματος των παρουσών προτάσεων.

393 — Βλ. σημεία 7, 8, 10, 12, 15, 35, 37, 41, 42, 58, 72 έως 75, 82, 88, 89, 95 και 96 του παραρτήματος των παρουσών προτάσεων.

394 — Άρθρο 14.1, στοιχείο α', της ΣΕΣΕΕΣ.

395 — Βλ. άρθρο 14.2, παράγραφος 1, της ΣΕΣΕΕΣ.

396 — Βλ. υποσημείωση 393 των παρουσών προτάσεων. Στον βαθμό που οι εν λόγω ειδικές ως προς άλλα κεφάλαια υποχρεώσεις σχετικά με τη διαφάνεια και τον διοικητικό και τον δικαστικό έλεγχο διαφέρουν από τις διατάξεις του κεφαλαίου δεκατέσσερα, κατισχύουν οι εν λόγω ειδικότεροι κανόνες (άρθρο 14.8 της ΣΕΣΕΕΣ).

509. Στο πλαίσιο αυτό, το κεφάλαιο δεκατέσσερα έχει οριζόντια εφαρμογή σε όλα τα κεφάλαια της ΣΕΣΕΕΣ και *μόνο* σε σχέση με ζητήματα που καλύπτονται από τα κεφάλαια αυτά. Ως εκ τούτου εκτιμώ ότι ο κύριος στόχος του κεφαλαίου δεκατέσσερα δεν είναι η ρύθμιση των διοικητικών διαδικασιών και της δικαστικής προστασίας γενικώς. Οι υποχρεώσεις που περιλαμβάνονται στο εν λόγω κεφάλαιο ενεργοποιούνται μόνον όταν τα μέτρα γενικής εφαρμογής έχουν αντίκτυπο σε ζητήματα που καλύπτονται από τη ΣΕΣΕΕΣ. Ο σκοπός και η λειτουργία τους είναι να καταστήσουν αποτελεσματική, λειτουργική και δεκτική μέτρων επιβολής τη ρύθμιση των ουσιαστικών ζητημάτων που καλύπτονται από τη ΣΕΣΕΕΣ³⁹⁷. Οι διατάξεις του κεφαλαίου δεκατέσσερα (και οι ειδικότερες διατάξεις για το ίδιο αντικείμενο οι οποίες περιλαμβάνονται σε διαφορετικά κεφάλαια) δεν εφαρμόζονται ανεξάρτητα. Είναι εκ φύσεως συμπληρωματικές· ωστόσο, ταυτόχρονα είναι και ουσιώδεις για την εύρυθμη λειτουργία της ΣΕΣΕΕΣ.

510. Περαιτέρω, η διαφάνεια, η διαβούλευση και η διαχείριση των μέτρων γενικής εφαρμογής που εμπίπτουν στην κοινή εμπορική πολιτική αποτελούν ουσιώδεις παράγοντες για τη μείωση ή την αποφυγή των εμποδίων στο εμπόριο. Πραγματικά, η έλλειψη διαφάνειας, δίκαιης μεταχείρισης και ασφάλειας δικαίου μπορεί να αποτελέσει αυτή καθ' εαυτή εμπόδιο για τις εμπορικές συναλλαγές³⁹⁸. Εάν δεν εξασφαλίζεται ο δίκαιος χαρακτήρας των διαδικασιών για τους εμπόρους και τους επενδυτές και δεν παρέχονται εγγυήσεις που να εξασφαλίζουν ότι οι εν λόγω έμποροι και επενδυτές, όπως και οι κυβερνήσεις, θα εξοικειωθούν και θα προσαρμοστούν στα μέτρα γενικής εφαρμογής σχετικά με το εμπόριο και τις επενδύσεις, τα οφέλη από την ελευθέρωση του εμπορίου τα οποία προκύπτουν από τις ουσιαστικές διατάξεις της ΣΕΣΕΕΣ θα κινδυνεύουν να ματαιωθούν. Επιπροσθέτως, οι όροι του ανταγωνισμού ενδέχεται να επηρεασθούν εάν τα εν λόγω μέτρα δεν εφαρμόζονται στην πραγματικότητα ή όταν, ελλείψει επαρκών διασφαλίσεων, συγκεκριμένες συναλλαγές δεν μπορούν στην πράξη να υλοποιηθούν. Είναι πιθανόν οι έμποροι να εγκαταλείψουν την εμπορική δραστηριότητα ή τις επενδύσεις ή οι συναλλαγές τους να εμφανίσουν καθυστερήσεις ή να καταστούν ακριβότερες.

511. Στο πλαίσιο αυτό, εκτιμώ ότι η κοινή εμπορική πολιτική καλύπτει κανόνες και αποφάσεις σχετικά με τη δημοσίευση, τη διαχείριση και τον διοικητικό και δικαστικό έλεγχο των μέτρων γενικής εφαρμογής που έχουν αντίκτυπο σε καλυπτόμενα από τη ΣΕΣΕΕΣ ζητήματα τα οποία εμφανίζουν ειδικό σύνδεσμο με το διεθνές εμπόριο ή τις επενδύσεις. Μολονότι οι συναφείς υποχρεώσεις δεν αφορούν την ουσία των εν λόγω μέτρων, είναι, όπως και οι ουσιαστικές υποχρεώσεις, ουσιώδεις για την επίτευξη του σκοπού της προωθήσεως και της διευκολύνσεως των εμπορικών συναλλαγών και των επενδύσεων και έχουν ευθείες και άμεσες συνέπειες επί του εμπορίου.

512. Κατά την άποψή μου, οι εν λόγω υποχρεώσεις επιτελούν παρεμφερή λειτουργία στο πλαίσιο άλλων εξωτερικών πολιτικών πέραν της κοινής εμπορικής πολιτικής, οι οποίες έχουν σημασία για τα ζητήματα που καλύπτονται από τη ΣΕΣΕΕΣ. Για τη σύναψη συμφωνιών με τρίτες χώρες σχετικά με άλλα ζητήματα που εμπίπτουν στη συντρέχουσα ή την αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (όπως οι μεταφορές, η περιβαλλοντική προστασία ή η προώθηση των επενδύσεων χαρτοφυλακίου), η αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρέπει να εμπερικλείει εξουσία για τη λήψη αποφάσεων σχετικών με διατάξεις που σκοπούν στην εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας των δεσμεύσεων τις οποίες η Ευρωπαϊκή Ένωση αναλαμβάνει. Κατά συνέπεια, επί παραδείγματι, οι σχετικές με την περιβαλλοντική προστασία ουσιαστικές δεσμεύσεις δεν θα ήταν πλήρεις, εάν τρίτη χώρα μπορούσε να αρνηθεί σε πολίτες της Ένωσης την πρόσβαση σε δικαστικό έλεγχο περιβαλλοντικών μέτρων γενικής εφαρμογής, και ενώ ο εν λόγω δικαστικός έλεγχος είναι διαθέσιμος στους πολίτες της χώρας αυτής υπό ανάλογες συνθήκες.

397 — Βλ., για παράδειγμα, απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2013, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-137/12, EU:C:2013:675).

398 — Για τον λόγο αυτό οι συμφωνίες του ΠΟΕ περιέχουν ένα ευρύ σύνολο υποχρεώσεων που έχουν ως στόχο την εγγύηση της προστασίας κατά τέτοιου είδους εμποδίων όσον αφορά την προετοιμασία, τη θέσπιση, την έναρξη ισχύος και τη διαχείριση καθώς και τον (διοικητικό και δικαστικό) έλεγχο των μέτρων. Βλ., για παράδειγμα, άρθρο X της GATT 1994.

513. Φρονώ, ως εκ τούτου, ότι η κατανομή των αρμοδιοτήτων ως προς τις διατάξεις που αφορούν τη διαφάνεια και τον διοικητικό και δικαστικό έλεγχο των μέτρων γενικής εφαρμογής (που περιλαμβάνονται στο κεφάλαιο δεκατέσσερα ή σε άλλα κεφάλαια) πρέπει να ακολουθεί την κατανομή των ουσιαστικών αρμοδιοτήτων.

Επίλυση διαφορών και διαμεσολάβηση (κεφάλαιο εννέα, τμήμα Β³⁹⁹, δεκατρία, δεκαπέντε και δεκαέξι της ΣΕΣΕΕΣ⁴⁰⁰)

Επιχειρήματα

514. Η *Επιτροπή* υποστηρίζει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα ως προς το σύνολο των διατάξεων περί ΕΔΕΚ που περιλαμβάνονται στο τμήμα Β του κεφαλαίου εννέα. Η εν λόγω αρμοδιότητα εκπορεύεται κατ' ανάγκην από τις ουσιαστικές διατάξεις της συμφωνίας που εφαρμόζονται και ερμηνεύονται όταν ενεργοποιείται μηχανισμός επιλύσεως διαφορών. Αυτό σημαίνει επίσης ότι, κατ' αρχήν, η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι αποκλειστικά υπεύθυνη, από πλευράς διεθνούς δικαίου, για τυχόν παράβαση των εν λόγω διατάξεων. Η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να αποφασίσει, βάσει του δικαίου της Ένωσης, να κατανείμει τη χρηματοδοτική ευθύνη που συνδέεται με τον μηχανισμό ΕΔΕΚ μεταξύ της Ένωσης και των κρατών μελών και να εξουσιοδοτήσει τα κράτη μέλη να ενεργούν ως διάδικα μέρη κατά των οποίων ασκείται η προσφυγή (και, ως εκ τούτου να φέρουν ενδεχομένως τη χρηματοδοτική ευθύνη) εάν ευθύνονται για την επίμαχη μεταχείριση, εκτός αν η εν λόγω μεταχείριση είναι επιβεβλημένη από το δίκαιο της Ένωσης. Αυτός ακριβώς είναι ο σκοπός του κανονισμού 912/2014⁴⁰¹, ο οποίος εφαρμόζεται σε όλες τις συμφωνίες στις οποίες η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι συμβαλλόμενο μέρος και οι οποίες προβλέπουν μηχανισμό ΕΔΕΚ. Οι κανόνες για την κατανομή που περιλαμβάνονται στον εν λόγω κανονισμό εφαρμόζονται όταν η Ευρωπαϊκή Ένωση καθορίζει, βάσει του άρθρου 9.15, παράγραφος 2, της ΣΕΣΕΕΣ, τον καθού σε διαφορά μεταξύ επενδυτή και κράτους.

515. Η Επιτροπή δεν προέβαλε ειδικά επιχειρήματα σχετικά με τα άρθρα 13.16 (κυβερνητικές διαβουλεύσεις) και 13.17 (ομάδα εμπειρογνομώνων) της ΣΕΣΕΕΣ.

516. Ως προς τα κεφάλαια δεκαπέντε (επίλυση διαφορών) και δεκαέξι (μηχανισμός διαμεσολάβησης), η Επιτροπή υποστηρίζει ότι αυτά είναι αναγκαία για την εξασφάλιση της αποτελεσματικής ασκήσεως των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων που απορρέουν από τη ΣΕΣΕΕΣ και ακολουθούν την πάγια διεθνή πρακτική. Εφόσον η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα ως προς τα τμήματα της ΣΕΣΕΕΣ στα οποία εφαρμόζονται τα άρθρα δεκαπέντε και δεκαέξι, διαθέτει αποκλειστική αρμοδιότητα και ως προς τα εν λόγω κεφάλαια.

517. Το *Κοινοβούλιο* συντάσσεται κατ' ουσίαν με τη θέση της Επιτροπής.

518. Το *Συμβούλιο* υποστηρίζει ότι, εφόσον η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει αρμοδιότητα να νομοθετεί σε σχέση με τη διπλωματική προστασία (άρθρο 9.28 της ΣΕΣΕΕΣ), η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να έχει αποκλειστική αρμοδιότητα να υπογράψει και να συνάψει τη ΣΕΣΕΕΣ. Παρά την πρόβλεψη του άρθρου 23, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, η απόφαση εάν θα παρασχεθεί ή όχι διπλωματική προστασία σε συγκεκριμένη περίπτωση ανήκει στα κράτη μέλη. Επικουρικώς, το Συμβούλιο υποστηρίζει ότι η αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προς το άρθρο 9.28 της ΣΕΣΕΕΣ περιορίζεται σε διαφορές που σχετίζονται με άμεσες ξένες επενδύσεις.

399 — Βλ. σημεία 61 έως 67 του παραρτήματος των παρούσων προτάσεων.

400 — Βλ. σημεία 111, 112 και 119 έως 123 του παραρτήματος των παρούσων προτάσεων.

401 — Κανονισμός (ΕΕ) 912/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Ιουλίου 2014, για τη θέσπιση πλαισίου διαχείρισης της χρηματοδοτικής ευθύνης σε σχέση με δικαστήρια επίλυσης διαφορών μεταξύ επενδυτή και κράτους που συστήνονται βάσει διεθνών συμφωνιών στις οποίες η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι συμβαλλόμενο μέρος (ΕΕ 2014, L 257, σ. 121).

519. Το Συμβούλιο δεν προέβαλε ειδικά επιχειρήματα σε σχέση με τα κεφάλαια δεκαπέντε και δεκαέξι.

520. Ενώ τα περισσότερα από τα κράτη μέλη που υπέβαλαν γραπτές παρατηρήσεις ασχολήθηκαν με το τμήμα Β του κεφαλαίου εννέα (εκτενώς), οι παρατηρήσεις τους επί των κεφαλαίων δεκαπέντε και δεκαέξι είναι πολύ πιο περιορισμένες. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ορισμένα κράτη μέλη επικεντρώθηκαν στις διατάξεις του άρθρου 9.28 της ΣΕΣΕΕΣ (το οποίο αφορά τη διπλωματική προστασία).

521. Ως προς το τμήμα Β του κεφαλαίου εννέα, τα ανωτέρω κράτη μέλη υποστηρίζουν κατ' αρχάς ότι, εφόσον η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει αποκλειστική αρμοδιότητα ως προς άλλα είδη επενδύσεων πέραν των άμεσων ξένων επενδύσεων, δεν μπορεί να διαθέτει αποκλειστική αρμοδιότητα ως προς το εν λόγω τμήμα, το οποίο εφαρμόζεται τόσο στις άμεσες ξένες επενδύσεις όσο και σε άλλα είδη επενδύσεων. Περαιτέρω, εφόσον η ΣΕΣΕΕΣ προβλέπει μηχανισμό επιλύσεως διαφορών στο πλαίσιο του οποίου μπορεί να ορίζονται ως καθόν κράτη μέλη, το συνταγματικό δίκαιο ορισμένων κρατών μελών μπορεί να επιβάλλει τη συμμετοχή τους στη σύναψη της εν λόγω συμφωνίας.

522. Το Συμβούλιο και τα κράτη μέλη δεν προέβαλαν ειδικά επιχειρήματα σε σχέση με τα άρθρα 13.16 και 13.17 της ΣΕΣΕΕΣ, ενώ επικαλέσθηκαν το άρθρο 13.17 προς στήριξη της θέσεώς τους σχετικά με την αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προς τις ουσιαστικές διατάξεις του κεφαλαίου δεκατρία.

Ανάλυση

523. Κατά την άποψή μου, η κατανομή των αρμοδιοτήτων ως προς μηχανισμούς επιλύσεως διαφορών σχετικών με την ερμηνεία και την εφαρμογή διαφόρων διατάξεων της ΣΕΣΕΕΣ έχει παρεπόμενο χαρακτήρα σε σχέση με την κατανομή των ουσιαστικών αρμοδιοτήτων. Αυτό ισχύει ως προς αμφότερα τα κεφάλαια δεκαπέντε και δεκαέξι, τα οποία έχουν οριζόντια εφαρμογή, καθώς και ως προς άλλα κεφάλαια που προβλέπουν ειδικές μορφές επιλύσεως διαφορών (όπως το τμήμα Β του κεφαλαίου εννέα για τις επενδύσεις και το κεφάλαιο δεκατρία για το εμπόριο και την αειφόρο ανάπτυξη).

524. Η εν λόγω κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και κρατών μελών διέπεται αποκλειστικά από τις Συνθήκες. Οι κανόνες δικαίου της εσωτερικής έννομης τάξεως, ακόμη και οι συνταγματικές τάξεως κανόνες, δεν μπορούν να μεταβάλουν την εν λόγω κατανομή⁴⁰².

525. Όπως προκύπτει από τις γνωμοδοτήσεις 1/91, 1/09 και 2/13, όταν η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αρμοδιότητα ως προς τις ουσιαστικές διατάξεις διεθνούς συμφωνίας, έχει αρμοδιότητα και ως προς τους μηχανισμούς επιλύσεως διαφορών που σκοπούν στην εξασφάλιση της τηρήσεως των εν λόγω διατάξεων. Οι μηχανισμοί αυτοί συμβάλλουν απλώς στην επίτευξη των κύριων στόχων της συμφωνίας και είναι, ως εκ τούτου, παρεπόμενου χαρακτήρα σε σχέση με τους (ουσιαστικούς κανόνες) τους οποίους αφορούν⁴⁰³.

526. Το εν λόγω συμπέρασμα ισχύει τόσο ως προς τον οριζόντιο μηχανισμό επιλύσεως διαφορών του κεφαλαίου δεκαπέντε, όσο και ως προς τους ανά θεματικό αντικείμενο μηχανισμούς επιλύσεως διαφορών, οι οποίοι προβλέπονται στο τμήμα Β του κεφαλαίου εννέα και στο κεφάλαιο δεκατρία⁴⁰⁴. Σε αντίθεση με ορισμένα κράτη μέλη, φρονώ ότι το γεγονός ότι ο μηχανισμός ΕΔΕΚ παρέχει στους επενδυτές του ενός συμβαλλόμενου μέρους το δικαίωμα να κινηθούν διαδικασία διαιτησίας κατά του

402 — Γνωμοδότηση 1/94 (Συμφωνίες προσαρτημένες στη Συμφωνία ΠΟΕ, της 15ης Νοεμβρίου 1994, EU:C:1994:384, σκέψη 20).

403 — Βλ. γνωμοδοτήσεις 1/91 (Πρώτη γνωμοδότηση για τη Συμφωνία ΕΟΧ, της 14ης Δεκεμβρίου 1991, EU:C:1991:490, σκέψεις 40 και 70)· 1/09 (Συμφωνία περί δημιουργίας ενοποιημένου συστήματος επιλύσεως διαφορών σε θέματα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, της 8ης Μαρτίου 2011, EU:C:2011:123, σκέψη 74)· και 2/13 (Προσχώρηση της Ένωσης στην ΕΣΔΑ, της 18ης Δεκεμβρίου 2014, EU:C:2014:2454, σκέψη 182).

404 — Το εν λόγω συμπέρασμα ισχύει, κατ' αναλογία, και ως προς τις ειδικές διατάξεις για την επίλυση διαφορών οι οποίες περιλαμβάνονται στα άρθρα 13.16 και 13.17. της ΣΕΣΕΕΣ.

αντισυμβαλλόμενου μέρους δεν επηρεάζει *αυτό καθ' εαυτό* την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και κρατών μελών. Το στοιχείο αυτό απηχεί το γεγονός ότι τα συμβαλλόμενα μέρη προέκριναν το εν λόγω είδος επιλύσεως διαφορών σχετικών με επενδύσεις έναντι της διακρατικής επιλύσεως διαφορών (ή παράλληλα με αυτήν). Ως εκ τούτου, αφορά τον *τρόπο* ασκήσεως της εξωτερικής αρμοδιότητας και όχι την ύπαρξη και τη φύση της εν λόγω εξωτερικής αρμοδιότητας.

527. Η ίδια συλλογιστική ισχύει και ως προς μηχανισμούς διαμεσολαβήσεως όπως εκείνοι που προβλέπονται στο παράρτημα 9-E (ειδικώς σε σχέση με τις διαφορές μεταξύ επενδυτών και κράτους) και στο κεφάλαιο δεκαέξι. Οι εν λόγω μηχανισμοί σκοπούν επίσης στην εξασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής των διατάξεων της ΣΕΣΕΕΣ ως προς τις οποίες εφαρμόζονται.

528. Το συμπέρασμά μου δεν αναιρείται από το επιχείρημα (που προβλήθηκε από κράτος μέλος) ότι, μολονότι το άρθρο 9.16 της ΣΕΣΕΕΣ προβλέπει διαδικασία διαιτησίας υπό την αιγίδα του Διεθνούς Κέντρου για τον Διακανονισμό των Διαφορών από Επενδύσεις (ICSID), η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί να αποτελέσει συμβαλλόμενο μέρος της συμβάσεως για τον διακανονισμό επενδυτικών διαφορών μεταξύ κρατών και υπηκόων άλλων κρατών, που υπογράφηκε στις 18 Μαρτίου 1965. Είναι γεγονός ότι μόνον κράτη μπορούν να είναι συμβαλλόμενα μέρη της εν λόγω συμβάσεως⁴⁰⁵. Ωστόσο, το Δικαστήριο έχει ήδη αποφανθεί ότι τα βάσει του διεθνούς δικαίου εμπόδια ως προς την ικανότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να συνάψει διεθνή συμφωνία δεν αφορούν το πεδίο εφαρμογής της εξωτερικής αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο κρίνεται αποκλειστικώς βάσει του δικαίου της Ένωσης. Ένα τέτοιου είδους εμπόδιο δεν απαγορεύει στην Ευρωπαϊκή Ένωση να ασκεί την εξωτερική της αρμοδιότητα μέσω των κρατών μελών της ενεργούντων αλληλεγγύως προς το συμφέρον της⁴⁰⁶. Σε κάθε περίπτωση η διαιτησία του ICSID αποτελεί έναν μόνο από τους μηχανισμούς επιλύσεως διαφορών που μνημονεύονται στο άρθρο 9.16 της ΣΕΣΕΕΣ.

529. Δεδομένου ότι οι μηχανισμοί επιλύσεως διαφορών και διαμεσολαβήσεως είναι παρεπόμενου χαρακτήρα, η κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και κρατών μελών είναι κατ' ανάγκην η ίδια που ισχύει για τις ουσιαστικές διατάξεις που οι εν λόγω μηχανισμοί αφορούν. Με άλλα λόγια, οι εν λόγω μηχανισμοί δεν είναι αυτοί καθ' εαυτούς ικανοί να μεταβάλουν την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και κρατών μελών.

530. Επομένως, δεν έχω πειστεί από το επιχείρημα ότι, λόγω του γεγονότος ότι τα κράτη μέλη μπορούν να έχουν την ιδιότητα του καθού σε διαφορά που αφορά επενδύσεις και, κατά συνέπεια, να φέρουν ενδεχομένως το οικονομικό βάρος που συνεπάγεται μια απόφαση επί τέτοιας διαφοράς⁴⁰⁷, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί να έχει αποκλειστική αρμοδιότητα να δεσμευθεί ως προς το τμήμα Β του κεφαλαίου εννέα της ΣΕΣΕΕΣ.

531. Επιπλέον, οι προβλεπόμενοι από τον κανονισμό 912/2014 κανόνες για την κατανομή της χρηματοδοτικής ευθύνης μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και κρατών μελών δεν επηρεάζουν τη βάση των Συνθηκών κατανομή των αρμοδιοτήτων. Το εισαγωγικό μέρος του άρθρου 1, παράγραφος 1, του κανονισμού 912/2014 αναφέρει ρητά ότι ο εν λόγω κανονισμός ισχύει «με την επιφύλαξη της κατανομής των αρμοδιοτήτων που προβλέπει η ΣΛΕΕ»⁴⁰⁸. καθώς και ότι ο εν λόγω κανονισμός πρέπει να συμμορφώνεται με τους κανόνες των Συνθηκών για τις αρμοδιότητες⁴⁰⁹.

405 — Άρθρο 67 της εν λόγω συμβάσεως.

406 — Βλ., συναφώς, γνωμοδότηση 2/91 (Σύμβαση υπ' αριθ. 170 ΔΟΕ, της 19ης Μαρτίου 1993, EU:C:1993:106, σκέψεις 3 έως 5). Στην εν λόγω υπόθεση ο Καταστατικός Χάρτης της ΔΟΕ απέκλεισε τη σύναψη της συμβάσεως υπ' αριθ. 170 από την ίδια την (τότε) Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

407 — Αυτό προκύπτει από το άρθρο 9.11, παράγραφος 2, και το άρθρο 9.15, παράγραφος 2, της ΣΕΣΕΕΣ, σε συνδυασμό με το άρθρο 9.24, βάσει του οποίου το δικαστήριο μπορεί να επιδικάσει χρηματική ικανοποίηση και τυχόν τόκους, καθώς και να διατάξει την απόδοση περιουσιακών στοιχείων.

408 — Βλ. επίσης την κοινή δήλωση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής που προσαρτάται στον κανονισμό 912/2014.

409 — Σε κάθε περίπτωση, το άρθρο 9.15, παράγραφος 2, της ΣΕΣΕΕΣ βάσει του οποίου η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να προβαίνει σε προσδιορισμό του καθού εντός δύο μηνών από την ημερομηνία παραλαβής της κοινοποιήσεως προθέσεως για προσφυγή σε διαιτησία, δεν απαπέμπει (ρητώς ή σιωπηρώς) στον εν λόγω κανονισμό.

532. Σε κάθε περίπτωση, το Δικαστήριο έχει ήδη αποφανθεί ότι, όσον αφορά την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και κρατών μελών για τη συνολομολόγηση διεθνούς συμφωνίας, είναι σχεδόν άνευ σημασίας το γεγονός ότι οι συμφυείς με την εκτέλεση της συμφωνίας υποχρεώσεις και το σχετικό κόστος βαρύνουν απευθείας τα κράτη μέλη⁴¹⁰. Η εσωτερική ή η εξωτερική δράση της Ένωσης στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν σημαίνει κατ' ανάγκην μεταφορά στα θεσμικά όργανα της Ένωσης των υποχρεώσεων και των οικονομικών επιβαρύνσεων που η εν λόγω δράση μπορεί να συνεπάγεται· αποκλειστικός σκοπός των εν λόγω κανόνων είναι η υποκατάσταση της μονομερούς δράσεως του κράτους μέλους από κοινή δράση, θεμελιούμενη σε ενιαίες, για το σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αρχές⁴¹¹.

533. Κατά την άποψή μου, η ίδια συλλογιστική ισχύει κατά μείζονα λόγο για τις οικονομικές επιβαρύνσεις που επιβάλλονται σε κράτος μέλος δυνάμει διαιτητικής αποφάσεως που έχει καταστεί απρόσβλητη και η οποία διαπιστώνει ότι το εν λόγω κράτος μέλος έχει εφαρμόσει μέτρα που δεν συμβιβάζονται με τους κανόνες της ΣΕΣΕΕΣ για την προστασία των επενδύσεων.

534. Χάριν πληρότητας, προσθέτω ότι, με τη γνωμοδότηση 1/78, το Δικαστήριο κατ' ουσίαν έκρινε ότι, όταν με διεθνή συμφωνία θεσπίζεται μηχανισμός χρηματοδότησεως που αποτελεί «ουσιώδες στοιχείο» της συμφωνίας, το γεγονός αυτό καθ' εαυτό αρκεί για να δικαιολογήσει τη συμμετοχή των κρατών μελών στη σύναψή της, στο μέτρο που οι σχετικές οικονομικές επιβαρύνσεις χρεώνονται ευθέως στους προϋπολογισμούς των κρατών μελών⁴¹². Φρονώ ότι η συλλογιστική αυτή δεν ισχύει ως προς τις οικονομικές επιβαρύνσεις που ενδέχεται να προκύψουν από τον μηχανισμό ΕΔΕΚ βάσει της ΣΕΣΕΕΣ. Οι εν λόγω οικονομικές επιβαρύνσεις, εφόσον ανακύψουν, θα οφείλονται στην εκ μέρους των κρατών μελών πλημμελή εκτέλεση των υποχρεώσεων που προβλέπει η ΣΕΣΕΕΣ. Ως εκ τούτου, δεν χωρεί σύγκρισή τους με τις οικονομικές επιβαρύνσεις που εξέτασε το Δικαστήριο με τη γνωμοδότηση 1/78.

535. Καταλήγω, επομένως, στο συμπέρασμα ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι αρμόδια να συμβληθεί ως προς τους μηχανισμούς επιλύσεως διαφορών και διαμεσολαβήσεως που προβλέπονται στο κεφάλαιο εννέα, τμήμα Β, καθώς και στα κεφάλαια δεκατρία, δεκαπέντε και δεκαέξι της ΣΕΣΕΕΣ. Λόγω της συντρέχουσας αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προς ορισμένες διατάξεις της ΣΕΣΕΕΣ επί των οποίων εφαρμόζονται τα εν λόγω κεφάλαια, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει συντρέχουσα αρμοδιότητα με τα κράτη μέλη. Στο μέτρο που η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα ως προς ορισμένες διατάξεις της ΣΕΣΕΕΣ, μπορεί μόνη να συμβληθεί ως προς το κεφάλαιο εννέα, τμήμα Β, τα άρθρα 13.16 και 13.17, καθώς και ως προς τα κεφάλαια δεκαπέντε και δεκαέξι της ΣΕΣΕΕΣ.

536. Υπογραμμίζω ότι οι προτάσεις μου αφορούν αποκλειστικά την αρμοδιότητα. Δεν έχω εξετάσει και δεν τοποθετούμαι επί της ουσιαστικής συμβατότητας του τμήματος Β του κεφαλαίου εννέα με τους ουσιαστικούς κανόνες της Συνθήκης. Το εν λόγω ζήτημα κείται εκτός του αντικειμένου της αιτήσεως της Επιτροπής για την έκδοση γνωμοδοτήσεως⁴¹³.

537. Τέλος δεν έχω πειστεί από το επιχείρημα ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση *δεν μπορεί* να έχει αποκλειστική αρμοδιότητα ως προς το τμήμα Β του κεφαλαίου εννέα λόγω του άρθρου 9.28 της ΣΕΣΕΕΣ. Η βασική αντίρρηση ως προς την εν λόγω διάταξη έγκειται στο ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει αρμοδιότητα όσον αφορά τη διπλωματική προστασία.

538. Επειδή το ζήτημα αυτό είναι ουσιώδους σημασίας μόνον εφόσον το Δικαστήριο δεχθεί ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση είχε αποκλειστική αρμοδιότητα επί του συνόλου των λοιπών μερών της ΣΕΣΕΕΣ, για τους σκοπούς της αναλύσεως που ακολουθεί, θα βασισθώ σε αυτήν την προκείμενη.

410 — Γνωμοδότηση 1/75 (Ρύθμιση ΟΟΣΑ – Κανόνες για τα τοπικά έξοδα, της 11ης Νοεμβρίου 1975, EU:C:1975:145, σ. 1364). Βλ. επίσης γνωμοδότηση 1/94 (Συμφωνίες προσαρτημένες στη Συμφωνία ΠΟΕ, της 15ης Νοεμβρίου 1994, EU:C:1994:384, σκέψη 21).

411 — Βλ., συναφώς, γνωμοδότηση 1/75 (Ρύθμιση ΟΟΣΑ – Κανόνες για τα τοπικά έξοδα, της 11ης Νοεμβρίου 1975, EU:C:1975:145, σ. 1364).

412 — Γνωμοδότηση 1/78 (Διεθνής συμφωνία για το φυσικό καουτσούκ, της 4ης Οκτωβρίου 1979, EU:C:1979:224, σκέψη 60). Βλ., επίσης, γνωμοδότηση 1/94 (Συμφωνίες προσαρτημένες στη Συμφωνία ΠΟΕ, της 15ης Νοεμβρίου 1994, EU:C:1994:384, σκέψη 21).

413 — Βλ. σημείο 85 των παρουσών προτάσεων.

539. Η διπλωματική προστασία αφορά τις διαδικασίες μέσω των οποίων το κράτος της εθνικότητας ζημιωθέντος προσώπου επικαλείται την ευθύνη άλλου κράτους για τη ζημία που υπέστη υπήκοός του εξαιτίας παράνομης πράξεως ή παραλείψεως του τελευταίου κράτους, προκειμένου να εξασφαλίσει την προστασία του εν λόγω υπηκόου και να επιτύχει την αποκατάσταση της ζημίας⁴¹⁴. Ή, κατά τη διατύπωση του Διαρκούς Δικαστηρίου Διεθνούς Δικαιοσύνης, «ένα κράτος, με την ανάληψη της υποθέσεως προσώπου υπαγόμενου στην έννομη τάξη του και με την προσφυγή στη διπλωματική δράση ή σε διεθνείς δικαστικές διαδικασίες για λογαριασμό του, στην πραγματικότητα διεκδικεί δικά του δικαιώματα –το δικαίωμά του να εξασφαλίζει την τήρηση των κανόνων του διεθνούς δικαίου έναντι των υπαγόμενων στην έννομη τάξη του προσώπων»⁴¹⁵. Αποτελεί κανόνα του εθιμικού διεθνούς δικαίου ότι, πριν κράτος παράσχει διπλωματική προστασία σε υπηκόους του που έχουν υποστεί ζημία, οι εν λόγω υπήκοοι πρέπει προηγουμένως να έχουν εξαντλήσει τα εσωτερικά ένδικα μέσα⁴¹⁶.

540. Οι πολίτες σταδιακά απέκτησαν περισσότερα ατομικά δικαιώματα βάσει του διεθνούς δικαίου, μεταξύ των οποίων δικαιώματα επικλήσεως ρητρών προστασίας έναντι του δικού τους κράτους και έναντι των κρατών υποδοχής, με αποτέλεσμα η διπλωματική προστασία να συνυπάρχει πλέον με τα μέσα που παρέχουν στους πολίτες τη δυνατότητα να ασκούν τα δικαιώματά τους ευθέως (όπως είναι οι μηχανισμοί ΕΔΕΚ)⁴¹⁷. Με την Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου, «οι διαδικασίες επιλύσεως διαφορών που προβλέπονται [από διμερείς επενδυτικές συμφωνίες] και [το] ICSID προσφέρουν περισσότερα πλεονεκτήματα στους ξένους επενδυτές από ό,τι το σύστημα διπλωματικής προστασίας του εθιμικού διεθνούς δικαίου, καθόσον παρέχουν στους επενδυτές άμεση πρόσβαση στη διεθνή διαιτησία, καθιστούν δυνατή την αποφυγή της συμφυούς με τη διακριτική ευχέρεια που χαρακτηρίζει τη διπλωματική προστασία πολιτική αβεβαιότητα, ενώ δεν τυγχάνουν επ' αυτών εφαρμογής οι όροι που ισχύουν για την παροχή διπλωματικής προστασίας»⁴¹⁸.

541. Η Επιτροπή επιβεβαιώνει ότι το άρθρο 9.28 της ΣΕΣΕΕΣ βασίζεται στη Σύμβαση ICSID⁴¹⁹.

542. Κατά την άποψή μου, το άρθρο 9.28 της ΣΕΣΕΕΣ αφορά τη σχέση μεταξύ, αφενός, της δικαιοδοσίας των διαιτητικών δικαστηρίων κατά την έννοια του τμήματος Β του κεφαλαίου εννέα (στο εξής: διαιτητικό δικαστήριο του κεφαλαίου εννέα της ΣΕΣΕΕΣ) και, αφετέρου, των λοιπών (εθνικών ή διεθνών) δικαστηρίων και διαδικασιών που προβλέπονται για την επίκληση της ευθύνης άλλου συμβαλλόμενου μέρους (άρθρο 9.28, παράγραφος 1) καθώς και των ειδικών ομάδων διαιτησίας κατά την έννοια του κεφαλαίου δεκαπέντε της ΣΕΣΕΕΣ (στο εξής: ειδική ομάδα διαιτησίας του κεφαλαίου δεκαπέντε της ΣΕΣΕΕΣ) (άρθρο 9.28, παράγραφος 2). Όταν συμβαλλόμενο μέρος και επενδυτής άλλου συμβαλλόμενου μέρους έχουν συμφωνήσει να υποβάλουν τη διαφορά τους σε διαιτησία βάσει του τμήματος Β του κεφαλαίου εννέα, η εν λόγω διαφορά δεν μπορεί (κατ' αρχήν) να

414 — Τα κύρια στοιχεία της διπλωματικής προστασίας σύμφωνα με την Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου των Ηνωμένων Εθνών συνίστανται στην «[...] στην επίκληση από ένα κράτος, μέσω διπλωματικών ενεργειών ή άλλων τρόπων ειρηνικής επιλύσεως, της ευθύνης άλλου κράτους για ζημία που προκλήθηκε από διεθνώς παράνομη πράξη του τελευταίου κράτους σε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που είναι υπήκοος του πρώτου κράτους με σκοπό την υλοποίηση της εν λόγω ευθύνης». Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου των Ηνωμένων Εθνών, Σχέδιο άρθρων για τη διπλωματική προστασία και σχόλια (2006), που υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου κατά την πενήτηκοστή όγδοη σύνοδό της και υποβλήθηκε στη Γενική Συνέλευση ως μέρος της εκθέσεως της εν λόγω Επιτροπής επί εργασιών της εν λόγω συνόδου (Α/61/10), *Yearbook of the International Law Commission*, 2006, τόμος II, μέρος II («Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου των Ηνωμένων Εθνών - Σχέδιο άρθρων για τη διπλωματική προστασία»), άρθρο 1 και σχόλια επί του άρθρου 1, παράγραφος 2.

415 — Διαρκές Δικαστήριο Διεθνούς Δικαιοσύνης, *Mavrommatis Palestine Concessions* (Ελλάδα κατά Ηνωμένου Βασιλείου), *Recueil C.P.J.I.* 1924, σειρά Α, αριθ. 2, σ. 12. Βλ., επίσης, Διεθνές Δικαστήριο, υπόθεση *Barcelona Traction Light and Power Company Limited* (Βέλγιο κατά Ισπανίας), Δεύτερη φάση, απόφαση της 5ης Φεβρουαρίου 1970, *Recueil C.J.I.* 1970, σ. 3, παράγραφος 78.

416 — Διεθνές Δικαστήριο, υπόθεση *Interhandel* (Ελβετία κατά Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής), Προκαταρκτικές ενστάσεις, απόφαση της 21ης Μαρτίου 1959, *Recueil C.J.I.* 1959, σ. 6, σ. 27. Βλ., επίσης, Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου των Ηνωμένων Εθνών, Σχέδιο άρθρων για τη διπλωματική προστασία, άρθρο 14 και τα σχόλια επί της εν λόγω διατάξεως.

417 — Για ιστορική επισκόπηση της εν λόγω εξελίξεως, βλ., ενδεικτικώς, Parlett, K., *The Individual in the International Legal System: Continuity and Change in International Law* (Cambridge University Press, 2011), σ. 47 έως 123 («The individual and international claims»).

418 — Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου των Ηνωμένων Εθνών, Σχέδιο άρθρων για τη διπλωματική προστασία, σχόλια επί του άρθρου 17, παράγραφος 2.

419 — Το άρθρο 27, παράγραφος 1, της Συνθήκης ICSID ορίζει: «κανένα συμβαλλόμενο κράτος δεν παρέχει διπλωματική προστασία, ούτε εγείρει απαίτηση σε διεθνές επίπεδο, όσον αφορά διαφορά την οποία ένας από τους υπηκόους του και άλλο συμβαλλόμενο κράτος έχουν συμφωνήσει να υποβάλουν ή έχουν υποβάλει σε διαιτησία βάσει της παρούσας Συμβάσεως, εκτός εάν το εν λόγω άλλο συμβαλλόμενο κράτος δεν έχει τηρήσει ή δεν έχει συμμορφωθεί με τη διαιτητική απόφαση που εκδόθηκε επί της διαφοράς αυτής».

υποβληθεί στη δικαιοδοσία άλλου δικαστηρίου μέσω της διπλωματικής προστασίας ή εγέρσεως απαιτήσεως σε διεθνές επίπεδο. Ισχύουν ωστόσο δύο εξαιρέσεις: πρώτον, όταν το συμβαλλόμενο μέρος δεν έχει τηρήσει ή δεν έχει συμμορφωθεί με τη διαιτητική απόφαση που εκδόθηκε από διαιτητικό δικαστήριο του κεφαλαίου εννέα της ΣΕΣΕΕΣ (άρθρο 9.28, παράγραφος 1) και, δεύτερον, όταν ειδική ομάδα διαιτησίας του κεφαλαίου δεκαπέντε της ΣΕΣΕΕΣ έχει δικαιοδοσία να επιληφθεί διαφοράς σχετικής με μέτρο γενικής εφαρμογής (άρθρο 9.28, παράγραφος 2).

543. Φρονώ ότι, όταν μηχανισμοί επιλύσεως διαφορών αφορούν την ερμηνεία και την εφαρμογή διατάξεων διεθνούς συμφωνίας που εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να αποφασίζει και επί ρητρών που οριοθετούν την (αποκλειστική) δικαιοδοσία των εν λόγω μηχανισμών.

544. Τέλος, σύμφωνα με το πρώτο εδάφιο του άρθρου 23 ΣΛΕΕ, σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να απαιτηθεί από τις διπλωματικές και προξενικές αρχές των κρατών μελών να παράσχουν προστασία σε υπηκόους άλλου κράτους μέλους όπως ακριβώς στους δικούς τους υπηκόους. Το δίκαιο της Ένωσης διευρύνει, επομένως, τον κύκλο των προσώπων που μπορούν να επωφεληθούν της διπλωματικής προστασίας που παρέχεται από κράτος μέλος. Κατά τα λοιπά, τα κράτη μέλη έχουν είναι αρμόδια να αποφασίζουν σε σχέση με τη διπλωματική προστασία. Ωστόσο, η εν λόγω αρμοδιότητα πρέπει να ασκείται σύμφωνα με την αρμοδιότητα που απονέμεται από τις Συνθήκες στην Ευρωπαϊκή Ένωση για εκ μέρους της αποδοχή της δικαιοδοσίας μηχανισμών επιλύσεως διαφορών σχετικών με διατάξεις διεθνούς συμφωνίας η οποία (στο πλαίσιο αυτής της περιπτώσεως) εμπίπτει στην αποκλειστική της αρμοδιότητα.

Θεσμικές, γενικές και τελικές διατάξεις (κεφάλαιο δεκαεπτά της ΣΕΣΕΕΣ⁴²⁰)

Επιχειρήματα

545. Η *Επιτροπή* υποστηρίζει ότι σκοπός του κεφαλαίου δεκαεπτά είναι η δημιουργία ενός θεσμικού και διαδικαστικού πλαισίου για την εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας της ΣΕΣΕΕΣ. Εφόσον οι διατάξεις του κεφαλαίου δεκαεπτά είναι συμπληρωματικές των λοιπών διατάξεων της ΣΕΣΕΕΣ, το εν λόγω κεφάλαιο επίσης εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το συμπέρασμα αυτό ισχύει και ως προς τις διατάξεις που εισάγουν εξαιρέσεις για τη φορολογία (άρθρο 17.6), το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και τις κινήσεις κεφαλαίων (άρθρο 17.7), τα κρατικά επενδυτικά ταμεία (άρθρο 17.8), τη διασφάλιση του ισοζυγίου πληρωμών (άρθρο 17.9), την ασφάλεια (άρθρο 17.10) και την κοινοποίηση πληροφοριών (άρθρο 17.11).

546. Το *Κοινοβούλιο* και το *Συμβούλιο* δεν τοποθετήθηκαν επί του κεφαλαίου δεκαεπτά.

547. Ένα μόνον *κράτος μέλος* τοποθετήθηκε επί του εν λόγω κεφαλαίου, υποστηρίζοντας ότι από όσα προβάλλει η *Επιτροπή* δεν αποδεικνύεται ότι το άρθρο 17.6 της ΣΕΣΕΕΣ αφορά ειδικώς τις διεθνείς εμπορικές συναλλαγές και ότι, σε κάθε περίπτωση, η εν λόγω διάταξη υπερβαίνει τα όρια των αρμοδιοτήτων που οι Συνθήκες απονέμουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση στον τομέα της φορολογίας.

Ανάλυση

548. Οι διατάξεις του κεφαλαίου δεκαεπτά της ΣΕΣΕΕΣ, οι οποίες έχουν αμιγώς διαδικαστική ή θεσμική διάσταση, απαντούν συνήθως στις διεθνείς (εμπορικές) συμφωνίες. Με τις εν λόγω διατάξεις ιδρύονται όργανα στα οποία απονέμονται ειδικά καθήκοντα βάσει της συμφωνίας και ρυθμίζεται η λειτουργία των εν λόγω οργάνων (άρθρα 17.1, 17.2 και 17.3). ρυθμίζονται οι σχέσεις μεταξύ της

420 — Βλ. σημεία 124 έως 130 του παραρτήματος των παρουσών προτάσεων.

συμφωνίας και άλλων διεθνών δεσμεύσεων των μερών (άρθρα 17.3 και 17.17)· και προβλέπονται κανόνες για την τροποποίηση (άρθρο 17.5), την έναρξη ισχύος (άρθρο 17.12), τη διάρκεια ισχύος (άρθρο 17.13), την εκπλήρωση υποχρεώσεων (άρθρο 17.14), την επίδραση της συμφωνίας στις έννομες τάξεις των συμβαλλόμενων μερών (άρθρο 17.15), τις πράξεις που περιλαμβάνει η συμφωνία και τα αυθεντικά κείμενα αυτής (άρθρα 17.16 και 17.20), τις μελλοντικές προσχωρήσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση και το εδαφικό πεδίο εφαρμογής της συμφωνίας (άρθρα 17.18 και 17.19). Επειδή οι εν λόγω διατάξεις είναι αμιγώς παρεπόμενου χαρακτήρα, δεν μπορούν να μεταβάλουν την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και κρατών μελών ως προς τις λοιπές διατάξεις της ΣΕΣΕΕΣ.

549. Οι υπόλοιπες διατάξεις του κεφαλαίου δεκαεπτά έχουν πιο ουσιαστικό χαρακτήρα.

550. Το άρθρο 17.6 της ΣΕΣΕΕΣ («Φορολογία») (σε συνδυασμό με το Μνημόνιο συμφωνίας 1) έχει ως σκοπό να αποσαφηνίσει την έκταση στην οποία η ΣΕΣΕΕΣ έχει εφαρμογή στα φορολογικά μέτρα καθώς και να διατηρήσει την αρμοδιότητα τόσο της Σιγκαπούρης όσο και της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή των κρατών μελών να ασκούν τις φορολογικές τους πολιτικές. Ως εκ τούτου, η εν λόγω διάταξη είναι παρεπόμενου χαρακτήρα σε σχέση με τις λοιπές διατάξεις της ΣΕΣΕΕΣ· δεν συνιστά χωριστή συνιστώσα.

551. Το ίδιο ισχύει και ως προς το άρθρο 17.9 της ΣΕΣΕΕΣ («Περιορισμοί για τη διασφάλιση του ισοζυγίου πληρωμών»). Η εν λόγω διάταξη παρέχει σε κάθε συμβαλλόμενο μέρος τη δυνατότητα, εάν αντιμετωπίζει σοβαρές δυσχέρειες σχετικά με το ισοζύγιο πληρωμών και εξωτερικές δημοσιονομικές δυσχέρειες, να περιορίσει τα οφέλη που απορρέουν από τη ΣΕΣΕΕΣ σε σχέση με τις εμπορικές συναλλαγές στον τομέα των εμπορευμάτων, των υπηρεσιών και της εγκαταστάσεως καθώς και με τις πληρωμές και μεταβιβάσεις που σχετίζονται με επενδύσεις. Κατά συνέπεια, η εν λόγω διάταξη έχει σημασία μόνο σε σχέση με άλλες διατάξεις της ΣΕΣΕΕΣ, από τις οποίες εισάγει εξαίρεση. Η εν λόγω διάταξη δεν συνιστά, επομένως, χωριστή συνιστώσα της εν λόγω συμφωνίας. Ομοίως, τα άρθρα 17.10 («Εξαιρέσεις για λόγους ασφάλειας») και 17.11 («Κοινοποίηση πληροφοριών») είναι αμφότερα αμιγώς παρεπόμενου χαρακτήρα σε σχέση με τις λοιπές διατάξεις της ΣΕΣΕΕΣ.

552. Τέλος, τα άρθρα 17.7 («Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και κινήσεις κεφαλαίων») και 17.8 («Κρατικά επενδυτικά ταμεία») περιέχουν κανόνες αυτοτελείς σε σχέση με τις λοιπές διατάξεις της ΣΕΣΕΕΣ. Ωστόσο, οι εν λόγω διατάξεις έχουν πολύ περιορισμένο πεδίο εφαρμογής και, κατά συνέπεια, δεν μπορούν να θεωρηθούν ως χωριστή συνιστώσα της ΣΕΣΕΕΣ.

553. Συνεπώς, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι οι διατάξεις του κεφαλαίου δεκαεπτά της ΣΕΣΕΕΣ είτε είναι αμιγώς παρεπόμενου χαρακτήρα σε σχέση με τις λοιπές διατάξεις της εν λόγω συμφωνίας είτε έχουν πολύ περιορισμένο πεδίο εφαρμογής και ότι, για τους λόγους αυτούς, δεν είναι ικανές να μεταβάλουν την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και κρατών μελών ως προς τις διάφορες συνιστώσες της ΣΕΣΕΕΣ.

Αξιολόγηση της εξωτερικής αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης για σύναψη της ΣΕΣΕΕΣ

554. Από το σύνολο των προεκτεθέντων, προκύπτει ότι, προκειμένου να αξιολογηθεί η κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και κρατών μελών, η ΣΕΣΕΕΣ πρέπει να διαιρεθεί σε περισσότερα διακριτά μεταξύ τους μέρη. Τα εν λόγω μέρη είναι: οι διατάξεις που εμπίπτουν στην κοινή εμπορική πολιτική· οι διατάξεις με τις οποίες ελευθερώνονται οι υπηρεσίες μεταφορών μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Σιγκαπούρης και οι οποίες, κατά συνέπεια, εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της πολιτικής μεταφορών· οι διατάξεις που διέπουν είδη επενδύσεων πλην των άμεσων ξένων επενδύσεων τα οποία διέπονται από τους κανόνες περί ελεύθερης κινήσεως κεφαλαίων· οι διατάξεις που διέπουν τις μη εμπορικές πτυχές των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας, οι οποίες είναι αναγκαίες για την επίτευξη των στόχων της εσωτερικής αγοράς· οι διατάξεις που αφορούν τη σύγκλιση των θεμελιωδών εργασιακών και περιβαλλοντικών προτύπων μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης

και Σινγκαπούρης και οι οποίες, ως εκ τούτου, εμπίπτουν, αντιστοίχως, στο πεδίο εφαρμογής της κοινωνικής πολιτικής και της πολιτικής της περιβαλλοντικής προστασίας· και οι διατάξεις που αφορούν τη διατήρηση των βιολογικών πόρων της θάλασσας οι οποίοι άπτονται της αλιευτικής πολιτικής.

555. Κανένα από τα προαναφερθέντα τμήματα δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως η κύρια ή πρωτεύουσα συνιστώσα της ΣΕΣΕΕΣ ούτε ως «απλώς παρεπόμενο» ή «εξαιρετικά περιορισμένης εμβέλειας».

556. Εφόσον δεν εμπίπτουν όλα τα εν λόγω τμήματα στο πεδίο εφαρμογής των αποκλειστικών αρμοδιοτήτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεν είναι δυνατή, επί τη βάση των αποκλειστικών αρμοδιοτήτων της Ένωσης, η σύναψη της ΣΕΣΕΕΣ χωρίς τη συμμετοχή των κρατών μελών.

557. Στη συνέχεια εκτίθεται λεπτομερώς η άποψή μου σχετικά με την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και κρατών μελών ως προς τα διάφορα μέρη της ΣΕΣΕΕΣ.

558. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα, βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', και του άρθρου 207, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, ως προς τα τμήματα της ΣΕΣΕΕΣ που περιέχουν διατάξεις οι οποίες άπτονται της κοινής εμπορικής πολιτικής. Οι διατάξεις αυτές αφορούν:

- τους στόχους και τους γενικούς ορισμούς (κεφάλαιο ένα)·
- το εμπόριο αγαθών (κεφάλαια δύο έως έξι)
- το εμπόριο και τις επενδύσεις σε παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (κεφάλαιο επτά)·
- τις εμπορικές συναλλαγές στον τομέα των υπηρεσιών και τις δημόσιες συμβάσεις (κεφάλαια οκτώ και δέκα), πλην των μερών της ΣΕΣΕΕΣ που εφαρμόζονται στις υπηρεσίες μεταφορών και στις υπηρεσίες που συνδέονται εγγενώς με τις υπηρεσίες μεταφορών·
- τις άμεσες ξένες επενδύσεις (κεφάλαιο εννέα, τμήμα Α)·
- τις εμπορικές πτυχές των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας (κεφάλαιο ένδεκα, εξαιρουμένων των διατάξεων που αφορούν τις μη εμπορικές πτυχές των εν λόγω δικαιωμάτων)·
- τον ανταγωνισμό και τα συναφή θέματα (κεφάλαιο δώδεκα)· και
- το εμπόριο και την αειφόρο ανάπτυξη στον βαθμό κατά τον οποίον οι επίμαχες διατάξεις αφορούν μέσα εμπορικής πολιτικής (κεφάλαιο δεκατρία, εξαιρουμένων των διατάξεων για τις οποίες γίνεται λόγος με τα σημεία 559 και 562 των παρούσων προτάσεων).

559. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει επίσης αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα, βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο δ', και του άρθρου 43, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, ως προς τα τμήματα της ΣΕΣΕΕΣ που αφορούν τη διατήρηση των βιολογικών πόρων της θάλασσας (άρθρο 13.8, στοιχεία α', γ' και δ', της ΣΕΣΕΕΣ).

560. Περαιτέρω, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα, βάσει του άρθρου 91 και του άρθρου 100, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ σε συνδυασμό με την τρίτη βάση του άρθρου 3, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ και την τέταρτη βάση του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, ως προς τις διατάξεις της ΣΕΣΕΕΣ που αφορούν το εμπόριο στον τομέα των υπηρεσιών σιδηροδρομικών και οδικών μεταφορών (κεφάλαιο οκτώ της ΣΕΣΕΕΣ).

561. Τέλος, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει επίσης αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα ως προς τα θέματα που καλύπτονται από το τμήμα Β του κεφαλαίου εννέα, τα άρθρα 13.16 και 13.17, και τα κεφάλαια δεκατέσσερα έως δεκαεπτά της ΣΕΣΕΕΣ στον βαθμό κατά τον οποίο οι εν λόγω διατάξεις εφαρμόζονται επί (και είναι, ως εκ τούτου, παρεπόμενες) μερών της ΣΕΣΕΕΣ ως προς τα οποία η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα.

562. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει συντρέχουσα εξωτερική αρμοδιότητα, με τα κράτη μέλη, ως προς τις ακόλουθες πτυχές της ΣΕΣΕΕΣ:

- τις διατάξεις για το εμπόριο στους τομείς των υπηρεσιών αερομεταφορών, των υπηρεσιών θαλάσσιων μεταφορών και των υπηρεσιών εσωτερικών πλωτών μεταφορών, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών που συνδέονται εγγενώς με τις εν λόγω υπηρεσίες μεταφορών (κεφάλαιο οκτώ), βάσει του άρθρου 4, παράγραφος 2, στοιχείο ζ', του άρθρου 91, του άρθρου 100, και δυνάμει της δεύτερης βάσεως του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ·
- τις διατάξεις για είδη επενδύσεων διάφορα των άμεσων ξένων επενδύσεων (κεφάλαιο εννέα, τμήμα Α), βάσει του άρθρου 4, παράγραφος 2, στοιχείο α', του άρθρου 63 και δυνάμει της δεύτερης βάσεως του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ·
- τις διατάξεις για τις δημόσιες συμβάσεις στον βαθμό κατά τον οποίο εφαρμόζονται στις υπηρεσίες μεταφορών και στις υπηρεσίες που συνδέονται εγγενώς με τις υπηρεσίες μεταφορών (κεφάλαιο δέκα), βάσει του άρθρου 4, παράγραφος 2, στοιχείο α', του άρθρου 26, παράγραφος 1, και δυνάμει της δεύτερης βάσεως του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ·
- τις διατάξεις που αφορούν τις μη εμπορικές πτυχές των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας (κεφάλαιο ένδεκα), βάσει του άρθρου 4, παράγραφος 2, στοιχείο α', του άρθρου 26, παράγραφος 1, και δυνάμει της δεύτερης βάσεως του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ·
- τις διατάξεις που θεσπίζουν θεμελιώδη εργασιακά και περιβαλλοντικά πρότυπα και, εμπίπτουν, ως εκ τούτου στο πεδίο εφαρμογής είτε της κοινωνικής πολιτικής είτε της πολιτικής προστασίας του περιβάλλοντος (κεφάλαιο δεκατρία), βάσει, αντιστοίχως, του άρθρου 4, παράγραφος 2, στοιχείο β', του άρθρου 151 και του άρθρου 153, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ και δυνάμει της δεύτερης βάσεως του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ και βάσει του άρθρου 4, παράγραφος 2, στοιχείο ε', του άρθρου 191, παράγραφος 4, και δυνάμει της πρώτης βάσεως του άρθρου 216, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ· και
- τα ζητήματα που καλύπτονται από το τμήμα Β του κεφαλαίου εννέα, τα άρθρα 13.16 και 13.17 και από τα κεφάλαια δεκατέσσερα έως 17 της ΣΕΣΕΕΣ, στον βαθμό κατά τον οποίο οι εν λόγω διατάξεις εφαρμόζονται στα μέρη της ΣΕΣΕΕΣ ως προς τα οποία η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει συντρέχουσα εξωτερική αρμοδιότητα (και είναι, ως εκ τούτου, παρεπόμενες των εν λόγω μερών).

563. Τέλος, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει εξωτερική αρμοδιότητα να αναλάβει δεσμεύσεις εκ του άρθρου 9.10, παράγραφος 1, της ΣΕΣΕΕΣ (κεφάλαιο εννέα, τμήμα Α), το οποίο αφορά τον τερματισμό διμερών συμφωνιών που έχουν συναφθεί μεταξύ των κρατών μελών και της Σιγκαπούρης. Η εν λόγω αρμοδιότητα ανήκει αποκλειστικά στα εν λόγω κράτη μέλη.

564. Από τα προπαρατεθέντα συμπεράσματα προκύπτει ότι, η ΣΕΣΕΕΣ, ως έχει, μπορεί να συναφθεί μόνον από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη ενεργώντας από κοινού.

565. Διαδικασία κυρώσεως εμπλέκουσα όλα τα κράτη μέλη και, παράλληλα, την Ευρωπαϊκή Ένωση ενδέχεται εκ των πραγμάτων να αποδειχθεί χρονοβόρα και περίπλοκη. Δεν μπορεί επίσης να αποκλειστεί ο κίνδυνος μακροχρόνιες διαπραγματεύσεις να αποβούν άκαρπες εξαιτίας της στάσεως ορισμένων κρατών μελών ή ακόμη και ενός μόνον κράτους μέλους. Μια τέτοια εξέλιξη θα μπορούσε να αποδυναμώσει την αποτελεσματικότητα της εξωτερικής δράσεως της Ένωσης και να έχει επιπτώσεις στις σχέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης με το ενδιαφερόμενο τρίτο κράτος (τα ενδιαφερόμενα τρίτα κράτη).

566. Ωστόσο, η ανάγκη για ενότητα και ταχύτητα κατά την εξωτερική δράση της Ένωσης και οι δυσχέρειες που ενδέχεται να ανακύψουν εάν η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη πρέπει να συμπράξουν κατά τη σύναψη και την εφαρμογή διεθνούς συμφωνίας δεν μπορούν να επηρεάσουν την απάντηση στο ερώτημα ποιος έχει αρμοδιότητα για τη σύναψη της εν λόγω συμφωνίας. Το εν λόγω ερώτημα πρέπει να απαντηθεί αποκλειστικά επί τη βάση των Συνθηκών⁴²¹. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι οι πρακτικοί προβληματισμοί αναφορικά με τη διαπραγμάτευση και τη σύναψη της ΣΕΣΕΕΣ αλλά και την εφαρμογή της δεν είναι ικανοί να εξαλείψουν τις αποκλίσεις που επισημάνθηκαν με τις παρούσες προτάσεις μεταξύ του ευρέος φάσματος των ζητημάτων που διέπονται από την εν λόγω συμφωνία και του πεδίου εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής, όπως αυτό προκύπτει από τη Συνθήκη της Λισσαβώνας. Με άλλα λόγια, το γεγονός ότι δεν ταυτίζονται πλήρως ο τομέας ο οποίος κατά τις διεθνείς σχέσεις θεωρείται «εμπορική πολιτική» ή «επενδυτική πολιτική» (και ο οποίος, ως εκ τούτου, καλύπτεται από συμφωνία όπως η ΣΕΣΕΕΣ) και η κατά το δίκαιο της Ένωσης κοινή εμπορική πολιτική δεν ασκεί επιρροή κατά την εξέταση του ζητήματος αν η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα να συνάψει μια τέτοια συμφωνία.

567. Μια επιλογή θα μπορούσε βεβαίως να αποτελέσει η κατάτμηση της ΣΕΣΕΕΣ σε περισσότερες συμφωνίες, αναλόγως των σχετικών αρμοδιοτήτων. Πρόκειται, ωστόσο, για πολιτική απόφαση η οποία προαπαιτεί (ειδικώς) τη συμφωνία του ενδιαφερόμενου τρίτου κράτους.

568. Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, κατά τη διαπραγμάτευση και τη σύναψη συμφωνίας που απαιτεί τη συμμετοχή τόσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και των κρατών μελών, τόσο η Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και τα κράτη μέλη πρέπει να δρουν *εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων τους και τηρουμένων των αρμοδιοτήτων κάθε άλλου συμβαλλόμενου μέρους*⁴²². Βεβαίως, κατ' αρχήν, κάθε συμβαλλόμενο μέρος (συμπεριλαμβανομένων των κρατών μελών) πρέπει –ως έχει η κατάσταση– να επιλέξει είτε να συμβληθεί είτε να απορρίψει τη συμφωνία *στο σύνολό της*. Ωστόσο, η επιλογή αυτή πρέπει να γίνει σύμφωνα με τους κανόνες της Συνθήκης για την κατανομή των αρμοδιοτήτων. Εάν κάποιο κράτος μέλος δεν δεχόταν να συνάψει διεθνή συμφωνία για λόγους σχετικούς με πτυχές της εν λόγω συμφωνίας ως προς τις οποίες η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα, το κράτος μέλος αυτό θα ενεργούσε κατά παράβαση των εν λόγω κανόνων της Συνθήκης.

569. Τέλος, το Δικαστήριο έχει επανειλημμένως κρίνει ότι, οσάκις αντικείμενο συμφωνίας εμπίπτει εν μέρει στην αρμοδιότητα της Ένωσης και εν μέρει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών της, είναι σημαντικό να εξασφαλίζεται στενή συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών και των θεσμικών οργάνων της Ένωσης, τόσο κατά τις διαπραγματεύσεις όσο και κατά την εκτέλεση των αναληφθεισών με αυτήν δεσμεύσεων. Αυτό προκύπτει από την απαίτηση για ενιαία διεθνή εκπροσώπηση της Ευρωπαϊκής

421 — Βλ., συναφώς, γνωμοδοτήσεις 1/94 (Συμφωνίες προσαρτημένες στη Συμφωνία ΠΟΕ, της 15ης Νοεμβρίου 1994, EU:C:1994:384, σκέψη 107), και 1/08 (Συμφωνίες για την τροποποίηση των πινάκων συγκεκριμένων δεσμεύσεων δυνάμει της GATS, της 30ής Νοεμβρίου 2009, EU:C:2009:739, σκέψη 127).

422 — Απόφαση της 28ης Απριλίου 2015, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-28/12, EU:C:2015:282, σκέψη 47).

Ένωσης⁴²³, καθώς και από την αρχή της καλόπιστης συνεργασίας που αποτυπώνεται στο άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ. Για τους λόγους που ήδη εκτέθηκαν με τις παρούσες προτάσεις, η εν λόγω υποχρέωση συνεργασίας τυγχάνει πλήρους εφαρμογής κατά τη διαπραγμάτευση, καθώς και κατά την εφαρμογή της ΣΕΣΕΕΣ.

Πρόταση

570. Βάσει των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στην αίτηση της Επιτροπής για γνωμοδότηση ως εξής:

1. Η σύναψη της σχεδιαζόμενης συμφωνίας ελευθέρων συναλλαγών μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Δημοκρατίας της Σιγκαπούρης («ΣΕΣΕΕΣ») μπορεί να γίνει μόνον από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη από κοινού.
2. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα ως προς τα μέρη της ΣΕΣΕΕΣ που περιέχουν τις διατάξεις οι οποίες άπτονται της κοινής εμπορικής πολιτικής, ήτοι:

- τους στόχους και τους γενικούς ορισμούς (κεφάλαιο ένα)·
- το εμπόριο αγαθών (κεφάλαια δύο έως έξι)·
- το εμπόριο και τις επενδύσεις σε παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (κεφάλαιο επτά)·
- τις εμπορικές συναλλαγές στον τομέα των υπηρεσιών και τις δημόσιες συμβάσεις (κεφάλαια οκτώ και δέκα), πλην των μερών της ΣΕΣΕΕΣ που εφαρμόζονται στις υπηρεσίες μεταφορών και στις υπηρεσίες που συνδέονται εγγενώς με τις υπηρεσίες μεταφορών·
- τις άμεσες ξένες επενδύσεις (κεφάλαιο εννέα, τμήμα Α)·
- τις εμπορικές πτυχές των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας (κεφάλαιο ένδεκα, πλην των διατάξεων που αφορούν τις μη εμπορικές πτυχές των εν λόγω δικαιωμάτων)·
- τον ανταγωνισμό και τα συναφή θέματα (κεφάλαιο δώδεκα)· και
- το εμπόριο και την αειφόρο ανάπτυξη στον βαθμό κατά τον οποίο οι επίμαχες διατάξεις αφορούν κατά κύριο λόγο μέσα εμπορικής πολιτικής (κεφάλαιο δεκατρία, πλην των διατάξεων που αφορούν τη διατήρηση των βιολογικών πόρων της θάλασσας και των διατάξεων που καθιερώνουν θεμελιώδη εργασιακά και περιβαλλοντικά πρότυπα και εμπίπτουν, ως εκ τούτου, στο πεδίο εφαρμογής είτε της κοινωνικής πολιτικής είτε της πολιτικής προστασίας του περιβάλλοντος).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει επίσης αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα ως προς τα μέρη της ΣΕΣΕΕΣ (κεφάλαιο δεκατρία) που αφορούν τη διατήρηση των βιολογικών πόρων της θάλασσας.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει επίσης αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα ως προς τις διατάξεις της ΣΕΣΕΕΣ (κεφάλαιο οκτώ) που αφορούν το εμπόριο στον τομέα των υπηρεσιών σιδηροδρομικών και οδικών μεταφορών.

423 — Βλ., μεταξύ άλλων, γνωμοδοτήσεις 1/94 (Συμφωνίες προσαρτημένες στη Συμφωνία ΠΟΕ, της 15ης Νοεμβρίου 1994, EU:C:1994:384, σκέψη 108), και 2/00 (Πρωτόκολλο της Καρθαγένης περί προλήψεως των κινδύνων που απορρέουν από τη βιοτεχνολογία, της 6ης Δεκεμβρίου 2001, EU:C:2001:664, σκέψη 18)· και αποφάσεις της 20ής Απριλίου 2010, Επιτροπή κατά Σουηδίας (C-246/07, EU:C:2010:203, σκέψη 73), και της 28ης Απριλίου 2015, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-28/12, EU:C:2015:282, σκέψη 54).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει επίσης αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα ως προς τα θέματα που καλύπτονται από το τμήμα Β του κεφαλαίου εννέα, τα άρθρα 13.16 και 13.17, και τα κεφάλαια δεκατέσσερα και δεκαεπτά της ΣΕΣΕΕΣ στον βαθμό κατά τον οποίο οι εν λόγω διατάξεις εφαρμόζονται επί (και είναι, ως εκ τούτου, παρεπόμενες) των τμημάτων της ΣΕΣΕΕΣ ως προς τα οποία η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα.

3. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει συντρέχουσα εξωτερική αρμοδιότητα, με τα κράτη μέλη, ως προς τις ακόλουθες πτυχές της ΣΕΣΕΕΣ:
- τις διατάξεις για το εμπόριο στους τομείς των υπηρεσιών αερομεταφορών, των υπηρεσιών θαλάσσιων μεταφορών και των υπηρεσιών εσωτερικών πλωτών μεταφορών, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών που συνδέονται εγγενώς με τις εν λόγω υπηρεσίες μεταφορών (κεφάλαιο οκτώ)·
 - τις διατάξεις για είδη επενδύσεων διάφορα των άμεσων ξένων επενδύσεων (κεφάλαιο εννέα, τμήμα Α)·
 - τις διατάξεις για τις δημόσιες συμβάσεις στον βαθμό κατά τον οποίο εφαρμόζονται στις υπηρεσίες μεταφορών και στις υπηρεσίες που συνδέονται εγγενώς με τις υπηρεσίες μεταφορών (κεφάλαιο δέκα)·
 - τις διατάξεις που αφορούν τις μη εμπορικές πτυχές των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας (κεφάλαιο ένδεκα)·
 - τις διατάξεις που καθιερώνουν θεμελιώδη εργασιακά και περιβαλλοντικά πρότυπα και εμπίπτουν, ως εκ τούτου, στο πεδίο εφαρμογής είτε της κοινωνικής πολιτικής είτε της πολιτικής προστασίας του περιβάλλοντος (κεφάλαιο δεκατρία)· και
 - τα ζητήματα που καλύπτονται από το τμήμα Β του κεφαλαίου εννέα, τα άρθρα 13.16 και 13.17 και τα κεφάλαια δεκατέσσερα έως δεκαεπτά της ΣΕΣΕΕΣ στον βαθμό κατά τον οποίο οι εν λόγω διατάξεις εφαρμόζονται επί (και είναι, ως εκ τούτου, παρεπόμενες) των τμημάτων της ΣΕΣΕΕΣ ως προς τα οποία η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει συντρέχουσα εξωτερική αρμοδιότητα.
4. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει εξωτερική αρμοδιότητα να αναλάβει δεσμεύσεις εκ του άρθρου 9.10, παράγραφος 1, της ΣΕΣΕΕΣ (κεφάλαιο εννέα, τμήμα Α), το οποίο αφορά τον τερματισμό διμερών συμφωνιών που έχουν συναφθεί μεταξύ ορισμένων κρατών μελών και της Σιγκαπούρης. Η εν λόγω αρμοδιότητα ανήκει αποκλειστικώς στα εν λόγω κράτη μέλη.

Παράρτημα – Συνοπτική περιγραφή της ΣΕΣΕΕΣ

1 Στην πρώτη και στη δεύτερη αιτιολογική σκέψη της ΣΕΣΕΕΣ γίνεται αναφορά στη συμφωνία εταιρικής σχέσεως και συνεργασίας μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Σιγκαπούρης. Με τη δεύτερη και την πέμπτη αιτιολογική σκέψη τα συμβαλλόμενα μέρη δηλώνουν την επιθυμία τους να ενισχύσουν περαιτέρω τη σχέση τους και να βελτιώσουν το βιοτικό επίπεδο, να προωθήσουν την οικονομική ανάπτυξη και τη σταθερότητα, να δημιουργήσουν νέες ευκαιρίες απασχολήσεως και να προαγάγουν τη γενική ευημερία και, για τον σκοπό αυτόν, επαναλαμβάνουν τη δέσμευσή τους για προώθηση της ελευθερώσεως του εμπορίου και των επενδύσεων. Με την τέταρτη αιτιολογική σκέψη επισημαίνεται ότι τα συμβαλλόμενα μέρη είναι επίσης αποφασισμένα να ενισχύσουν τις οικονομικές, εμπορικές και επενδυτικές σχέσεις τους σύμφωνα με τον στόχο της αειφόρου αναπτύξεως και να προωθήσουν το εμπόριο και τις επενδύσεις κατά τρόπον ο οποίος να λαμβάνει υπόψη τα υψηλά επίπεδα προστασίας του περιβάλλοντος και της εργασίας και τα συναφή διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα και συμφωνίες στις οποίες είναι συμβαλλόμενα μέρη. Τα συμβαλλόμενα μέρη αναγνωρίζουν περαιτέρω, με την [ένατη] αιτιολογική σκέψη, τη σημασία της διαφάνειας στο διεθνές εμπόριο προς όφελος όλων των

ενδιαφερομένων. Με την [δέκατη] αιτιολογική σκέψη επισημαίνεται ότι τα συμβαλλόμενα μέρη επιδιώκουν να καθορίσουν σαφείς και αμοιβαία επωφελείς κανόνες που να διέπουν τις εμπορικές συναλλαγές και τις επενδύσεις τους και να μειώσουν ή να εξαλείψουν τα εμπόδια στις αμοιβαίες εμπορικές συναλλαγές και επενδύσεις. Η [ενδέκατη] αιτιολογική σκέψη αναφέρει ότι τα συμβαλλόμενα μέρη είναι αποφασισμένα να συμβάλουν στην αρμονική ανάπτυξη και επέκταση του διεθνούς εμπορίου, αίροντας τα εμπόδια στο εμπόριο μέσω της ΣΕΣΕΕΣ και αποφεύγοντας τη δημιουργία νέων εμποδίων στο εμπόριο ή στις επενδύσεις μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών, τα οποία θα μπορούσαν να περιορίσουν τα οφέλη εκ της ΣΕΣΕΕΣ. Με την ενδέκατη αιτιολογική σκέψη τα συμβαλλόμενα μέρη δηλώνουν ότι βασίζονται στα αντίστοιχα δικαιώματα και υποχρεώσεις που έχουν δυνάμει της συμφωνίας ΠΟΕ, καθώς και άλλων πολυμερών, περιφερειακών και διμερών συμφωνιών και ρυθμίσεων στις οποίες είναι συμβαλλόμενα μέρη.

2. Στο κεφάλαιο ένα («Στόχοι και γενικοί ορισμοί») *ορίζεται ότι, μέσω της ΣΕΣΕΕΣ, τα συμβαλλόμενα μέρη εγκαθιδρύουν ζώνη ελεύθερων συναλλαγών σύμφωνα με το άρθρο XXIV της GATT 1994 και το άρθρο V της GATS (άρθρο 1.1). Το άρθρο 1.2 ορίζει ότι οι στόχοι της ΣΕΣΕΕΣ συνίστανται στην ελευθέρωση και τη διευκόλυνση του εμπορίου και των επενδύσεων μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών.*

3. Το κεφάλαιο δύο («Εθνική μεταχείριση και πρόσβαση των αγαθών στην αγορά») αφορά το εμπόριο αγαθών μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών (άρθρο 2.2). Ο προβλεπόμενος στο άρθρο 2.1 στόχος είναι τα συμβαλλόμενα μέρη να ελευθερώνουν σταδιακά και αμοιβαία το εμπόριο κατά τη διάρκεια μεταβατικής περιόδου αρχομένης από την ημερομηνία ενάρξεως ισχύος της συμφωνίας, βάσει των διατάξεων αυτής και σύμφωνα με το άρθρο XXIV της GATT 1994. Στο άρθρο 2.3 προβλέπεται η υποχρέωση κάθε συμβαλλόμενου μέρους να παρέχει εθνική μεταχείριση στα αγαθά του αντισυμβαλλόμενου μέρους σύμφωνα με το άρθρο III της GATT 1994 (το οποίο ενσωματώνεται στη ΣΕΣΕΕΣ). Το κεφάλαιο δύο αφορά επίσης την κατάταξη των αγαθών (άρθρο 2.5)· επιτάσσει τη μείωση ή κατάργηση των τελωνειακών δασμών επί των εισαγωγών (άρθρο 2.6)· και απαγορεύει τη διατήρηση ή τη θέσπιση τελωνειακών δασμών ή φόρων επί των εξαγωγών (άρθρο 2.7). Το κεφάλαιο δύο προβλέπει επίσης υποχρεώσεις σχετικές με μη δασμολογικά μέτρα, ιδίως περιορισμούς εισαγωγών και εξαγωγών (άρθρο 2.9)· με τέλη και διατυπώσεις που συνδέονται με την εισαγωγή και την εξαγωγή (άρθρο 2.10)· με διαδικασίες εκδόσεως αδειών εισαγωγής και εξαγωγής (άρθρο 2.11)· με κρατικές εμπορικές επιχειρήσεις (άρθρο 2.12)· καθώς και με την εξάλειψη τομεακών μη δασμολογικών μέτρων, όπως αυτά ορίζονται στα παραρτήματα 2-B και 2-Γ (άρθρο 2.13). Το άρθρο 2.14 εισάγει ρήτρα γενικών εξαιρέσεων και παραπέμπει, ειδικότερα, στο άρθρο XX της GATT 1994 (το οποίο συνιστά τη ρήτρα γενικών εξαιρέσεων στην εν λόγω συμφωνία). Το άρθρο 2.15 προβλέπει τη συγκρότηση Επιτροπής Εμπορικών Συναλλαγών στον τομέα των εμπορευμάτων, κύρια καθήκοντα της οποίας είναι η εποπτεία της εφαρμογής, η προώθηση του εμπορίου αγαθών μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών σε σχέση με ζητήματα που καλύπτονται από το εν λόγω κεφάλαιο και τα παραρτήματά του, καθώς και η διαχείριση των δασμολογικών και μη δασμολογικών μέτρων που εφαρμόζονται στο εμπόριο αγαθών μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών.

4. Το παράρτημα 2-A πραγματεύεται την κατάργηση των δασμών. Το εν λόγω παράρτημα περιλαμβάνει δύο προσάρτηματα: το προσάρτημα 2-A-1 (το χρονοδιάγραμμα καταργήσεως δασμών για τη Σινγκαπούρη) και το προσάρτημα 2-A-2 (το χρονοδιάγραμμα καταργήσεως δασμών για την Ευρωπαϊκή Ένωση). Το παράρτημα 2-B, το οποίο εφαρμόζεται σε όλες τις μορφές μηχανοκίνητων οχημάτων και στα εξαρτήματά τους, προβλέπει σειρά υποχρεώσεων που αφορούν, μεταξύ άλλων, τη χρήση διεθνών προτύπων, την κανονιστική σύγκλιση, τα προϊόντα με νέες τεχνολογίες ή νέα χαρακτηριστικά, την αδειοδότηση των εισαγωγών και άλλα μέτρα που περιορίζουν τις εμπορικές συναλλαγές. Το παράρτημα 2-Γ, που αφορά τα φαρμακευτικά προϊόντα και τις ιατρικές συσκευές, περιέχει ρυθμίσεις για τα διεθνή πρότυπα, τη διαφάνεια και την κανονιστική συνεργασία.

5. Το κεφάλαιο τρία επιγράφεται «Μέτρα αποκατάστασης του εμπορίου».

6. Ως προς τα μέτρα αντνιτάμπινγκ και τα αντισταθμιστικά μέτρα, το άρθρο 3.1 ορίζει ότι τα συμβαλλόμενα μέρη επιβεβαιώνουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους που απορρέουν από το άρθρο VI της GATT 1994 (το οποίο αφορά τους δασμούς αντνιτάμπινγκ και τους αντισταθμιστικούς δασμούς), τη Συμφωνία αντνιτάμπινγκ και τη Συμφωνία για τις επιδοτήσεις και τα αντισταθμιστικά μέτρα. Το κεφάλαιο αυτό εισάγει διαδικαστικούς κανόνες για τη διεκπεραίωση αιτήσεων σχετικών με δασμούς αντνιτάμπινγκ και αντισταθμιστικούς δασμούς (άρθρο 3.2)· εισάγει τον κανόνα του χαμηλότερου δασμού ως προς το κάθε είδος δασμού (άρθρο 3.3)· επισημαίνει την ανάγκη συνεκτιμήσεως του δημοσίου συμφέροντος (άρθρο 3.4)· και αποκλείει τις διατάξεις του τμήματος για τα μέτρα αντνιτάμπινγκ και τα αντισταθμιστικά μέτρα από το πεδίο εφαρμογής των κεφαλαίων δεκαπέντε («Επίλυση διαφορών») και δεκαέξι («Μηχανισμός διαμεσολάβησης») (άρθρο 3.5).

7. Το κεφάλαιο τρία περιλαμβάνει επίσης ειδικούς κανόνες σχετικούς με μέτρα διασφάλισης. Ειδικότερα, τα συμβαλλόμενα μέρη επιβεβαιώνουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους δυνάμει του άρθρου XIX της GATT 1994 (το οποίο αφορά τις επείγουσες ενέργειες σχετικά με τις εισαγωγές συγκεκριμένων προϊόντων), της συμφωνίας για τα μέτρα διασφάλισης και του άρθρου 5 της συμφωνίας για τη γεωργία (άρθρο 3.6). Περαιτέρω, το κεφάλαιο αυτό προβλέπει διαδικαστικούς κανόνες και κανόνες διαφάνειας (άρθρο 3.7), ενώ αποκλείει τις διατάξεις του τμήματος για τα συνολικά μέτρα διασφάλισης από το πεδίο εφαρμογής των κεφαλαίων δεκαπέντε («Επίλυση διαφορών») και δεκαέξι («Μηχανισμός διαμεσολάβησης») (άρθρο 3.8). Τα άρθρα 3.9 έως 3.13 προβλέπουν την εφαρμογή (εάν αυτό είναι αναγκαίο επί προσωρινής βάσεως) ειδικών διμερών μέτρων διασφάλισης και κατάλληλης αποζημιώσεως για την περίπτωση επιβολής τέτοιου μέτρου.

8. Σκοπός του κεφαλαίου τέσσερα («Τεχνικά εμπόδια στο εμπόριο») είναι κατ' ουσίαν η διευκόλυνση και η ενίσχυση του εμπορίου αγαθών μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών, μέσω της θεσπίσεως πλαισίου για την πρόληψη, τον εντοπισμό και την εξάλειψη περιττών εμποδίων στο εμπόριο εντός του πεδίου εφαρμογής της συμφωνίας για τα τεχνικά εμπόδια στο εμπόριο (άρθρο 4.1), η οποία ενσωματώνεται και καθίσταται μέρος της ΣΕΣΕΕΣ (άρθρο 4.3). Το κεφάλαιο τέσσερα ισχύει σε σχέση με την εκπόνηση, έγκριση και εφαρμογή όλων των προτύπων, των τεχνικών κανονισμών και των διαδικασιών αξιολογήσεως της συμμορφώσεως, όπως ορίζονται στο παράρτημα 1 της συμφωνίας για τα τεχνικά εμπόδια στο εμπόριο, που ενδέχεται να επηρεάσουν το εμπόριο αγαθών μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών, ανεξάρτητα από την προέλευση των αγαθών (άρθρο 4.2, παράγραφος 1). Το κεφάλαιο τέσσερα περιέχει επίσης διατάξεις, μεταξύ άλλων, για διάφορες μορφές κοινής συνεργασίας (άρθρο 4.4), τη φύση των οργανισμών τυποποιήσεως και την ανάμειξη των συμβαλλόμενων μερών σε αυτούς (άρθρο 4.5), τη βάση για τεχνικούς κανονισμούς (άρθρο 4.6), τα μέσα για τη διευκόλυνση της αποδοχής των αποτελεσμάτων της αξιολογήσεως της συμμορφώσεως (άρθρο 4.7), τη διαφάνεια (άρθρο 4.8) και τις απαιτήσεις (υποχρεωτικής) επισημάνσεως ή τοποθετήσεως ετικέτας (άρθρο 4.10). Άλλες διατάξεις αφορούν την ανταλλαγή πληροφοριών (όπως το άρθρο 4.9) ή τη γνωστοποίηση πληροφοριών για καθορισμένους σκοπούς (μέσω, επί παραδείγματι, σημείων επαφής που ορίζονται σύμφωνα με το άρθρο 14.4) (άρθρο 4.11).

9. Σκοποί του κεφαλαίου πέντε («Μέτρα υγειονομικής και φυτοϋγειονομικής προστασίας») είναι α) η προστασία της ζωής ή της υγείας των ανθρώπων, της πανίδας ή της χλωρίδας στις αντίστοιχες επικράτειες των συμβαλλόμενων μερών, παράλληλα με τη διευκόλυνση του εμπορίου μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών στον τομέα των μέτρων υγειονομικής και φυτοϋγειονομικής προστασίας (στο εξής: μέτρα ΥΦΠ)· β) η συνεργασία για την περαιτέρω εφαρμογή της συμφωνίας στον τομέα των μέτρων υγειονομικής και φυτοϋγειονομικής προστασίας· γ) η βελτίωση της επικοινωνίας, της συνεργασίας και της επιλύσεως ζητημάτων που συνδέονται με την εφαρμογή μέτρων ΥΦΠ τα οποία επηρεάζουν τις εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών (άρθρο 5.1). Τα συμβαλλόμενα μέρη επιβεβαιώνουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους εκ της συμφωνίας ΥΦΠ (άρθρο 5.4· βλ. επίσης άρθρο 5.6, στοιχείο α').

10. Το άρθρο 5.6 («Γενικές αρχές») αφορά τα μέσα για την επίτευξη της εναρμονίσεως των μέτρων ΥΦΠ και των περιορισμών στη χρήση των μέτρων ΥΦΠ ώστε να αποτρέπεται η δημιουργία αδικαιολόγητων εμποδίων στο εμπόριο και να αποφεύγονται οι αδικαιολόγητοι περιορισμοί και η αυθαίρετη ή αδικαιολόγητη διακριτική μεταχείριση καθώς και η καθυστέρηση στην πρόσβαση στις αγορές των συμβαλλόμενων μερών. Άλλες ουσιαστικές υποχρεώσεις σχετίζονται με τις απαιτήσεις για τις εισαγωγές (άρθρο 5.7)· τις επαληθεύσεις (άρθρο 5.8)· την εφαρμοστέα διαδικασία σε περίπτωση επιτόπιου ελέγχου προκειμένου να επιτραπούν οι εισαγωγές συγκεκριμένης κατηγορίας ή συγκεκριμένων κατηγοριών προϊόντων ζωικής προελεύσεως από το εξάγον συμβαλλόμενο μέρος (άρθρο 5.9, βλ. επίσης παράρτημα 5-B)· τον καθορισμό και την αναγνώριση των απαλλαγμένων από παράσιτα ή νόσους περιοχών (άρθρο 5.10)· τα μέτρα έκτακτης ανάγκης σε περίπτωση σοβαρού κινδύνου που απειλεί τη ζωή ή την υγεία των ανθρώπων, της πανίδας ή της χλωρίδας, (άρθρο 5.13) και (τη διαδικασία για) την αναγνώριση της ισοδυναμίας μεμονωμένου μέτρου ή ομάδων μέτρων (άρθρο 5.14). Γενικές υποχρεώσεις για τη διαφάνεια και την ανταλλαγή πληροφοριών προβλέπονται στο άρθρο 5.11.

11. Σκοπός του κεφαλαίου έξι («Διευκόλυνση τελωνειακών διαδικασιών και εμπορικών συναλλαγών») είναι η αναγνώριση της σημασίας των ζητημάτων που σχετίζονται με τη διευκόλυνση των τελωνειακών διαδικασιών και των εμπορικών συναλλαγών στο μεταβαλλόμενο παγκόσμιο εμπορικό περιβάλλον, καθώς και η ενίσχυση της συνεργασίας στον εν λόγω τομέα προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι η σχετική νομοθεσία και διαδικασίες, καθώς και η διοικητική ικανότητα των σχετικών διοικητικών αρχών ανταποκρίνονται στους στόχους περί διευκολύνσεως των εμπορικών συναλλαγών, με παράλληλη διευκόλυνση αποτελεσματικού τελωνειακού ελέγχου (άρθρο 6.1, παράγραφος 1). Το άρθρο 6.2 ορίζει τις αρχές επί των οποίων πρέπει να βασίζονται οι τελωνειακές διατάξεις και διαδικασίες των συμβαλλόμενων μερών (άρθρο 6.2, παράγραφος 1). Τα συμβαλλόμενα μέρη πρέπει επίσης να απλουστεύουν τις απαιτήσεις και τις διατυπώσεις, εφόσον είναι δυνατόν, με σκοπό την ταχεία παράδοση και διασάφηση των αγαθών και να καταβάλλουν προσπάθειες για την περαιτέρω απλούστευση και τυποποίηση των στοιχείων και των εγγράφων που απαιτούν οι τελωνειακές και άλλες υπηρεσίες (άρθρο 6.2, παράγραφος 2). Τα άρθρα 6.3 έως 6.14 προβλέπουν ειδικές υποχρεώσεις σχετικά με την τελωνειακή συνεργασία· τη διαμετακόμιση και τη μεταφόρτωση· την εκ των προτέρων έκδοση αποφάσεων· απλουστευμένες τελωνειακές διαδικασίες· τη θέση των αγαθών σε ελεύθερη κυκλοφορία· τα τέλη και τις επιβαρύνσεις· τους εκτελωνιστές· τους ελέγχους πριν από την αποστολή· τις δασμολογητέες αξίες· τη διαχείριση κινδύνων· το σύστημα ενιαίας θυρίδας (που διευκολύνει την ενιαία, ηλεκτρονική υποβολή όλων των απαιτούμενων πληροφοριών)· και την καθιέρωση αποτελεσματικών, άμεσων, αμερόληπτων και εύκολα προσβάσιμων διαδικασιών προσφυγής. Το άρθρο 6.16 αφορά τη σχέση των συμβαλλόμενων μερών με την επιχειρηματική κοινότητα.

12. Το άρθρο 6.15 επιβάλλει γενική υποχρέωση δημοσιεύσεως ή με άλλον τρόπο παροχής προσβάσεως στη νομοθεσία, στους κανονισμούς και στις διοικητικές διαδικασίες και προβλέπει άλλες απαιτήσεις σε σχέση με τη διευκόλυνση των τελωνειακών διαδικασιών και των εμπορικών συναλλαγών (άρθρο 6.15, παράγραφος 1), καθώς και υποχρέωση ορισμού ή διατηρήσεως ενός ή περισσότερων κέντρων επαφής ή παροχής πληροφοριών (άρθρο 6.15, παράγραφος 2). Διάφορες διατάξεις του κεφαλαίου έξι αφορούν την ανάγκη για ανταλλαγή και διάθεση πληροφοριών (επί παραδείγματι, το άρθρο 6.3, παράγραφος 2, το άρθρο 6.8, παράγραφος 2, και το άρθρο 6.16, στοιχείο β').

13. Το κεφάλαιο επτά («Μη δασμολογικά εμπόδια στο εμπόριο και τις επενδύσεις όσον αφορά την παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές») επιδιώκει την προώθηση, την ανάπτυξη και την αύξηση της παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες και βιώσιμες μη ορυκτές πηγές, ιδίως μέσω της διευκολύνσεως των τελωνειακών διαδικασιών και των εμπορικών συναλλαγών. Για τον σκοπό αυτό, τα συμβαλλόμενα μέρη συνεργάζονται προς την κατεύθυνση της εξαλείψεως ή της μειώσεως των δασμών καθώς και των μη δασμολογικών φραγμών, καθώς και της προωθήσεως της κανονιστικής συγκλίσεως με ή προς τα περιφερειακά και διεθνή πρότυπα (άρθρο 7.1).

14. Το κεφάλαιο επτά αφορά τα μέτρα που μπορούν να επηρεάσουν το εμπόριο και τις επενδύσεις μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών σε σχέση με την παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες και βιώσιμες μη ορυκτές πηγές, δεν αφορά όμως τα προϊόντα από τα οποία παράγεται ενέργεια (άρθρο 7.3, παράγραφος 1).

15. Το άρθρο 7.4 επιβάλλει στα συμβαλλόμενα μέρη την υποχρέωση α) να απέχουν από τη θέσπιση μέτρων που προβλέπουν απαιτήσεις τοπικού περιεχομένου ή άλλες αντισταθμιστικές ρήτρες (οιοσδήποτε προϋποθέσεις που ενθαρρύνουν την τοπική ανάπτυξη) οι οποίες επηρεάζουν τα προϊόντα, τους παρόχους υπηρεσιών, τους επενδυτές ή τις επενδύσεις του αντισυμβαλλόμενου μέρους· β) να απέχουν από θέσπιση μέτρων που απαιτούν την ανάπτυξη εταιρικών σχέσεων με τοπικές εταιρείες (υπό την επιφύλαξη εξαιρέσεως για τεχνικούς λόγους)· γ) να εξασφαλίζουν ότι τυχόν κανόνες σχετικά με τις διαδικασίες εγκρίσεως, πιστοποίησης και εκδόσεως αδειών που εφαρμόζονται είναι αντικειμενικοί, διαφανείς, μη αυθαίρετοι και δεν εισάγουν διακρίσεις εις βάρος αιτούντων από το άλλο συμβαλλόμενο μέρος· δ) να εξασφαλίζουν ότι οι διοικητικές επιβαρύνσεις που επιβάλλονται στην ή σε σχέση με την εισαγωγή και χρήση αγαθών προερχόμενων από το αντισυμβαλλόμενο μέρος, ή επηρεάζουν την παροχή αγαθών από παρόχους του αντισυμβαλλόμενου μέρους, υπόκεινται στο άρθρο 2.10, καθώς και ότι οι διοικητικές επιβαρύνσεις που επιβάλλονται στην ή σε σχέση με την παροχή υπηρεσιών από παρόχους του αντισυμβαλλόμενου μέρους υπόκεινται στα άρθρα 8.18 έως 8.20· και ε) εξασφαλίζουν ότι οι όροι, οι προϋποθέσεις και οι διαδικασίες για τη σύνδεση και την πρόσβαση στα δίκτυα μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας είναι διαφανείς και δεν εισάγουν διακρίσεις εις βάρος των παρόχων του αντισυμβαλλόμενου μέρους.

16. Το άρθρο 7.5 αφορά τη χρήση διεθνών ή περιφερειακών προτύπων για προϊόντα που προορίζονται για την παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες και βιώσιμες μη ορυκτές πηγές, την ανάγκη για καθορισμό των τεχνικών κανονισμών βάσει των προδιαγραφών των προϊόντων καθώς και την αποδοχή των δηλώσεων συμμορφώσεως από το αντισυμβαλλόμενο μέρος.

17. Το άρθρο 7.6, παράγραφος 1, ορίζει ότι οι διατάξεις του κεφαλαίου επτά υπόκεινται στις ρήτρες γενικών εξαιρέσεων των άρθρων 2.14 και 8.62, στη ρήτρα για την ασφάλεια και τις γενικές εξαιρέσεις του άρθρου 10.3 και τις σχετικές διατάξεις του κεφαλαίου δεκαεπτά. Κατά το άρθρο 7.6, παράγραφος 2, καμία διάταξη του κεφαλαίου επτά δεν πρέπει να ερμηνεύεται ως εμποδίζουσα τη λήψη ή την επιβολή από οποιοδήποτε συμβαλλόμενο μέρος μέτρων που είναι αναγκαία για την ασφαλή λειτουργία των οικείων δικτύων ενέργειας ή την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού.

18. Το άρθρο 7.7 ορίζει τον ρόλο της Επιτροπής Εμπορίου όσον αφορά τη συνεργασία και την εφαρμογή του κεφαλαίου επτά και προσδιορίζει το περιεχόμενο της εν λόγω συνεργασίας.

19. Το κεφάλαιο οκτώ («Υπηρεσίες, εγκατάσταση και ηλεκτρονικό εμπόριο») αποτελείται από επτά τμήματα.

20. Στο τμήμα Α τα συμβαλλόμενα μέρη επαναλαμβάνουν τις αντίστοιχες δεσμεύσεις τους εκ της Συμφωνίας ΠΟΕ και συμφωνούν ότι το κεφάλαιο καθορίζει τους αναγκαίους όρους για τη σταδιακή αμοιβαία ελευθέρωση των συναλλαγών στον τομέα των υπηρεσιών, της εγκαταστάσεως και του ηλεκτρονικού εμπορίου (άρθρο 8.1, παράγραφος 1).

21. Το άρθρο 8.1, παράγραφος 2, ορίζει ότι, υπό την επιφύλαξη αντίθετης διατάξεως, το κεφάλαιο οκτώ α) δεν εφαρμόζεται στις επιδοτήσεις που χορηγεί συμβαλλόμενο μέρος· β) δεν εφαρμόζεται στις υπηρεσίες που παρέχονται κατά την άσκηση κρατικής εξουσίας στις αντίστοιχες επικράτειες συμβαλλόμενων μερών· γ) δεν επιτάσσει την ιδιωτικοποίηση δημόσιων επιχειρήσεων και δ) δεν εφαρμόζεται για νόμους, κανονισμούς ή όρους που διέπουν την αγορά, εκ μέρους δημόσιων φορέων, υπηρεσιών οι οποίες αγοράζονται για τις ανάγκες δημόσιων φορέων και όχι για να μεταπωληθούν στο

εμπόριο ή να χρησιμοποιηθούν για την παροχή υπηρεσιών προοριζόμενων για εμπορική πώληση. Το άρθρο 8.1, παράγραφος 4, προσθέτει ότι το κεφάλαιο οκτώ δεν εφαρμόζεται σε μέτρα που αφορούν φυσικά πρόσωπα τα οποία επιζητούν πρόσβαση στην αγορά εργασίας συμβαλλόμενου μέρους, ούτε σε μέτρα σχετικά με την υπηκοότητα, τη διαμονή ή την απασχόληση σε μόνιμη βάση.

22. Το άρθρο 8.1, παράγραφος 3 διασφαλίζει το δικαίωμα κάθε συμβαλλόμενου μέρους να ρυθμίζει και να εκδίδει νέες κανονιστικές ρυθμίσεις για την επίτευξη θεμιτών στόχων δημόσιας πολιτικής κατά τρόπο σύμφωνο με το κεφάλαιο οκτώ.

23. Το άρθρο 8.2, στοιχείο δ', ορίζει ότι η ΣΕΣΕΕΣ καταλαμβάνει τις ναυτιλιακές εταιρείες που ιδρύονται εκτός Ένωσης και ελέγχονται από υπηκόους κράτους μέλους, εάν τα σκάφη τους έχουν νηολογηθεί σύμφωνα με την αντίστοιχη νομοθεσία του εν λόγω κράτους μέλους και φέρουν τη σημαία κράτους μέλους.

24. Το άρθρο 8.2, στοιχείο ιγ', ορίζει ως «συναλλαγές στον τομέα των υπηρεσιών» την παροχή υπηρεσίας: i) από το έδαφος του ενός συμβαλλόμενου μέρους στο έδαφος του άλλου συμβαλλόμενου μέρους («διασυνοριακή»)· ii) στο έδαφος του ενός συμβαλλόμενου μέρους για χρήστη υπηρεσίας του άλλου συμβαλλόμενου μέρους («κατανάλωση στο εξωτερικό»)· iii) από πάροχο υπηρεσιών του ενός συμβαλλόμενου μέρους, μέσω εμπορικής παρουσίας, στο έδαφος του άλλου συμβαλλόμενου μέρους («εμπορική παρουσία»)· και iv) από πάροχο υπηρεσιών του ενός συμβαλλόμενου μέρους, μέσω παρουσίας φυσικών προσώπων του εν λόγω μέρους, στο έδαφος του άλλου συμβαλλόμενου μέρους («παρουσία φυσικών προσώπων»).

25. Το τμήμα Β («Διασυνοριακή παροχή υπηρεσιών») εφαρμόζεται για τα μέτρα των συμβαλλόμενων μερών που επηρεάζουν τη διασυνοριακή παροχή υπηρεσιών σε όλους τους τομείς, πλην: α) των οπτικοακουστικών υπηρεσιών· β) των εθνικών θαλάσσιων ενδομεταφορών (οι οποίες καλύπτουν τη μεταφορά επιβατών ή αγαθών μεταξύ λιμένα ή σημείου κράτους μέλους και άλλου λιμένα ή σημείου του ίδιου κράτους μέλους, καθώς και τις μεταφορές που έχουν αφετηρία και προορισμό τον ίδιο λιμένα ή το ίδιο σημείο που βρίσκεται σε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης)· και γ) των υπηρεσιών εθνικών και διεθνών αερομεταφορών, τακτικών ή μη, και των υπηρεσιών που συνδέονται άμεσα με την άσκηση δικαιωμάτων (εναέριας) κυκλοφορίας (άρθρο 8.3). Καλύπτονται ωστόσο οι ακόλουθες υπηρεσίες: i) υπηρεσίες επισκευής και συντηρήσεως αεροσκαφών στο πλαίσιο των οποίων αεροσκάφος αποσύρεται από τη γραμμή· ii) η πώληση και εμπορική προώθηση υπηρεσιών αερομεταφορών· και iii) υπηρεσίες σχετικές με το ηλεκτρονικό σύστημα κρατήσεων (άρθρο 8.3, στοιχείο γ'). Το άρθρο 8.4 ορίζει, ότι για τους σκοπούς του τμήματος Β, ως «διασυνοριακή παροχή υπηρεσιών» νοείται η παροχή υπηρεσίας: α) από το έδαφος του ενός συμβαλλόμενου μέρους στο έδαφος του άλλου συμβαλλόμενου μέρους· και β) στο έδαφος του ενός συμβαλλόμενου μέρους για χρήστη υπηρεσίας του άλλου συμβαλλόμενου μέρους.

26. Το άρθρο 8.5 αφορά την πρόσβαση στην αγορά. Κάθε συμβαλλόμενο μέρος οφείλει να εγγυάται στις υπηρεσίες και στους παρόχους υπηρεσιών του άλλου συμβαλλόμενου μέρους μεταχείριση όχι λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν που προβλέπεται κατ' εφαρμογήν των όρων, περιορισμών και προϋποθέσεων που έχουν συμφωνηθεί και προσδιορίζονται στον πίνακα συγκεκριμένων υποχρεώσεων του (άρθρο 8.5, παράγραφος 1). Όσον αφορά τους τομείς στους οποίους αναλαμβάνονται υποχρεώσεις προσβάσεως στην αγορά, το άρθρο 8.5, παράγραφος 2, προσδιορίζει τα μέτρα τα οποία συμβαλλόμενο μέρος δεν δύναται να λαμβάνει ή να διατηρεί είτε σε επίπεδο περιφερειακής υποδιαιρέσεως είτε στο σύνολο της επικράτειάς του, εκτός εάν ορίζεται διαφορετικά στον πίνακα συγκεκριμένων υποχρεώσεων του.

27. Το άρθρο 8.6 επιβάλλει την υποχρέωση για εθνική μεταχείριση. Στους τομείς που περιλαμβάνονται στον πίνακα συγκεκριμένων υποχρεώσεων του και με την επιφύλαξη τυχόν όρων και περιορισμών που καθορίζονται σε αυτόν, κάθε συμβαλλόμενο μέρος εγγυάται σε υπηρεσίες και παρόχους υπηρεσιών του άλλου συμβαλλόμενου μέρους, ως προς όλα τα μέτρα που επηρεάζουν τη διασυνοριακή παροχή υπηρεσιών, μεταχείριση όχι λιγότερο ευνοϊκή από τη μεταχείριση που παρέχει στις δικές του ομοειδείς υπηρεσίες και παρόχους υπηρεσιών (άρθρο 8.6, παράγραφος 1).

28. Το άρθρο 8.7, παράγραφος 1, ορίζει ότι οι τομείς που ελευθερώνονται από το ένα συμβαλλόμενο μέρος σύμφωνα με το τμήμα Β και οι περιορισμοί προσπάθειας στην αγορά και εθνικής μεταχειρίσεως που εφαρμόζονται σε υπηρεσίες και παρόχους υπηρεσιών του άλλου συμβαλλόμενου μέρους στους εν λόγω τομείς καθορίζονται στον πίνακα συγκεκριμένων υποχρεώσεων του.

29. Το τμήμα Γ αφορά την «Εγκατάσταση», η οποία στο άρθρο 8.8, στοιχείο δ', ορίζεται ως «i) η σύσταση, αγορά ή διατήρηση νομικού προσώπου· ή ii) η δημιουργία ή διατήρηση υποκαταστήματος ή γραφείου αντιπροσωπείας στο έδαφος ενός συμβαλλόμενου μέρους με σκοπό την άσκηση οικονομικής δραστηριότητας, η οποία περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, την παροχή υπηρεσίας». Οι όροι «σύσταση» και «αγορά» νομικού προσώπου θεωρείται ότι εμπερικλείουν την κεφαλαιουχική συμμετοχή σε νομικό πρόσωπο με σκοπό τη σύναψη ή τη διατήρηση διαρκών οικονομικών δεσμών (άρθρο 8.8, στοιχείο δ', υποσημείωση 8⁴²⁴). Το τμήμα Γ εφαρμόζεται σε μέτρα που θεσπίζονται ή διατηρούνται σε ισχύ από τα συμβαλλόμενα μέρη και τα οποία επηρεάζουν την εγκατάσταση σε όλες τις οικονομικές δραστηριότητες, με τις ακόλουθες εξαιρέσεις: α) μεταλλεία, παραγωγή και επεξεργασία πυρηνικών υλικών· β) παραγωγή ή εμπόριο όπλων, πυρομαχικών και πολεμικού υλικού· γ) οπτικοακουστικές υπηρεσίες· δ) εθνικές θαλάσσιες ενδομεταφορές· και ε) υπηρεσίες εθνικών και διεθνών αερομεταφορών, τακτικών ή μη, και υπηρεσίες που συνδέονται άμεσα με την άσκηση των δικαιωμάτων (εναέριας) κυκλοφορίας (άρθρο 8.9). Ωστόσο, το τμήμα Γ δεν εφαρμόζεται σε μέτρα που επηρεάζουν την εγκατάσταση στις εξής οικονομικές δραστηριότητες: i) υπηρεσίες επισκευής και συντηρήσεως αεροσκαφών, στο πλαίσιο των οποίων ένα αεροσκάφος αποσύρεται από τη γραμμή· ii) πώληση και εμπορική προώθηση υπηρεσιών αερομεταφορών· και iii) υπηρεσίες σχετικές με το ηλεκτρονικό σύστημα κρατήσεων (άρθρο 8.9, στοιχείο ε').

30. Τα άρθρα 8.10, 8.11 και 8.12, που αφορούν, αντίστοιχα, την πρόσβαση στην αγορά, την εθνική μεταχείριση και τους πίνακες συγκεκριμένων υποχρεώσεων, αντανakλούν σε μεγάλο βαθμό τα άρθρα 8.5, 8.6 και 8.7 όσον αφορά την εγκατάσταση [οι διατάξεις αφορούν, αντιστοίχως, την πρόσβαση στην αγορά, την εθνική μεταχείριση και τους πίνακες συγκεκριμένων υποχρεώσεων, όσον αφορά τη διασυνοριακή παροχή υπηρεσιών (τμήμα Β)].

31. Το τμήμα Δ («Προσωρινή παρουσία φυσικών προσώπων για επιχειρηματικούς σκοπούς») εφαρμόζεται σε μέτρα των συμβαλλόμενων μερών που αφορούν την είσοδο και την προσωρινή διαμονή στα αντίστοιχα εδάφη τους στελεχών, ασκούμενων πτυχιούχων και πωλητών επιχειρηματικών υπηρεσιών, σύμφωνα με το άρθρο 8.1, παράγραφος 4 (άρθρο 8.13, παράγραφος 1). Ως «στελέχη» νοούνται φυσικά πρόσωπα που απασχολούνται από νομικό πρόσωπο ενός συμβαλλόμενου μέρους, πλην μη κερδοσκοπικού οργανισμού, και τα οποία είναι αρμόδια για τη σύσταση ή τον κατάλληλο έλεγχο, διοίκηση και λειτουργία μιας εγκαταστάσεως (άρθρο 8.13, παράγραφος 2 στοιχείο α'). Η εν λόγω κατηγορία περιλαμβάνει «επιχειρηματικούς επισκέπτες για σκοπούς εγκατάστασης» και «πρόσωπα μετατιθέμενα ενδοεταιρικά». Οι «επιχειρηματικοί επισκέπτες για σκοπούς εγκατάστασης» είναι φυσικά πρόσωπα που εργάζονται σε ανώτερη θέση και τα οποία είναι αρμόδια για τη σύσταση μιας εγκαταστάσεως και δεν συμμετέχουν σε άμεσες συναλλαγές με το ευρύ κοινό και δεν λαμβάνουν αμοιβή από πηγή εντός του συμβαλλόμενου μέρους υποδοχής (άρθρο 8.13, παράγραφος 2, στοιχείο α', σημείο i). Τα «πρόσωπα μετατιθέμενα ενδοεταιρικά» είναι φυσικά πρόσωπα που απασχολούνταν από νομικό πρόσωπο ενός συμβαλλόμενου μέρους ή, στην περίπτωση επαγγελματιών που παρέχουν

424 — Η υποσημείωση αυτή ενδέχεται να φέρει τον αριθμό 10 σε ορισμένες γλωσσικές εκδόσεις.

επιχειρηματικές υπηρεσίες, ήταν εταίροι σε αυτό τουλάχιστον επί ένα έτος και τα οποία μετατέθηκαν προσωρινά σε μια εγκατάσταση στο έδαφος του άλλου συμβαλλόμενου μέρους. Τα πρόσωπα αυτά μπορεί να είναι εκτελεστικά στελέχη, διευθυντικά στελέχη ή ειδικοί (άρθρο 8.13, παράγραφος 2, στοιχείο α', σημείο ii).

32. Όσον αφορά τα στελέχη και τους ασκούμενους πτυχιούχους, το άρθρο 8.14 ορίζει ότι για κάθε τομέα που ελευθερώνεται σύμφωνα με το τμήμα Γ και λαμβανομένων υπόψη τυχόν επιφυλάξεων που περιέχονται στον πίνακα συγκεκριμένων υποχρεώσεων του, κάθε συμβαλλόμενο μέρος πρέπει να επιτρέπει στους επιχειρηματίες (sic) του άλλου συμβαλλόμενου μέρους να απασχολούν προσωρινά στην εγκατάστασή τους φυσικά πρόσωπα του εν λόγω άλλου μέρους, υπό την προϋπόθεση ότι οι υπάλληλοι αυτοί είναι στελέχη ή ασκούμενοι πτυχιούχοι, όπως ορίζονται στο άρθρο 8.13. Η εν λόγω διάταξη επίσης θεσπίζει τις ανώτατες χρονικές περιόδους για τις οποίες επιτρέπεται η προσωρινή είσοδος και διαμονή για πρόσωπα μετατιθέμενα ενδοεταιρικά, επιχειρηματικούς επισκέπτες για σκοπούς εγκαταστάσεως και ασκούμενους πτυχιούχους. Μέτρα τα οποία δημιουργούν περιορισμούς ως προς τον συνολικό αριθμό των φυσικών προσώπων που μπορεί να μεταθέτει ένας επιχειρηματίας (sic) ως στελέχη ή ως ασκούμενους πτυχιούχους σε έναν συγκεκριμένο τομέα (υπό μορφή αριθμητικών ποσοστώσεων ή απαιτήσεως για εξέταση των οικονομικών αναγκών) ή περιορισμοί που εισάγουν διακρίσεις απαγορεύονται (άρθρο 8.14, παράγραφος 2).

33. Σύμφωνα με το άρθρο 8.15, κάθε συμβαλλόμενο μέρος πρέπει να επιτρέπει την προσωρινή είσοδο και διαμονή πωλητών επιχειρηματικών υπηρεσιών για διάστημα έως και ενενήντα ημερών σε οποιαδήποτε δωδεκάμηνη περίοδο (άρθρο 8.15).

34. Το τμήμα Ε («Κανονιστικό πλαίσιο») διαιρείται σε υποτμήματα που περιέχουν διατάξεις γενικής εφαρμογής· διατάξεις που αφορούν τους εγχώριους κανονισμούς· τις υπηρεσίες πληροφορικής· τις ταχυδρομικές υπηρεσίες· τις τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες· τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες· και τις υπηρεσίες διεθνών θαλάσσιων μεταφορών.

35. Το υποτμήμα 1 περιέχει διατάξεις γενικής εφαρμογής. Θεσπίζει υποχρεώσεις σχετικά με την αμοιβαία αναγνώριση επαγγελματικών προσόντων (άρθρο 8.16) και τη διαφάνεια (άρθρο 8.17). Καμία διάταξη του άρθρου 8.16 δεν πρέπει να εμποδίζει ένα συμβαλλόμενο μέρος να απαιτεί από τα φυσικά πρόσωπα να διαθέτουν τα αναγκαία προσόντα και/ή την επαγγελματική πείρα που καθορίζονται στο έδαφος στο οποίο παρέχεται η υπηρεσία για τον συγκεκριμένο τομέα δραστηριότητας (άρθρο 8.16, παράγραφος 1). Κάθε συμβαλλόμενο μέρος πρέπει να ανταποκρίνεται αμέσως σε όλα τα αιτήματα που υποβάλλονται από το άλλο συμβαλλόμενο μέρος για συγκεκριμένες πληροφορίες σχετικά με τα μέτρα γενικής εφαρμογής ή τις διεθνείς συμφωνίες που αφορούν ή επηρεάζουν το κεφάλαιο 8. Κάθε συμβαλλόμενο μέρος πρέπει να δημιουργεί επίσης ένα ή περισσότερα κέντρα πληροφόρησης, σύμφωνα με το άρθρο 14.4 (άρθρο 8.17).

36. Το υποτμήμα 2 αφορά τους εγχώριους κανονισμούς. Το εν λόγω υποτμήμα εφαρμόζεται σε μέτρα που αφορούν σχετικές με την έκδοση αδειών και τα προσόντα προϋποθέσεις και διαδικασίες οι οποίες επηρεάζουν τη διασυνοριακή παροχή υπηρεσιών· την εγκατάσταση, στο έδαφος των συμβαλλόμενων μερών, νομικών και φυσικών προσώπων· και την προσωρινή διαμονή φυσικών προσώπων στο έδαφος των συμβαλλόμενων μερών (άρθρο 8.18, παράγραφος 1), υπό την επιφύλαξη των ειδικών δεσμεύσεων που έχουν αναλάβει τα συμβαλλόμενα μέρη (άρθρο 8.18, παράγραφος 2).

37. Τα άρθρα 8.19 και 8.20 προβλέπουν υποχρεώσεις σχετικές με τις απαιτήσεις και τις διαδικασίες εκδόσεως αδειών και καταλληλότητας από πλευράς προσόντων, τη διαδικασία για τη χορήγηση άδειας και την εξασφάλιση ταχείας επανεξετάσεως των διοικητικών αποφάσεων που επηρεάζουν την εγκατάσταση, τη διασυνοριακή παροχή υπηρεσιών ή την προσωρινή διαμονή φυσικών προσώπων για επιχειρηματικούς σκοπούς και, εφόσον δικαιολογείται, την επιβολή των κατάλληλων μέτρων αποκαταστάσεως του εμπορίου.

38. Το υποτμήμα 3 αφορά τις υπηρεσίες πληροφορικής. Το άρθρο 8.21, παράγραφος 1, ορίζει ότι τα συμβαλλόμενα μέρη προσχωρούν στο μνημόνιο συμφωνίας που ορίζεται στις επόμενες παραγράφους του άρθρου 8.21 σε ό,τι αφορά την ελευθέρωση των υπηρεσιών πληροφορικής σύμφωνα με τα τμήματα Β και Δ. Το εν λόγω μνημόνιο συμφωνίας αφορά κατά κύριο λόγο την έννοια των υπηρεσιών πληροφορικής και των συναφών υπηρεσιών.

39. Το υποτμήμα 4 αφορά τις ταχυδρομικές υπηρεσίες. Σύμφωνα με το άρθρο 8.22, κάθε συμβαλλόμενο μέρος πρέπει να θεσπίζει ή να διατηρεί κατάλληλα μέτρα με σκοπό να αποτρέψει τους παρόχους ταχυδρομικών υπηρεσιών που, μόνοι τους ή από κοινού, αποτελούν κύριους παρόχους ταχυδρομικών υπηρεσιών στην αντίστοιχη αγορά, από την καθιέρωση ή τη συνέχιση αντιανταγωνιστικών πρακτικών. Σύμφωνα με το άρθρο 8.23, οι ρυθμιστικοί φορείς πρέπει να είναι διακριτοί από οποιονδήποτε πάροχο ταχυδρομικών υπηρεσιών και δεν είναι υπόλογοι στους εν λόγω παρόχους. Οι αποφάσεις των ρυθμιστικών αρχών και οι διαδικασίες που εφαρμόζονται από αυτές πρέπει να είναι αντικειμενικές και να ισχύουν έναντι όλων των συμμετεχόντων στην αγορά.

40. Το υποτμήμα 5 εφαρμόζεται για τα μέτρα που αφορούν τις συναλλαγές στον τομέα των τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών. Το εν λόγω υποτμήμα καθορίζει τις αρχές του κανονιστικού πλαισίου που διέπει τις τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες, οι οποίες ελευθερώνονται σύμφωνα με τα τμήματα Β έως Δ (ήτοι, τη διασυννοριακή παροχή υπηρεσιών, την εγκατάσταση και την προσωρινή παρουσία φυσικών προσώπων για επιχειρηματικούς σκοπούς) (άρθρο 8.24, παράγραφος 1). Τα άρθρα 8.26 έως 8.38 προβλέπουν ουσιαστικές υποχρεώσεις οι οποίες, μεταξύ άλλων, αφορούν την πρόσβαση σε δημόσια τηλεπικοινωνιακά δίκτυα και υπηρεσίες και τη χρησιμοποίηση αυτών, τη διασύνδεση, την κοινή χρήση εγκαταστάσεων τηλεπικοινωνιών και τη φορητότητα αριθμού. Τα άρθρα 8.41 και 8.42 ορίζουν υποχρεώσεις σχετικές, αφενός, με τις διαδικασίες εκδόσεως αδειών για την παροχή τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών και, αφετέρου, με τις διαδικασίες για την εκχώρηση και τη χρήση ανεπαρκών πόρων.

41. Το άρθρο 8.45 επιβάλλει γενική υποχρέωση διαφάνειας. Ειδικές υποχρεώσεις ειδικά για τη δημοσιοποίηση πληροφοριών προβλέπονται, επί παραδείγματι, στα άρθρα 8.29, παράγραφος 3, και 8.41, παράγραφος 2.

42. Το υποτμήμα 6 καθορίζει τις αρχές του ρυθμιστικού πλαισίου για όλες τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες που ελευθερώνονται σύμφωνα με τα τμήματα Β έως Δ (άρθρο 8.49, παράγραφος 1). Με το άρθρο 8.50, παράγραφοι 1 και 2, παρέχεται σε κάθε συμβαλλόμενο μέρος η δυνατότητα να θεσπίζει ή να διατηρεί μέτρα για προληπτικούς λόγους και τίθενται οι όροι υπό τους οποίους μπορεί να γίνεται αυτό. Σύμφωνα με το άρθρο 8.50, παράγραφος 4, κάθε συμβαλλόμενο μέρος πρέπει να καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια προκειμένου να εξασφαλίζει την ενσωμάτωση και την εφαρμογή στο έδαφός του σειράς αναφερόμενων σε αυτό προτύπων που αφορούν την εποπτεία του τραπεζικού τομέα, την εποπτεία του ασφαλιστικού τομέα, τους κανόνες για τις κινητές αξίες, καθώς και τη διαφάνεια και την ανταλλαγή πληροφοριών για φορολογικούς σκοπούς. Κατά το άρθρο 8.50, παράγραφος 5, κάθε συμβαλλόμενο μέρος μπορεί να ζητήσει, υπό προϋποθέσεις, την καταχώριση ή την αδειοδότηση των διασυννοριακών παρόχων χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών του αντισυμβαλλόμενου μέρους και των χρηματοπιστωτικών μέσων.

43. Το άρθρο 8.52 επιβάλλει σε κάθε συμβαλλόμενο μέρος την υποχρέωση να παρέχει, υπό προϋποθέσεις, στους παρόχους χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών του άλλου συμβαλλόμενου μέρους πρόσβαση στα συστήματα πληρωμών και συμψηφισμού που διαχειρίζονται δημόσιοι φορείς, καθώς και στα επίσημα μέσα χρηματοδοτήσεως και επαναχρηματοδοτήσεως που είναι διαθέσιμα στο πλαίσιο των συνήθων εμπορικών πράξεων.

44. Το άρθρο 8.53 αφορά τις νέες χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες. Με το εν λόγω άρθρο επιβάλλεται σε κάθε συμβαλλόμενο μέρος η υποχρέωση να επιτρέπει στους παρόχους χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών του αντισυμβαλλόμενου μέρους να παρέχουν οιαδήποτε νέα χρηματοπιστωτική υπηρεσία την παροχή της οποίας θα επέτρεπε το πρώτο μέρος στους δικούς του ομοειδείς παρόχους χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών χωρίς να απαιτεί πρόσθετη νομοθετική δράση.

45. Το άρθρο 8.54 αφορά ιδίως τη διαβίβαση πληροφοριών υπό ηλεκτρονική ή άλλη μορφή εντός και εκτός του εδάφους συμβαλλόμενου μέρους με σκοπό την επεξεργασία δεδομένων η οποία έχει ζητηθεί στο πλαίσιο των συνήθων εμπορικών πράξεων παρόχου χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών.

46. Στο υποτίμημα 7 καθορίζονται οι αρχές που αφορούν την ελευθέρωση των υπηρεσιών διεθνών θαλάσσιων μεταφορών σύμφωνα με τα τμήματα Β έως Δ. Στο άρθρο 8.56, παράγραφος 3, αποτυπώνεται η κοινή βούληση των συμβαλλόμενων μερών για εξασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής των αρχών της άνευ περιορισμών προσβάσεως σε φορτία στο πλαίσιο εμπορικών όρων, της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών διεθνών θαλάσσιων μεταφορών, καθώς και της εθνικής μεταχείρισεως στο πλαίσιο της παροχής των εν λόγω υπηρεσιών. Τα συμβαλλόμενα μέρη πρέπει να εφαρμόζουν την αρχή της άνευ περιορισμών προσβάσεως στις αγορές και στο εμπόριο διεθνών θαλάσσιων μεταφορών στο πλαίσιο εμπορικών όρων και επί ισότιμης βάσεως (άρθρο 8.56, παράγραφος 3, στοιχείο α'). Κάθε συμβαλλόμενο μέρος πρέπει να επιφυλάσσει στα πλοία που φέρουν τη σημαία του αντισυμβαλλόμενου μέρους ή τα οποία εκμεταλλεύονται πάροχοι υπηρεσιών του αντισυμβαλλόμενου μέρους, μεταχείριση όχι λιγότερο ευνοϊκή από αυτή που επιφυλάσσει στα δικά του πλοία ή στα πλοία τρίτων χωρών, εάν η τελευταία είναι ευνοϊκότερη, όσον αφορά, μεταξύ άλλων, την πρόσβαση στους λιμένες, τη χρήση των υποδομών και των βοηθητικών ναυτιλιακών υπηρεσιών των λιμένων, καθώς και τα σχετικά τέλη και επιβαρύνσεις, τις τελωνειακές διευκολύνσεις και την πρόσβαση σε αγκυροβόλια και εγκαταστάσεις για φόρτωση και εκφόρτωση. Το άρθρο 8.56, παράγραφος 5, ορίζει ότι κάθε συμβαλλόμενο μέρος πρέπει να επιτρέπει στους παρόχους υπηρεσιών διεθνών θαλάσσιων μεταφορών του αντισυμβαλλόμενου μέρους να διαθέτουν εγκατάσταση στο έδαφός του υπό όρους εγκαταστάσεως και λειτουργίας σύμφωνους με τους προβλεπόμενους στον πίνακα συγκεκριμένων υποχρεώσεων του. Κατά το άρθρο 8.56, παράγραφος 6, κάθε συμβαλλόμενο μέρος πρέπει να καθιστά διαθέσιμη στους παρόχους διεθνών θαλάσσιων μεταφορών του αντισυμβαλλόμενου μέρους, με εύλογους και αμερόληπτους όρους και προϋποθέσεις, τη χρήση των ακόλουθων υπηρεσιών στον λιμένα: α) πλοηγίσεως· β) ρυμουλκήσεως και παροχής βοήθειας με ρυμουλκά· γ) εφοδιασμού· δ) προμήθειας καυσίμων και ανεφοδιασμού με νερό· ε) συλλογής αποβλήτων και διαθέσεως έρματος· στ) υπηρεσιών λιμενάρχη· ζ) βοηθημάτων ναυσιπλοΐας· και η) χερσαίων υπηρεσιών απαραίτητων για τη λειτουργία των πλοίων.

47. Με το τμήμα ΣΤ («Ηλεκτρονικό εμπόριο») τα συμβαλλόμενα μέρη αναγνωρίζουν τη σημασία που έχει η διευκόλυνση της χρήσεως και της αναπτύξεως, καθώς και της εφαρμογής των κανόνων του ΠΟΕ στο ηλεκτρονικό εμπόριο· συμφωνούν επίσης να προωθήσουν την ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου μεταξύ τους, συνεργαζόμενα επίσης επί ζητημάτων που αναφέρονται στο πλαίσιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, σύμφωνα με τις διατάξεις του κεφαλαίου οκτώ (άρθρο 8.57, παράγραφοι 1 και 2). Τα συμβαλλόμενα μέρη συμφωνούν επίσης ότι η ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου πρέπει να είναι πλήρως συμβατή με τα διεθνή πρότυπα προστασίας των δεδομένων, ώστε να εξασφαλίζεται η εμπιστοσύνη των χρηστών του ηλεκτρονικού εμπορίου (άρθρο 8.57, παράγραφος 4).

48. Σύμφωνα με το άρθρο 8.58, τα συμβαλλόμενα μέρη δεν μπορούν να επιβάλλουν τελωνειακούς δασμούς στις ηλεκτρονικές συναλλαγές. Με το άρθρο 8.59 τα συμβαλλόμενα μέρη επιβεβαιώνουν ότι τα μέτρα που αφορούν την παροχή υπηρεσίας με χρήση ηλεκτρονικών μέσων εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των υποχρεώσεων που περιέχονται στις σχετικές διατάξεις του κεφαλαίου οκτώ, με την επιφύλαξη των εξαιρέσεων που ισχύουν για τις εν λόγω υποχρεώσεις.

49. Το τμήμα Ζ επιγράφεται «Εξαιρέσεις». Το άρθρο 8.62 εισάγει ρήτρα γενικών εξαιρέσεων. Με το άρθρο 8.63 τα συμβαλλόμενα μέρη δεσμεύονται να επανεξετάσουν το κεφάλαιο 8 και τους πίνακες συγκεκριμένων υποχρεώσεων τους το αργότερο τρία έτη μετά την έναρξη ισχύος της ΣΕΣΕΕΣ και, ακολούθως, ανά τακτά χρονικά διαστήματα.

50. Το άρθρο μόνο του παραρτήματος 8-A ορίζει ότι ο πίνακας συγκεκριμένων υποχρεώσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης παρατίθεται στα προσαρτήματα 8-A-1 έως 8-A-3. Τα εν λόγω προσαρτήματα αφορούν, αντιστοίχως, τον πίνακα συγκεκριμένων υποχρεώσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε σχέση με το άρθρο 8.7 (διασυννοιακή παροχή υπηρεσιών), το άρθρο 8.12 (εγκατάσταση) και τα άρθρα 8.14 και 8.15 (στελέχη και ασκούμενοι πτυχιούχοι και πωλητές επιχειρηματικών υπηρεσιών).

51. Στο παράρτημα 8-B ορίζεται ότι ο πίνακας συγκεκριμένων υποχρεώσεων της Σινγκαπούρης παρατίθεται στα προσαρτήματα 8-B-1 (συγκεκριμένες υποχρεώσεις) και 8-B-2 (χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες).

52. Το κεφάλαιο εννέα («Επενδύσεις») αποτελείται από δύο τμήματα. Το τμήμα Α περιέχει τις ουσιαστικές διατάξεις για την προστασία των επενδυτών και των επενδύσεών τους. Το τμήμα Β προβλέπει τον μηχανισμό επιλύσεως διαφορών μεταξύ επενδυτών και κράτους (στο εξής: ΕΔΕΚ) προκειμένου να εξασφαλίζεται η τήρηση των εν λόγω διατάξεων.

53. Για τους σκοπούς του κεφαλαίου εννέα, «καλυπτόμενη επένδυση» είναι η επένδυση η οποία ανήκει, άμεσα ή έμμεσα, ή ελέγχεται, άμεσα ή έμμεσα, από καλυπτόμενο επενδυτή του ενός συμβαλλόμενου μέρους στο έδαφος του άλλου συμβαλλόμενου μέρους (άρθρο 9.1, παράγραφος 1). «Καλυπτόμενος επενδυτής» είναι φυσικό ή νομικό πρόσωπο του ενός συμβαλλόμενου μέρους το οποίο έχει πραγματοποιήσει επένδυση στο έδαφος του άλλου συμβαλλόμενου μέρους (άρθρο 9.2). Ως «επένδυση» ορίζεται κάθε στοιχείο ενεργητικού που έχει τα χαρακτηριστικά επενδύσεως, στα οποία συμπεριλαμβάνονται χαρακτηριστικά όπως η δέσμευση κεφαλαίων ή άλλων πόρων, η προσδοκία κέρδους ή ωφέλειας, η ανάληψη κινδύνου ή η καθορισμένη διάρκεια (άρθρο 9.1, παράγραφος 1). Στο άρθρο 9.1, παράγραφος 1, στοιχεία δ' έως η', απαριθμούνται οι μορφές που μπορεί να λάβει μια επένδυση.

54. Το κεφάλαιο εννέα ισχύει ανεξαρτήτως του αν οι επενδύσεις αυτές πραγματοποιήθηκαν πριν ή μετά την έναρξη ισχύος της ΣΕΣΕΕΣ (άρθρο 9.2, παράγραφος 1).

55. Το άρθρο 9.3, παράγραφος 1, προβλέπει την υποχρέωση της εθνικής μεταχείρισεως: κάθε συμβαλλόμενο μέρος πρέπει να εξασφαλίζει στους καλυπτόμενους επενδυτές του αντισυμβαλλόμενου μέρους και στις καλυπτόμενες επενδύσεις τους μεταχείριση εντός του εδάφους του όχι λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν που επιφυλάσσει, σε παρόμοιες καταστάσεις, στους δικούς του επενδυτές και στις επενδύσεις τους σε ό,τι αφορά τη λειτουργία, τη διαχείριση, την υλοποίηση, τη διατήρηση, τη χρήση, την αξιοποίηση και την πώληση ή άλλου είδους διάθεση των επενδύσεών τους. Το άρθρο 9.3, παράγραφος 3, προβλέπει ορισμένες εξαιρέσεις και καθορίζει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες ένα συμβαλλόμενο μέρος μπορεί να θεσπίζει ή να διατηρεί μέτρα που συνεπάγονται λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση.

56. Το άρθρο 9.4 επιβάλλει σε κάθε συμβαλλόμενο μέρος την υποχρέωση να εξασφαλίζει εντός του εδάφους του στις καλυπτόμενες επενδύσεις του αντισυμβαλλόμενου μέρους θεμιτή και δίκαιη μεταχείριση και πλήρη προστασία και ασφάλεια (άρθρο 9.4, παράγραφος 1) – η τελευταία φράση αναφέρεται μόνο στην υποχρέωση συμβαλλόμενου μέρους που αφορά τη φυσική ασφάλεια των καλυπτόμενων επενδυτών και επενδύσεων (άρθρο 9.4, παράγραφος 4). Προς εξασφάλιση της συμμορφώσεως με την εν λόγω υποχρέωση, το άρθρο 9.4, παράγραφος 2, ορίζει ότι κανένα συμβαλλόμενο μέρος δεν θεσπίζει μέτρα τα οποία συνιστούν: α) αρνησιδικία σε αστικές, ποινικές και διοικητικές διαδικασίες· β) ουσιώδη προσβολή του δικαιώματος για δίκαιη δίκη· γ) προδήλως αυθαίρετη συμπεριφορά· δ) παρενόχληση, καταναγκασμό, κατάχρηση εξουσίας ή παρόμοια κακόπιστη συμπεριφορά· ή ε) διάψευση της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης καλυπτόμενου επενδυτή η οποία είναι αποτέλεσμα συγκεκριμένων ή σαφών δηλώσεων στις οποίες προέβη συμβαλλόμενο μέρος με σκοπό να παρακινήσει τον επενδυτή να πραγματοποιήσει την επένδυση και στις οποίες στηρίχθηκε εύλογα ο καλυπτόμενος επενδυτής.

57. Το άρθρο 9.5, παράγραφος 1, ορίζει ότι στους καλυπτόμενους επενδυτές ενός συμβαλλόμενου μέρους οι οποίοι υφίστανται απώλειες λόγω πολέμου ή άλλης ένοπλης συγκρούσεως, επαναστάσεως, καταστάσεως εθνικής έκτακτης ανάγκης, εξεγέρσεως, στάσεως ή ταραχών στο έδαφος του αντισυμβαλλόμενου μέρους παρέχεται από το εν λόγω αντισυμβαλλόμενο μέρος, όσον αφορά την αποκατάσταση, την αποζημίωση ή άλλου είδους διευθέτηση, μεταχείριση όχι λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν που παρέχεται από το εν λόγω μέρος στους δικούς του επενδυτές ή στους επενδυτές τρίτης χώρας, εάν η τελευταία αυτή μεταχείριση είναι ευνοϊκότερη για τον συγκεκριμένο καλυπτόμενο επενδυτή. Με το άρθρο 9.5, παράγραφος 2 επιβάλλεται στα συμβαλλόμενα μέρη η υποχρέωση να παρέχουν αποκατάσταση ή αποζημίωση σε περίπτωση επιτάξεως ή καταστροφής της καλυπτόμενης επενδύσεως.

58. Κατά το άρθρο 9.6, παράγραφος 1, κανένα συμβαλλόμενο μέρος δεν μπορεί να προβαίνει, άμεσα ή έμμεσα, σε εθνικοποίηση, απαλλοτρίωση ή λήψη μέτρων αποτελέσματος ισοδυνάμου με εθνικοποίηση ή απαλλοτρίωση των καλυπτόμενων επενδύσεων που έχουν πραγματοποιήσει οι καλυπτόμενοι επενδυτές του αντισυμβαλλόμενου μέρους, εκτός εάν αυτό γίνεται: α) για σκοπό δημοσίου συμφέροντος· β) σύμφωνα με τη δέουσα νομική διαδικασία· γ) χωρίς διακρίσεις· και δ) έναντι άμεσης, επαρκούς και αποτελεσματικής αποζημιώσεως, σύμφωνα με το άρθρο 9.6, παράγραφος 2. Το άρθρο 9.6, παράγραφος 2, ορίζει τον τρόπο προσδιορισμού του ύψους της αποζημιώσεως. Το άρθρο 9.6 δεν εφαρμόζεται ως προς την έκδοση υποχρεωτικών αδειών σε σχέση με δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, στον βαθμό κατά τον οποίο η εν λόγω έκδοση συνάδει με τη Συμφωνία TRIPS (άρθρο 9.6, παράγραφος 3). Το άρθρο 9.6, παράγραφος 4, αφορά την εξέταση όλων των μέτρων απαλλοτριώσεως ή αποτιμήσεως από δικαστική ή άλλη ανεξάρτητη αρχή του συμβαλλόμενου μέρους που λαμβάνει το μέτρο.

59. Το άρθρο 9.7 ορίζει ότι κάθε συμβαλλόμενο μέρος πρέπει να επιτρέπει την πραγματοποίηση όλων των μεταφορών που σχετίζονται με καλυπτόμενη επένδυση σε ελευθέρως μετατρέψιμο νόμισμα χωρίς περιορισμό ή καθυστέρηση (άρθρο 9.7, παράγραφος 1). Ωστόσο, καμία διάταξη του άρθρου 9.7 δεν πρέπει να ερμηνεύεται ως εμποδίζουσα τα συμβαλλόμενα μέρη να εφαρμόζουν με δίκαιο τρόπο και χωρίς διακρίσεις τη νομοθεσία τους που αφορά τα ζητήματα που προσδιορίζονται στα στοιχεία α' έως ζ', του άρθρου 9.7, παράγραφος 2 (άρθρο 9.7, παράγραφος 2).

60. Οι λοιπές διατάξεις του τμήματος Α αφορούν την υποκατάσταση (άρθρο 9.8), τη λήξη (άρθρο 9.9) και τη σχέση της ΣΕΣΕΕΣ με άλλες συμφωνίες (άρθρο 9.10). Ειδικότερα, το άρθρο 9.9 ορίζει ότι, σε περίπτωση λήξεως της ΣΕΣΕΕΣ σύμφωνα με το άρθρο 17.13, το κεφάλαιο εννέα συνεχίζει να ισχύει για επιπλέον διάστημα είκοσι ετών από την ημερομηνία λήξεως της ΣΕΣΕΕΣ όσον αφορά τις καλυπτόμενες επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν πριν από την εν λόγω ημερομηνία. Το άρθρο 9.10, παράγραφος 1, ορίζει ότι κατά την έναρξη ισχύος της ΣΕΣΕΕΣ παύουν να ισχύουν οι μεταξύ κρατών μελών της Ένωσης και Σιγκαπούρης συμφωνίες που παρατίθενται στο παράρτημα 9-Δ (συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων που απορρέουν από αυτές) και αντικαθίστανται από τη ΣΕΣΕΕΣ. Η υποσημείωση 19⁴²⁵ προσθέτει ότι οι εν λόγω συμφωνίες θεωρείται ότι παύουν να ισχύουν λόγω της ΣΕΣΕΕΣ, κατά την έννοια του άρθρου 59, παράγραφος 1, στοιχείο α', της Συμβάσεως της Βιέννης περί του δικαίου των Συνθηκών. Οι λοιπές παράγραφοι του άρθρου 9.10 αφορούν κυρίως τις συνέπειες της προσωρινής εφαρμογής της ΣΕΣΕΕΣ επί της εφαρμογής των διατάξεων των συμφωνιών που παρατίθενται στο παράρτημα 9-Δ.

61. Το τμήμα Β του κεφαλαίου εννέα εφαρμόζεται σε διαφορές μεταξύ υπηκόου του ενός συμβαλλόμενου μέρους και του αντισυμβαλλόμενου μέρους οι οποίες αφορούν μεταχείριση (συμπεριλαμβανομένης της παραλείψεως) η οποία φέρεται να αντιβαίνει στις διατάξεις του τμήματος Α, κατά τρόπον ώστε να προκαλείται απώλεια ή ζημία στον προσφεύγοντα ή στην τοπικά εγκατεστημένη εταιρεία του (άρθρο 9.11, παράγραφος 1).

425 — Η υποσημείωση αυτή ενδέχεται να φέρει τον αριθμό 51 σε ορισμένες γλωσσικές εκδόσεις.

62. Το άρθρο 9.12 ορίζει ότι προτιμώμενος τρόπος επιλύσεως των διαφορών είναι ο φιλικός διακανονισμός μέσω διαπραγματεύσεων. Το άρθρο 9.14 ορίζει ότι τα διάδικα μέρη μπορούν ανά πάσα στιγμή να συμφωνήσουν να προσφύγουν σε διαμεσολάβηση ή σε άλλες μορφές εναλλακτικής επιλύσεως διαφορών. Στην περίπτωση κατά την οποία μια διαφορά δεν μπορεί να επιλυθεί με φιλικά μέσα, ο προσφεύγων του συμβαλλόμενου μέρους υποβάλλει, εντός καθορισμένης προθεσμίας, στο αντισυμβαλλόμενο μέρος αίτηση για τη διεξαγωγή διαβουλεύσεων (άρθρο 9.13). Εάν η διαφορά δεν μπορέσει να διευθετηθεί εντός τριών μηνών από της υποβολής της αιτήσεως για διαβουλεύσεις, ο προσφεύγων μπορεί να κοινοποιήσει εγγράφως την πρόθεσή του για προσφυγή σε διαιτησία (άρθρο 9.15). Στην περίπτωση κατά την οποία η εν λόγω έγγραφη κοινοποίηση έχει αποσταλεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να προβεί σε προσδιορισμό του προσώπου κατά του οποίου στρέφεται η διαδικασία (δηλαδή του καθού), εντός συγκεκριμένης προθεσμίας και να ενημερώσει αμέσως τον προσφεύγοντα σχετικώς (άρθρο 9.15, παράγραφος 2). Εάν δεν έχει ληφθεί σχετική απόφαση, το άρθρο 9.15, παράγραφος 3, ορίζει κατ' ουσίαν ότι ο καθού προσδιορίζεται σύμφωνα με την έγγραφη κοινοποίηση προθέσεως για προσφυγή σε διαιτησία.

63. Το νωρίτερο τρεις μήνες μετά την ημερομηνία κοινοποιήσεως προθέσεως για προσφυγή σε διαιτησία, ο προσφεύγων δύναται, κατά τους όρους του άρθρου 9.17 και υπό την επιφύλαξη άλλων προϋποθέσεων δικαιοδοσίας (άρθρο 9.17, παράγραφος 5), να κινήσει διαδικασία βάσει ενός εκ των μηχανισμών επιλύσεως διαφορών του άρθρου 9.16, παράγραφος 1. Οι εν λόγω μηχανισμοί εμπερικλείουν τη διαιτησία υπό την αιγίδα του Διεθνούς Κέντρου για τον Διακανονισμό των Διαφορών από Επενδύσεις, από διαιτητικό δικαστήριο που έχει συσταθεί σύμφωνα με τους κανόνες διαιτησίας της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για το Διεθνές Εμπορικό Δίκαιο ή από άλλο διαιτητικό όργανο ή σύμφωνα με οποιουσδήποτε άλλους κανόνες διαιτησίας εάν τα διάδικα μέρη συμφωνήσουν επ' αυτού.

64. Τα άρθρα 9.18 έως 9.21 αφορούν, αντιστοίχως τη σύσταση του διαιτητικού δικαστηρίου· το εφαρμοστέο δίκαιο και τους κανόνες ερμηνείας· και τις αξιώσεις που στερούνται εμφανώς νομικής αξίας ή είναι νομικά αβάσιμες.

65. Όταν το δικαστήριο εκδίδει διαιτητική απόφαση με την οποία διαπιστώνεται παράβαση των διατάξεων του κεφαλαίου εννέα, μπορεί να επιδικάσει, χωριστά ή σε συνδυασμό, μόνο α) χρηματική αποζημίωση (εντός των ορίων του άρθρου 9.24, παράγραφος 2) και τυχόν τόκους και β) επιστροφή περιουσιακών στοιχείων, υπό την προϋπόθεση ότι ο καθού μπορεί να καταβάλει χρηματική αποζημίωση και τυχόν τόκους αντί της επιστροφής (άρθρο 9.24, παράγραφος 1). Δεν επιδικάζονται αποζημιώσεις με χαρακτήρα ποινής (άρθρο 9.24, παράγραφος 2). Τα άρθρα 9.25 και 9.26 αφορούν, αντιστοίχως, την αποζημίωση ή άλλη μορφή αποκαταστάσεως και τις δαπάνες.

66. Το άρθρο 9.27 αφορά τη δεσμευτική ισχύ της διαιτητικής αποφάσεως και τη συμμόρφωση με αυτή.

67. Σύμφωνα με το άρθρο 9.28, παράγραφος 1, κανένα συμβαλλόμενο μέρος δεν πρέπει να παρέχει διπλωματική προστασία, ούτε να εγείρει απαίτηση σε διεθνές επίπεδο για διαφορά την οποία ένας από τους επενδυτές του και το αντισυμβαλλόμενο μέρος έχουν συμφωνήσει να υποβάλουν ή έχουν υποβάλει σε διαιτησία βάσει του τμήματος Β, εκτός εάν το εν λόγω αντισυμβαλλόμενο μέρος δεν έχει τηρήσει ή δεν έχει συμμορφωθεί με τη διαιτητική απόφαση που εκδόθηκε επί της διαφοράς αυτής. Για τους σκοπούς του άρθρου 9.28, παράγραφος 1, η διπλωματική προστασία δεν περιλαμβάνει τις άτυπες διπλωματικές επαφές που πραγματοποιούνται με αποκλειστικό σκοπό τη διευκόλυνση της διευθετήσεως της διαφοράς. Ωστόσο, το άρθρο 9.28, παράγραφος 1, δεν αποκλείει τη δυνατότητα συμβαλλόμενου μέρους να προσφεύγει στις διαδικασίες επιλύσεως διαφορών που του κεφαλαίου δεκαπέντε προκειμένου για μέτρο γενικής εφαρμογής, ακόμη και αν το μέτρο αυτό φέρεται να αντιβαίνει τους όρους της ΣΕΣΕΕΣ ως προς συγκεκριμένη επένδυση για την οποία έχει κινηθεί διαδικασία διαιτησίας.

68. Τα παραρτήματα του κεφαλαίου εννέα αφορούν τα ακόλουθα ζητήματα: απαλλοτρίωση (παραρτήματα 9-Α έως 9-Γ)· κατάλογο συμφωνιών που έχουν συναφθεί μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ και της Σιγκαπούρης (παράρτημα 9-Δ)· μηχανισμό διαμεσολαβήσεως για διαφορές μεταξύ επενδυτών και κράτους (παράρτημα 9-Ε)· κώδικα δεοντολογίας για τους διαιτητές και τους διαμεσολαβητές (παράρτημα 9-ΣΤ)· και κανόνες σχετικούς με την πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα, τις ακροάσεις και τη δυνατότητα τρίτων να υποβάλλουν παρατηρήσεις (παράρτημα 9-Ζ).

69. Το κεφάλαιο 10 («Δημόσιες συμβάσεις») και τα εννέα του παραρτήματα παρέχουν πλαίσιο για τις διαδικασίες συνάψεως δημόσιων συμβάσεων που διοργανώνονται από τα συμβαλλόμενα μέρη. Για τους σκοπούς του κεφαλαίου δέκα, ως «καλυπτόμενη σύμβαση» νοείται σύμβαση που συνάπτεται i) προς εξυπηρέτηση σκοπών του Δημοσίου για την προμήθεια αγαθών, υπηρεσιών ή οποιουδήποτε συνδυασμού αυτών, υπό οποιαδήποτε μορφή συμβάσεως της οποίας η αξία, όπως εκτιμάται, είναι τουλάχιστον ίση με τα κατώτατα όρια που προσδιορίζονται στα παραρτήματα 10-Α έως 10-Ζ· ii) από αναθέτουσα αρχή και η οποία iii) δεν αποκλείεται κατά τα λοιπά από την κάλυψη (άρθρο 10.2, παράγραφος 2). Το άρθρο 10.2, παράγραφος 3, ορίζει τις περιπτώσεις στις οποίες το κεφάλαιο 10 δεν εφαρμόζεται (εκτός εάν προβλέπεται διαφορετικά στα παραρτήματα 10-Α έως 10-Ζ).

70. Στο άρθρο 10.3 ρυθμίζεται η ασφάλεια και προβλέπονται γενικές εξαιρέσεις.

71. Το άρθρο 10.4 ορίζει τις γενικές αρχές που διέπουν τις δημόσιες συμβάσεις. Ειδικότερα, το άρθρο 10.4, παράγραφοι 1 και 2, προβλέπει τις υποχρεώσεις εθνικής μεταχειρίσεως και άλλες μορφές υποχρεώσεων μη διακριτικής μεταχειρίσεως. Κατά το άρθρο 10.4, παράγραφος 7, οι εν λόγω διατάξεις δεν εφαρμόζονται σε μέτρα που δεν αφορούν ειδικά τις δημόσιες συμβάσεις.

72. Το άρθρο 10.5 εισάγει κανόνες για τις πληροφορίες που πρέπει να δημοσιεύονται από κάθε συμβαλλόμενο μέρος σε σχέση με το οικείο σύστημα δημοσίων συμβάσεων.

73. Για κάθε καλυπτόμενη δημόσια σύμβαση, η αναθέτουσα αρχή πρέπει να δημοσιεύει προκήρυξη σχεδιαζόμενης συμβάσεως (άρθρο 10.6, παράγραφος 1) η οποία πρέπει να περιλαμβάνει τις πληροφορίες που απαριθμούνται στο άρθρο 10.6, παράγραφος 2. Επιπλέον, για κάθε σχεδιαζόμενη σύμβαση πρέπει να δημοσιεύεται περίληψη της προκηρύξεως (άρθρο 10.6, παράγραφος 3). Το άρθρο 10.7 προβλέπει υποχρεώσεις σχετικές με το είδος των όρων που η αναθέτουσα αρχή δύναται (ή όχι) να θέτει για τη συμμετοχή σε διαγωνισμό· προβλέπει επίσης τον τρόπο κατά τον οποίο η αναθέτουσα αρχή θα κρίνει αν ένας πάροχος πληροί τους όρους συμμετοχής· τέλος, προβλέπει τους λόγους για τους οποίους συμβαλλόμενο μέρος μπορεί να αποκλείσει έναν πάροχο. Το άρθρο 10.8 αφορά την πρόκριση των παρόχων. Το άρθρο 10.9 προβλέπει όρους σχετικούς με τις τεχνικές προδιαγραφές και τα τεύχη δημοπρατήσεως. Το άρθρο 10.10 αφορά την ανάγκη παροχής επαρκούς χρόνου στους παρόχους για την προετοιμασία και την υποβολή αιτήσεων συμμετοχής και προσφορών. Το άρθρο 10.11 εφαρμόζεται στη διεξαγωγή των διαπραγματεύσεων. Το άρθρο 10.12 ορίζει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες αναθέτουσα αρχή μπορεί να προσφύγει σε διαγωνισμό με κλειστή διαδικασία και να επιλέξει να μην εφαρμόσει κάποιες από τις εγγυήσεις του κεφαλαίου δέκα. Το άρθρο 10.14 περιλαμβάνει κανόνες για την εξέταση των προσφορών και την ανάθεση των συμβάσεων. Το άρθρο 10.15 προβλέπει υποχρεώσεις σε σχέση με τις πληροφορίες που αναθέτουσα αρχή πρέπει είτε να παρέχει στους μετέχοντες παρόχους είτε να δημοσιεύει.

74. Το άρθρο 10.16, παράγραφος 1, επιβάλλει σε κάθε συμβαλλόμενο μέρος την υποχρέωση, κατ' αίτηση του αντισυμβαλλόμενου μέρους, να παρέχει αμελλητί τις αναγκαίες πληροφορίες που επιτρέπουν να διαπιστωθεί αν η σύναψη της συμβάσεως έγινε κατά τρόπο δίκαιο, αμερόληπτο και σύμφωνο με τις διατάξεις του κεφαλαίου δεκαπέντε. Σε καθορισμένες περιπτώσεις αποκλείεται η κοινοποίηση πληροφοριών (άρθρο 10.6, παράγραφος 2).

75. Το άρθρο 10.17 καθορίζει απαιτήσεις σχετικά με το είδος της διοικητικής ή δικαστικής διαδικασίας προσφυγής η οποία πρέπει να προβλέπεται από κάθε συμβαλλόμενο μέρος, τους όρους υπό τους οποίους πρέπει να διενεργείται ο εν λόγω έλεγχος καθώς και τη διαδικασία που πρέπει να εφαρμόζεται.

76. Τα παραρτήματα του κεφαλαίου δέκα αφορούν: τις κεντρικές αναθέτουσες αρχές σύμφωνα με τις διατάξεις της ΣΕΣΕΕΣ (παράρτημα 10-A)· τις περιφερειακές ή τοπικές αναθέτουσες αρχές σύμφωνα με τις διατάξεις της ΣΕΣΕΕΣ (παράρτημα 10-B)· τις δημόσιες υπηρεσίες και άλλους φορείς που αναθέτουν συμβάσεις σύμφωνα με τις διατάξεις της ΣΕΣΕΕΣ (παράρτημα 10-Γ)· τα καλυπτόμενα αγαθά (παράρτημα 10-Δ)· τις καλυπτόμενες υπηρεσίες (παράρτημα 10-E)· τις καλυπτόμενες κατασκευαστικές υπηρεσίες και συμβάσεις παραχωρήσεως έργων (παράρτημα 10-ΣΤ)· τις γενικές επισημάνσεις και παρεκκλίσεις από τις διατάξεις του άρθρου 10.4 (γενικές αρχές) (παράρτημα 10-Z)· τα μέσα δημοσιεύσεως (παράρτημα 10-H)· και τις συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα (παράρτημα 10-I).

77. Το κεφάλαιο ένδεκα, «Διανοητική ιδιοκτησία», σκοπεί στη διευκόλυνση της παραγωγής και της εμπορίας καινοτόμων και δημιουργικών προϊόντων και της παροχής υπηρεσιών μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών καθώς και στην αύξηση των οφελών από το εμπόριο και τις επενδύσεις μέσω κατάλληλου και αποτελεσματικού επιπέδου προστασίας των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας και μέτρων για την αποτελεσματική επιβολή αυτών των δικαιωμάτων (άρθρο 11.1, παράγραφος 1). Οι σκοποί και οι αρχές του μέρους I της Συμφωνίας TRIPS (ιδίως τα άρθρα 7 και 8) ισχύουν *mutatis mutandis* ως προς το κεφάλαιο ένδεκα (άρθρο 11.1, παράγραφος 2).

78. Το τμήμα Α αφορά το πεδίο εφαρμογής του κεφαλαίου ένδεκα, τους σχετικούς ορισμούς και την ανάλυση των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας. Το άρθρο 11.2, παράγραφος 1, ορίζει ότι το κεφάλαιο ένδεκα συμπληρώνει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των συμβαλλόμενων μερών εκ της Συμφωνίας TRIPS και άλλων διεθνών συνθηκών για θέματα διανοητικής ιδιοκτησίας στις οποίες αμφότερα μετέχουν. Για τους σκοπούς του κεφαλαίου ένδεκα, ως «δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας» νοούνται όλοι οι τομείς διανοητικής ιδιοκτησίας που αναφέρονται στα τμήματα 1 έως 7 του μέρους II της Συμφωνίας TRIPS, και συγκεκριμένα: δικαίωμα του δημιουργού και συγγενικά δικαιώματα· δικαιώματα ευρεσιτεχνίας· εμπορικά σήματα· σχέδια· διατάξεις (τοπογραφίες) ολοκληρωμένων κυκλωμάτων· γεωγραφικές ενδείξεις· και η προστασία μη αποκαλυφθεισών πληροφοριών [άρθρο 11.2, παράγραφος 2, στοιχείο α', σημεία i έως vii, αντιστοίχως], καθώς και δικαιώματα επί φυτικών ποικιλιών [άρθρο 11.2, παράγραφος 2, στοιχείο β']. Σύμφωνα με το άρθρο 11.3, κάθε συμβαλλόμενο μέρος είναι ελεύθερο να θεσπίζει δικό του σύστημα όσον αφορά την ανάλυση των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας, με την επιφύλαξη των συναφών διατάξεων της Συμφωνίας TRIPS.

79. Κάθε υποτμήμα του τμήματος Β πραγματεύεται συγκεκριμένο δικαίωμα διανοητικής ιδιοκτησίας (ή σύνολο δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας).

80. Το υποτμήμα Α επιγράφεται «Δικαιώματα δημιουργού και συγγενή δικαιώματα». Σύμφωνα με το άρθρο 11.4 («Χορήγηση προστασίας»), τα συμβαλλόμενα μέρη πρέπει να συμμορφώνονται με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που ορίζονται σε άλλες διεθνείς συμβάσεις, και συγκεκριμένα: στη Σύμβαση της Βέρνης για την προστασία των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων· τη Συνθήκη του ΠΟΔΙ για την πνευματική ιδιοκτησία· τη Συνθήκη του ΠΟΔΙ για τις εκτελέσεις και τα φωνογραφήματα· και τη Συμφωνία TRIPS. Το άρθρο 11.5 ορίζει τη χρονική διάρκεια προστασίας του καλυπτόμενου δικαιώματος του δημιουργού και των συγγενικών δικαιωμάτων.

81. Οι λοιπές διατάξεις του υποτμήματος Α αφορούν το δικαίωμα ενιαίας και δίκαιης αμοιβής των παραγωγών φωνογραφημάτων (άρθρο 11.6), τις πρακτικές και τις πολιτικές όσον αφορά τα δικαιώματα παρακολούθησεως των καλλιτεχνών (άρθρο 11.7), τη διαθεσιμότητα κατάλληλης έννομης προστασίας και αποτελεσματικών ένδικων βοηθημάτων έναντι της εξουδετερώσεως των τεχνολογικών μέτρων που οι δικαιούχοι χρησιμοποιούν στα έργα, στις εκτελέσεις και στα φωνογραφήματα, στο

πλαίσιο της ασκήσεως των δικαιωμάτων τους, και τα οποία περιορίζουν πράξεις που δεν έχουν εγκριθεί από τους εν λόγω δικαιούχους ή δεν επιτρέπονται από την εγχώρια νομοθεσία (άρθρο 11.9), καθώς και την προστασία των πληροφοριών ηλεκτρονικής μορφής σχετικά με το καθεστώς των δικαιωμάτων (άρθρο 11.10).

82. Το υποτίμημα Β επιγράφεται «Εμπορικά σήματα». Κατά το άρθρο 11.12, κάθε συμβαλλόμενο μέρος πρέπει να καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια προκειμένου να συμμορφώνεται με τη συνθήκη για το δίκαιο των σημάτων (η οποία συνήφθη στη Γενεύη στις 27 Οκτωβρίου 1994) και τη συνθήκη της Σινγκαπούρης για το δίκαιο των σημάτων (η οποία συνήφθη στη Σινγκαπούρη στις 27 Μαρτίου 2006). Κάθε συμβαλλόμενο μέρος θέτει σε εφαρμογή σύστημα καταχωρίσεως εμπορικών σημάτων, στο πλαίσιο του οποίου η αρμόδια για τα εμπορικά σήματα διοικητική αρχή αιτιολογεί γραπτώς τυχόν άρνηση καταχωρίσεως εμπορικού σήματος. Ο αιτών πρέπει να έχει τη δυνατότητα να προσφύγει κατά της αρνήσεως αυτής ενώπιον δικαστικής αρχής· πρέπει να παρέχεται η δυνατότητα σε τρίτους να ασκούν ανακοπή κατά των αιτήσεων καταχωρίσεως σήματος και κάθε συμβαλλόμενο μέρος πρέπει να παρέχει στο κοινό πρόσβαση σε ηλεκτρονική βάση δεδομένων που περιλαμβάνει τις αιτήσεις και τις καταχωρίσεις των εμπορικών σημάτων (άρθρο 11.13). Τα συμβαλλόμενα μέρη πρέπει να προστατεύουν τα γνωστά εμπορικά σήματα σύμφωνα με τη Συμφωνία TRIPS (άρθρο 11.14). Στο άρθρο 11.15 προβλέπονται οι εξαιρέσεις από τα δικαιώματα που πηγάζουν από εμπορικό σήμα.

83. Το υποτίμημα Γ («Γεωγραφικές ενδείξεις») εφαρμόζεται σε σχέση με την αναγνώριση και την προστασία των γεωγραφικών ενδείξεων οίνων, οινοπνευματωδών ποτών, γεωργικών προϊόντων και τροφίμων που προέρχονται από τα συμβαλλόμενα μέρη (άρθρο 11.16, παράγραφος 1). Με την έναρξη ισχύος της ΣΕΣΣΕΕΣ κάθε συμβαλλόμενο μέρος θέτει σε εφαρμογή συστήματα για την καταχώριση και την προστασία των γεωγραφικών ενδείξεων στο έδαφός του, για τις κατηγορίες των προϊόντων για τις οποίες το κρίνει σκόπιμο (άρθρο 11.17). Άλλες διατάξεις αφορούν ζητήματα όπως το πεδίο εφαρμογής της προστασίας των γεωγραφικών ενδείξεων (άρθρο 11.19) ή τα πρόσωπα που μπορούν να κάνουν χρήση προστατευόμενης γεωγραφικής ενδείξεως (άρθρο 11.20).

84. Το υποτίμημα Δ επιγράφεται «Σχέδια». Τα συμβαλλόμενα μέρη εισάγουν ρυθμίσεις για την προστασία νέων ή πρωτότυπων σχεδίων που έχουν δημιουργηθεί κατά τρόπο ανεξάρτητο. Η εν λόγω προστασία πρέπει να παρέχεται μέσω της καταχωρίσεως και να απονέμει στους κατόχους αποκλειστικά δικαιώματα (άρθρο 11.24, παράγραφος 1). Στο άρθρο 11.25 καθορίζεται το εύρος των δικαιωμάτων των οποίων απολαύει ο κάτοχος προστατευόμενου σχεδίου. Η χρονική διάρκεια της παρεχόμενης προστασίας πρέπει να είναι τουλάχιστον 10 έτη από την ημερομηνία υποβολής της αιτήσεως (άρθρο 11.26). Το άρθρο 11.27 αφορά περιορισμένες εξαιρέσεις όσον αφορά την προστασία των σχεδίων. Στο άρθρο 11.28 εξετάζεται η σχέση μεταξύ προστατευόμενων σχεδίων και δικαιώματος του δημιουργού.

85. Το υποτίμημα Ε επιγράφεται «Διπλώματα ευρεσιτεχνίας». Με το άρθρο 11.29 τα συμβαλλόμενα μέρη υπενθυμίζουν τις υποχρεώσεις τους που απορρέουν από τη Συνθήκη συνεργασίας για τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας και, όπου κρίνεται σκόπιμο, δεσμεύονται να καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια προκειμένου να συμμορφώνονται με τα άρθρα 1 έως 16 της συνθήκης για το δίκαιο ευρεσιτεχνίας κατά τρόπο που να συνάδει με την εγχώρια νομοθεσία και τις διαδικασίες τους. Τα συμβαλλόμενα μέρη δεσμεύονται επίσης να τηρούν την απόφαση του Γενικού Συμβουλίου του ΠΟΕ, της 30ής Αυγούστου 2003, σχετικά με την εφαρμογή της παραγράφου 6 της δήλωσης της Ντόχα για τη Συμφωνία TRIPS και τη δημόσια υγεία, καθώς και την απόφαση του Γενικού Συμβουλίου του ΠΟΕ, της 6ης Δεκεμβρίου 2005, σχετικά με την τροποποίηση της Συμφωνίας TRIPS. Το άρθρο 11.31 ορίζει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες τα συμβαλλόμενα μέρη πρέπει να παρέχουν τη δυνατότητα παρατάσεως της διάρκειας των δικαιωμάτων που πηγάζουν από δίπλωμα ευρεσιτεχνίας.

86. Το υποτίμημα ΣΤ («Προστασία των δεδομένων δοκιμής») αφορά την προστασία των δεδομένων δοκιμής που υποβάλλονται με σκοπό την έκδοση διοικητικής εγκρίσεως κυκλοφορίας για τη διάθεση στην αγορά φαρμακευτικού προϊόντος ή γεωργικού χημικού προϊόντος, αντιστοίχως (άρθρα 11.33 και 11.34).

87. Με τη μοναδική διάταξη του υποτμήματος Z («Φυτικές ποικιλίες») τα συμβαλλόμενα μέρη υπενθυμίζουν τις υποχρεώσεις τους οι οποίες απορρέουν από τη Διεθνή σύμβαση για την προστασία των νέων ποικιλιών φυτών, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητάς τους να εφαρμόσουν την προαιρετική εξαίρεση από το δικαίωμα παραγωγής φυτικής ποικιλίας, όπως αναφέρεται στο άρθρο 15, παράγραφος 2, της εν λόγω συμβάσεως (άρθρο 11.35).

88. Το τμήμα Γ επιγράφεται «Επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας μέσω του αστικού δικαίου». Με το άρθρο 11.36 τα συμβαλλόμενα μέρη επιβεβαιώνουν τις δεσμεύσεις τους εκ των άρθρων 41 έως 50 της συμφωνίας TRIPS. Τα συμβαλλόμενα μέρη συμφωνούν στη θέσπιση μέτρων, διαδικασιών και ενδίκων βοηθημάτων βάσει της αντίστοιχης εσωτερικής νομοθεσίας τους, κατά προσβολών των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας που καλύπτονται από το κεφάλαιο ένδεκα, σε συμμόρφωση προς τις εν λόγω δεσμεύσεις (άρθρο 11.36, παράγραφος 1). Τα εν λόγω μέτρα, οι διαδικασίες και τα ένδικα βοηθήματα πρέπει να πληρούν τους όρους του άρθρου 11.36, παράγραφος 2. Το άρθρο 11.36, παράγραφος 3 ορίζει ότι καμία διάταξη του κεφαλαίου ένδεκα δεν θίγει τη δυνατότητα των συμβαλλόμενων μερών να επιβάλλουν εν γένει την εσωτερική νομοθεσία τους ούτε δημιουργεί υποχρέωση για τα συμβαλλόμενα μέρη να τροποποιήσουν την κείμενη νομοθεσία τους περί επιβολής των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας. Επιπλέον, καμία διάταξη του εν λόγω κεφαλαίου δεν γεννά για οποιοδήποτε συμβαλλόμενο μέρος υποχρέωση καθιέρωσης χωριστού δικαστικού συστήματος για την επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας ή όσον αφορά την κατανομή των πόρων μεταξύ της επιβολής των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας και της εν γένει επιβολής του νόμου.

89. Οι λοιπές διατάξεις του τμήματος Γ πραγματεύονται, ιδίως, την υποχρέωση των συμβαλλόμενων μερών να λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα για τη δημοσίευση ή δημοσιοποίηση πληροφοριών σχετικά με τις τελεσίδικες δικαστικές αποφάσεις σε ένδικες διαδικασίες του αστικού δικαίου που αφορούν την προσβολή δικαιώματος διανοητικής ιδιοκτησίας (άρθρο 11.37)· την υποχρέωση να καθιστούν διαθέσιμα τα μέτρα, τις διαδικασίες και τα ένδικα βοηθήματα του αστικού δικαίου που αναφέρονται στο τμήμα (ως προς όλους τους τομείς διανοητικής ιδιοκτησίας που αναφέρονται στα τμήματα 1 έως 6 του μέρους II της συμφωνίας TRIPS (άρθρο 11.38)· τα μέτρα διαφυλάξεως των αποδεικτικών στοιχείων (άρθρο 11.39)· τα ασφαλιστικά μέτρα (άρθρο 11.42)· τα εναλλακτικά μέτρα (άρθρο 11.43)· την αποζημίωση (άρθρο 11.44).

90. Το τμήμα Δ επιγράφεται «Μέτρα που λαμβάνονται στα σύνορα». Το άρθρο 11.49 ορίζει το πεδίο εφαρμογής των εν λόγω μέτρων, ιδίως σε σχέση με τα προϊόντα που υπόκεινται σε τελωνειακό έλεγχο. Το άρθρο 11.50 επιβάλλει στις τελωνειακές αρχές την υποχρέωση να υιοθετήσουν σειρά πρακτικών για τον εντοπισμό αποστολών οι οποίες περιέχουν εμπορεύματα με παραποιηθέν εμπορικό σήμα, προϊόντα που συνδέονται με την παράνομη εκμετάλλευση δικαιώματος δημιουργού, προϊόντα που συνδέονται με την παράνομη εκμετάλλευση σχεδίου και προϊόντα με γεωγραφική ένδειξη που αποτελεί προϊόν απομιμήσεως. Στο άρθρο 11.51 προσδιορίζονται οι τομείς σε σχέση με τους οποίους τα συμβαλλόμενα μέρη συμφωνούν σε μεταξύ τους συνεργασία.

91. Με τη μοναδική διάταξη του τμήματος Ε («Συνεργασία») τα συμβαλλόμενα μέρη συμφωνούν σε συνεργασία για την τήρηση των δεσμεύσεων και των υποχρεώσεων που αναλαμβάνουν δυνάμει του κεφαλαίου ένδεκα και προσδιορίζουν τις δραστηριότητες οι οποίες θα συμπεριληφθούν στους τομείς συνεργασίας (άρθρο 11.52).

92. Το κεφάλαιο δώδεκα («Ανταγωνισμός και συναφή θέματα») πραγματεύεται ζητήματα σχετικά με την αντιμονοπωλιακή πολιτική και τις συγκεντρώσεις, τις δημόσιες επιχειρήσεις, τις επιχειρήσεις στις οποίες έχουν παραχωρηθεί ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα και τα κρατικά μονοπώλια.

93. Το τμήμα Α αφορά την «Αντιμονοπωλιακή πολιτική και [τις] συγκεντρώσεις». Με το άρθρο 12.1, παράγραφος 1, τα συμβαλλόμενα μέρη αναγνωρίζουν τη σημασία του ελεύθερου και ανόθευτου ανταγωνισμού στις εμπορικές συναλλαγές τους, καθώς και ότι οι επιχειρηματικές πρακτικές ή συναλλαγές που βλάπτουν τον ανταγωνισμό μπορούν να διασαλεύσουν την εύρυθμη λειτουργία των

αγορών τους και να υπονομεύσουν τα οφέλη που προκύπτουν από την ελευθέρωση του εμπορίου. Το άρθρο 12.1, παράγραφος 2, ορίζει ότι, προκειμένου να προάγουν τον ελεύθερο και ανόθευτο ανταγωνισμό σε όλους τους τομείς της οικονομίας τους, τα συμβαλλόμενα μέρη οφείλουν να μεριμνούν για την ύπαρξη ολοκληρωμένου νομοθετικού πλαισίου το οποίο να αντιμετωπίζει αποτελεσματικά τρία ζητήματα που επηρεάζουν το μεταξύ τους εμπόριο, ειδικότερα: α) τις οριζόντιες και κάθετες συμφωνίες· β) τις καταχρήσεις δεσπόζουσας θέσεως· γ) τις συγκεντρώσεις μεταξύ επιχειρήσεων, οι οποίες οδηγούν σε σημαντική συρρίκνωση του ανταγωνισμού ή εμποδίζουν σε σημαντικό βαθμό τον αποτελεσματικό ανταγωνισμό.

94. Το τμήμα Β αφορά τις «Δημόσιες επιχειρήσεις, [τις] επιχειρήσεις στις οποίες έχουν παραχωρηθεί ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα και [τα] κρατικά μονοπώλια». Το άρθρο 12.3, παράγραφος 1, ορίζει ότι οι διατάξεις του κεφαλαίου δώδεκα δεν αποτρέπουν ένα συμβαλλόμενο μέρος από την ίδρυση ή τη διατήρηση δημόσιων επιχειρήσεων ή από την παραχώρηση σε επιχειρήσεις ειδικών ή αποκλειστικών δικαιωμάτων, σύμφωνα με την αντίστοιχη νομοθεσία του. Στις λοιπές διατάξεις του άρθρου 12.3 καθορίζονται υποχρεώσεις σχετικές με τις προϋποθέσεις που ισχύουν για τις εν λόγω επιχειρήσεις. Το άρθρο 12.4 ορίζει ότι τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να εξακολουθούν να ιδρύουν ή να διατηρούν κρατικά μονοπώλια. Εντούτοις, τα συμβαλλόμενα μέρη πρέπει να προσαρμόζουν τα κρατικά μονοπώλια εμπορικού χαρακτήρα ώστε να εξασφαλίζεται ότι τα μονοπώλια αυτά δεν συνεπάγονται διακρίσεις στο πλαίσιο διαδικασιών για την προμήθεια και εμπορία αγαθών και υπηρεσιών.

95. Το τμήμα Γ αφορά τις «Επιδότησεις». Το άρθρο 12.5, παράγραφοι 1 και 2, δίδει τον ορισμό της επιδοτήσεως για τους σκοπούς της ΣΕΣΕΕΣ και προσδιορίζει τα είδη επιδοτήσεως που εμπίπτουν στο κεφάλαιο 12. Στο άρθρο 12.5, παράγραφος 3, ορίζεται ότι τα άρθρα 12.7 («Απαγορευμένες επιδοτήσεις»), 12.8 («Λοιπές επιδοτήσεις») και 12.10 («Ρήτρα επανεξέτασης»), καθώς και το παράρτημα 12-Α δεν εφαρμόζονται σε διάφορες επιδοτήσεις στους τομείς της αλιείας και της γεωργίας. Οι διατάξεις του τμήματος Γ ισχύουν με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλόμενων μερών εκ της Συμφωνίας ΠΟΕ (άρθρο 12.6). Το άρθρο 12.7 ορίζει τα είδη των σχετικών με εμπορεύματα και υπηρεσίες επιδοτήσεων που απαγορεύονται και προβλέπει εξαιρέσεις. Το άρθρο 12.8, παράγραφος 2, αφορά την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τις επιδοτήσεις. Στο άρθρο 12.9 επιβάλλει υποχρεώσεις διαφάνειας. Το άρθρο 12.10, παράγραφος 1, επιβάλλει στα συμβαλλόμενα μέρη την υποχρέωση να επανεξετάζουν τακτικώς τα ζητήματα που άπτονται του τμήματος Γ.

96. Το τμήμα Δ («Γενικά θέματα») επιβάλλει υποχρεώσεις σχετικές με τη συνεργασία και τον συντονισμό σε θέματα επιβολής του νόμου (άρθρο 12.11), την εμπιστευτικότητα (άρθρο 12.12) και τη διαβούλευση (άρθρο 12.13). Με το άρθρο 12.14 εξαιρείται από το πεδίο εφαρμογής του κεφαλαίου δεκαπέντε («Επίλυση διαφορών») και δεκαέξι («Μηχανισμός διαμεσολάβησης») οποιοδήποτε θέμα που άπτεται του κεφαλαίου δώδεκα, με εξαίρεση το άρθρο 12.7. («Απαγορευμένες Επιδοτήσεις»).

97. Στο παράρτημα 12-Α ορίζονται οι αρχές που ισχύουν για τις λοιπές επιδοτήσεις.

98. Το κεφάλαιο δεκατρία επιγράφεται «Εμπόριο και αειφόρος ανάπτυξη».

99. Το τμήμα Α περιέχει «Εισαγωγικές διατάξεις». Στο άρθρο 13.1 αναφέρεται σειρά διεθνών πράξεων και επιβεβαιώνεται η δέσμευση των συμβαλλόμενων μερών για ανάπτυξη και ενίσχυση του διεθνούς εμπορίου και των διμερών εμπορικών και οικονομικών τους σχέσεων κατά τρόπο ώστε να συμβάλουν στην αειφόρο ανάπτυξη (άρθρο 13.1, παράγραφος 1). Τα συμβαλλόμενα μέρη αναγνωρίζουν ότι η οικονομική ανάπτυξη, η κοινωνική ανάπτυξη και η προστασία του περιβάλλοντος είναι στοιχεία αλληλένδετα με την αειφόρο ανάπτυξη, με την οποία τελούν σε σχέση αμοιβαίας ενισχύσεως, και υπογραμμίζουν τα οφέλη της συνεργασίας στον τομέα των κοινωνικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων που συνδέονται με το εμπόριο, στο πλαίσιο μιας σφαιρικής προσεγγίσεως του εμπορίου και της αειφόρου αναπτύξεως (άρθρο 13.1, παράγραφος 2). Τα συμβαλλόμενα μέρη αναγνωρίζουν επίσης ότι είναι αθέμιτο να ενθαρρύνονται το εμπόριο ή οι επενδύσεις μέσω της αποδυναμώσεως ή

της μείωσης των επιπέδων προστασίας που παρέχει η εγχώρια εργατική και περιβαλλοντική νομοθεσία, τονίζουν όμως ότι τα περιβαλλοντικά και εργασιακά πρότυπα δεν θα πρέπει να χρησιμοποιούνται για σκοπούς εμπορικού προστατευτισμού (άρθρο 13.1, παράγραφος 3). Επιπροσθέτως, τα συμβαλλόμενα μέρη αναγνωρίζουν ότι στόχος τους είναι να ενισχύσουν τις εμπορικές σχέσεις και τη συνεργασία τους με τέτοιον τρόπο ώστε να προάγεται η αειφόρος ανάπτυξη στο πλαίσιο του άρθρου 13.1, παράγραφοι 1 και 2, και δηλώνουν ότι δεν σκοπούν στην εναρμόνιση των εργασιακών ή περιβαλλοντικών προτύπων τους (άρθρο 13.1, παράγραφος 4).

100. Κάθε συμβαλλόμενο μέρος διατηρεί το δικαίωμα να καθορίζει δικά του επίπεδα προστασίας του περιβάλλοντος και της εργασίας, καθώς και να εγκρίνει ή να τροποποιεί αναλόγως τους σχετικούς νόμους και πολιτικές του σύμφωνα με τις αρχές των διεθνώς αναγνωρισμένων προτύπων ή συμφωνιών στις οποίες είναι συμβαλλόμενο μέρος και οι οποίες μνημονεύονται στα άρθρα 13.3 και 13.6 (άρθρο 13.2, παράγραφος 1). Τα συμβαλλόμενα μέρη οφείλουν να συνεχίζουν τη βελτίωση των εν λόγω νόμων και πολιτικών και να καταβάλλουν προσπάθειες για την παροχή και την προώθηση υψηλών επιπέδων προστασίας της εργασίας και του περιβάλλοντος (άρθρο 13.2, παράγραφος 2).

101. Το τμήμα Β αφορά το ζήτημα «Εμπόριο και αειφόρος ανάπτυξη – Εργασιακές πτυχές». Τα συμβαλλόμενα μέρη αναγνωρίζουν την αξία της διεθνούς συνεργασίας και των διεθνών συμφωνιών για την απασχόληση και την εργασία ως απαντήσεως της διεθνούς κοινότητας στις οικονομικές, εργασιακές και κοινωνικές προκλήσεις και ευκαιρίες που δημιουργεί η παγκοσμιοποίηση· δεσμεύονται επίσης να πραγματοποιούν διαβουλεύσεις και να συνεργάζονται, κατά περίπτωση, για ζητήματα αμοιβαίου ενδιαφέροντος που αφορούν την εργασία και την απασχόληση σε σχέση με το εμπόριο (άρθρο 13.3, παράγραφος 1). Τα συμβαλλόμενα μέρη επιβεβαιώνουν επίσης τις δεσμεύσεις τους για αναγνώριση της πλήρους και παραγωγικής απασχολήσεως και της αξιοπρεπούς εργασίας για όλους ως βασικού στοιχείου της αειφόρου αναπτύξεως για όλες τις χώρες και ως πρωταρχικού στόχου της διεθνούς συνεργασίας· δηλώνουν επίσης αποφασισμένα να προωθήσουν την ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου κατά τρόπο ώστε να προάγεται η πλήρης και παραγωγική απασχόληση και η αξιοπρεπής εργασία για όλους (άρθρο 13.3, παράγραφος 2). Σύμφωνα με τις υποχρεώσεις που υπέχουν εκ της ΔΟΕ και της διακηρύξεως της ΔΟΕ σχετικά με τις θεμελιώδεις αρχές και τα δικαιώματα στην εργασία και της συνέχειάς της, τα συμβαλλόμενα μέρη δεσμεύονται να σέβονται, να προάγουν και να εφαρμόζουν αποτελεσματικά τις αρχές που διέπουν τα θεμελιώδη δικαιώματα στην εργασία, δηλαδή: α) την ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι και την ουσιαστική αναγνώριση του δικαιώματος συλλογικής διαπραγματεύσεως· β) την εξάλειψη κάθε μορφής αναγκαστικής ή υποχρεωτικής εργασίας· γ) την ουσιαστική κατάργηση της παιδικής εργασίας· και δ) την εξάλειψη των διακρίσεων στον τομέα της απασχολήσεως και της εργασίας. Τα συμβαλλόμενα μέρη επιβεβαιώνουν τη δέσμευσή τους για αποτελεσματική εφαρμογή των συμβάσεων της ΔΟΕ που έχουν κυρώσει, αντίστοιχα, η Σινγκαπούρη και τα κράτη μέλη της Ένωσης (άρθρο 13.3). Τα συμβαλλόμενα μέρη δεσμεύονται να καταβάλλουν συνεχείς και επίμονες προσπάθειες προς την κατεύθυνση κυρώσεως και αποτελεσματικής εφαρμογής των θεμελιωδών συμβάσεων της ΔΟΕ· να εξετάσουν το ενδεχόμενο κυρώσεως και αποτελεσματικής εφαρμογής άλλων συμβάσεων της ΔΟΕ, λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες που επικρατούν στο εσωτερικό τους· και να ανταλλάσσουν πληροφορίες επί του θέματος αυτού (άρθρο 13.3, παράγραφος 4). Με το άρθρο 13.3, παράγραφος 5, τα συμβαλλόμενα μέρη αναγνωρίζουν ότι η παραβίαση θεμελιωδών αρχών και η προσβολή των δικαιωμάτων στον τομέα της εργασίας δεν μπορεί να προβληθεί ή να χρησιμοποιηθεί άλλως ως θεμιτό συγκριτικό πλεονέκτημα.

102. Με το άρθρο 13.4 τα συμβαλλόμενα μέρη αναγνωρίζουν τη σημασία της συνεργασίας ως προς τις εμπορικές πτυχές των πολιτικών στον τομέα της εργασίας, με σκοπό την επίτευξη των στόχων της ΣΕΣΕΕΣ. Η εν λόγω διάταξη περιλαμβάνει επίσης έναν (μη εξαντλητικό) κατάλογο τομέων στους οποίους τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες συνεργασίας με αμοιβαίο όφελος.

103. Το άρθρο 13.5 ορίζει ότι, κατά τη μελέτη και εφαρμογή μέτρων για την υγεία και την ασφάλεια στην εργασία τα οποία ενδέχεται να επηρεάσουν το εμπόριο ή τις επενδύσεις μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών, κάθε συμβαλλόμενο μέρος λαμβάνει υπόψη τα σχετικά επιστημονικά και τεχνικά δεδομένα και τα σχετικά διεθνή πρότυπα, κατευθυντήριες γραμμές ή συστάσεις, συμπεριλαμβανομένης της αρχής της προφυλάξεως.

104. Το τμήμα C επιγράφεται «Εμπόριο και αειφόρος ανάπτυξη – Περιβαλλοντικές πτυχές». Τα συμβαλλόμενα μέρη αναγνωρίζουν την αξία της διεθνούς διακυβερνήσεως και των σχετικών διεθνών συμφωνιών στον τομέα του περιβάλλοντος· τονίζουν την ανάγκη αναβαθμίσεως της αμοιβαίας επωφελούς σχέσεως μεταξύ των εμπορικών και των περιβαλλοντικών πολιτικών, κανόνων και μέτρων· δηλώνουν επίσης ότι θα διαβουλευονται και θα συνεργάζονται, κατά περίπτωση, ως προς διαπραγματεύσεις για περιβαλλοντικά ζητήματα αμοιβαίου ενδιαφέροντος που συνδέονται με το εμπόριο (άρθρο 13.6, παράγραφος 1). Περαιτέρω, τα συμβαλλόμενα μέρη αναλαμβάνουν τη δέσμευση να εφαρμόζουν αποτελεσματικά, μέσω αντίστοιχων νομοθεσιών, κανονιστικών ρυθμίσεων ή άλλων μέτρων και πρακτικών στο έδαφός τους, τις πολυμερείς περιβαλλοντικές συμφωνίες στις οποίες είναι συμβαλλόμενα μέρη (άρθρο 13.6, παράγραφος 2). Τα συμβαλλόμενα μέρη επαναλαμβάνουν τη δέσμευσή τους για την επίτευξη του απώτερου στόχου της Συμβάσεως-πλαισίου των Ηνωμένων Εθνών για τις κλιματικές μεταβολές (UNFCCC, στο εξής: UNFCCC), καθώς και του πρωτοκόλλου του Κιότο· δεσμεύονται επίσης να συνεργάζονται για την ενίσχυση του πολυμερούς, βασιζόμενου σε κανόνες, συστήματος που θεσπίστηκε με την UNFCCC, με βάση τις αποφάσεις που έχουν συμφωνηθεί στο πλαίσιο της UNFCCC, και να στηρίζουν τις προσπάθειες αναπτύξεως μιας διεθνούς συμφωνίας για την κλιματική αλλαγή μετά το 2020, η οποία θα βασίζεται στην UNFCCC και θα δεσμεύει όλα τα συμβαλλόμενα μέρη (άρθρο 13.6, παράγραφος 3). Καμία διάταξη της ΣΕΣΕΕΣ δεν πρέπει να εμποδίζει το συμβαλλόμενο μέρος να θεσπίζει ή να διατηρεί σε ισχύ μέτρα για την εφαρμογή των πολυμερών περιβαλλοντικών συμφωνιών στις οποίες είναι συμβαλλόμενο μέρος, εφόσον τα εν λόγω μέτρα δεν εφαρμόζονται κατά τρόπον ώστε να συνιστούν μέσο αυθαίρετης ή αδικαιολόγητης διακριτικής μεταχειρίσεως μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών ή συγκεκαλυμμένο περιορισμό του εμπορίου (άρθρο 13.6, παράγραφος 4).

105. Το άρθρο 13.7 αφορά το εμπόριο ξυλείας και προϊόντων ξυλείας. Τα συμβαλλόμενα μέρη αναγνωρίζουν τη σημασία της διατηρήσεως και της αειφόρου διαχειρίσεως των δασών σε παγκόσμιο επίπεδο. Τα συμβαλλόμενα μέρη δεσμεύονται ως προς: α) την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με πρακτικές για την προώθηση του εμπορίου και της καταναλώσεως ξυλείας και προϊόντων ξυλείας από δάση υπό καθεστώς νόμιμης και αειφόρου διαχειρίσεως, και την ενίσχυση της ευαισθητοποίησης σε σχέση με τις εν λόγω πρακτικές· β) την ενίσχυση της επιβολής της δασικής νομοθεσίας και της διαχειρίσεως των δασών σε παγκόσμιο επίπεδο και την καταπολέμηση του εμπορίου παράνομα υλοτομημένης ξυλείας και προϊόντων ξυλείας· γ) τη συνεργασία για την προαγωγή της αποτελεσματικότητας των μέτρων ή των πολιτικών που σκοπούν στην καταπολέμηση του εμπορίου παράνομα υλοτομημένης ξυλείας και προϊόντων ξυλείας· και δ) την προώθηση της αποτελεσματικής χρήσεως της Συμβάσεως για το διεθνές εμπόριο των ειδών της άγριας πανίδας και χλωρίδας που κινδυνεύουν να εξαφανισθούν σε σχέση με τα είδη ξυλείας τα οποία θεωρείται ότι βρίσκονται σε κίνδυνο.

106. Το άρθρο 13.8 αφορά το εμπόριο προϊόντων αλιείας. Τα συμβαλλόμενα μέρη αναγνωρίζουν τη σημασία της βιώσιμης διατηρήσεως και διαχειρίσεως των ιχθυαποθεμάτων και δεσμεύονται ως προς: α) τη συμμόρφωση με τα μακροπρόθεσμα μέτρα διατηρήσεως και βιώσιμης εκμεταλλεύσεως των ιχθυαποθεμάτων, όπως αυτά ορίζονται στις διεθνείς πράξεις που έχουν κυρωθεί από τα αντίστοιχα συμβαλλόμενα μέρη, και την τήρηση των αρχών του Οργανισμού Επισιτισμού και Γεωργίας των Ηνωμένων Εθνών (στο εξής: FAO) και των σχετικών νομοθετημάτων του ΟΗΕ σχετικά με τα εν λόγω θέματα· β) τη θέσπιση και την εφαρμογή αποτελεσματικών μέτρων για την καταπολέμηση της παράνομης, λαθραίας και άναρχης αλιείας (στο εξής: ΠΛΑ), τη διευκόλυνση του αποκλεισμού των προϊόντων ΠΛΑ αλιείας από τις εμπορικές ροές και την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τις δραστηριότητες ΠΛΑ αλιείας· γ) τη θέσπιση αποτελεσματικών μέτρων παρακολούθησεως και ελέγχου με σκοπό την εξασφάλιση της συμμορφώσεως με τα μέτρα διατηρήσεως· και δ) την τήρηση των αρχών

της συμφωνίας του FAO για την προώθηση της συμμορφώσεως με τα διεθνή μέτρα για τη διατήρηση και τη διαχείριση των αλιευτικών σκαφών στις ανοιχτές θάλασσες και τη συμμόρφωση με τις σχετικές διατάξεις της συμφωνίας του FAO σχετικά με μέτρα που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του κράτους λιμένα με στόχο την πρόληψη, αντιμετώπιση και εξάλειψη της ΠΛΑ αλιείας.

107. Το άρθρο 13.9 ακολουθεί την ίδια σχεδόν διατύπωση με το άρθρο 13.5, με την εξαίρεση ότι αφορά και εφαρμόζεται στα «μέτρα που στοχεύουν στην προστασία του περιβάλλοντος» και όχι στην υγεία και την ασφάλεια στην εργασία.

108. Με το άρθρο 13.10 τα συμβαλλόμενα μέρη αναγνωρίζουν τη σημασία της συνεργασίας όσον αφορά τις εμπορικές πτυχές των περιβαλλοντικών πολιτικών, με σκοπό την επίτευξη των στόχων της ΣΕΣΕΕΣ. Η εν λόγω διάταξη περιέχει έναν (μη εξαντλητικό) κατάλογο τομέων στους οποίους τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες συνεργασίας με αμοιβαίο όφελος.

109. Το τμήμα Δ περιέχει «Γενικές Διατάξεις». Στο άρθρο 13.11 αποτυπώνονται η δέσμευση των συμβαλλόμενων μερών να συνεχίσουν να καταβάλλουν ιδιαίτερες προσπάθειες για τη διευκόλυνση και την προώθηση του εμπορίου και των επενδύσεων σε περιβαλλοντικά αγαθά και υπηρεσίες (άρθρο 13.11, παράγραφος 1), η υποχρέωσή τους να δίνουν ιδιαίτερη προσοχή στη διευκόλυνση της άρσεως των εμποδίων στο εμπόριο ή τις επενδύσεις που αφορούν φιλικά προς το κλίμα αγαθά και υπηρεσίες (άρθρο 13.11, παράγραφος 2), η ανάγκη για όσο το δυνατόν μεγαλύτερη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και περιορισμό των στρεβλώσεων του εμπορίου (άρθρο 13.11, παράγραφος 3) και η προώθηση της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης (άρθρο 13.11, παράγραφος 4).

110. Σύμφωνα με το άρθρο 13.12, τα συμβαλλόμενα μέρη δεν μπορούν να παρακάμπτουν ή να αποκλίνουν, ούτε να παρέχουν απαλλαγή από την υποχρέωση τηρήσεως ή απόκλιση, από την περιβαλλοντική και εργατική τους νομοθεσία, κατά τρόπο που να επηρεάζει τις μεταξύ τους εμπορικές συναλλαγές ή επενδύσεις (άρθρο 13.12, παράγραφος 1)· ή να απέχουν από την αποτελεσματική επιβολή της περιβαλλοντικής και εργατικής τους νομοθεσίας, μέσω συνεχούς ή επαναλαμβανόμενης δράσεως ή αδράνειας, κατά τρόπο ο οποίος να επηρεάζει τις μεταξύ τους εμπορικές συναλλαγές ή επενδύσεις (άρθρο 13.12, παράγραφος 2).

111. Το άρθρο 13.13 επιβάλλει υποχρεώσεις διαφάνειας ως προς οποιοδήποτε μέτρο γενικής εφαρμογής που σκοπεύει στην προστασία του περιβάλλοντος ή τη διασφάλιση των συνθηκών εργασίας και το οποίο ενδέχεται να επηρεάσει τις μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών εμπορικές συναλλαγές και επενδύσεις. Τα άρθρα 13.14 και 13.15 αφορούν την εξέταση του αντίκτυπου της εφαρμογής της ΣΕΣΕΕΣ στην αειφόρο ανάπτυξη, και τους θεσμικούς μηχανισμούς παρακολουθήσεως της συμμορφώσεως με τις διατάξεις του κεφαλαίου δεκατρία.

112. Σε περίπτωση διαφωνίας για οποιοδήποτε ζήτημα ανακύπτει στο πλαίσιο του κεφαλαίου δεκατρία, τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να προσφεύγουν μόνο στις διαδικασίες του άρθρου 13.16 («Κυβερνητικές διαβουλεύσεις») και 13.17 («Ομάδα εμπειρογνομόνων»). Το κεφάλαιο δεκαπέντε («Επίλυση διαφορών») και το κεφάλαιο δεκαέξι («Μηχανισμός διαμεσολάβησης») δεν ισχύουν σε σχέση με το κεφάλαιο δεκατρία (άρθρο 13.16, παράγραφος 1). Το άρθρο 13.16, παράγραφοι 2 έως 6, προβλέπει τις διαδικασίες και τους σκοπούς των κυβερνητικών διαβουλεύσεων. Το άρθρο 13.17 προβλέπει μεταξύ άλλων, τους μηχανισμούς και τις διαδικασίες για τη σύσταση ομάδας εμπειρογνομόνων η οποία θα εξετάζει οποιοδήποτε ζήτημα δεν έχει αντιμετωπισθεί ικανοποιητικά από το συμβούλιο που προβλέπεται στο άρθρο 13.16, παράγραφος 4.

113. Το κεφάλαιο δεκατέσσερα («Διαφάνεια») αποτυπώνει τη βούληση των συμβαλλομένων μερών για διαμόρφωση διαφανούς και προβλέψιμου κανονιστικού περιβάλλοντος για τους επιχειρηματίες (άρθρο 14.2, παράγραφος 1), για επιβεβαίωση των δεσμεύσεων που απορρέουν από τη Συμφωνία ΠΟΕ και για αποσαφήνιση και βελτίωση των ρυθμίσεων όσον αφορά τη διαφάνεια, τις διαβουλεύσεις

και την καλύτερη διαχείριση των μέτρων γενικής εφαρμογής (άρθρο 14.2, παράγραφος 2). Ως «Μέτρο γενικής εφαρμογής» νοείται νόμος, κανονισμός, δικαστική απόφαση, διαδικασία ή διοικητική απόφαση που ενδέχεται να έχει αντίκτυπο σε οποιοδήποτε ζήτημα καλύπτεται από τη ΣΕΣΕΕΣ. Στην έννοια αυτή δεν εμπίπτουν οι ατομικές αποφάσεις (άρθρο 14.1, στοιχείο α').

114. Στο άρθρο 14.3 προβλέπονται οι υποχρεώσεις δημοσιεύσεως ως προς κάθε συμβαλλόμενο μέρος, όσον αφορά τα μέτρα γενικής εφαρμογής (άρθρο 14.3, παράγραφος 1) και κάθε πρόταση για θέσπιση ή τροποποίηση μέτρου γενικής εφαρμογής (άρθρο 14.3, παράγραφος 2). Με το άρθρο 14.4, παράγραφος 1 επιβάλλεται σε κάθε συμβαλλόμενο μέρος η υποχρέωση να ορίσει σημείο επαφής προκειμένου να διευκολύνεται η αποτελεσματική εφαρμογή της ΣΕΣΕΕΣ καθώς και η επικοινωνία μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών για οποιοδήποτε ζήτημα καλύπτεται από αυτή. Στο άρθρο 14.4, παράγραφοι 2 έως 8, προβλέπονται λεπτομέρειες σχετικά με το εν λόγω σημείο επαφής, τη λειτουργία του και τις αιτήσεις παροχής πληροφοριών που υποβάλλονται σε αυτό.

115. Το άρθρο 14.5 ορίζει τις υποχρεώσεις που πρέπει να τηρούνται για τη διοικητική διαχείριση όλων των μέτρων γενικής εφαρμογής κατά τρόπο συνεπή, αμερόληπτο και ορθολογικό. Ειδικότερα, τα συμβαλλόμενα μέρη πρέπει α) να καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια προκειμένου να ενημερώνουν εγκαίρως, σύμφωνα με τις διαδικασίες τους, τους ενδιαφερομένους του άλλου συμβαλλόμενου μέρους που επηρεάζονται άμεσα από διαδικασία για την έναρξη μιας τέτοιας διαδικασίας· β) να παρέχουν στους ενδιαφερομένους την εύλογη δυνατότητα να υποβάλλουν στοιχεία για τα πραγματικά περιστατικά και τα επιχειρήματά τους προς στήριξη της θέσεώς τους πριν από οποιαδήποτε τελική διοικητική ενέργεια· και γ) να εξασφαλίζουν ότι οι διαδικασίες τους βασίζονται στη νομοθεσία τους και είναι σύμφωνες με αυτήν.

116. Το άρθρο 14.6, παράγραφος 1 επιβάλλει στα συμβαλλόμενα μέρη την υποχρέωση να καθιερώνουν ή να διατηρούν δικαστικά, οιοδήποτε δικαστικά ή διοικητικά δικαστήρια ή διαδικασίες με σκοπό τον άμεσο έλεγχο και, εάν συντρέχει λόγος, τη διόρθωση διοικητικών ενεργειών που σχετίζονται με τα ζητήματα που καλύπτει η ΣΕΣΕΕΣ. Τα δικαστήρια αυτά πρέπει να είναι αμερόληπτα και ανεξάρτητα από την υπηρεσία ή την αρχή στην οποία έχει ανατεθεί η επιβολή μέτρων διοικητικού καταναγκασμού και δεν πρέπει να έχουν ουσιαστικό συμφέρον που να σχετίζεται με την έκβαση της διαφοράς (14.6, παράγραφος 1). Τα συμβαλλόμενα μέρη πρέπει επίσης να εξασφαλίζουν ότι, ενώπιον των δικαστηρίων ή στο πλαίσιο των διαδικασιών που αναφέρονται στο άρθρο 14.6, παράγραφος 1: α) παρέχεται στους μετέχοντες η εύλογη δυνατότητα να υποστηρίξουν ή να υπερασπιστούν τις θέσεις τους· και β) η απόφαση που εκδίδεται βασίζεται στα προσκομισθέντα αποδεικτικά στοιχεία και στα υποβληθέντα υπομνήματα ή, εάν το απαιτεί η νομοθεσία τους, στον φάκελο που σχημάτισε η διοικητική αρχή (άρθρο 14.6, παράγραφος 2). Το άρθρο 14.6, παράγραφος 3, αφορά την εφαρμογή των εν λόγω αποφάσεων.

117. Τα συμβαλλόμενα μέρη συμφωνούν σε μεταξύ τους συνεργασία με σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας του κανονιστικού πλαισίου (άρθρο 14.7, παράγραφος 1) και την προώθηση των αρχών της χρηστής διοικήσεως (άρθρο 14.7, παράγραφος 2).

118. Το άρθρο 14.8 ορίζεται ότι τυχόν ειδικοί και διαφορετικοί κανόνες άλλων κεφαλαίων της ΣΕΣΕΕΣ οι οποίοι αφορούν ζητήματα που καλύπτονται από το κεφάλαιο δεκατέσσερα κατισχύουν εκείνων του εν λόγω κεφαλαίου.

119. Σκοπός του κεφαλαίου δεκαπέντε («Επίλυση διαφορών») είναι η αποτροπή και η επίλυση τυχόν διαφορών μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών οι οποίες αφορούν την ερμηνεία και την εφαρμογή της ΣΕΣΕΕΣ με σκοπό την επίτευξη αμοιβαία αποδεκτής λύσης, όπου αυτό είναι δυνατόν (άρθρο 15.1). Το κεφάλαιο δεκαπέντε εφαρμόζεται σε κάθε διαφορά η οποία αφορά την ερμηνεία και την εφαρμογή των διατάξεων της ΣΕΣΕΕΣ, υπό την επιφύλαξη ρητής αντίθετης διατάξεως (άρθρο 15.2).

120. Οι διαδικασίες που περιγράφονται στα άρθρα 15.3 έως 15.13 προβλέπουν τα ακόλουθα στάδια ως προς τον μηχανισμό επιλύσεως διαφορών: διαβουλεύσεις καλή τη πίστει με στόχο την επίτευξη αμοιβαία αποδεκτής λύσεως (άρθρο 15.3, παράγραφοι 1 έως 4)· αίτημα για τη σύσταση ειδικής ομάδας διαιτησίας σύμφωνα με το άρθρο 15.4 εάν οι διαβουλεύσεις ολοκληρωθούν χωρίς να έχει επιτευχθεί αμοιβαία αποδεκτή λύση (άρθρο 15.3, παράγραφος 5)· διαιτησία (άρθρα 15.4 έως 15.8)· διαδικασία συμμορφώσεως (άρθρα 15.9 έως 15.11)· εφαρμογή μέτρων αποζημιώσεως σε περίπτωση μη συμμορφώσεως (άρθρο 15.12)· και την επανεξέταση των μέτρων που ελήφθησαν προς συμμόρφωση μετά την αναστολή των υποχρεώσεων (άρθρο 15.13).

121. Τα άρθρα 15.14 έως 15.19 περιέχουν διάφορους κανόνες σχετικούς με διαδικασίες διαιτησίας, οι οποίοι συμπληρώνονται από το παράρτημα 15-Α. Οι γενικές διατάξεις του τμήματος Δ αφορούν τον κατάλογο των διαιτητών (άρθρο 15.20)· τη σχέση του μηχανισμού επιλύσεως διαφορών του κεφαλαίου δεκαπέντε με τον μηχανισμό επιλύσεως διαφορών του ΠΟΕ (άρθρο 15.21)· τις προθεσμίες (άρθρο 15.22)· και την αναθεώρηση και τροποποίηση του κεφαλαίου δεκαπέντε (άρθρο 15.23).

122. Σκοπός του κεφαλαίου δεκαέξι («Μηχανισμός διαμεσολάβησης») είναι η διευκόλυνση της εξεύρεσης αμοιβαία αποδεκτής λύσεως μέσω ολοκληρωμένης και ταχείας διαδικασίας διαμεσολάβησης (άρθρο 16.1). Το κεφάλαιο δεκαέξι εφαρμόζεται σε κάθε μέτρο που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ΣΕΣΕΕΣ και το οποίο επηρεάζει αρνητικά το εμπόριο ή τις επενδύσεις μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών, εκτός αν ορίζεται άλλως (άρθρο 16.2).

123. Πριν από την έναρξη της διαδικασίας διαμεσολάβησης, ένα συμβαλλόμενο μέρος μπορεί, ανά πάσα στιγμή, να ζητήσει εγγράφως πληροφορίες για ένα τέτοιο μέτρο (άρθρο 16.2). Η διαδικασία που περιγράφεται στα άρθρα 16.3 έως 16.6 προβλέπει τα ακόλουθα στάδια όσον αφορά τον μηχανισμό διαμεσολάβησης: το αίτημα για έναρξη της διαμεσολάβησης (άρθρο 16.3)· την επιλογή του διαμεσολαβητή (άρθρο 16.4)· τη διαμεσολάβηση αυτή καθ' εαυτήν (άρθρο 16.5)· την εφαρμογή αμοιβαία αποδεκτής λύσεως (άρθρο 16.6). Το άρθρο 16.7 αφορά τη σχέση της διαμεσολάβησης με την επίλυση διαφορών. Άλλες διατάξεις αφορούν τις προθεσμίες (άρθρο 16.8), τις δαπάνες (άρθρο 16.9), και την επανεξέταση (άρθρο 16.10).

124. Το κεφάλαιο δεκαεπτά επιγράφεται «Θεσμικές, γενικές και τελικές διατάξεις». Τα άρθρα 17.1 και 17.2 προβλέπουν θεσμική διάρθρωση υπό τη μορφή διαφόρων επιτροπών στο πλαίσιο των οποίων τα συμβαλλόμενα μέρη πρέπει να πραγματοποιούν συναντήσεις για να επιβλέπουν και να διευκολύνουν την υλοποίηση και την εφαρμογή της ΣΕΣΕΕΣ. Το άρθρο 17.3 ορίζει ότι, σε περίπτωση τροποποίησης οποιασδήποτε διατάξεως της Συμφωνίας ΠΟΕ που τα συμβαλλόμενα μέρη έχουν ενσωματώσει στη ΣΕΣΕΕΣ, τα μέρη πρέπει, εφόσον παρίσταται ανάγκη, να πραγματοποιούν διαβουλεύσεις μεταξύ τους, με στόχο την εξεύρεση αμοιβαία ικανοποιητικής λύσεως. Το άρθρο 17.4 αφορά τη λήψη αποφάσεων στο πλαίσιο των διαφόρων επιτροπών. Το άρθρο 17.5 αφορά τροποποιήσεις που τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να επιφέρουν στη ΣΕΣΕΕΣ.

125. Το άρθρο 17.6, παράγραφος 1, ορίζει ότι η ΣΕΣΕΕΣ πρέπει να εφαρμόζεται στα φορολογικά μέτρα μόνον εφόσον η εφαρμογή αυτή είναι αναγκαία για να παραγάγουν αποτελέσματα οι διατάξεις της ΣΕΣΕΕΣ. Κατά το άρθρο 17.6, παράγραφος 2, καμία διάταξη της ΣΕΣΕΕΣ δεν θίγει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις της Σιγκαπούρης ή της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή ενός από τα κράτη μέλη βάσει οποιασδήποτε φορολογικής συμβάσεως μεταξύ της Σιγκαπούρης και κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το άρθρο 17.6, παράγραφοι 3 και 4, ορίζει ότι καμία διάταξη της ΣΕΣΕΕΣ δεν πρέπει να εμποδίζει τη θέσπιση ή τη διατήρηση σε ισχύ ορισμένων ειδών φορολογικών μέτρων καθώς και μέτρων που στοχεύουν στην πρόληψη της φοροαποφυγής ή της φοροδιαφυγής. Το άρθρο 17.6, παράγραφος 5, αφορά το δικαίωμα της Σιγκαπούρης να θεσπίζει ή να διατηρεί σε ισχύ φορολογικά μέτρα τα οποία είναι αναγκαία για την προστασία υπέρτερων δημόσιων συμφερόντων τα οποία προκύπτουν από τους συγκεκριμένους περιορισμούς χώρου που ισχύουν για αυτήν.

126. Τα συμβαλλόμενα μέρη οφείλουν να επιτρέπουν, σε ελεύθερα μετατρέψιμο νόμισμα και σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου VIII των Άρθρων της Συμφωνίας του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, όλες τις πληρωμές και μεταβιβάσεις στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών. Στο πλαίσιο αυτό, τα συμβαλλόμενα μέρη πρέπει να προβαίνουν σε μεταξύ τους διαβουλεύσεις (άρθρο 17.7).

127. Κάθε συμβαλλόμενο μέρος οφείλει να ενθαρρύνει τα κρατικά επενδυτικά ταμεία του ώστε να τηρούν τις γενικώς αποδεκτές αρχές και πρακτικές – αρχές του Σαντιάγο (άρθρο 17.8).

128. Το άρθρο 17.9 αφορά τις προϋποθέσεις και τις διαδικασίες που επιτρέπουν σε ένα συμβαλλόμενο μέρος το οποίο αντιμετωπίζει ή ενδέχεται να αντιμετωπίσει σοβαρές δυσχέρειες σχετικά με το ισοζύγιο πληρωμών και εξωτερικές δημοσιονομικές δυσχέρειες να θεσπίσει ή να διατηρήσει περιοριστικά μέτρα σχετικά με τις εμπορικές συναλλαγές στον τομέα των αγαθών, των υπηρεσιών και της εγκαταστάσεως, καθώς και με τις πληρωμές και μεταβιβάσεις που σχετίζονται με επενδύσεις.

129. Το άρθρο 17.10 εισάγει ρήτρα εξαιρέσεων για λόγους ασφάλειας, η οποία επιτρέπει στα συμβαλλόμενα μέρη να προβαίνουν σε ενέργειες για την προάσπιση των ουσιαστών συμφερόντων ασφάλειάς τους.

130. Οι λοιπές διατάξεις του κεφαλαίου δεκαεπτά αφορούν την κοινοποίηση πληροφοριών και την προστασία εμπιστευτικών πληροφοριών (άρθρο 17.11)· την έναρξη ισχύος της ΣΕΣΕΕΣ (άρθρο 17.12)· τη διάρκεια ισχύος και την καταγγελία της (άρθρο 17.13)· την εκπλήρωση των υποχρεώσεων βάσει της ΣΕΣΕΕΣ (άρθρο 17.14)· την απουσία άμεσης επιδράσεως (άρθρο 17.15)· τα παραρτήματα, προσαρτήματα, κοινές δηλώσεις, πρωτόκολλα και μνημόνια συμφωνιών που αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της ΣΕΣΕΕΣ (άρθρο 17.16)· τη σχέση της ΣΕΣΕΕΣ με τη συμφωνία περί εταιρικής σχέσεως και συνεργασίας και με τη Συμφωνία ΠΟΕ (άρθρο 17.17)· τις μελλοντικές προσχωρήσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση (άρθρο 17.18)· την εδαφική εφαρμογή της ΣΕΣΕΕΣ (άρθρο 17.19)· και τις αυθεντικές γλωσσικές εκδόσεις της ΣΕΣΕΕΣ, δηλαδή της εκδόσεως στην αγγλική, τη βουλγαρική, τη γαλλική, τη γερμανική, τη δανική, την ελληνική, την εσθονική, την ισπανική, την ιταλική, την κροατική, τη λεττονική, τη λιθουανική, τη μαλτέζικη, την ολλανδική, την ουγγρική, την πολωνική, την πορτογαλική, τη ρουμανική, τη σλοβακική, τη σλοβενική, τη σουηδική, την τσεχική και τη φινλανδική γλώσσα (άρθρο 17.20).

131. Το Πρωτόκολλο Ι αφορά τον ορισμό της έννοιας «καταγόμενα προϊόντα» και τις μεθόδους διοικητικής συνεργασίας. Τα μνημόνια συμφωνιών 1 έως 5 πραγματεύονται, αντίστοιχα, το άρθρο 17.6 (φορολογία)· την αμοιβή των διαιτητών· πρόσθετες διατάξεις σχετικές με τελωνειακές διαδικασίες· την αμοιβαία αναγνώριση προγραμμάτων εξουσιοδοτημένων οικονομικών φορέων· και τους ειδικούς περιορισμούς χώρου ή προσβάσεως στους φυσικούς πόρους για τη Σινγκαπούρη.